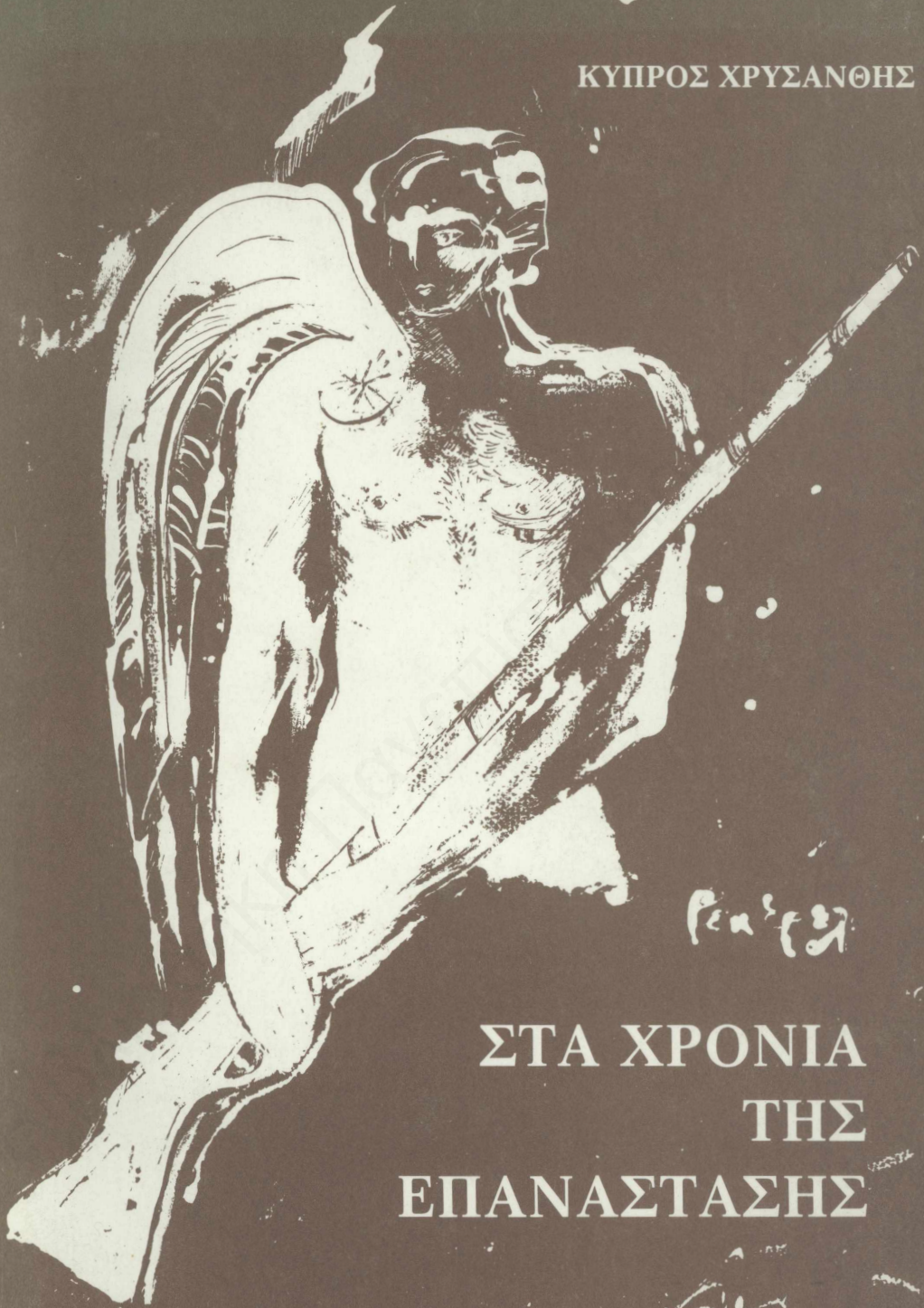

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ρεβ' 21

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΤΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ χορηγεῖται
ἀπὸ τοὺς Ἰωάννου καὶ Παρασκευαΐδης

Τὸ ἐξώφυλλο φιλοτέχνησε
ἡ Ρέα Κουμίδου Ἐρέλ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 1985

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Είχε μιὰ φούντα ώραϊες ιδέες, στρογγυλές, γύρω απ' τὸ παιδί. Ἦταν ἡ ἴδια στήν ἐποχὴ πού τὸ σῶμα τῆς γυναίκα ἀναι μεστωμένο διατηρεῖ ἀκόμα μὲς τὴν ψυχὴ ἀρκετὸ φῶς παιδιοῦ - ἡ ἡλικία τῶν 17-18 χρόνων, ἡ ἡλικία τοῦ μισάνοιχτου τριαντάφυλλου πού δίνει στήν ἔκφραση λίγη γῆ, λίγο οὐρανό. Κι' οἱ ώραϊες ιδέες τῆς φούντωναν τὸ νοῦ καὶ παίδευε τὸ σῶμα της σὲ μακρυνούς περιπάτους νὰ κουραστεῖ, νὰ συγχιστεῖ τὸ μυαλὸ καὶ νὰ ἡσυχάσει ἡ ἔγνοια.

Εἶχε ὅμως ἓνα πρόγραμμα ζωῆς. Ὁ αὐστηρὸς πατέρας, πού μὲ τὸ πρόωρο χάσιμο τῆς μάνας ἀνέλαβε τὸ καθετὶ στοὺς ἀπλοϊκοὺς του ἄμους, ἐπιστατοῦσε στήν κάθε κίνησή της. Τῆς ἄφηνε ὄρια νὰ δράσει. Ἀλλὰ πέρα ἀπὸ τὰ ὄρια αὐτά, τὰ ὀπωσδήποτε ἀνεχτά ἀπὸ τὴ μυγιάγγιχτη προπολεμικὴ κοινωνία τῆς ἐπαρχίας, ὑπῆρχε ἡ ἀπαγόρευση.

Ευπνοῦσε, λοιπόν, τὸ κορίτσι στίς ἔξι τὸ πρωτὶ γιὰ νὰ φτιαχτεῖ ὅπως-ὅπως, ν' ἀνοίξει τὸ παράθυρο, πού ἔβλεπε πέρα στὴ θάλασσα ἀπὸ ἓνα χάραγμα ἀνάμεσα στὰ λεμονόδεντρα, κι' ὕστερα νὰ ριχτεῖ κυριολεχτικὰ στὸ πιάνο. Τοῦτο τὸ πιάνο, ἓνα Μπερυστάϊν δεῦτερο χέρι (τὸ καινούριο βρισκόταν στὸ σπίτι της στὴ Λευκωσία), δεχόταν τὴν ψυχὴ της ἀπὸ τ' ἄσπρα κοκάλινα πλήκτρα του. Ἡ συλλογὴ κι' οἱ ἔγνοιες της διοχετεύονταν ἀπὸ τὰ δάκτυλά της στὸ μουσικὸν ὄργανο, ἀπλώνανε μὲς τοὺς ἤχους, διασκορπίζονταν καὶ τὴν ἀνακουφίζανε. Ἡ μελέτη γιὰ ν' ἀποκτήσει τὸ δίπλωμα κατὰ βάθος ἦταν πρόφαση.

Οἱ παραθεριστὲς τίς πρώτες μέρες ξύνιζαν τὸ μοῦτρο τους γιὰ τοῦτο τ' ἀναπάντεχο πολὺ πρωϊνὸ ξύπνημα. Κοιτάζανε νὰ ὑποδείξουν στὸν πατέρα της πὼς ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸ πιάνο πρωτὶ-χάραμα. Ὅμως αὐτὸς δὲν ἐννοῦσε νὰ χαλάσει τὴ σειρά τῆς κόρης του.

— Ἡ ἐξοχὴ θέλει ξύπνημα ἀπὸ τὸ βαθὺ χάραμα, ἀπαντοῦσε.

— Μὰ... καὶ τὰ παιδιὰ, κύριε Μπέρτο; Ὁ ὕπνος θρέφει τ' ἀνήλικα. Γι' αὐτὸ τὰ φέραμε στήν ἐξοχὴ..., σχολίαζε κάποιος.

— Νὰ κοιμοῦνται ἐνωρίς, νὰ κερδίζουν ἄρες ὕπνο, ὄχι νὰ ξαγρυπνοῦν ὡς ἀργὰ στήν πλατεία καὶ στὸ καφενεῖο τοῦ ξενοδοχείου.

— Ἔ! νὰ τὰ δέρνουμε; Νὰ τὰ δένουμε στὸ κρεβάτι; διαμαρτυρόταν ἄλλος.

— Νὰ μαζεύεστε ὅλοι ἐνωρίς ἀπὸ τὸ χαρτοπαίγνιο..., ἦταν ἡ βαριά σὰν τὸ μολύβι ἀπάντηση τοῦ κυρίου Μπέρτο.

Τί ν' απαντήσουνε; Κι' ἡ γειτονιά, ἐκεῖ ψηλά στοὺς ψήλωμα μὲ τοὺς πολλοὺς παραθεριστὲς ὑπέκυψε. Δὲν χωράτευε ἡ λογικὴ ἄποψη τοῦ κύριου Μπέρτου, πού ὄλοι τὸν σέβονταν. Ἐξάλλου αὐτὸς καταγόταν ἀπὸ τοῦτο τὸν τόπο κι' ἡ γενιά του εἶχε κλάδους καὶ παρακλάδια σὲ ὅλη τὴ γύρω περιοχὴ.

Τὸ κορίτσι στὶς ἑπτὰ φοροῦσε τὸ μαγιώ, ἓνα κατακόκκινο μαγιώ μὲ μιὰ μεγάλη μαύρη πεταλούδα στ' ἀριστερὸ στήθος, κι' ἔπαιρνε τὸν κατήφορο γιὰ τὴν ἀμμουδιά. Σὲ εἴκοσι λεπτὰ ἔφτανε στοὺς συνηθισμένο της μέρος. Πετοῦσε τὴ φούστα καὶ τὸ μπλουζάκι, τέντωνε τὸ σῶμα μὲς τὸ μαγιώ κι' ὀρμούσε μὲς τὸ γαλάζιο κύμα.

Ὁ ἥλιος χόρευε στὴ μύτη τῶν κυμάτων. Ἐμοιάζε ἡ λάμψη του σὰν κάτι πεταχτά, κλεφτάτα φιλιὰ. Ὁ ἀφρὸς πιτσιλίζε τὸ πρόσωπο σὰ νὰ σκορποῦσε μικροχαμομήλι ἀπὸ ἓνα πανέρι. Τὸ δροσᾶτο ἀγεράκι χυμοῦσε ἀπὸ τ' ἀνοιχτά μὲ τὸ πάθος τῶν πρωτοξυπνητῶν παιδικῶν ματιῶν καὶ χაῖιδε τοὺς πᾶν, τίς ἐπιφάνειες ὡς τὰ βᾶθη. Τὸ κορίτσι χτυποῦσε τὸ κύμα, τὸν ἥλιο, τὸν ἀγέρα καὶ νικοῦσε μὲ κείνα τὰ ὀλάσπρα της μπράτσα καὶ τὸ κόκκινο μὲ μιὰ μαύρη πεταλούδα στὴ θώρακα της.

Κάποτε γύριζε στὴν ἀκτὴ. Ἡ κούραση λιγότευε τὸν πόθο. Ἐνα ἀποκάμωμα καὶ μιὰ ἀγάπη γιὰ τὸν ἴσκιό, τὸ δροσερὸ ἴσκιό, ξυπνοῦσε στοὺς κορμιά....

Στέγνωσε γρήγορα. Φοροῦσε τὸ μπλουζάκι καὶ τὴ φούστα κι' ἀνέβαινε τὸν ἀνηφορικὸ δρομάκο γιὰ τὸ σπίτι μὲ τὸ ὕφος τῆς κουρασμένης ἀπὸ ἱκανοποίησι εὐτυχίας.

— Ἐτοιμο τ' αὐτό σου, παιδί μου, δήλωνε μὲ προσποιητὴ ἀδιαφορία ὁ πατέρας, πού καρτεροῦσε μὲ ἀνυπομονησία τὸν γυρισμό.

— Εἶμαι κουρασμένη, πατέρα....

— Νὰ φᾶς καὶ νὰ ξαπλώσεις ἐδῶ στὴν ξαπλωτὴ. Στὸν ἴσκιό. Θὰ σοῦ διαβάσω τὰ κοινωνικὰ τῆς ἐφημερίδας. Ἐνα φιλάκι....!

Τὸν φιλοῦσε. Ἐκεῖνος κοκκίνιζε ἀπὸ εὐτυχία.

Στὴ βεράντα περίμενε τὸ στρωμένο μὲ ἄσπρη μαντηλιὰ τραπέζι. Ἐνα βάζο μὲ κόκκινα γαρούφαλλα στὴ μέση μολογοῦσε τὴν εὐτυχία τοῦ σπιτιοῦ.

Τὸ κορίτσι ἔτρωγε μ' ἐπίσημο ρυθμό. Ὁ πατέρας κοιτοῦσε προστατευτικά. Κάτω ἀπὸ τὸ μυστάκι του γελοῦσε γιὰ τὴν ὄρεξη τοῦ κοριτσιοῦ του. Ἡ εὐεξία τῆς κόρης ἦταν δευτέρη ζωὴ γι' αὐτὸν πού χήρεψε τόσο νέος.

Ὁ ἥλιος ἀνέβαινε πιά στοὺς θαμπὸ γαλάζιο οὐρανὸ τοῦ καλοκαιριοῦ. Οἱ σκιὲς μαζεύονταν γύρω στὴ ρίζα τῶν δέντρων. Τὸ βουνὸ ψηλὰ ξάνθαινε. Ἡ διπλανὴ λαγκαδιὰ γέμιζε ζεστὴ ἀνάσα σὰ νὰ φιλόβραζε ἐκεῖ μέσα μιὰ χύτρα νερό. Τὰ τζιτζίκια διασκεδάζανε στοὺς δροσεροὺς κόρφους τῶν φυλλωσιῶν μ' ἓνα σιριστὸ τραγοῦδι μόνότονο καὶ ζωηρό.

Στὸ μεταξύ τὸ κορίτσι τελείωνε τὸ πλούσιο πρόγευμα κάτω ἀπὸ τὸ νικητήριο βλέμμα τοῦ πατέρα. Ἡ μεσόκοπη, κοντόχοντρη θεῖα-ψυχοκὸρη τοῦ παπποῦ- πού ἔμεινε ἀνύπαντρη τάχα γι' αὐτὸ τὸ κορίτσι, μάζευε τὸ τραπέζι. Πάντα κάτι θὰ τῆς γλυστοῦσε στοὺς μαρμαρένιο-ἀπὸ κυπριώτικο ξεφυλλισμένο μάρμαρο-δάπεδο τῆς βεράντας.

— Οὐφ, θεῖα.

— Τὸ ποδαράκι σου, κορίτσι μου, νὰ τὸ μαζέψω.

— Καὶ ποῦ θὰ πάω, θεῖα;

— Λίγο πιὸ πέρα, μανούλα μου. Θ' ἀρχίσω νὰ μαγειρεύω. Δὲν ἔχω καιρὸ νὰ τρέχω καὶ γιὰ συγυρίσματα στὴ βεράντα...

— Ἄσε τὴ θεῖα σου, παιδί μου, νὰ τελειώνει, ἔλεγε ὁ πατέρας ἐλαφρὰ προστατευτικά.

Τὸ κορίτσι σηκωνόταν μὲ λίγη βαριεστιμάρα, τινάζοντας τοὺς ὤμους.

Ὁ πατέρας ξερόβηχε καὶ ρωτοῦσε ἂν χρειαζόταν τίποτα στοὺς σπῆτι. Θὰ κατέβαινε κάτω στὸν Πλάτανο. Εἶχε κάποιες ψιλοδουλειὲς νὰ κανονίσει. Ἡ θεῖα, πού περίμενε τούτη τὴν ἐρώτησι, ἀράδιαζε ἓνα σωρὸ πράγματα τοῦ νοικοκυριοῦ: οἱ τροφὲς τῶν πουλερικῶν, καὶ κάτι ἐδῶ καὶ κάτι ἐκεῖ τῶν ραφιμάτων....

Τὸ κορίτσι χασμουριόταν μὲ νάζι. Τάνυζε τὰ μπράτσα καὶ κοιτάζε πέρα λίγο βουνό, λίγο οὐρανὸ κι' ἓνα φίδι θάλασσα, πού ἔστριβε ἐκεῖ στὰ ριζὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τραβοῦσε μέσα. Ὑστερα ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παράθυρο ἓνα βιβλίο ἢ ἓνα περιοδικό. Ἄπλωνε στὴν ξαπλωτὴ τὸ κορμὶ σὰν ροῦχο πού ἔχει καλοπλυθεῖ καὶ λουλακιστεῖ.

— Πάω ἐγώ, ἔλεγε ὁ πατέρας σὰ νᾶθελε κάτι νὰ συμβεῖ γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσει νὰ φύγει.

— Στὸ καλό, πατέρα. Μὴν ἀργήσεις τὸ μεσημέρι. Στὴ μιὰ θὰ κοιμηθεῖς.

— Ἐγώ ν' ἀργήσω, κορίτσι μου; Μήπως θέλεις νὰ κατεβεῖς μαζί μου στὸν Πλάτανο;

— Ὅχι, πατέρα. Προτιμῶ νὰ διαβάσω.

— Ὡραῖα. Γεῖά σας....

Ὁ πατέρας ἔφευγε μὲ κείνο τὸ αἰώνιο μαῦρο κοστούμι χειμῶνα-καλοκαίρι, τ' ἄσπρο, δίχως γραβάτα, πουκάμισο (τὴν Κυριακὴ φοροῦσε τὴ μαύρη του γραβάτα) καὶ τὸ ὑποχρεωτικὸ χαμόγελο τοῦ εὐτυχισμένου πατέρα.

Ἡ θεῖα χανόταν στὴν κουζίνα.

Ἡ Λευκὴ χανόταν στὸν ἑαυτὸ της. Τὸ βιβλίο ἦταν πρόσχημα γιὰ νὰ ταξιδεύει ἀνενόηχτα. Στὰ ταξίδια τοῦ μυαλοῦ οἱ ἐρωτήσεις ἔρχονται σὰν καμτσικιὲς τοῦ βοριά στοὺς μισόγυμνο σῶμα. Κι' αὐτὴ ταξίδευε μακριὰ ἐκεῖ στὴ γραμμὴ πού φιλοῦνται θάλασσα κι' οὐρανός.

Κάποτε ένας μουνδιασμένος γλυκόπιωτος υπνος άπλωνε τὰ φτερά του μπροστά στὰ βλέφαρά της καὶ τὴ βούλιαζε μέσα σ' ἕνα μενεξεδι μισοκόταδο.....

* * *

Ὁ πατέρας γύριζε μεσημέρι. Ὁ ἰδρώτας ἔσταζε ἀπὸ τὸ μέτωπό του κόμπο-κόμπο σὰν τις χάντρες ἀπὸ τὸ κομπολόι. Ἀπὸ τὸν Πλάτανο ὡς ἀπάνω στὸ κληρονομικὸ του σπίτι μὲ τὰ λεμονόδεντρα ἦταν ἕνας ἀπότομος ἀνήφορος μ' ἕνα αὐλάκι στὸ πλάι. Οἱ φράχτες στὸν ὄχτο δεξιά κι' ἀριστερά μὲ τ' ἀγκάθια τους δὲν μποροῦσαν νὰ κρατήσουν ἴσκιο. Σ' ἕνα δυὸ στριψίματα κάποιον δέντρο ἔριχνε ἕνα κομμάτι δροσερό. Τοῦτοι οἱ λίγοι σταθμοὶ στ' ἀνέβασμα ξεκούραζαν. Ντάλα μεσημέρι καλοκαιριάτικο, τὴν ὥρα ποὺ ἡ ὑγρασία φτάνει στὸ φούντωμά της, τί νὰ σοῦ κάμουν δυὸ τρεῖς καχεκτικοὶ ἴσκιοι;

Ἡ θεία εἶχε κι' ὄλας τὰ νευράκια της. Ὅλα ἦταν τακτοποιημένα. Ἐτοιμο τὸ φαί, στρωμένο τὸ τραπέζι, μὲ μιὰ μάτσα γαρυφαλλὰ στὸ βάζο, κι' αὐτὴ λιγωμένη στὴν πείνα γιατί δὲν συνήθιζε νὰ τρῶει τὸ πρωτὸ — κάτι τσιμποῦσε ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ μὰ τοῦτο δὲν ἔφτανε — χαυνωμένη ἀπὸ τὴ ζέστη, κείνη τὴν ἄχνα ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴ διπλανὴ λαγκαδιά.

Ἡ Λευκὴ ὅμως, μέσα στὴν κόκκινη ξαπλωτὴ, μὲ τὸ λευκὸ της μπλουζάκι καὶ τὴν ἄσπρη φουστίστα, τὰ μεταξωτὰ χρυσά της μαλλιά γύρω στ' ἀσπριδερό της πρόσωπο, μέλωνε κι' ἐρωτευόταν μὲ τὴν ἴδια της τὴν ἀκίνησιάν σὰν ἕνα τόπι μισοφουσκωμένο ποὺ τὸ παίζανε ἀνόρεχτα δυὸ παιδιὰ. Ἀρχίζουν κι' ὄλας νὰ μουνδιάζουν τὰ πόδια της. Ἀλλὰ βαριόταν ν' ἀντιδράσει.

— Ἐτοιμα ὄλα; φώναζε ὁ πατέρας μόλις ἀνοίγε τὴν ξύλινη καγκελόπορτα, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ τρίζει, παρόλο τὸ λάδωμα τῆς θείας.

— Μὲ τρώμαξες, πατέρα, ἔλεγε ἡ Λευκὴ, βρίσκοντας τὴν εὐκαιρία νὰ κουνήσει τὰ μουνδιασμένα μέλη της.

— Θὰ κρῶσει τὸ φαί... Ἐλάτε, ἐλάτε..., πρόσταζε ἡ θεία, ποὺ καμωνόταν πῶς εἶχε τὰ μπουρίνια της.

— Δὲν ἔχω ὄρεξη ἀκόμα, μισομουρμούριζε ἡ Λευκὴ.

— Τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξη, πρόσθετε ὁ πατέρας.

Ἡ ἀντίσταση λύγιζε σὲ λίγο, πότε μὲ τὸν παρακλητικὸ λόγο τοῦ πατέρα, πότε μὲ τὰ ψεύτικα μπουρίνια τῆς θείας.

Τὸ μεσημεριάτικο τελείωνε σχετικὰ γρήγορα. Ὁ πατέρας πεινοῦσε καὶ δὲν ὑποτασσόταν σὲ καμμιά ἐπισημότητα.

Ἡ θεία, προτοῦ κὰν τελειώσει τὸ φαγητό, μάζευε δίπλα της ὅ,τι κατὰ τὴ γνώμη της ἦταν περιττό, κι' ἔτσι κέρδιζε χρόνο στὸ συγύρισμα.

Ἡ Λευκὴ τελείωνε τελευταία. Χασμουριόταν. Ἐγερνε πρὸς τὴ μιὰ μεριά τὸ κεφάλι ράθυμα. Ὑστερα ἔδινε μιὰ σπρωξιὰ στὸ σῶμα της καὶ τινάζόταν ὄρθια.

— Πάω νὰ πλαγιαῖσω. Στις τρεῖς νὰ μὲ ξυπνήσετε. Ἐσύ, πατέρα;

— Θὰ κοιμηθῶ στὴν πλαγιαστὴ. Κάτω ἀπ' τὴ λεμονιά.

— Ὁραῖα, ἀπαντοῦσε μὲ πολλὴ βαριεστιμάρα κι' ἔμπαινε στὸ δωμάτιό της.

* * *

Φέρνουν ἕνα ξεχωριστὸ ἀνατρίχιασμα τὰ δροσερά, μαλακὰ σεντόνια, ὅταν ἀγγίζουν τὸ γυμνὸ σῶμα, ἡδονὴ ἀπὸ τίς σπάνιες στὸ παθιασμένο γυναικεῖο κορμί. Ἐνα ζεστὸ ρεῦμα σὰν τὸν σπινθήρα διαπερνᾷ τίς ἴνες, χνουδι — χνουδι, καὶ στοιβάζεται μὲς τὰ σπλάχνα σὰ μιὰ μπάλα ἔτοιμη νὰ σκάσει σὲ κομμάτια.

Ἡ Λευκὴ γυμνωόταν κι' ἄπλωνε τὸ κατάλευκο σῶμα της στὸ δροσερὸ στρῶμα. Ἐριχνε ἀπάνω της φουσκωτὸ μ' ἀγέρα τὸ πανωσέντονο καὶ μισοκουνοῦσε τὰ μέλη γιὰ ν' ἀνεμίσει πιὸ πολλὴ τ' ἀνάερο ἀγγιγμα τοῦ σεντονιοῦ. Καὶ σπαρταροῦσε. Σὲ λίγο ὅμως τὰ σεντόνια ζεσταίνονταν ἀπὸ τὴ θέρμη τοῦ δερματός της. Νικοῦσε ὁ ὑπνος. Καὶ τὰ βλέφαρα ξανακολλοῦσαν.

Τὸ δωμάτιο τῆς Λευκῆς κοιτοῦσε πέρα τὴ θάλασσα. Ἐνα μικρὸ παράθυρο ἔβλεπε καὶ λίγο βουνὸ, ἐκεῖ ποὺ ὑψώνονταν οἱ σειρὲς τῶν ἐλιῶν καὶ τῶν χαρουπιῶν. Ὅμως τούτῃ τὴ βουνήσια θεά δὲν τὴν πολυσυμπαθοῦσε ἡ Λευκὴ. Τὸ τοπίο ἦταν κάτω μακριὰ στὸ γαλανὸ κύμα, ποὺ πότε ξάσπριζε στὴν κορφή σὰν νὰ ἔβγαζε ἀνθούς, πότε χρύσωνε ἀπὸ τὴν ἄχνα τοῦ μεσημεριοῦ καὶ πότε κοκκίνιζε ἀπὸ ἕνα ξεδιάντροπο ἥλιο.

Τὸ σιδερένιο κρεβάτι της σταύρωνε λοξὰ τὸ δωμάτιο γιὰ νὰ παίρνει τὸ ρέμμα ἀνάμεσα τῆς πόρτας καὶ τοῦ παράθυρου. Στὰ κάγκελα τοῦ κεφαλιοῦ εἶχε μιὰ ὀλόχρυση εἰκονίτσα τῆς Παναγίας, κρεμασμένη μὲ κόκκινη μεταξωτὴ κορδέλλα.

Στὸ δυτικὸ τοῖχο βρισκόταν ἡ ντουλάπα μ' ἕνα μεγάλο καθρέφτη στὸ ξώφυλλό της. Πάντοτε τούτῃ ἡ ντουλάπα, μὲ τὰ πολλὰ ρουχικά, ἔμενε μισάνοιχτη.

Ἐπῆρχαν καὶ δυὸ καρέκλες στὸ δωμάτιο, ποὺ δὲν εἶχανε σταθερὴ θέση. Στὴ μιὰ ἔβλεπε ἀνέμελα πετάμενα ροῦχα. Στὴν ἄλλη ἐφημερίδες καὶ βιβλία. Κοντὰ στὸ παράθυρο σ' ἕνα τραπεζάκι, σκεπασμένο μὲ γαλάζιο κέντημα, λάμπανε κάτι γυναικεῖα εἶδη τουαλέττας, κι' αὐτὰ βαλμένα ἀκατάστατα. Ὅμως τὴν Κυριακὴ βασίλευε κάποια τάξη. Ἡ θεία συγύριζε αὐταρχικὰ τὸ δωμάτιο κι' ἔβαζε μιὰ κάποια τάξη, προσωρινὰ βέβαια.

Στὴ μιὰ γωνιά μὲ ἀπαίτηση τοῦ πατέρα καρφώσανε μιὰ ξύλινη ἔταξέρα μὲ τὸ κάδρο τῆς μάνας καὶ δυὸ μικρὰ βαζάκια, τοσοδούτσικα, κι' ἕνα μικρολούλουδο στὸ καθένα τους.

Τὸ πάτωμα ἦταν μαρμαροστρωμένο. Ὁ πατέρας πολλὲς φορές δοκίμασε νὰ πείσει τὴ Λευκὴ νὰ τὸ σανιδοστρώσουν. Ἀλλὰ θὰ ἔχανε τὸ χωριάτικο χαρακτῆρα του διατεινόταν αὐτῆ. Εἶχε ὅμως στὸ πλάι τοῦ

κρεβατιού ένα χαλί ντόπιο κόκκινο με πλατιές γραμμές μαύρες και λεπτές διαχωριστικές γραμμές καφέ.

Στόν ένα τοίχο μιὰ Παναγία κοιτούσε τὰ πάντα με τὸ γλυκό της μητρικό βλέμμα. Ἡ Λευκή δὲν ἤθελε εἰκονοστάσι καὶ καντήλια, ὅπως συνηθίζουν στὰ χωριά. Στόν ἄλλο τοίχο κρεμόταν μιὰ φτηνὴ ζωγραφιὰ με πολλὴ θάλασσα κι' ἕνα καρυδότσουφλο караβάκι στὸ βάθος.

* * *

Στὶς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα — ἡ ζέστη εἶχε ἀκόμα τὶς φούριες της — ἡ Λευκή ξανάρχιζε τὴ μελέτη της στὸ πιάνο. Ἀπλὴ μελέτη, χωρὶς ἐκεῖνο τὸν ἰδιαίτερο παλμό. Κεῖνο τὸ ἰδιαίτερο ψυχικὸ ρευστὸ τῶν πρωϊνῶν ὥρῶν ξεθούμαινε στὸ μεταξὺ. Τώρα ἡ ψυχὴ της ἀναζητοῦσε στὴ μελέτη τὸ σκότωμα τῆς κενῆς ὥρας.

Ἡ γειτονιά τὶς πρώτες μέρες ἀναστατώθηκε. "Ἐγιναν νέες παραστάσεις στὸν πατέρα, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα. Καὶ ἡ γειτονιά ἀναγκάστηκε νὰ κοιμᾶται μεσημέρι γιὰ νὰ κόβει μιὰ - δυὸ ὥρες μεσημεριάτικο ὕπνο.

Στὶς τέσσερις με πέντε τ' ἀπόγευμα τὸ φρέσκο ξεμύτιζε. Ἡ ἄχνα στὸ λαγκάδι καθόταν. Τὰ στενὰ μυρίζανε ράντισμα. Στὰ διπλανά περιβολάκια κελάρυζε τὸ νερὸ στ' αὐλάκια καὶ τὶς λεκάνες τῶν δέντρων. Οἱ ξύλινες καγκελόπορτες τῶν κήπων ἀνοίγανε. "Ἐνας τραβοῦσε γιὰ τὴν πλατεία ἐκεῖ στὸν Πλάτανο. Μιὰ γυναίκα πήγαινε στὴ γειτόνισσα γιὰ τὸν ἀπογευματινὸ καφέ. "Ἄλλοι ξεκινούσανε γιὰ τὴ θάλασσα. Τὰ παιδιὰ παίζανε στὸ δρόμο, ποῦχε πιά γεμίσει με ἴσκιο.

Ἡ Λευκή φοροῦσε ἕνα φόρεμα, ἔπαιρνε ἕνα πουλοβεράκι, τὸ λεπτὸ της μπαστουνάκι καὶ χυμοῦσε, με τὴν κυριολεξία, στὸν περίπατο. "Ἐπαιρνε μιὰ φορὰ ὄχτο — ὄχτο τὸ λαγκάδι, χτυπώντας με τὸ μπαστούνι τ' ἀγριόχορτα. "Ἰστερα ἀνέβαινε στὸ πυρωμένο φρύδι ψηλὰ ὅπου καμᾶρνε χοντροκτισμένο ἀλλὰ καλαίσθητο ἕνα σπιτάκι κάποιου ξένου συνταξιούχου. "Ἐκοβε τὸ φρύδι τοῦ λαγκαδιοῦ κι' ἄρχιζε νὰ κατηφορίζει ἀπὸ τὸν ἄλλον ὄχτο. Στὸ μεταξὺ ἀνοίγε καὶ τὴ τραχηλιά ν' ἀναπνεύσει λίγο ἐλεύθερα. Ὁ ἀνηφοράκος τὴν ἀναβε.

"Ἄλλη φορὰ πήγαινε ὀλοῖσια στὴ θάλασσα. "Ἀφηνε πίσω της τὴν ἀνοιχτὴ ἀμουδιά κι' ἔπαιρνε πλάι — πλάι τὸν πισινὸ καλαμιώνα. "Ἰστερα ξέκοβε καὶ πηδοῦσε γραμμὴ τὰ βράχια ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ. Στερνὰ ἔφτανε σὲ μιὰ βραχώδη μύτη ποὺ προχωροῦσε ἀρκετὰ μέσα στὴ θάλασσα. Ἐκεῖ στεκόταν λίγη ὥρα. "Ἰστερα ἔσκυβε, μάζευε πετραδάκια καὶ πετροβολοῦσε ἀπὸ ψηλὰ τὸ κύμα, ποὺ ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα ἔπαιρνε τὴν κόκκινη ἀπόχρωση τοῦ κουρασμένου ἡλίου.

"Ἄλλη φορὰ ἀκολουθοῦσε τὸν ἀμαξητὸ. Τοῦτος ὁ ὀμαλὸς δρομάκος, με τὶς πολὺ λίγες καμπές, προχωροῦσε δυτικὰ καὶ πήγαινε στὸ διπλάνο χωριό. Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ κυλούσανε τὰ ποταμάκια. Μύριζαν ὁ δυόσμος κι' ὁ ποταμογεῖτονας καὶ τ' ἄλλα μυριστικὰ βοτάνια. Γραμμὲς καλάμια

συρίζανε διακριτικά. Κάποτε ἀκούοταν ἕνας παφλασμὸς ἐκεῖ ποὺ ἕνα αὐλάκι ἔπεφτε ἀπὸ ὕψωμα στὸ μεγάλο αὐλάκι τῆς μιᾶς πλευρᾶς. "Ἐδῶ κι' ἐκεῖ πρόβαλλαν τ' ἀνάστημά τους λεμονιές, λεῦκες καὶ χαρουπιές.

"Ἀργὰ τὸ δειλινὸ γύριζε στὸν Πλάτανο.

— Θὰ καθήσεις, Λευκή; ρωτοῦσε εὐτυχισμένος ὁ πατέρας, μόλις τὴν ἔβλεπε νὰ πλησιάζει.

— Θὰ προτιμοῦσα νὰ πᾶμε, πατέρα, τοῦ ἀπαντοῦσε ράθυμα.

— Κάθησε νὰ ξεκουραστεῖς καὶ ξεκινᾶμε.

— "Ἀφοῦ τὸ θέλεις.....

Καὶ καθόταν σιωπηλὴ, ἀκουμπώντας τὴν καρέκλα στὸν τοίχο καὶ κοιτάζοντας ψηλὰ τὸν πελώριο πλάτανο.

* * *

Τὸ βράδυ δὲν παρουσίαζε ἐξωτερικὴ κίνηση. "Ὁμως ἡ ψυχὴ εἶχε τὴν ταραχὴ της. Ἡ φύση, κουρασμένη ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἀνάγκη, κοιμόταν. Ἡ ψυχὴ, με τὰ πάθη της, ξαγρυπνοῦσε. Κάπου τραγουδοῦσε ὁ γρύλος, τοῦτος ὁ ἀκαμάτης ξενύχτης μες στὶς φραγές καὶ στὰ θάμνα. Κάποτε ξεχώριζε κι' ἡ φωνὴ τοῦ βάτραχου μακριὰ στὶς ποταμωσιές σὰ νυχτερινὸ καβγαδάκι. Ποὺ καὶ ποὺ ἔπεφτε ἕνα φύλλο, χτυποῦσε ἕνα κλωνί, ἀκούοταν ἕνα φτερούγισμα. "Ὁμως τοῦτα τόνιζαν τὸν ὕπνο με μιὰ καχεκτικὴ ἀντίθεση.

Ἡ Λευκή δὲν ἦταν κουρασμένη φύση. Ἦταν μόνο μιὰ διψασμένη περιοχὴ κηπευτῶν φυτῶν στὴν ἀρχὴ τους, ποὺ ζητᾶνε διαρκῶς τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ.

Τὸ δειπνο κρατοῦσε πολὺ λίγο. Τὸ πολύχρωμο φανάρι με τὴ λάμπα πετρελαίου κρεμόταν στὸν στυλο τῆς βεράντας. Τὸ φῶς του σκόρπιζε μιὰ μηδαμινὴ χαρὰ. "Ὅταν τρεμόσβηνε, θύμιζε τοὺς ἀρχαίους λύχνους με κείνη τὴ βιβλικὴ τους θερμότητα. Τὰ νυχτερινὰ ζουζούνια φτεροκοποῦσαν τριγύρω στὸ φῶς. Πολλὲς φορὲς πέφταν με ὀρμὴ στὰ πιάτα. Κι' ἡ θεία τὰ πλήρωνε μ' ἕνα σωρὸ κατάρεις κι' ἀναθέματα.

— Θὰ καθήσεις, Λευκή; ρωτοῦσε ὁ πατέρας, ποὺ ἔβαζε τὸν σταυρὸ του με τὸ τέλος τοῦ δείπνου.

— Λιγάκι...

— Καλύτερα νὰ ρίξεις κάτι ἀπάνω σου, σχολίαζε ἡ θεία. Φυσᾶ, φυσᾶ. Καὶ λέω ὄσπου νὰ ξεπλύνω τὰ πιάτα νᾶμαστε ἔτοιμοι ὅλοι γιὰ ὕπνο.

— Οὐφ!, θεία...

— Τί οὐφ καὶ ξεοῦφ! "Ἄν πουντιάσεις δὲν θὰ τραβᾶς μονάχη σου. "Ὅλοι θὰ τραβοῦμε.

— Καὶ γι' αὐτό.... τραβῶ ἐγὼ προκαταβολικά, ἔλεγε ἀπότομα ἡ Λευκή καὶ τίναζε τὸ κεφάλι ὅπως τ' ἄλλογο τὴ χαίτη του.

— Τὰ παραλές, κορίτσι μου, μισομουρμούριζε στενοχωρημένος ὁ πατέρας. Κάνε ὅ,τι θέλεις μὰ νὰ φορέσεις κάτι καὶ νὰ κοιμηθεῖς ἐνωρίς. Τί ἄλλο σοῦ εἶπε ἡ θεία;

Μιά μικρούλα σαύρα γλυτροῦσε λαίμαργα πάνω στὸν στύλο. Πλησίαζε στὸ μέρος ποῦ τὸ φανάρι ἔριχνε τὸ περισσότερο φῶς. Ἐκεῖ καιροφυλακτοῦσε ζουζούνια καὶ πεταλουδίτσες. Χράπ! ἄρπαζε τὴν πρώτη.

Ἡ Λευκὴ κοιτοῦσε ὄλο τοῦτο τὸν ἀγώνα γιὰ νὰ δώσει κάποιον ἐνδιαφέρον στὴ ματιά της. "Ὁμως ἡ ψυχὴ της βυθιζόταν μέσα στὴ νύχτα. Ἐνα πυρωμένο μαχαίρι ποῦ ἔσκιζε τὰ σκοτάδια κι' ἔφτανε σὲ μιὰ φωτεινὴν περιοχὴ, τόσο θολὴ ἀπὸ φῶς καὶ χρώματα κι' ὁμίχλη λαμπερῆ. Καὶ ξαφνικὰ μέσα στοὺς γύρω κύκλους ξεχώριζε ἓνα κεφαλάκι.

— «Τὸ παιδάκι μου...» σκεφτόταν.

— «Μὲ ζήτησες, μαμακούλα μου;» τὴ ρωτοῦσε τὸ σχηματισμένο πιάδι κεφαλάκι.

— «Τρελλάθηκα, ζητώντας σε».

— «Γιατί;»

— «Τί ἐρώτηση εἶν' αὐτή! Ἄφοῦ εἶσαι ἡ ἴδιά μου ἡ ζωὴ. Πῶς θὰ χε νόημα ὁ κόσμος χωρὶς ἐσένα;»

— «Μὲ κολακεύεις, μάνα».

— «Φεύγεις;»

— «Θὰ πάω στ' ἀστέρια. Ὄταν ἔρθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου θὰ κατέβω στὰ σπλάχνα σου. Κι' ὕστερα, μιὰ ὥρα, θὰ βρεθῶ στὴν ἀγκαλιὰ σου...»

Καὶ χανόταν τὸ κεφαλάκι μέσα στοὺς γύρω κύκλους σὰν καθρέφτισμα μέσα στὸ παραγμένο νερὸ τῆς δεξαμενῆς.

Ἡ νύστα νικοῦσε. Σὲ λίγο τὸ φανάρι ἔσβηνε καὶ ὄλοι ὑποτάσσονταν στὸν ἰδρωμένο καλοκαιριάτικο ὕπνο.

Αὐτὰ ἦταν ὁ βιδὸς κι' ἡ πολιτεία τῆς Λευκῆς τοὺς τέσσερις καλοκαιριάτικους μῆνες. Οἱ λίγες παραλλαγὲς μοιάζανε τὰ μικροκλωθογυρίσματα στὸ ποταμάκι. Τίποτε ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ὁ χειμώνας δὲν εἶχε μεγάλη ποικιλία. Οἱ ἔξοδοι λιγότευαν. Οἱ δυὸ — τρεῖς φιλικές σχέσεις μὲ κάποιες μακρινές ξαδέλφες εἶχαν τυπικὸ χαρακτήρα. Οἱ λίγοι σπάνιοι ξένοι ἀπ' τὸ χωριὸ ἐνοχλοῦσαν παρὰ νὰ δίνουν τὸν τόνο τῆς ποικιλίας ἢ τῆς ἀλλαγῆς.

Τὸ ἰσόγειο σπίτι, τὸ πατρικὸ σπίτι τῆς Λευκῆς, φαινόταν πιὸ χαμηλὸ δίπλα σὲ μιὰ πτέρυγα τριώροφων σπιτιῶν. Ἐνας δρομάκος, ποῦ πήγαινε πλάι - πλάι μ' ἓνα χαμηλοτοίχαρο κηπάκο, ἔκοβε τὴν ἀντικρυνὴ πτέρυγα μὲ τὰ διώροφα καὶ τριώροφα σπίτια κι' ἔδινε ἔτσι ἀπλωμένη θέα στὴν ἐξώθυρα καὶ στὸ ἓνα παράθυρο.

Ὄταν ἔμπαινες στὸ σπίτι βρισκόσουν στὸ μεγάλο λιακωτό, πλατὺ καὶ μακρὺ, μαρμαροστρωμένο. Ἡ ψηλὴ τζαμαρία σ' ὄλο τὸ πλάτος χώριζε τὸ λιακωτό ἀπὸ τὴν αὐλή. Γύρω ἀνοίγανε οἱ πόρτες τῶν τεσσάρων δωματίων. Ἀκριβῶς στὸ μέσον τῆς τζαμαρίας ἄνοιγε πάλιν μιὰ τζαμαριὰ πόρτα, μὲ πολύχρωμα τζαμάκια, σ' ἓνα ξεσκεπαστο μαρμαροστρωμένο διάδρομο. Τοῦτος ὁ διάδρομος περνοῦσε ἔξω ἀπὸ δυὸ βοηθητικὰ δωμάτια, ποῦ προχωροῦσαν κολλητὰ στὴ δεξιὰ πτέρυγα τοῦ σπιτιοῦ, κι' ἔφτανε ὡς τὴν κουζίνα. Ἄπ' ἐκεῖ ξεκίνοῦσαν δυὸ — τρία σκαλοπάτια ποῦ σὲ ὀδηγοῦσαν στὴν ἰσκιερὴ αὐλή, τὴν ἐσωτερικὴ αὐλή, ποῦ ἦταν τὸ καύχημα τῶν παλιῶν σπιτιῶν.

Τούτη ἡ αὐλὴ εἶχε ἀρχοντικὸ χαρακτήρα. Στὸ μέσον τῆς καμάρωνε ἡ κλειστὴ δεξαμενὴ μὲ τὴ βρύση της. Μιὰ ἐλαφρὰ μούχλα ἀπὸ τὴν ὑγρασία ἔδινε γλοιώδη ἀπλὴ ὄψη στὴν παλιά, ἄλλοτε πυροκίτρινη, πουρόπετρα. Ἄπάνω ἀπὸ τὴ βρύση εἶχανε μπήξει - ἴσως σὲ κατοπινα χρόνια — μιὰν ἄσπρη ἀθηαινίτικη πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφή «Νίψου — εὐφραίνου, 1871». Στὴ βάση, κάτω ἀπὸ τὴ βρύση, ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιὰ της μιὰ γούρνα χωμένη στὸ χῶμα καὶ ραγισμένη στὴ μιὰ μεριά. Ἄπὸ τὰ σκαλοπάτια ὡς τὴ δεξαμενὴ σ' ἔφερνε ἓνα μονοπάτι στρωμένο μὲ μάρμαρα.

Ἰσκιος βαθὺς ριγοῦσε γύρω — γύρω στὴν αὐλή. Οἱ πελώριες λεμονιές, οἱ δίφορες, κυριαρχοῦσαν μὲ τὸ λεπτό, πράσινό τους φύλλο καὶ τοὺς μεγάλους κλώνους σὰν ἀγκαλιές. Ὁμως εἶχε καὶ τὴ χάρη της ἡ μεγάλη μουσμουλιά μὲ τὰ πλατιά σαρκώδη φύλλα. Πέρα στὴ μιὰ γωνιά ἡ γηραλέα ἐλιά καβαλικοῦσε μὲ τὸν ἓνα της μεγάλο κλῶνο τὸν μεσότοιχο καὶ κοιτοῦσε περίεργα στὴ διπλανὴ αὐλή. Λίγο πιὸ πέρα συναντοῦσες δυὸ ροδιές, λίγο παραμελημένες, γιατί σκάζανε τὰ ρόδια τους ἢ τὰ ρίζιχανε κι' εἶχαν γι' αὐτὸ πέσει στὴ δυσμένεια ὀλονῶν, προπαντὸς τῆς θείας,

τοῦ γέμιζε ἓνα μεγάλο τραπέζι μὲ μπιμπελόν, φωτογραφίες, βαζάκια μὲ λουλούδια, ὅλα κάπως ἀτημέλητα. Καὶ δίπλα στὴν τζαμένια πόρτα μὲ τὰ χρωματιστὰ γυαλιὰ ἔδειχνε τὴ βασιλικὴ τῆς ἀκατάδεκτη παρουσίας ἢ βιγόνια — βασίλισσα, ποὺ τὴν ἔμπαζε μέσα ἢ θεία ὅταν ἔξω εἶχε πολὺ κρύο. Μερικὲς χωριάτικες καρέκλες συναντοῦσες ἐδῶ κι' ἐκεῖ χωρὶς ὀρισμένη τάξη...

Σὲ τοῦτο τὸ σπίτι ζοῦσε τοὺς χειμῶνες τῆς ἡ, καλύτερα, τοὺς κλειστούς τῆς μῆνες ἢ Λευκὴ, μ' ἓνα πολὺ αὐστηρὸ πρόγραμμα, σχεδὸν πνιχτικὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Τὸ φετεινὸ καλοκαίρι εἶχε πολλὴ περιπέτεια. Ὁ τόπος χοχλοῦσε ἀπὸ τὴν ἀνταρσία. Ἡ περιοχὴ τοῦ χωριοῦ, ποὺ παραθέριζε ἡ Λευκὴ, πρωτοστατοῦσε σ' ὅλη τὴν ἐπαρχία.

Τὸ χωριὸ ἦταν πολὺ ἀπλωμένο: πολλὲς γειτονιὲς μὲ σπίτια σὲ κοιλάδες καὶ σὲ ψηλῶματα. Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ κυλούσανε νερά. Οἱ φράχτες ὑψώνονταν παντοῦ μὲ τ' ἀγκαθερὰ παλούρια. Τὰ περιβόλια κολλοῦσαν τῶνα πάνω στ' ἄλλο σὰν στοιβαγμένα. Ὑστερα ἄρχιζε τὸ βουνὸ μὲ τὶς πολλὲς του σπηλιές, τὶς χαράδρες καὶ τ' ἀπάτητα γκρεμνά. Στὰ χαμηλὰ φούντωναν δίπλα στὶς ἐλιές κάμποσες πελώριες, παμπάλαιες χαρουπιές. Πιὸ ψηλὰ ἀρχίζανε τὰ πυκνὰ θάμνα. Καὶ σκορπισμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ δείχνανε τ' ἀνάστημά τους πελώρια κυπαρίσσια πυκνόκλαδα. Κάτω χαμηλὰ ἔλαμπε ὁ γιαλὸς μὲ ἀμμουδιές ἀλλὰ καὶ μὲ γλῶσσες ὅλο βράχια καὶ σπηλιές. Ἀνάμεσα στὸ γιαλὸ καὶ στὶς ἄκρες τοῦ χωριοῦ ἄπλωνε τὴν παλάμη του ἓνας κάμπος μὲ καλαμιές καὶ θάμνα.

Ἡ τουρκογειτονιά ἦταν κυκλωμένη μὲ σπίτια κι' ἀποθήκες δικῶν μας κάτω στὸν κύριο δρόμο, τὸν ἀμαξητό. Τὰ λίγα χωράφια, ποὺ εἶχανε οἱ Τοῦρκοι, βρίσκονταν γύρω στὰ σπίτια τους μὲς τὸν κάμπο ποὺ τραβοῦσε πέρα στὸ γιαλὸ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτα περικυκλωμένα ἀπὸ ψηλοφραγμένα χωράφια δικῶν μας.

Σὲ τοῦτο τὸ χωριὸ καὶ στὴν γύρω περιοχὴ δούλευε ἡ ἀνταρσία. Ἐδῶ ἔφταναν τὰ παλληκάρια γιὰ νὰ ξεκουραστοῦν καὶ νὰ ἀνασυνταχτοῦν ὅταν τοὺς κυνηγοῦσαν. Ὁ στρατὸς δυσκολευόταν νὰ κόψει τοὺς δρόμους καὶ ν' ἀποκλείσει ὅλο τὸν τόπο. Στὴν ἀρχὴ ἔκαμνε μόνο μερικοὺς αἰφνιδιασμούς. Οἱ ντόπιοι Τοῦρκοι σιωποῦσαν. Κάνανε τὸν οὐδέτερο, γιὰτὶ ἀπὸ τὴ μιά φοβόντουσαν μιὰ σφαῖρα πισώπλατα κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη εἶχανε ἀνάγκη τοὺς Ρωμιούς, ποὺ εἶχαν δικό τους τὸ νερό.

Μιὰ νύχτα δούλευε πολλὴ ὥρα τὸ ντουφεκίδι. Στὴν ἀρχὴ ἀκούστηκαν δυὸ δυνατὲς ἐκρήξεις, ποὺ σείσανε τὸν τόπο.

— Ἐμπα μὲσα παιδί μου, φώναξε μὲ πολλὴ ἔγνοια ὁ πατέρας. Σβῆσε τὸ φανάρι, καλὲ ἐσύ. Τί κοιτᾶς;

— Προσεύχομαι, λέει ἡ θεία. Ὁ Θεὸς νὰ λοξοδρομεῖ τὶς σφαῖρες.

— Τὸ παρακάναμε, ὅμως, προσθέτει ὁ πατέρας.

— Ἐμπορα..., μουρμούρησε ἡ Λευκὴ καὶ κοκκίνισαν τὰ μάτια τῆς.

— Εἶπες τίποτε, Λευκὴ; ρωτᾷ μὲ ὑποπητῆ ματιὰ ὁ πατέρας.

— Μιλᾶς πολὺ ἀστόχαστα, πατέρα. Μὰ τὸν Θεὸ ἀπορῶ.

— Προσευχηθεῖτε τώρα γιὰ τὰ παιδιά τοῦ κόσμου κι' ἄστε τὴ συζήτηση, λέει ἐπιτακτικὰ ἡ θεία.

Τὸ ντουφεκίδι ἀραίωσε. Ἐνα πνιχτὸ σκοτάδι, γεμᾶτο δὺσπνοια, ἄπλωσε τριγύρω. Τ' αὐτιά ὄλων προσπαθοῦσαν νὰ συλλάβουν κάποιον ἤχο, κάποια κίνηση. Θὰ ξανάρχιζε ἡ μάχη; Τί εἶχε συμβεῖ;

— Ἀπὸ τὸν ἀστυνομικὸ σταθμὸ ἔρχονταν οἱ ντουφεκιές, ἐξηγεῖ ἕνας γείτονας. Νὰ πετύχανε τουλάχιστον!

— Μὰ ὄλοι σας ἀνάψετε ἐδῶ πάνω, λέει ἀσυγκράτητος ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς.

— Φιλότιμο εἶναι τοῦτο, χωριανέ. Ὅταν τὸ παραπνίξεις, ξεσπάει, ἀπάντησε ὁ γείτονας.

— Καὶ θὰ τραβήξει πολὺ τούτη ἡ ὑπόθεση;

— Ὡσπου νὰ βροῦμε τὸ δίκημο μας. Νὰ κερδίσει τὸ δίκημο.

— Καὶ πότε κέρδισε τὸ δίκημο; λέει ἐμφαντικὰ ὁ πατέρας.

— Στὸ τέλος πάντα κερδίζει. Ἐδῶ εἶναι τὸ μυστικὸ του. Μᾶς δοκιμάζει πρῶτα.

— Πωπῶ! νὰ τὰ μαζέψουμε, νὰ πᾶμε πίσω στὸ σπιτάκι μας, γιατί θὰ καοῦμε ἐδῶ πάνω, λέει ὁ πατέρας.

— Νὰ γυρίσεις στὴ Λευκωσία; Μὰ τώρα δὲ ἤρθαν τὰ λεωφορεῖα καὶ μᾶς εἶπαν πὼς κλείσανε τὶς πύλες μὲ συρματοπλέγματα. Θὰ μείνουν περιορισμένοι στὰ σπίτια τους ὅσοι κατοικοῦν μέσα ἀπὸ τὰ τείχη. Οἱ ἐργάτες εἶδαν κι' ἔπαθαν νὰ φύγουν. Δυὸ-τρεῖς ποὺ κυλήσανε ἀπὸ τὰ τείχη τοὺς περιμάζεψε ὁ στρατὸς καὶ τοὺς πᾶνε γι' ἀνάκριση, πληροφορεῖ ὁ γείτονας.

— Πωπῶ! ἦρθε τὸ τέλος τοῦ κόσμου, μουρμουρᾷ ὁ πατέρας.

— Νὰ ἐξηγηθοῦμε μιὰ καὶ καλὴ, συμπεραίνει ὁ γείτονας. Ἄντε, καληνύχτα σας καὶ καλὴν αὔριο. Ἄ! νάτο τὸν γείτονα ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴ Λευκωσία. Πές τα, πές τα.

Ἄνθρωπος στάθηκε ν' ἀνασάνει. Ἀνέβηκε τὸν ἀνήφορο τρεχάλα.

— Τί νὰ πῶ; Σάμπως ξέρω καὶ λεπτομέρειες; λέει ὁ ἄλλος γείτονας, ποὺ δουλεῖ σ' ἕνα ἐμπορικὸ οἶκο στὴ Λευκωσία. Εἶναι ἐκεῖνοι οἱ δυὸ Ἑβραῖοι, Ἀγγλοὶ τί διάβολο εἶναι, ποὺ ἔχουν ἀσφάλειες ἐκεῖ κοντὰ στὴν Ἐκκλησία τῆς Φανερωμένης. Λένε πὼς παρακολουθοῦσαν τοὺς δικούς μας καὶ πληρώνονταν ἀπὸ τοὺς Ἑγγλέζους. Κοιτοῦσαν ἀπὸ τὴν ταράτσα, ἀπάνω ἀπὸ τὰ γραφεῖα τους, ποῖα κίνηση γινόταν, ἂν ξεκινούσε διαδήλωση μαθητῶν καὶ τηλεφωνοῦσαν στὴν ἀστυνομία. Πῆγαν μέρα μεσημέρι καὶ τοὺς καθάρισαν. Τὸ φονικὸ μαθεύτηκε γρήγορα κι' ὁ κόσμος ἔτρεξε νὰ φύγει μὴπως τὸν κλείσουν μέσα στὰ τείχη γιὰ ἔρευνα ἢ τιμωρία. Ἐμένα μὲ εἰδοποιήσανε ἀπὸ τοὺς πρώτους, γιατί ἡ ἐκτέλεση τῶν σπιούνων ἔγινε δυὸ βήματα πιο πέρα ἀπὸ τὸ στενὸ μας. Ὅμως δυσκολεύτηκα νὰ φύγω ἀπὸ τὴν πλατεία Μεταξᾶ. Εὐτυχῶς μπροστὰ μας

προχωροῦσαν δυὸ αὐτοκίνητα γιαιτρῶν. Κι' ὅταν τραβήξαν τὰ συρματοπλέγματα οἱ στρατιῶτες γιὰ νὰ περάσουν τ' αὐτοκίνητα τῶν γιαιτρῶν ὀρμήσαμε κι' ἐμεῖς καὶ πετύχαμε νὰ φύγουμε.

— Εἶναι κι' αὐτὸς ἕνας τρόπος τοῦ πολέμου, χωριανέ. Τὸ καθάρισμα τοῦ σπιούνου.

— Δουλειὰ χωρὶς χάρη, σχολιάζει ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς. Ἄλλο νὰ ξηγιέσαι στῆθος μὲ στῆθος κι' ἄλλο νὰ τὴν τρῶς πισώπλατα.

— Ἀδικεῖς τοὺς ἀγωνιστὲς μὲ αὐτὰ ποὺ λές, γείτονα, ἐπεβαίνει ὁ ἄλλος γείτονας ποὺ ὀλοφάνερα ἀνήκει στὸν τύπο τῶν πολυλογάδων. Παίρνουν διαταγὴ κι' ὀφείλουν νὰ τὴν ἐκτελοῦν χωρὶς συζήτηση. Τί! ν' ἀφήνουν τὸν πληρωμένο νὰ κυριαρχεῖ στὰ στενὰ καὶ στὰ γραφεῖα τῆς πόλης;

— Δὲν λέω! Δουλειὰ τοῦ διαβόλου διαλέξαμε. Ὁ καταδότης τέλος καλὸ δὲν ἔχει, μῆτε καὶ στοὺς εἰρηνικοὺς καιροὺς, λέει ὁ πατέρας.

— Ἐ! ὄχι καὶ στοὺς εἰρηνικοὺς καιροὺς, γείτονα. Σ' αὐτοὺς κερδίζει μὲ τὸ σίγουρο. Προπαντὸς ἄμα ἔχουμε ἐκλογές. Ἡ γλωσσίσσα του παίζει, ψαρεύει τ' αὐτί του ἀπ' ἐδῶ, ψαρεύει ἀπ' ἐκεῖ, μαζεύει πληροφορίες καὶ παίρνει λεφτὰ κι' ἐκτίμηση. Καὶ καμμιά θέση στὰ στερνά. Ἐ;

Ἡ Λευκὴ ἔσφιγγε τὰ δόντια της ὅσο ἄκουε τὸν παρέρα νὰ μιλᾷ μὲ τέτοιο τρόπο. Τὸ δέριμα της κοκκίνιζε καὶ κιτρινίζε. Ντρεπόταν γιὰ τὴ λογικὴ του.

— Μὰ, πατέρα..., τοῦ λέει μόλις ἀπομακρυνθήκανε οἱ γείτονες.

— Ἄντε νὰ μαζευτεῖτε μέσα καὶ νὰ μοῦ λείψουν οἱ θεωρίες.

— Θὰ φύγω τότε ..., λέει ἀπότομα ἡ Λευκὴ.

— Ἀνταρσία;

— Ἐδῶ σκοτώνεται τόσος κόσμος, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ τρελλὴ ἰδέα, κί' ἐσύ ...

— Κι' ἐγὼ τοὺς κλαίω, λέει εἰρωνικὰ ὁ πατέρας. Ὁ καθένας μὲ τὸ δικὸ του τρόπο.

— Τὸν τρόπο τοῦ ἔμπορα ...

— Γιὰ μάζεψε τὴ γλώσσα σου, γιατί δὲν χωρατεύω. Πολὺ μὲ παραπρήξετε τώρα τελευταία.

— Ἄκουσε τὸν πατέρα σου, Λευκὴ. Κάτι-ξέρεи κι' αὐτὸς. Ἄσπρα μαλλιά εἶναι τοῦτα, ἐπεμβαίνει ἡ θεία.

— Μὰ ἡ ἐπανάσταση θέλει καρδιά. Τί νὰ κάνει τ' ἄσπρα μαλλιά; λέει μὲ πείσμα ἡ Λευκὴ.

— Ἄμ! τοῦτα τ' ἄσπρα μαλλιά κινᾶνε ὄλα, κοπέλλα μου, χαμογελᾷ ὁ πατέρας. Ἄντε τώρα. Σβήστε τὸ φανάρι καὶ δρόμο. Σέ λίγο θ' ἀνεβεῖ ὁ στρατὸς καὶ θ' ἀρχίσουν οἱ ἔρευνες. Ἄν μᾶς βροῦν ζύπνιους θὰ μᾶς ταράξουν στὴν ἀνάκριση.

Σβήσανε τὸ φανάρι, παραμερίσανε τὶς καρέκλες καὶ μπήκανε μέσα.

Ἡ Λευκὴ ἄκουσε ἓνα σύρσιμο. Τὸ καντήλι ἀναβε. Τὸ παράθυρο ἦταν κλειστό. Ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα δὲν ἀκουγόταν τίποτε. Ἡσυ-
χία βασιλευε στὸ χάλλ.

— «Νὰ φωνάξω τὸν πατέρα; συλλογίστηκε γιὰ μιὰ στιγμή. Μπορεῖ
νὰ γίνεται ἔρευνα στὸν κῆπο. Πωπῶ! τρομάρες...!

Γούρλωσε τὰ μάτια. Τὰ αὐτιά προσπαθοῦσαν ν' ἀρπάξουνε ἦχο.

Ξαφνικὰ ἓνα καχεκτικὸ φῶς, ἀσημένιο, ἔδωσε στὸ τζάμι μιὰ χλωμά-
δα. Ὁμως τοῦτο τὸ φῶς δυνάμωσε τοὺς ἴσκιους. Ἐνα παρακμασμένο
φεγγάρι, πολὺ γερασμένο, ἔβγαινε στὸν οὐρανὸ γιὰ ἓνα γύρο κάπως ἀργά.

Ἦστώσον, ἦταν βέβαιη γιὰ ἓνα ἀσυνήθιστο ἦχο, νά! ἓνα σύρσιμο.

— «Δὲν βαριέσαι», σκέφτηκε «Ταράζανε τὰ νεῦρα μας μὲ τούτη τὴν
κατάσταση».

Ἐχωσε τὸ κεφάλι τῆς κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο
ἀδυνατίζουν οἱ ἦχοι καὶ ζαλίζεται τὸ μυαλό.

Σέ λιγάκι ἴδρωσε. Πέταξε τὸ μαξιλάρι μακριά. Καὶ τότε στὸ παρὰ-
θυρο εἶδε τὸν ἴσκιο κάποιου.

— Παναγιὰ μου, φώναξε.

— Ἄνοιξε, κοπέλλα μου. Μὲ κυνηγοῦνε, τῆς λέει μιὰ ψιθυριστὴ
φωνή.

— «Τέτοια εἶπε ἢ τὰ μάντεψα» σκέφτηκε ἡ Λευκὴ.

Πετάρχηκε ἀπὸ τὸ στρώμα, ἔβαλε τὴ ρόμπα τῆς καὶ βγήκε στὸ
χάλλ.

Κάποια βήματα ἀλαφρὰ σὰν τοῦ λαγοῦ περάσανε τὴ βεράντα καὶ
πλησιάσανε στὴν ξύπορτα.

— Ποιὸς εἶσαι; ρωτᾷ ἡ Λευκὴ.

— Μὲ κυνηγᾷνε σοῦ λέω.

— Ποιοί;

— Οἱ Ἄγγλοι στρατιῶτες.

Ἡ Λευκὴ, μὲ τὴν πεποίθηση πὼς κάνει κάποιον χρέος, τράβηξε τὸ
σύρτη καὶ ξεκλείδωσε.

— Τί συμβαίνει; ρωτᾷ ὁ πατέρας ἀπὸ τ' ἄλλο δωμάτιο.

— Βγάζω τὴ γάτα ἔξω, πατέρα. Δὲ μ' ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ.

Πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι τὸ νεαρὸ καὶ τὸν τράβηξε στὸ δωμάτιό τῆς. Στὸ
φῶς τοῦ καντηλιοῦ εἶδε τὸ πρόσωπό του.

— Φρίξο

— Σιώπα, Λευκὴ.

— Μά ...

— Μπλοκάρανε κάτω τὸ σπίτι μου. Δὲ μποροῦσα νὰ μπῶ. Ἐπρεπε
νὰ βρῶ ἄλλο ἑστῆ. Νόμισα πὼς καθόσαστε στὴ δροσιά κι' ἔτσι ἐδῶ
πάνω θὰ καθόμουν μαζί σας κι' ἐγώ.

— Καὶ τί θὰ γίνεῖ τώρα; Εἶναι κι' ὁ πατέρας πού τάχει μὲ τοὺς δικούς
σου. Ἄλλὰ

Ἡ Φρίξος ψιθυριστὰ τῆς διηγήθηκε τὴν ἐπίθεση στὸν ἀστυνομικὸ
σταθμὸ. Μιὰ σφαῖρα ξέκανε ἓνα δικό μας ξενοχωρίτη, παλληκάρι ὡς ἐκεῖ
ἀπάνω. Παρατόλμησε ὁ εὐλογημένος. Ἐνῶ σὲ τοῦτες τὶς δουλειὲς
χρειάζεται φρόνηση καὶ οἰκονομία ἔμφυχου καὶ ἄψυχου ὑλικοῦ. Ἐδῶ δὲν
εἶναι ἀγώνας πρόσωπο μὲ πρόσωπο. Ἐδῶ εἶναι κρούσεις γιὰ πολιτικούς
λόγους. Μὲ αὐτὰ τοὺς δασκαλέψανε. Μὰ τοῦτος ἀκολούθησε τὸ κεφάλι
του καὶ τῶχασε.

* * *

Μόλις εἶχε γλυκοχαράξει. Τὰ πουλιὰ ἀκόμα δοκιμάζανε τὸ λαρύγγι
τους. Τὰ δέντρα δὲν εἶχαν ἀρχίσει νὰ τινάζουν τὸ νοτισμένο τους φύλλω-
μα.

Ἐξῶ ὁ δρόμος γέμισε ἀσυνήθιστο θόρυβο. Κάποια παράθυρα ἀνοί-
ξαν. Λίγες πόρτες τρίξαν. Τὰ σκυλιὰ γαύγισαν στὴν ἀρχὴ κι' ὕστερα
σιώπησαν.

Ξαφνικὰ μιὰ φωνὴ γέμισε τὸν ἀέρα.

— Νὰ μείνετε στὰ σπίτια σας. Περιορισμὸς γιὰ ἔρευνα. Ὅποιος
βγεῖ ἔξω κινδυνεύει.

Τούτη τὴ διαταγὴ δῶσανε καμμιά δεκαριά φορές.

Τὰ σπίτια ξύπνησαν. Οἱ νοικοκύρηδες ρωτοῦσανε τοὺς νεαροὺς ἂν
ἔχουν φυλλάδια νὰ τὰ κάψουν, ἢ νὰ τὰ ρίξουν στὸ μέρος, τώρα πού
εἶναι καιρὸς. Οἱ μάνες ἀνησυχούσανε. Δὲν πολυπιστεύανε στὶς διαβεβαι-
ώσεις τῶν παιδιῶν. Οἱ γέροι μουρμουρίζανε. Κι' οἱ γρηῆς καταριόνταν
τοὺς ξένους. Τὰ σκυλιὰ λοξοκοίταζαν σὰ νὰ περιμέναν προσταγὴ νὰ
δαγκάσουν.

Ἡ Λευκὴ εἶχε κι' ὄλας ντυθεῖ. Μιὰ φοβερὴ χλωμάδα, μὲ κάπως
πεταχτὰ ἀπὸ μιὰ κρυφὴ ἀγωνία μάτια, γέμιζαν τὸ πρόσωπό τῆς.

— Τί θὰ γίνεῖ, Φρίξο; ρωτᾷ.

— Θὰ τὸ σκάσω ἀπὸ τὸν κῆπο.

— Δὲν θὰ γλυτώσεις τὸ βόλι.

— Νὰ δέσω τὰ χέρια μου καὶ νὰ παραδοθῶ;

— Δὲν εἶναι τοῦτο λύση.

— Νὰ τ' ἀφήσουμε στὴν τύχη;

— Στὸ Θεὸ νὰ λές.

— Στὸ Θεὸ ...

Ἡ πόρτα χτύπησε. Ὁ πατέρας ἀνοιξε μὲ χαρακτηριστικὴ ἀταρα-
ξία.

Ἦταν κι' ὄλας ἑτοιμὸς ν' ἀρχίσει τὶς γλυκάδες τῆς ἀγορᾶς. Ἡ θεία
πίσω του λοξοκοίτουσε. Πολὺ λίγο διέφερε τὸ μάτι τῆς ἀπὸ τὸ μάτι
κυνηγάρικου φιδιοῦ.

Βγήκε, με κομμένη διάθεση, κι' ἡ Λευκή. Ἡ χλωμάδα της φαινόταν τώρα πιὸ ἔντονη. "Ὅμως τὸ μάτι της εἶχε ἕνα πρωτοφανέρωτο θάρρος.

Ἡ θεία, κοιτάζοντάς τη, μάντεψε. "Ἐκανε νὰ σηκώσει τὸ χέρι, ἀλλὰ τὸ κράτηξε μὲ τὴ φούχτα τοῦ ἄλλου χεριοῦ της. "Ὑστερα γύρισε τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό.

— Πόσοι μένετε ἐδῶ; ρωτᾷ ὁ ἀξιωματικὸς μ' εὐγένεια.

— Ἐγώ, ἡ θεία ἀπ' ἐδῶ κι' ἡ κόρη μου ..., ἀπαντᾷ καταδεκτικὰ ὁ πατέρας.

— Μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ μου τὸν Φρίξο, συμπληρώνει, τάχα ράθυμα, ἡ Λευκή.

— Ναί τὸν ὑπναρά, λέει ὁ πατέρας, μὲ μιὰ ὑπόκληση πολὺ ὑποχρεωτική.

Στὸ μεταξὺ παρουσιάστηκε κι' ὁ Φρίξος.

— Καλημέρα σας. Τί συμβαίνει; ρωτᾷ.

— Μυρωδιὰ δὲν πῆρες, εὐλογημένε; τοῦ ἀπαντᾷ ὁ πατέρας, πού τὸ μάτι του ἔπαιζε σὰν τὸ μαχαίρι στὸ θηκάρι.

— Τί;

— Ἐρευνα, παιδί μου.

— Ἄ!

Ἄξιωματικὸς μὲ δυὸ ἄντρες του κοιτάζανε γρήγορα — γρήγορα τὰ δωμάτια.

Ἄξιωματικὸς μὲ δυὸ ἄντρες του κοιτάζανε γρήγορα — γρήγορα τὰ δωμάτια. Ὁ πατέρας ἔπαιζε τὰ δάκτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ πάνω στὴ ράχη τοῦ ἄλλου καὶ δάγκωνε τὴ δεξιὰ ἄκρη τῶν χειλιῶν του. Ἡ θεία ἔδωσε τὰ χέρια της σταυρωτὰ στὸ στήθος σὰ νὰ ὑποταζόταν στὴ μοίρα της. Ἡ Λευκή κοιτοῦσε πλάγια τὸ σχῆμα τοῦ πατέρα. Μονάχα ὁ Φρίξος εἶχε τὶς χαρές του. Τὴ γλύτωνα φτηνά. Ἐπακόλουθα δὲν σκεφτόταν. Ἦταν τόσο ξαφνική κι' ἀνέλπιστη τούτη ἡ σωτηρία.

— Τίποτε στὸν κῆπο.

— Μήτε στὰ βοηθητικά.

Ἄναφέρουν δυὸ ὑπαξιωματικοί.

— Ὁραῖα, ἀπαντᾷ ὁ ἀξιωματικὸς. Εὐχαριστῶ, κύριοι. Παρακαλῶ νὰ μείνετε κλειστοὶ στὸ σπίτι. Καλημέρα σας.

Μόλις βγήκανε οἱ στρατιῶτες, ὅλοι καθήσανε σὰν ξεροὶ στὸ πρῶτο κοντινὸ τους κάθισμα.

Σὲ λίγο μίλησε ὁ πατέρας.

— Καὶ πῶς θὰ ξεμπλέξουμε, παρακαλῶ;

— Γιατί θὰ δώσουμε λόγο σὲ κανένα; ἀπαντᾷ ἡ Λευκή μὲ ἀδιαφορία.

— Ὁ Μεμέτης, ὁ χωριανὸς πού τοὺς συνόδευε; Κεῖνος ἄκουσε τὰ ἀρραβωνιάσματά μας. Μπορεῖ ἀκόμα ... Βρέ, κακὸ πού μᾶς βρῆκε κατακέφαλα! Βρέ, παιδί μου, τόσα σπίτια στὸ δρόμο πῶς σοῦ ἤρθε νὰ

μπεῖς στὸ δικό μας; Ἄ! ἐτομάστε τὰ πράγματα. Θὰ πᾶμε σήμερα — αὐριο πίσω στὴ Λευκωσία. Ἄ! μπερδέματα!

Ἄ! μπερδέματα! Ὁ Φρίξος ἔσκυψε τὸ κεφάλι. Ἡ θεία σηκώθηκε νὰ πάει νὰ ἐτοιμάσει κάτι. Εἶχε βρεῖ πρώτη τὸν ἑαυτό της.

Ἡ Λευκή ἔνοιωθε κάτι τὸ ἀσυνήθιστο. Σὰ νὰ πλημμύρισε τὸ ἄδειο στῆθος της. "Ὅχι γιατί ἔκανε μιὰ πράξη τολμηρῆ κι' ἔξυπνη, πού ὅπως-δήποτε θάπρεπε νὰ τὴν ἐκτιμήσει. Ἄλλὰ γιατί τὸ στῆθος της γέμισε μὲ μιὰ νέα εἰκόνα, τὴν εἰκόνα τοῦ Φρίξου, πού πάλαιβε γιὰ ἕνα ἰδανικό. Ἐνας ἥλιος θερμὸς ἤρθε καὶ τὴ μέστωνε καὶ τῆς ὑποσχόταν τὸ ὠρίμασμα.

Ἄ! μπερδέματα! Ὁ Φρίξος μέσα σὲ κείνη τὴ σιωπὴ ἔμοιαζε μ' ἕνα σχῆμα πού λίγο λίγο θάμπωνε καὶ πήγαινε νὰ χαθεῖ.

Καὶ ἐκεῖ πού περίμενες κάποιον δυσάρεστο ξέσπασμα, ὁ πατέρας σηκώθηκε, τὸν πλησίασε καὶ τὸν χτύπησε στὸν ὦμο.

— Κρίμα, πού δὲν εἶμαι κι' ἐγὼ νέος.

Ἄ! μπερδέματα! Ὁ Φρίξος γύρισε τὸ πρόσωπο καὶ τὸν κοίταξε. Ἡ Λευκή ἔνοιωσε δυὸ φορές περήφανη γιὰ τὸν πατέρα. "Ὡστε τὸν παρεξηγοῦσε τόσο καιρό;

— Τὸ ξέρω πῶς ἐσεῖς πληρώνετε τὰ ἐξοδά μας, δηλώνει ὁ Φρίξος μὲ κάποια ἐπιφύλαξη. Ἄλλὰ ... σᾶς εὐχαριστῶ γιατί μοῦ ἔχετε σώσει καὶ τὴ ζωή.

— Ἐγώ; Ἄ! μπά! ἡ κόρη μου. Ἐγὼ εἶμαι ἔμπορας. Κερδίζω καὶ πληρώνω. Ἐομολογητὴς δὲν εἶμαι, σωτήρας δὲν εἶμαι, τὰ κρίματα τῶν ἄλλων δὲν ἀναλαμβάνω ...

Ἡ Λευκή δάκρυσε ἀπὸ εὐτυχία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Τὸ θερμὸ καλοκαίρι πληγώθηκε πολὺ μὲ τις ἀνατινάξεις καὶ τὸ ντουφεκίδι. Ὅμως πένθησε πικρὰ μὲ κάτι ἄτυχους θανάτους καὶ μὲ κείνη τὴ φοβερὴ ἀγχόνη τῶν φυλακῶν. Ὁ Ἀγγλος κατακτητῆς κρέμασε ἄδικα κάποιους ἀνθούς, παιδιὰ ἔφηβους.

Στοὺς δύσκολους καιροὺς ἡ ἀγάπη φουντώνει πιὸ εὐκολα. Εἶναι μιὰ ἀνάγκη τῆς φύσης πολὺ πιὸ ἐπιτακτικὴ. Τὰ νιάτα πλησιάζονται πιὸ εὐκολα. Τοῦτες οἱ γρήγορες κι' ἐπικίνδυνες στιγμὲς θέλουν τὸ ἀντιστάθμισμά του, τὸ γρήγορο αἶσθημα.

Ἡ Λευκὴ κι' ὄλας στοργύλεψε στὸ μυαλό της τὴ φυσιογνωμία τοῦ Φρίξου. Κι' ἡ καρδιά της δέχτηκε τούτη τὴν εἰκόνα, ποὺ ξεκινούσε βαθιὰ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της, ἀνέβαινε στὸ στήθος της καὶ στεκόταν στὸ λαιμό. Τὰ μάτια της ἀπόκτησαν καινούργια ὄραση: ἀνακαλύπτανε παντοῦ στοργυλεμένες ἐπιθυμίες καὶ ὄχι τις παλιές σκιές καὶ τὰ θολὰ ὄνειρα.

Ὁ πατέρας πρόσεξε τὴν ἀλλαγὴ στὴ Λευκὴ. Στὴν ἀρχὴ ἀνησύχησε μήπως συμβαίνει τίποτε μὲ τὴν ὑγεία της. Στὸ κάτω — κάτω τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη σκέψη κάθε γονιοῦ. Ὅμως τὸ πολὺπειρὸ του μάτι γρήγορα μάντεψε τὸ λόγο.

Πρῶτα θέλησε νὰ ψαρέψει τὴ θεία.

— Ἐσὺ τί λὲς μὲ τὰ καμώματα τῆς Λευκῆς; τῆς λέει ἕνα πρωτῆ.

— Πῶς μᾶς παρασκότισες μὲ τις ὑποψίες σου.

— Ἐγώ; Καὶ πότε μίλησα γιὰ ὑποψίες; Ἄ! τώρα κατάλαβα. Κάτι ξέρεις καὶ προσπαθεῖς νὰ μοῦ τὸ κρύψεις.

— Τί νὰ ξέρω; Κορίτσι εἶναι, καιρὸς τοῦ γάμου εἶναι, τὸ δέχτηκες μὲ τὴ στάση σου, δὲν διαφωνῶ ἐγώ. Νά!

— Ὡστε ἔχετε κι' ὄλας πάρει ἀπόφαση, χωρὶς τὸ νοικοκύρη! Καὶ τί δουλειὰ κάνει ὁ λεγόμενος;

— Τὴ ... δική σου. Μήπως ἔχεις ἀγόρι νὰ τοῦ ἀναθέσεις τὸ κατάστημα;

— Ὁραϊά! Ὑπογράψετε σὰ νὰ λέμε καὶ τὴ διαθήκη μου. Ἐγὼ τώρα τί πρέπει νὰ κάνω;

— Νὰ τοὺς παντρέψεις.

— Ἄ!

Πῆρε τὸ καπέλο του κι' ἔφυγε συλλογισμένος.

Ἡ θεία μὲ μισὸ μάτι μέτρησε ἂν βάρεσε καλά. Κι' ἔδειξε μεμιᾶς ἱκανοποίηση. Ὁ λόγος της καρφώθηκε στὸ στήθος του σὰν γαρούφαλλο στ' αὐτί. Κι' ἔπιασε τὸν ἄδειο τόπο.

Ὁ πατέρας πῆρε τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο ποὺ πάει πρὸς τὸν κεφαλόβρυσο. Εἶχε ἡ ψυχὴ του ἀνάγκη ἀπὸ μονότονο ἤχο ὅπως τρέχει στ' αὐλάκι τὸ νερό. Καὶ ζητοῦσε πολλή, πολλή δροσιά. Προπαντὸς θάπρεπε νὰ κουραστεῖ τὸ σῶμα του, νὰ τοῦ φύγει λίγο ἡ λογικὴ μὲς τὴν καταπόνηση. Τούτη ἡ λογικὴ εἶναι φράχτης στὶς αἰσθηματικὲς ἀποφάσεις ἐνὸς ἔμπορα, ποὺ ἔπαιζε μὲ ἀριθμοὺς καὶ λεφτὰ μιὰ δλόκληρη ζωὴ. Εἶναι καὶ κάτι ἄλλο. Ἡ φοριχτὴ μάχη νὰ παραχωρήσεις τὴν πρωτεύουσα θέση σου σὲ ἕνα ἄλλο. Καὶ νὰ τὴν παραχωρήσεις μὲ ἀξιοπρέπεια. Ὁ ἄντρας τσακίζεται ὅταν παραχωρεῖ τὰ πρωτεῖα, ἔστω κι' ἂν δὲν τὸ δείχνει. Ἰσα — ἴσα τὸ κρύβει σὰν ἀτομικὸ μυστικὸ καὶ πνίγεται.

Σήμερα φυσοῦσε ἕνα δροσερὸ ἀγεράκι ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ σὲ πασπάτευε στὰ μάγουλα σὰν παιδικὸ χεράκι. Ἀπὸ τὴν ἄλλη δυὸ ἐβδομάδες πέρασαν μὲ σχετικὴ ἡσυχία. Ὁ ἀγώνας κάλμαρε. Γινόταν ἀνασύνταξη καὶ καθορισμὸς καινούριων στόχων, ποὺ ἀπαιτοῦσαν μετακινήσεις μαχητῶν. Καὶ τοῦτες οἱ μετακινήσεις χρειάζονται ἕνα παραπλανητικὸ λούφασμα. Ὁ κόσμος ξεθάρρεψε λίγο κι' ἄρχισε κάτι δουλειές τῶν εἰρηνικῶν καιρῶν, κάπως δειλά.

Στὸ δρόμο ὁ πατέρας ξεκίνησε ἕνα διάλογο μὲ τὴν πείρα του. Ζύγιζε τὰ πράγματα.

— «Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ, ἀνθρωπέ μου», τοῦ λέει ἡ αἰώνια πείρα.

— «Ἐχει τὴ σειρὰ του στὴν ..ἀγορά»;», τὸν ρωτᾷ ἡ πείρα τῆς ἀγορᾶς.

— «Τὴν ἔχεις ἐσύ. Ἐχεις γιὸ νὰ τὴ δώσεις; Ὁχι. Λοιπόν, βρῆκες διπλὸ γιό. Λεβέντη», σχολιάζει ἡ αἰώνια πείρα.

— «Καὶ ἂν βγεῖ ἀκαμάτης; Ἡ ἀγορὰ δὲν σηκώνει τούτου τοῦ εἶδους τις λεβεντιές,» ἀπαντᾷ ἡ πείρα τὴν ἀγορᾶς.

— «Μὰ θὰ τὸν στρώσεις ἐσύ. Ἀπὸ σένα ἐξαρτῶνται ὄλα».

— «Μιὰ κουβέντα εἶναι τούτη. Ἄν τῶχεις, τῶχεις. Ὁ δάσκαλος καὶ τὸ ξυλαρίδι εἶναι χάσιμο καιροῦ.»

— «Δοκίμασε».

— «Μὰ νὰ δοκιμάσω σὲ βάρος τοῦ παιδιοῦ μου;»

— «Ρώτησε καὶ τὸ κορίτσι, καημένε ...»

— «Αὐτὸ εἶναι μιὰ προσωρινὴ λύση. Γιὰ σήμερα, νὰ ποῦμε»

Ἐτσι ὅπως ἀνέβαινε σκυφτὸς καὶ συλλογιστόταν, δυὸ σπιθαμὲς πέρα ἀπὸ τὰ πόδια του ἔνοιωσε τὸ βῆμα τῆς Λευκῆς πάνω στὸ σκληρὸ χῶμα.

Σήκωσε τὸ βλέμμα του καὶ τὴν ἀντίκρυσε. Κατηφόριζε σκεφτική.

— Λευκή μου

— Κουράστηκα σήμερα. Πάω ἔνωρίς σπίτι, τοῦ ἀπάντησε χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξει στὰ μάτια.

— Ἔλα μαζί στοῦ κεφαλόβρυσου. Δυὸ βήματα Νὰ ξεκουραστεῖς στη δροσιά. Ὑστερα κατεβαίνουμε μαζί.

— Ἀφοῦ δὲν ἔχει κόσμος

Προχωρήσανε μαζί στὸν ἀνήφορο.

— Βγῆκες στοῦ μοναστήρι; ρωτᾷ ὁ πατέρας ἔτσι γιὰ νὰ ξεκινήσει ἡ κουβέντα.

— Ὡς τὸ πρῶτο κάγκελο. Εἶχα περάσει ἀπὸ τὴ θεία Μουρέταινα. Ἀπ' ἐκεῖ τὸ μονοπάτι δὲν κουράζει. Ἀνέβηκα λιγάκι καὶ γύρισα ἀπ' ἐδῶ στη μεριά τοῦ κεφαλόβρυσου.

— Πωπὼ! ἀπόσταση. Μά, κορούλα μου, ἔκοψες τὸ μισὸ βουνὸ στοῦ περπάτημα.

Ἡ Λευκὴ σήκωσε τοὺς ὤμους. Ὁ πατέρας ἀσυναίσθητα σήκωσε τὰ μάτια ψηλά κι' εἶδε τὴ διαδρομὴ ὡς πάνω στοῦ μοναστήρι.

Γιὰ νὰ πάεις στοῦ σπίτι τῆς θείας Μουρέταινας, πρῶτης ξαδέρφης τοῦ πατέρα, πρέπει νὰ περάσεις ἀπὸ τὴ μικρὴ πλατεία, νὰ κατεβῆς κάμποσο στὴν ποταμωσιά καὶ νὰ πάρεις τὸν ἀνηφορικὸ ἀμαξητό, ποὺ ἔχει δεξιὰ κι' ἀριστερὰ τὶς λεῦκες. Ὑστερα κατηφορίζεις πάλιν στὴν ἄλλη πλαγιά τοῦ μεγάλου λαγκαδιοῦ, ἐκεῖ ποὺ εἶναι οἱ ξυλοσχιτικὲς μηχανές, καὶ στρίβεις πρὸς τὴν πάνω γειτονιά μὲ τὰ κλιμακωτὰ τῆς σπῆτια. Ψηλά, ἔξω, βλέπεις τὸ ψηλὸ, κάτασπρο σπίτι τῆς θείας Μουρέταινας. Πίσω ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ ξεκινᾷ τὸ μονοπάτι. Τὸ μονοπάτι σκαρφαλώνει πάνω σ' ἕνα γυμνὸ βράχο κι' ὕστερα πέφτει μὲς τὸ δάσος μὲ τὶς χαρουπιές. Φιδοκλώθεται δεξιὰ κι' ἀριστερὰ, περνᾷ ἀπὸ σειρές κυπαρίσσια καὶ κάποτε φτάνει στοῦ πρῶτο κάγκελο τοῦ μοναστηριοῦ ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ μεγάλῃ αὐλή. Τὸ μονοπάτι ἀπ' ἐδῶ χωρίζεται σὲ δυὸ. Τὸ ἕνα τραβάει πιὸ ψηλά, κατὰ τὴν κορφή. Τ' ἄλλο στρίβει καὶ κατηφορίζει καὶ πιάνει τὴν πλαγιά πολὺ ἀνοιχτά. Περνᾷ ἀπάνω ἀπὸ τὸν ψηλὸ βράχο, μπαίνει σὲ μιὰ λακούβα ὅπου θρασομανᾷ ὁ σχοῖνος, κι' ὕστερα, σχεδὸν στητό, τραβᾷ πρὸς τὸ κεφαλόβρυσου. Ὅμως μόλις φτάσει κοντὰ συναντᾷ τὴν κοίτη τοῦ χεῖμαρρου. Καὶ πιάνει πλάϊ — πλάϊ, κάνει ἕνα μεγάλο γύρο καὶ καταλήγει πιὰ στὸν ἀμαξητό.

Ὁ πατέρας ἔφερε τρία καθίσματα καὶ καθήσανε κοντὰ στ' αὐλάκι μὲ τὸ κελαρυστὸ νερό. Τὴ μελέτησε λίγη ὥρα. Ἡ Λευκὴ ἔνοιωσε πὼς κάτι ζητοῦσε ὁ πατέρας. Καὶ γύρισε τὸ πρόσωπο πέρα μακριὰ πρὸς τὴν ἀπέραντη θάλασσα.

Ἀρχισε κι' ὅλας νὰ κοκκινίζει ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ καθρεφτίζεται καταπόρφυρος μὲς τὴ θάλασσα. Ὁ κόσμος τῆς σκιάς προχωροῦσε γιὰ νὰ νικήσει τὸ φῶς. Κατέβαινε πέρα ἀπὸ τὸ βουνό.

— Τὸ ἀποφάσεις; ρωτᾷ ὁ πατέρας

— Τί πράγμα;

— Τό μέλλον σου.

— Ναί!

— Μέ

— Μὲ κείνο ποὺ μοῦ διάλεξε ἡ τύχη.

— Μὲ τὴν εὐχὴ μου τότε.

Ἡ Λευκὴ γύρισε τὸ κεφάλι καὶ τὸν κοίταξε. Μπροστὰ στὰ μάτια τῆς τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα ἦταν ἕνα ὀλόλευκο τραντάφυλλο γεμᾶτο φῶς.

— Πατέρα

— Λευκὴ μου

* * *

Ἡ θεία περίμενε στὴ βεράντα. Ἡ καρδιά τῆς — ὅπως οἱ καρδιές ὅλων τῶν γυναικῶν — εἶχε μιὰ προαίσθηση. Θᾶχει χαρὲς τὸ σπίτι. Ὁ τρόπος τοῦ πατέρα, ὅταν ἀναχωροῦσε, ἔδειχνε ὑποταγή. Ἐξᾶλλου τούτη ἡ ἀργοπορία μιλοῦσε γιὰ κάτι τὸ ἔκτακτο. Καὶ τί ἔκτακτο ἄλλο περίμενε τὸ σπίτι;

Ἔστρωσε ἀπόψε τὸ τραπέζι μὲ ξεχωριστὸ παλμό. Τῆς ἐρχόταν κι' ὅλας διάθεση νὰ χοροπηδήσει νεανικὰ καὶ νὰ ψιλοτραγουδήσει. Ἔλα ὅμως ποὺ οἱ ρευματισμοὶ τῆς βάζανε φραγμό! Δὲν σηκῶνανε οἱ ἄρμοι τῆς τέτοιες πολυτέλειες, τὶς πολυτέλειες τῆς νιότης.

Τὸ φανάρι φώτιζε τὰ γύρω πολὺ χαρμόсуна. Κεῖνοι οἱ τρεμάμενοι ἴσκιοι τῶν νυχτοπεταλοῦδων ἦταν σὰν τὶς ἄδολες παιδικὲς χαρὲς. Ἡ σαύρα, ποὺ βγῆκε κυνήγι, δὲν ἔμοιαζε μὲ ἄγριο θηριό, συχαμερό. Εἶχε κι' ἐτούτη τὸ γοῦστο τῆς καὶ τὸ καλὸ τῆς διακοσμητικὸ σχῆμα. Ὅσο γιὰ τὰ τριζόνια, ποὺ μιλοῦσαν στὴ φραγῆ, καὶ κάποιες ἀραιὲς ψιλοκουβέντες ἀργοπορημένων τζιτζικιῶν, τί νὰ πεῖς; Ἄλλοτε τὴν ἐνοχλοῦσαν ὅλα τούτα. Ὅμως αὐτὸ τὸ βράδυ ὅλα εἶχανε μιὰ χροιά λουλουδένια, σωστὴ γεύση μελιοῦ.

Πῆγε τὸ μυαλὸ τῆς θείας ἀρκετὰ χρόνια πρὶν, τότε ποὺ ὅπως ὅλες οἱ γυναῖκες, εἶχε μιὰ ἐλπίδα. Ἐκείνη ἡ ἀναμονή, στὰ χρόνια τῆς νιότης, εἶχε μιὰ ἱερότητα. Καρτεροῦσε ν' ἀνοίξει ἡ πραγματικὴ ζωὴ καὶ νὰ τῆς φέροι τὸ δῶρο τῆς, τὸν ἄντρα γιὰ νὰ γεμίσει ἡ ἀγκαλιά τῆς μὲ παιδιὰ. Καὶ τί εἶναι τὸ παιδί; Ὁ ἀνθὸς στὴν πορτοκαλιά. Ἀναμένοντας δαπάνησε τὴ ζωὴ τῆς. Ἄς εἶναι καταραμένο τὸ χέρι ποὺ ἔφραξε τὸ φυσικὸ τῆς δρόμο. Τὰ χέρια ποὺ κόβουν τὶς ἱερὲς πορεῖες μιᾶς ζωῆς μένουν ξερὰ καὶ στὸ μνημα.

Ἐνα βῆμα, σὰν πάτημα λαγοῦ, τὴν τρόμαξε.

— 'Εσὺ εἶσαι, Φρίξο;

— Ναί, κυρά, θεία.

— Πῶς περπατᾶς ἔτσι σὰν φάντασμα, παιδί μου;

— Συνήθισα ν' ἀκροπατῶ, νὰ μὴν ἀκούει τ' αὐτί μου τὸ πάτημά μου.

Τὸν κοίταξε ἓνα γύρο. Τὸ ζύγισε καὶ τὸ μέτρησε μὲ τὸ μάτι της. Χαμογέλασε ἱκανοποιημένη.

— Πωπώ! ὁμορφιὲς ἀπόψε ..., τοῦ λέει.

— Τί θὲς νὰ πεῖς, θεία; Γιὰ τὸ καινούριο κοστούμι; Τῶχω ραμμένο ἀπὸ πέρυσι. 'Εξᾶλλου ἔχουμε καιρὸ καὶ κέφι γιὰ στολισμούς; Πολεμοῦμε

— "Ε! τότε τί σ' ἔσπρωξε νὰ τό φορέσεις ἀπόψε; Πέμπτη εἶναι, γιορτὴ δὲν ἔχουμε.

— Νά! ἔτσι. Λίγη ἰδιοτροπία γιὰ μιὰ ἀλλαγὴ, θεία.

— 'Ακριβῶς. Τὴν ἀλλαγὴ καρτεροῦμε ὅλοι.

— Τί ἔννοεῖς, θεία;

— 'Ακριβῶς ἐκεῖνο ποὺ ἐνόησες, Φρίξο μου. Περιμένουμε τὴ μεγάλη ἀπόφαση. 'Ο πατέρας λέγει τὴν τελευταία λέξη. Ε;

— 'Ο πατέρας, ψιθύρισε μὲ κάποια φανερὴ στενοχώρια ὁ Φρίξος.

— Σὲ βεβαιώνω πῶς ἀπόψε θὰ πεῖ τὸ ἀναί». 'Αμέ Τοῦβαλα τὰ δυὸ του πόδια σ' ἓνα παπούτσι. 'Αλλοιῶς θὰ τοῦ δείξω τὸ ἄλλο φύλλο, τὸ ἄγριο. Πφ! Καιρὸ ἔχουμε, νὰ χάνουμε ἄδικα

— Καλὰ τὰ λές θεία. 'Αλλὰ ἀπ' ὅτι ξέρω δὲν παίρνει ἀπὸ φοβέρες. Τὸν λένε σκληρὸ καρῦδι. Κι' ἔχει μιὰ γερὴ θέληση.

— 'Αλλὰ ἔχει, Φρίξο, καὶ μυαλό καὶ καρδιά. Γι' αὐτὴ τὴν καλὴ καρδιά του ὑπόφερα κι' ἔμεινα νὰ τοὺς ἀναστήσω στὸ σπίτι. "Ελα κάθησε. Τί ἔμεινες καρφωμένος στὸ σκαλοπάτι!

— "Α! ναί! ἀφηρημάδα.

'Ο Φρίξος πῆρε μιὰ καρέκλα κι ἔριξε πάνω τὸ κορμί του, βαρὺ σὰν μολύβι. 'Η θεία μὲ δακρυσμένο μάτι, τὸν καμάρωνε. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει ταύτιζε τὸν ἑαυτὸ της μὲ τὴ Λευκὴ. "Εβλεπε ὅλα τὰ παλιά της ὄνειρα νὰ παίρνουν σχῆμα, ὄχι στὸ μυαλό, ἀλλὰ στὴ ζωὴ, νὰ στρογγυλεῖουν, νᾶχουν θερμότητα. Πόσο μερικὲς στιγμὲς χαρίζουν λίγη εὐτυχία! Τὴ θυμᾶσαι ἀργότερα. Σοῦ χρωματίζουν τὴν κατοπινὴ σου συμπεριφορὰ. Ψευδαισθήσεις, σοῦ λέει ὁ ἄλλος. "Ομως ἅμα σὲ γοητεύουν;

Ο Φρίξος μὲ τὸ πέσιμο στὴν καρέκλα ἔνοιωσε πῶς κατέβαινε ἀπὸ τὰ σύννεφα. Εἶχε μπροστά του τώρα ν' ἀντιμετωπίσει γεγονότα. Πᾶνε τὰ ὠραῖα ὄνειρα. Κι' ἐδῶ στὰ γεγονότα δὲν περνᾶνε οἱ παλληκαριὲς κι'

οἱ ἐνθουσιασμοί. Μπροστά του στεκόταν ἡ ἀπόφαση γιὰ μιὰ νέα ζωὴ. 'Υποχρεώσεις Εἶν' ἀλήθεια πῶς ἀπ' ἐκεῖνο τὸ πρῶινὸ, ποὺ γλύτωσε τὴ σύλληψη ἀπὸ τὴν εὐστροφία τῆς Λευκῆς καὶ τὴ μεγάλη χειρονομία τοῦ πατέρα της, ἓνα εἶδος θεομηνίας συντάραξε τὸ στήθος του. Τὸ ἐνστικτο τὸν βεβαίωνε γιὰ τὰ αἰσθήματα τῆς Λευκῆς, πιθανὸ στὸν τωρινὸ καιρὸ κάπως θολὰ κι' ἀξεδιάλυτα, ἀλλὰ σὲ λίγο στρογγυλεμένα, ἀκέραια, ἀπαιτητικά. "Ομως ἀνάμεσα στὶς δυὸ οἰκογένειες, ἐκεῖνη τῆς Λευκῆς καὶ τὴ δική του, ὑπῆρχε ἓνα ξέχειλο ποτάμι διαχωρισμοῦ καὶ διαφορῶν. 'Ο πατέρας του ἦταν ἄρκετὰ πλούσιος, μεγαλοκτηματίας, ποὺ μὲ πανουργί-ες μεγάλωνε συνεχῶς τὴ γῆ του. 'Αδίκησε τὸν πατέρα τῆς Λευκῆς κάποτε, παίρνοντας τὸ μεγαλύτερο μερίδιο ἀπὸ τὰ κληρονομικὰ κτήματά του. Καὶ εἶχε τόσο σιδεροκέφαλα κανονίσει τὶς δουλειὲς του, ἔτσι ποὺ τὸ δικαστήριο βρῆκε πῶς ἔχει ὅλο τὸ δίκαιο μαζί του κι' ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς ὅλο τὸ ἄδικο. 'Αργότερα ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς ἀπόκτησε πολιτική ἐπιρροή. Καὶ συχνὰ τὴ χρησιμοποίησε γιὰ νὰ ἐνοχλήσει τὸ δικὸ του πατέρα καὶ νὰ τοῦ δημιουργήσει σοβαρὲς ἀνωμαλίες.

Γιατί ὅμως τὸν δέχονταν στὸ σπίτι τους; "Επρεπε νὰ καλύψουν γιὰ λίγο καιρὸ τὴ δικαιολογία ποὺ δώσανε κείνο τὸ πρῶινὸ στὸν "Αγγλο ἀξιωματικὸ μπροστά στὸ χωριανὸ τους τὸ Μεμέτη. 'Αλλοιῶτα θὰ μπερδεύανε ὅλοι. Καὶ τὸ μπερδεμα ὀδηγοῦσε στὴ φυλακὴ ἢ σὲ στρατόπεδο ὥσπου νὰ τελειώσει ἡ ἐπανάσταση. 'Οστόσο, ὁ Φρίξος δὲν ἦταν σίγουρος γι' αὐτό. Στὴν ἀρχὴ σχεδὸν πίστευε σὲ τούτη τὴν ἐξήγηση, ποὺ πλάγια τοῦ ἔδωσε ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς. 'Αργότερα ἄρχισε νὰ ἀμφιβάλλει.

'Η θεία σιωπηλὴ τὸν κοιτοῦσε. Πάσκιζε νὰ μαντέψει τὶς σκέψεις του. "Οχι ἀπὸ ἀπλὴ περιέργεια. 'Απὸ ἐνδιαφέρον. Εἶχε πολὺ ταυτιστεῖ μὲ τὸ πρόσωπο τῆς Λευκῆς. Αὐτὴ ἡ ταύτισή της τῆς ἔδινε πολλὴ ἠδονή.

'Ο Φρίξος ἦταν ἓνα γερὸ παλληκάρι, ὅλο μυῶνες. Τὰ κατσαρὰ κα-στανὰ μαλλιά, κομμένα κοντά, ἔδιναν μιὰ στρογγυλότητα στὸ κεφάλι του. Τὸ ἀνοιχτὸ πρόσωπό του, μὲ τὰ γαλανὰ του μάτια σὲ χτυπητὴ ἀντίθεση μὲ τὸ μελαχρινὸ του δέρμα, κυριαρχοῦσε μὲ μιὰ ἔκφραση μακαριότητας. Κι' ὅταν ἀκόμα ρυτιδωνόταν τὸ μέτωπό του, ἡ μακαριότητα ἐξακολου-θοῦσε νὰ ζεῖ στὰ χαρακτηριστικά του. Τὰ χεῖλη μένανε πάντα μισάνοιχτα σ' ἓνα χαμόγελο, ποὺ μόλις σημειωνόταν, σχεδὸν ἀδιόρατο. Εἶχε τελει-ώσει τὸ Γυμνάσιο καὶ σπούδασε δυὸ χρόνια χημεῖα στὴν 'Αθήνα. "Ομως ἤρθε ὁ καιρὸς γιὰ ἐθνικὴ δραση. Οἱ ἄλλοι φεύγανε κρυφὰ γιὰ τὸ νησί. Αὐτὸς κάπως ἀργοπόρησε νὰ πάρει τὴ μεγάλη ἀπόφαση. Αὐτὴ ἡ ἀργο-πορία του εἶχε προκαλέσει δυσμενῆ σχόλια στοὺς κύκλους τῶν φίλων καὶ γνωστῶν. "Ομως δὲν ἄντεξε γιὰ πολὺ νὰ μένει στὸ περιθώριο, ἐνῶ γιὰ δράση τὸν καλοῦσε ἡ ἐποχὴ. Μιὰ μέρα στὸν περίβολο τοῦ Πανεπιστημίου τὸν πλησίασε ὁ Νίκος κι' ὁ Πέτρος, κι' οἱ δυὸ φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς. Τοὺς εἶχε γνωρίσει τυχαῖα στὴ φοιτητικὴ λέσχη, ἀλλὰ φίλοι δὲν ἔγιναν. Κουβέντιασαν γιὰ τὸ ἐθνικὸ θέμα τῆς Κύπρου, ὅπως τὸ συνήθιζαν

οί Κύπριοι φοιτητές. "Όμως είχε ό τόνος τής φωνής τους κάτι τό έρωτηματικό και σκοτεινό σήμερα. Καρτερούσες κάποια κατάληξη, κάποια πρόταση ή κάποιαν άποκάλυψη κάτι τού φοβερού.

— Θέλεις, Φρίξο, νά δουλέψεις για τήν άπελευθέρωση τής πατρίδος μας; ρωτᾶ άπότομα ό Νίκος, πού συνήθιζε νά μὴν πολυχρησιμοποιεῖ και λοξούς δρόμους.

‘Ο Φρίξος τούς κοιτάζε κατάμματα σά νά ζητοῦσε περισσότερες ἐξηγήσεις, παρά νά προσβλήθηκε μὲ τήν ἐρώτηση.

‘Ο Πέτρος θέλησε νά χρησιμοποιήσει τή μέθοδο τής προσέλευσης μὲ ώραία λόγια, πού αφήνανε πλάγιες ὑποσχέσεις. "Όχι γιατί ἤθελε νά δείξει τόν καμπόσο και τόν καλά πληροφορημένο. Τά πιστεψε ὅσα ἔλεγε κι ἄς ἦταν φαντασίες και θολά σχέδια για τό μέλλον του.

‘Η ὥρα πλησίαζε τό δειλινό. Και ἦτανε νά πάρουν τό δρόμο ὡς πέρα στό Ζάππειο ν’ ἀναπνεύσουν και νά τό συζητήσουν τό θέμα, νά τό βασιάνισουν γιατί δέν ἔπρεπε μὲ τόν πρῶτο λόγο νά τούς παίρνουν οἱ ἐνθουσιασμοί, χωρίς νά ὑπολογίζουν τίς συνέπειες. Προχώρησαν στήν ὁδὸ Πανεπιστημίου μὲ ἀργό βῆμα — τό συνηθισμένο ἐπαρχιώτικο βῆμα τῶν ἀργῶν χρόνων. ‘Εκεῖ στό Μνημεῖο τού ‘Αγνώστου Στρατιώτου, μὲ κείνη τήν ὀπισθοτονηκὴ στάση, πού νόμιζες πῶς πέθανε ἀπὸ τέτανο, σταμάτησαν. ‘Ο θάνατος δέν εἶναι ἀπλό περιστατικό, μηδὲ για τή νιότη, πού δέν παραδέχεται τέτοιες καταστάσεις και μήτε τίς προσμένει. ‘Ο θάνατος στίς μεγάλες ἀποφάσεις προβάλλει κάπως ἀπαιτητικός. Πιάνει διάλογο μαζί σου, χωρίς κανονικὴ σειρά, ἔτσι σπασμωδικά σάν τίς εἰκόνες τού ὄνειρου. ‘Αλλά, ἀκριβῶς μὲς τήν σπασμωδικότητα λέει πολλά, προπαντός μ’ εὐρύτερες διαστάσεις, ἀφοῦ τόν συνοδεύει τό πολὺ συναίσθημα παρά ἡ γυμνὴ λογική.

— ‘Αλήθεια! ποιά τιμὴ ἀξίζει στὸν ἄγνωστο, ἀφοῦ εἶναι ...ἄγνωστος, λέει ό Φρίξος.

— ‘Ακριβῶς στό σημείο αὐτὸ βρίσκεται τὸ μεγαλεῖο, ἀπαντᾶ χωρίς ἐνδοιασμοὺς ό Πέτρος.

— Ποιὸ μεγαλεῖο και τί εἶναι μεγαλεῖο και τί σχέση ἔχει τὸ μεγαλεῖο ἅμα πεθάνεις, ἅμα γίνεις ὅστᾶ, δηλαδή ἀσβέστιο, φωσφόρος και μαγνήσιο; ρωτᾶ ό Φρίξος.

— ‘Η χημεία στή μέση, σχολιάζει ό Πέτρος. ‘Η ἐπιστήμη ὅμως μὲ τή συνοφρῶσή της δέν λέει τήν τελευταία λέξη. ‘Η τελευταία λέξη ἀνήκει στήν καρδιά και στὰ ἐπιτεύγματά της, αἰσθητικά και ἔθνικά.

— "Ακουσε, ἐπεμβαίνει κοφτὸς και ἀμείλικτος ό Νίκος. ‘Εμεῖς εἴμαστε χωριάτες, πού πάει νά πεῖ λίγα λόγια και ἀποφάσεις. Θά μποῦμε σὲ ὀργάνωση για τήν ἀπελευθέρωση τής Κύπρου; Τ’ ἄλλα ὅλα εἶναι φιλολογία. Θά μποῦμε ἢ ὄχι;

‘Ο Πέτρος δέν κρατήθηκε κι ἄρχισε πάλιν νά ὑποστηρίζει τὸν ἀγῶνα μὲ τήν εὐφράδεια και τήν ὠραιολογία του.

— Σκασμὸς, τού λέει άπότομα ό Νίκος. Νομίζω πῶς δίπλα μας κάποιοι προσπαθεῖ ν’ ἀρπάξει κάτι ἀπὸ τήν κουβέντα μας.

Σιωπήσανε για λίγο, περπατώντας τάχα ἀδιάφορα.

— Εἶσαι ὑπερβολικὸς στίς ἀπόψεις σου, σημειώνει ό Πέτρος.

— Φύλαγε τὰ ροῦχα σου και κράτα λίγο τὴ γλώσσα σου, Πέτρο.

‘Ο Φρίξος τ’ ἄκουσε ὅλα σιωπηλός. Δέν μποροῦσε νά βάλει μιὰ τάξη στίς σκέψεις του, πού ἔρχονταν ἢ μιὰ πάνω στήν ἄλλη, χωρίς νά παίρνουν ἀναπνοή, και ζητοῦσαν ἐξήγηση ἢ ἀπάντηση σὲ ἐρωτήματα.

"Ενα φεγγάρι ἄρχισε νά ρίχνει τὸ ἀμυδρὸ ἀκόμα φῶς του και νά δημιουργεῖ κεντήματα δεξιὰ κι ἄριστερά. ‘Ο κόσμος πηγαينوερχόταν, πολλοὶ κάπως βιαστικά και νευρικά, ἄλλοι μὲ τὸν ἀργὸ ρυθμὸ τῶν περιπατητῶν, πού χαίρονται τὴ νωχέλεια και στὰ βήματά τους.

Σὲ μιὰ στιγμή πήρανε ἓνα παράπλευρο δρόμο. Σ αὐτὸν βασιλευε ἡ ἡσυχία ἀνάμεσα στήν ὑγρασία τού φρεσκοποτίσματος και τού ἀμυδροῦ φωτισμοῦ. ‘Ακούανε πιὰ τὸ περπάτημά τους, τὸ μίλημα τῶν κλώνων και κάπου ἐδῶ κοντὰ τὸ τρέξιμο νεροῦ ἀπὸ μιὰ βρύση. ‘Ο θόρυβος τῶν αὐτοκινήτων ἔρχοταν ἀπὸ μακριά, κύματα — κύματα χωρίς σημασία. Οἱ σκέψεις συμπυκνωθήκανε δίπλα σ’ ἓνα καρδιοχτύπι.

Και τότε ό Νίκος τόλμησε:

— "Ακουσε, Φρίξο. ‘Υπάρχει ὀργάνωση για τήν ἀπελευθέρωση τής Κύπρου.

— Βιάστηκες, Νίκο, ἐπεμβαίνει ό Πέτρος.

‘Ο Φρίξος στενοχωρέθηκε. Δέν τού εἶχανε ἐμπιστοσύνη; Τέτοια ἰδέα εἶχανε οἱ φοιτητές για τὸ άτομό του; Σταμάτησε σά νᾶθελε νά διαμαρτυρηθεῖ.

— Στὸ θέμα, στὸ θέμα, συνεχίζει ό Νίκος. ‘Εδῶ στήν ‘Αθήνα σχηματίσαμε τὴν ὀργάνωση ΚΑΡΗ.

‘Ο Πέτρος πήρε μιὰ βαθειὰ ἀνάσα για νά ξεκινήσει τὴ συνηθισμένη του ὠραιολογία, ἓνα εἶδος ἀνάμικτο ἀπὸ ρητορικὴ και ποίηση.

— "Όχι! ἄσε μας νά τού ἐξηγηθῶ μιὰ και καλή. ‘Ο Φρίξος εἶναι ἀγροτόπαιδο κι ἔχει βαρύτερα. Δέν εἶναι ἀγοράκι τής πόλης, καλομαθημένο, πού πρέπει νά πάρει τὴν ἄδεια τού μπαμπᾶ ἢ τής μαμᾶς για νά κάνει δυὸ βήματα. ‘Εχει λέω προσωπικότητα και θέληση. Μπορεῖ ν’ ἀκούσει και ν’ ἀποφασίσει. Και νά σεβαστεῖ τὰ φρονήματα τῶν ἄλλων.

Αὐτὲς οἱ δηλώσεις, ἢ τὰ λόγια σὲ στυλ δηλώσεων, τού Νίκου, πειράξανε πιὸ πολὺ τὸν Φρίξο. Κοιτᾶνε νά τού ξυπνήσουν τὸ φιλότιμο; Μὰ τὸ ἔχει και μὲ τὸ παραπάνω. Δέν εἶχε δείξει ὡς τὴν ὥρα περιφρόνηση ἢ ἀμέλεια γύρω ἀπὸ τίς ἔθνικες ἐπιθυμίες τῶν συμπατριωτῶν του. Συνεπῶς γιατὶ κλωθογυρίζουν τὸν λόγο τους, πότε ἀπ’ εὐθείας στὸ θέμα, πότε πλάγια νά τού ξυπνήσουν τὸ φιλότιμο, πότε ἐρευνητικά για νά ἀντιληφθοῦν τὴν ἀντίδρασή του; Τοῦ ἤρθε μιὰ στιγμή νά τούς καληνυχτίσει και

νά φύγει. "Όμως σκέφτηκε πώς τούτο θά τὸ παίρνανε γιὰ ἄρνηση στίς προτάσεις τους ἤ, καί τὸ χειρότερο, νά τὸν θεωροῦσαν ἀντίθετο καί νά τὸν ὑποψιάζονταν πὼς μπορούσε νά μολογήσει τίς κινήσεις τῶν συμπατριωτῶν του." Ἐ! αὐτὸ τὸ τελευταῖο τὸν ἀναστάτωσε. "Όχι γιὰ πιθανές τιμωρίες, ὅσο γιὰ τὴν ὑποψία, αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, καί τὴν ἀνυποληψία πού θά εἶχανε γιὰ τὸ ἄτομό του." Ἄν ἦταν δυνατὸ νά κάνει τέτοιο πρᾶμμα, ἔστω καί κάτω ἀπὸ τὴν πίεση βασιανιστηρίων.

Στέκονταν κι' οἱ τρεῖς ἀντικρυστά ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, μὲ ἀγωνία. Καρτερούσανε ἕνα λόγο. Εἶχαν τολμήσει. Κάθε τόλμη ἔχει τὴν ἐπιτυχία, ἀλλὰ ἔχει καί τὸν κίνδυνό της. Παίζανε τὴν ὀργάνωση ζυγά—μονά. "Ἡ θά κερδιζόταν ἕνα νέο μέλος ἢ θά ξεκινούσε μιὰ πιθανότητα κινδύνου. Τοὺς εἶχαν μὲ αὐστηρότητα ἐπισύρει τὴν προσοχή τους. 'Ἡ ἐλάχιστη κουβέντα, ἢ ἄθῶα ἀπὸ πρῶτο ἄκουσμα, μπορεῖ νά δώσει τὸ κλειδί. Δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη ὁ ἀδέσμευτος μὲ ὄρκο καί ὑποχρεώσεις φίλος. Μπορεῖ νά μὴ προδώσει μὲ τὴ βαριά σημασία τῆς λέξης, πού ἔχει στὸ βᾶθος ἀντάλλαγμα τὴν ἰδιοτέλεια. "Όμως μπορεῖ νά κουτσομπολέψει τὴν ὑπόθεση μὲ καλὴ πίστη. Τὸ καταστρεπτικὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἀλλάζει. Πῶς θά ζητήσει ἀπὸ τὸν ἀδέσμευτο τὸν λόγο γιὰ τὴν ἄσχεφτη κουβέντα του; Μπορεῖ γιὰ παραδειγματισμὸ νά προχωρήσεις σὲ φοβερὲς τιμωρίες καί μὲ τρόπο μάλιστα πολὺ χτυπητό. Θά τὸ ἀντέξει ἢ συνειδησὴ του; Κεῖνος πού δίνει τὴ διαταγή μπορεῖ νά μὴ ρωτᾷ τὴ συνειδησὴ του ἀλλὰ νά βλέπει τοὺς κανονισμοὺς καί τὸ γενικὸ συμφέρον. Κεῖνος πού θά ἐκτελέσει τὴ διαταγή;

— Δέχομαι, λέει ξαφνικὰ καί σταθερὰ ὁ Φρίξος. 'Ἡ πατρίδα εἶναι τὸ μέγιστο ἀγαθό.

Οἱ ἄλλοι δυὸ τὸν φιλήσανε μὲ δάκρυα.

— Αὔριο τ' ἀπόγευμα στίς 5, τοῦ λέει ὁ Νίκος. Θά παρουσιαστοῦμε οἱ τρεῖς. Θά σὲ περιμένουμε στὸ παροαύλιο τοῦ Πανεπιστημίου.

* * *

Τὸ σπίτι βρισκόταν στὴν ὁδὸ Σκουφᾶ κοντὰ στὴν Πλατεία τοῦ Κολωνακιοῦ. Φαινόταν σὰν ἕνα μικρὸ ἀπομεινᾶρι κάποιας ἄλλης ἐποχῆς μέσα σὲ κείνο τὸν οἰκοδομικὸ ὄργασμὸ τῶν πολυκατοικιῶν.

Οἱ τρεῖς περπατοῦσανε καί σὰ νά νοιώθανε τὰ βήματά τους νά χτυποῦν στὰ μελίγγια τους. 'Ο Φρίξος ἀναλογιζόταν τὸ διάβημά του, τὸ ξαναμελετοῦσε, ξεχώριζε τὸν φόβο καί τὸν κίνδυνο, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε χῶρος γιὰ ὑποχωρήσεις, δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεπε τὸ νεανικὸ του μέτωπο καί τὰ ἔθνικα ὄνειρα μιᾶς καθαρῆς μαθητικῆς ζωῆς στὸ ἐπαρχιακὸ γυμνάσιο μὲ τὴ χαρακτηριστικὴ γνησιότητά του. 'Εξἄλλου, τώρα ἔνοιωθε ἕνα εἶδος περηφάνειας: θᾶμπαινε στὴ δράση. Τὰ παλιὰ ὄνειρα, πού περιορίζονταν σὲ φωνές, σὲ συνθήματα, σὲ τραγούδια, σὲ ρίγη καί δάκρυα, δὲν μπορούσαν ν' ἀλλάξουν τὴ ζωή. 'Ἡ πράξη θά ὑλοποιήσει τοὺς πόθους

πολλῶν γενιῶν, τὴν παράδοση καί τὰ κείμενα, θ' ἄλλαζε πιά τὴ ζωὴ τοῦ τόπου του. Μιὰ στιγμή τοῦ φάνηκαν οἱ σκέψεις αὐτῆς ρητορικῆς σχήματα, πού δὲν εἶχαν μεγάλη διαφορὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ συνθήματα, τίς φωνές, τὰ ρίγη καί τὰ δάκρυα.

— Φτάσαμε. 'Εδῶ, λέει ὁ Νίκος.

'Ἀθλητὰ του ὁ Φρίξος κοίταξε δεξιὰ κι' ἀριστερὰ γιὰ νά βεβαιωθεῖ πὼς δὲν τοὺς παρακολουθεῖ ὑποπτο μάτι.

'Ο Νίκος πίεσε τὸ κουδούνι. 'Ο Πέτρος ἀναστέναξε. 'Ο Φρίξος ἔσφιγγε τὴ γροθιά τοῦ ἀριστεροῦ χεριοῦ μὲς τὴν παλάμη τοῦ δεξιοῦ. Λίγος ἰδρώτας ἄρχισε νά μαζεύεται στὸ μέτωπό του. Οἱ χτύποι τῆς καρδιάς του μοιάζανε μὲ γρονθοκοπήματα. Κάτι διέτρεχε τὸ σῶμα του καί τὸ παρέλυε.

'Ἡ πόρτα ἀνοιξε.

— 'Ορίστε, παρακαλῶ, τοὺς ὑποδέχτηκε ἕνας ψηλός, μελαχροινὸς κύριος, φαλακρός, μὲ μάτια πού πετούσανε ἀστραπές.

— Καλησπέρα, γιατρέ.

— Καλῶς τὰ παιδιά. 'Ορίστε, ὀρίστε. 'Ο κύριος

— Πατριώτης μας. Φρίξος. Σπουδάζει χημικὸς.

— 'Απὸ ποῖο μέρος, παιδί μου;

— 'Απὸ ἀπὸ ἀπὸ τὴ Λάπηθο.

— 'Οραῖα. Μὰ τί στεκόμαστε; 'Ορίστε στὸ γραφεῖο. Παρακαλῶ, καθήστε. "Όπως σᾶς βολεύει. Θά πάρουμε κάτι; "Ἐτσι στὸ πόδι, πρόχειρο, γιὰ τὴν λείπουμε ὄλοι. Μοναχὸς μου εἶμαι.

"Ἐφερε ἀπὸ τὸ διπλάνο δωμάτιο ἕνα δίσκο μὲ τέσσερα ποτήρια πορτοκαλάδα. Τὸν τοποθέτησε σ' ἕνα χαμηλὸ τραπεζάκι. Καί μὲ μιὰ ἄνετη χειρονομία ὑπόδειξε τοὺς συμμαζεμένους τρεῖς φοιτητὲς πὼς μποροῦν νά κεραστοῦν μόνοι τους. Πῆρε τὸ ποτήρι του καί κάθησε στὸ γραφεῖο, τάχα ἀδιάφορος, ἀλλὰ μὲ κάποια ὑποσημαινόμενη νευρικότητα. Ρούφηξε δυὸ-τρεῖς γουλιές. Κοίταξε τὸν Φρίξο καί τὸ μάτι του φανερὰ ἔρευνοῦσε. "Ἐμπαινε μέσα στὸ πετσί τοῦ προσώπου γιὰ νά χωθεῖ μὲς τὸ μυαλὸ τοῦ νέου ὑποψήφιου καί νά μετρήσει τίς σκέψεις του, νά τις ἀναλύσει, νά δεῖ τὸ ποιόν τους. 'Ο Φρίξος ἀντελήφθηκε τὴ διεισδυτικὴ ματιὰ τοῦ γιαιτροῦ κι' ἔνοιωσε ἕνα κύμα ἀμηχανίας νά τοῦ παραλύει τοὺς μυῶνες. Τὸ χέρι του ἄρχισε ἐλαφρὰ νά τρέμει. "Ἐβλεπε κι' ὄλας τὴν ἐπιφάνεια τῆς πορτοκαλάδας νά μετακινεῖται σπασμωδικὰ. 'Ἡ καρτέλα του ἦταν στενάχωρη κι' ἀναγκάστηκε ν' ἀλλάξει ἐλαφρὰ στάση γιὰ νά βρεῖ λίγη ἀνακούφιση. Τὸ μυαλό του δὲν ἔδειχνε διάθεση γιὰ σαφεῖς σκέψεις. Πεταλούδιζαν μὲς τὸ κεφάλι του σπασμένες εἰκόνας, σπασμένες ἐντυπώσεις. Στὴν ἀνάσα του ἔνοιωθε κόμπους.

— Νομίζω πὼς πρέπει νά μείνουμε μόνοι μὲ τὸν Φρίξο, λέει ὁ γιαιτρός, σπάζοντας τὴν ἐκνευριστικὴ σιωπή.

‘Ο Νίκος και ο Πέτρος συγκατάνευσαν με μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ.
‘Αφήσανε τ’ ἄδεια ποτήρια στὸ δίσκο, ὑποκλιθήκανε...

— Τραβῆχτε, παρακαλῶ, τὴν πόρτα, τοὺς παραγγέλει ὁ γιατρός,
ποὺ πῆρε ἕνα ὕφος κάπως πιὸ φιλικὸ καὶ ἄνετο.

“Όταν μείνανε μόνοι οἱ δύο τους, ἡ ἀτμόσφαιρα στὸ δωμάτιο ἔγινε
πιὸ βαρειά σὰ νὰ μίκρανε ὁ χῶρος καὶ νὰ χαμήλωσε τὸ ταβάνι. ‘Ο για-
τρός ἐξακολουθοῦσε νὰ παίξει μετὰ τὸ μισοαδειανὸ ποτήρι τῆς πορτοκαλά-
δας, ἐνῶ τὸ μέτωπό του ἔδειχνε κάποιες σκιές. ‘Ο Φρίξος σηκώθηκε
μηχανικὰ κι’ ἔβαλε τὸ ἄδειο ποτήρι του στὸ δίσκο.

— “Έχω ὄλες τὶς συστάσεις ἀπὸ τοὺς δύο συμπατριῶτες μας. Σὲ
ἐγγυοῦνται γιὰ ἄνθρωπο μετὰ ἀρχές, ἀγνὸ πατριώτη, μετὰ καλὸ παρελθόν.
Στὸ μεταξὺ πληροφορηθήκανε ὅλα γιὰ τὴν οἰκογένειά σου. Σεβαστὴ οἰ-
κογένεια μετὰ καθαρὸ πρόσωπο καὶ ὑπόληψη. Σχέσεις μετὰ τοὺς “Αγγλους
ἀποικιοκράτες δὲν εἶχε ὁ πατέρας σου ποτέ. Συνεπῶς καμμιά δέσμευση,
κανένα συμφέρον. “Όλα λευκά. Πολὺ εὐχάριστο, πολὺ εὐχάριστο. Σιωπὴ
....

Τᾶλεγε αὐτὰ ὁ γιατρός μ’ ἕνα μυστηριῶδες ὕφος σὰ νὰρχόταν ἡ
φωνή του ἀπὸ κάποιο σκοτεινὸ βάθος. Στὸ μεταξὺ ἄφησε τὸ ποτήρι στὸ
γραφεῖο, σηκώθηκε, πῆρε μιὰ καρέκλα καὶ κάθησε πιὸ κοντὰ στὸν Φρίξο.
Μὲ τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ του χεριοῦ καὶ μετὰ τὸν ἀντίχειρα ἔκλεισε μύτη καὶ
στόμα λέγοντας «σιωπὴ...». Αὐτὸ τρόμαξε τὸν Φρίξο. ‘Η κίνηση αὐτὴ
ἔκοβε στὰ δύο τὸ πρόσωπο τοῦ γιατροῦ κι’ ἐντυπωσίαζε περισσότερο,
χωρὶς καθαρὰ-καθαρὰ νὰ νοιώθεις τὸ συμβολισμό της. Αὐτὸ αὐξάνει τὴν
ἔννοια τῆς λέξης «σιωπὴ» ἢ εἶχε μέσα της καὶ τὴν ἀπειλὴ στὴν περίπτω-
ση ποὺ δὲν θὰ κρατήσεις τὴ γλώσσα σου;

— Ἐέρω, ξέρω, θέλεις νὰ ὑπηρετήσεις τὴν ὑπόθεση τῆς πατρίδος
μας. Σσσι! σιωπὴ. Δὲν θέλω διαβεβαιώσεις. Μόνο πῶς δέχτηκες νάρθεις
δηλώνεις ἀποδοχὴ κατ’ ἀρχήν. Σσσι! σιωπὴ. “Όμως θὰ σοῦ δώσω μιὰ
ἐβδομάδα καιρὸ νὰ τὸ συλλογιστεῖς μόνος σου. Σσσι! σιωπὴ! Χωρὶς νὰ τὸ
συζητήσεις μετὰ κανένα. Μόνο μετὰ τὸν ἑαυτὸ σου. Νὰ ρωτήσεις τὴ συνείδη-
σή σου. Σσσι! σιωπὴ! ‘Η ἔνταξή σου στὶς δυνάμεις μας ἔχει κινδύνους.
Δὲν εἶναι ἀστεία ὑπόθεση. Θέλει ψυχικὸ σθένος. Σσσι! σιωπὴ! ‘Αντοχὴ
σωματικὴ. Θυσία, θυσία. Μὲ ἀκοῦς; Σιωπὴ! Στὴν ἐβδομάδα θάρθεις τέ-
τοια ὄρα ἐδῶ. Μόνος, μόνος. Θὰ μοῦ πείς τὴν ἀπόφασή σου. Σσσι! Σιω-
πὴ! Δὲν θέλεις νὰ μπεις στὸν ἀγῶνα; Δικαιώμά σου. ‘Αλλὰ τσιμουδιὰ
ἀπ’ ὅ,τι ἀκουσες, εἶδες καὶ γνώρισες. Σσσι! σιωπὴ! Τάφος τὸ στόμα σου.
‘Αλλοιῶς θᾶσαι θεοκατάρατος. Πήγαινε τώρα καὶ σιωπὴ

‘Η χειρονομία γιὰ τὸ κλείσιμο τοῦ στόματος τώρα εἶχε πολλὴ νευ-
ρικότητα μετὰ τὸ διατακτικὸ ὕφος.

‘Ο Φρίξος σηκώθηκε, μὰ τὰ πόδια δυσκολεύονταν νὰ κινήθουν. Βά-
ραιναν.

Στὸ μεταξὺ ὁ γιατρός πῆρε τὸ παλιὸ εὐγενικὸ ὕφος του. Τὸν χτύπη-
σε στὸν ὤμο, ἔτσι γιὰ νὰ τὸν ξυπνήσει ἀπὸ τὸ μελανὸ του ὄνειρο, τὸν
πῆρε ὡς τὴν ἐξώθυρα καὶ τὸν ἀποχαιρέτησε εὐγενικὰ, σχεδὸν ἐπαγγελ-
ματικὰ

* * *

Αὐτὸ τὸ πολὺ πρόσφατο παρελθὸν πέρασε ἀπὸ τὴ συλλογὴ τοῦ Φρί-
ξο μ’ ἕνα πολὺ γαλάζιο φωτισμὸ. Τώρα ἡ πορεία του πῆρε ἄλλο ρυθμὸ.
Ξαφνικὰ στὸ δρόμο του πέφτει ἕνας πελώριος βράχος. ‘Η σύμπτωση κι’
ἡ περίσταση τοῦ δημιουργήσανε κλίμα, ἀνασυντάξεις, καινούρια σχέδια
καὶ κάποια ἀλληλογρονθοκοπούμενα συμφέροντα.

— Μὴ συλλογίζεσαι ἄδικα, παιδί μου, λέει ἡ θεία. “Αν εἶναι νάρθει,
θάρθει, λέει ἡ παροιμία.

— Δὲν εἶναι τοῦτο, ποὺ συλλογίζομαι.

— “Ε! τότε τί;

— Τοὺς δύσκολους καιρούς.

— Στους δύσκολους καιροὺς πιάνει καὶ ριζώνει ἡ ἀγάπη, βεβαιώνει
σταθερὰ ἡ θεία.

— ‘Αλλὰ ἄλλο οἰκογένεια κι’ ἄλλο ἀγάπη.

— ‘Η οἰκογένεια εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀγάπη, Φρίξο μου. ‘Η ἄλλη
ποὺ ἐννοεῖς εἶναι παιγνίδια μετὰ τὶς κοῦκλες.

Στὸ μεταξὺ πέρα προβάλανε οἱ δύο ἴσκιοι. ‘Ο ἕνας, γεμᾶτος λευκὴ
εὐτυχία, ἡ Λευκὴ. Κι’ ὁ δεῦτερος, ὁ βαρὺς, ὁ προστατευτικὸς, ποὺ ἄπλω-
νε, ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς.

‘Ο Φρίξος σηκώθηκε ἀπὸ τὸ κάθισμά του. ‘Η καρδιὰ του χορο-
πήδοῦσε, λίγο ἀκόμα καὶ θὰ πεταγόταν ἔξω ἀπὸ τὸ στόμα του.

‘Η Λευκὴ, μόλις ἀντίκρουσε τὸ χαμένο ἀπὸ κάποια ἀγωνία πρόσωπο
τοῦ Φρίξο, χαμογέλασε ἀνάλαφρα σὰν φτερούγα πεταλούδας, καὶ τὸν
πλησίασε ἀφήνοντας τὸ σῶμα της, ἀλαφρὸ σὰν πούπουλο, μετὰ τὸ μισό-
φωτο.

— Καλησπέρα, Φρίξο

— Κα, προσπαθεῖ νὰ μιλήσει ὁ Φρίξος.

— Τελειώνετε. Μὲ τὴν εὐχή μου, λέει βιαστικὰ ὁ πατέρας, ποὺ μετὰ
δυσκολία συγκρατοῦσε τὸ δάκρυ.

— Φρίξο

— Λευκὴ

‘Αγκαλιαστήκανε κάπως ἀδέξια.

Μιὰ χιονάτη ζάλη, μετὰ κόκκινες ἀστραπές, φούντωνε στὸ κεφάλι τῆς
Λευκῆς. “Ένα ποταμάκι ριγηλὸ χύμηξε κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα της καὶ
διακλαδίστηκε σὲ ὅλο της τὸ σῶμα. ‘Η καρδιὰ της εἶχε ἕνα φτερωτὸ

ρυθμό, σὰν πλατάγισμα ἄπλερου πουλιοῦ μισὸ πόντο ἔξω ἀπὸ τὴ φωλιά του.

Ὁ Φρίξος ἔνοιωθε πῶς τὸ κάθε μέλος του σκληραινόταν σὰ νὰ πέτρωνε. Χοντροὶ κόμποι ἰδρώτα λαμπύριζαν στὶς ὁμορφιῆς τοῦ πλατιοῦ του μετώπου.

Κι' ἐκεῖ πού βασίλευε γύρω τὸ μεθύσι τῆς μεγάλης στιγμῆς, πετάχτηκε ὀλόρθο καὶ κοφτερὸ τὸ ἀναφυλητὸ τῆς θείας.

Τρέξανε κι' οἱ τρεῖς κοντά της.

— Δὲν εἶναι τίποτε, παιδιὰ μου. Γίνεται εὐτυχία χωρὶς δάκρυα; τούς λέει.

Σκύψανε κι' οἱ τρεῖς καὶ τὴ φίλησαν μετὰ τὴ σειρά στ' ἄσπρα μαλλιά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Στὰ τέλη τοῦ Ὀκτώβρη, πού ἡ ὥρα μύριζε κλεισούρα καὶ μπρούντζινα μαραμένα φύλλα, γίνανε οἱ γάμοι στὴ Λευκωσία. Στὴν ἐκκλησία ἤρθανε οἱ πολὺ στενοὶ συγγενεῖς. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς, ἀλλὰ στὸ Ἱερό, μιὰ παράξενη σκληρὴ μορφή κοιτοῦσε ὀλόγυρα μετὰ φανερὴ ἀνησυχία.

Ἡ εὐτυχία πλημμύριζε τὴ Λευκὴ καὶ τὸν Φρίξο. Τὸ μεγάλο γεγονός, ἡ ἐπισημοποίηση τῆς ἔνωσης, κόντευε στὸ τέλος του. Ἄρχιζε πιά ἡ εὐθύνη κι' ὁ βαρὺς δεσμός, πού κρατᾷ ὡς τὸν θάνατο καὶ πιο πέρα ἀκόμα.

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ ἱερέας ἔνεψε νάρθοῦν οἱ γονιοὶ νὰ φίλησουν στέφανα. Πῆγε πρῶτα ὁ πατέρας τοῦ Φρίξου μετὰ κείνο τὸ ἀγέρωχο ὕφος τοῦ καπάτσου κτηματία. Πολὺ ταπεινὴ, γεμάτη πάθος βιβλικό, ἀκολούθησε ἡ μητέρα του, μ' ἓνα μικρὸ ἀγαθὸ Θεὸ στὰ δύο της μισοκόκκινα μάτια. Ὑστερα προχώρησε ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς. Ἐνας ἀρχάγγελος τὸν ὀδηγοῦσε. Τόση καλωσύνη κι' ἀγαθότητα χόρευαν στὸ πρόσωπό του. Προσκύνησε τὸ ἀσημένιο εὐαγγέλιο. Ὑστερα πῆρε τὸ ξανθὸ κεφαλάκι τῆς Λευκῆς, πού εἶχε ταπεινὰ σκύψει. Τὴ φίλησε στὸ μέτωπο, ἔτοιμος νὰ διαλυθεῖ σὲ μικρὰ κομμάτια. Ἡ Λευκὴ τοῦ φίλησε τὸ χέρι κι' εἶχε στὸ στόμα της μεγαλύτερη θερμότητα. Γύρισε, κάπως χαμένος, καὶ πῆρε τὸ σκυμένον κεφάλι τοῦ Φρίξου καὶ τὸ φίλησε.

— Σοῦ παραδίδω τὸν ἀνθὸ τῆς ζωῆς μου, τοῦ λέει.

Ὁ Φρίξος δάκρυσε.

Ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς προχώρησε ἀριστερὰ κι' ἀντικρύστηκε μετὰ συμπέθερο, τὸν πατέρα τοῦ Φρίξου.

— Συμπέθερε, γιὰ τὴ χαρὰ πού μοῦ ἔδωσε τώρα ὁ γιός σου, σοῦ τὰ συγχωρῶ ὅλα.

— Δικά τους εἶναι ὅλα.

— Δὲν ἐννοῶ αὐτό. Γιὰ τὴν πίκρα πού μετὰ πότισες.

Ὁ πατέρας τοῦ Φρίξου ἔσκυψε, χωρὶς νὰ παραμερίσει τὴν περηφάνειά του.

Ἡ θεία τῆς Λευκῆς φιλοῦσε στέφανα καὶ δὲν ξεκολλοῦσε. Θαρροῦσε πῶς τούτη ἡ εὐτυχία της ἔπρεπε νὰ πετρώσει μήπως γλυστρήσει καὶ τῆς φύγει.

Ἐνας βαρὺς ἴσκιος, σκληρὸς σὰν τὸν γυμνὸ βουνίσιο βράχο, προχώρησε ἀπὸ τὸ Ἱερό, κατέβηκε τὰ δύο σαλαπάτια, ἤρθε καὶ προσκύνησε

τὸ εὐαγγέλιο καὶ κοίταξε τοὺς νεόνυμφους. Ἡ θεία παραμέρισε. Αὐτὸς πῆρε τὸ χέρι τοῦ Φρίξου καὶ τὸ ἔσεισε ἀντρικὰ χωρὶς νὰ πεῖ λέξη. Τὸ χέρι τῆς Λευκῆς τὸ πῆρε εὐγενικά. Χαμογέλασε. Κι' ἔφυγε.

Οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στενὸς κύκλος τῶν συγγενῶν κοιτούσανε τὸν ἄγνωστο μὲ σφιγμένη καρδιά. Μόλις χάθηκε ὁ ἴσκιος τοῦ ἀναστέναξαν ὄλοι ἀπὸ ἀνακούφιση.

Σὲ λίγο μιλούσανε οἱ εὐχές

* * *

Οἱ πρῶτες μέρες τοῦ γάμου, γιὰ δυὸ ποὺ ἀγαπιούνται ἢ ἔχουν τὴ διάθεση ν' ἀγαπηθοῦν στὰ σοβαρά, μοιάζουν μὲ λεμονόκηπο ἀνθισμένο. Ὁ βαρὺς ρυθμὸς τῆς ζωῆς χάνει τὴ λογικὴ του, γίνεται κάπως θαμπός, γεμάτος ὄνειρο καὶ ἡδονικὴ κούραση στὰ μέλη. Ὁ ὑπολογισμὸς καὶ ἡ ἔγνοια παραμερίζονται.

Τὸ δωμάτιο τῆς Λευκῆς εἶχε γεμίσει μὲ πολὺ ζεστὸ πούπουλο κι' ἀλαφρὴ ἀναπνοή. Οἱ ὄρες τῆς ζωῆς πήρανε χρυσαφιὰ ἀπόχρωση. Ὁλων τῶν πραγμάτων ἄλλαξε τὸ νόημα. Τὸ κρεβάτι μεταφέρθηκε στὸ δωμάτιο τῆς θείας καὶ τὴ θέση του πῆρε ἓνα ἄλλο διπλὸ κρεβάτι, λίγο χαμηλό, μὲ πολὺ μαλακὸ στρώμα. Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ στρώσανε χάμω μακρόστενα χαλιά μὲ κόκκινες, χτυπητές γραμμές. Δυὸ κομοδίνα χαμηλά, ἀπὸ καρδιά, βαστάζανε μιὰ γαλάζια λάμπα κι' ἓνα ποτήρι νερὸ πάνω σὲ λευκαρίτικα πετσετάκια. Οἱ ἄλλες λεπτομέρειες δὲν εἶχαν σημασία. Ἡ ἀγάπη ἀγγιζε τὸ πᾶν ἐκεῖ μέσα καὶ τὸ πασπάλιζε μὲ χρυσοσκονη καὶ πορφυρὰ τριαντάφυλλα.

Ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς ἔφευγε πολὺ πρῶτ', πατώντας στίς μύτες τῶν ποδιῶν του. Εἶχε μέσα του πολλὴ χαρά. Δὲν φαντάστηκε ποτὲ πὼς θὰ μπορούσε νὰ δώσει τόση εὐτυχία στὸ παιδί του.

— Εἶμαι ..., ἔλεγε στὴ θεία καθὼς προσεκτικὰ καὶ ἀθόρυβα ἀνοίγε τὴν ξύπορτα γιὰ νὰ βγεῖ.

— Τί εἶσαι, καλέ;

— Ὁ πιὸ εὐτυχισμένος ἄνθρωπος.

— Χτύπα ξύλο, ἄνθρωπέ μου. Μὴ ματιάξεις ὁ ἴδιος τὸ σπιτικό σου.

— Φτύνω στὸν κόρφο μου, ἔλεγε ἀνοίγοντας λίγο τὸ σακάκι του.

Τὶς τρεῖς πρῶτες μέρες ἡ θεία ἐπέμενε αὐστηρὰ νὰ κρατηθεῖ τὸ δαιτολόγιο τῶν νιόπαντρων ζευγαριῶν. Ἀρχισε μὲ ἄσπρα περιστέρια. Ξεθεώθηκε ὁ πατέρας νὰ τὰ βρεῖ, γιὰτὶ μὲ τὶς φασαρίες καὶ τὰ κλεισίματα τῆς Λευκασίας δὲν ἐρχόταν πολὺ πράγμα στὴν ἀγορά. Ἐξάλλου, τὸ στενὸ, ὅπου πουλούσανε τὰ πουλερικά καὶ τὰ κουνέλια, κλείστηκε μὲ ἀγκαθωτὸ συρματόπλεγμα ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες. Ἀπὸ τοῦτο συχνὰ οἱ νεαροὶ πετούσανε τὶς ντόπιες μπότες στίς περιπολίες τῶν Ἀγγλων. Τὴ δευτέρη μέρα παρουσίασε ἡ θεία δυὸ ἄσπρες κότες ζουμερές. Στὸ παχὺ ζουμί τοὺς ἔψησε ραβιόλες, τὴν ἰδιαίτερη προτίμησή του

πατέρα. Τὴν τρίτη μέρα τὰ πράγματα μπερδεύτηκαν. Φτερωτὸ ζητοῦσε ἡ θεία. Συζητήσανε μὲ τὸν πατέρα τὸ εἶδος τοῦ φτερωτοῦ. Δὲν συμφωνούσανε. Κι' ἀποφασίσανε νὰ ρωτήσουν τὸ ζευγάρι.

— Ποιὸς τολμᾷ νὰ τοὺς ξυπνήσει; ρωτᾷ ἡ θεία μ' ἓνα κάπως φαιδρὸ μορφασμό.

— Ἡ θεία. Δὲν κάνει ἄντρας ἐγὼ νὰ ἐνοχλῶ τὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ.

— Ναί! Ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ πατήσω τὸ ποδάρι μου στὸ νυμφικὸ δωμάτιο.

— Γιὰτί εἶσαι ἀμαρτωλὴ καὶ κακογουρλίτικη; ρωτᾷ ἐκπληκτος ὁ πατέρας

— Εἶμαι κορίτσι.

Τὸ εἶπε ἡ θεία μ' ἓνα ὕφος ἀνάμικτο μὲ πίκρα καὶ ντροπή.

Ὁ πατέρας παρολίγο νὰ γελάσει. Ὅμως γρήγορα τὸ μυαλὸ του μελέτησε τὴν τραγικὴ θέση τῆς θείας.

— Μὲ συγχωρεῖς, ἂν ἦταν σφάλμα δικό μου νὰ μείνεις ἀνύπαντρη. Ἀλλὰ θαρρῶ πὼς σοῦ ἔδωσε κι' ἓσένα πολλὴ εὐτυχία ἡ Λευκή.

— Δὲν ἔχω παράπονο. Οὔτε ἔχω λόγο νὰ συγχωρέσω ἢ νὰ μὴ συγχωρέσω κανένα. Δικὴ μου ἀπόφαση ἦταν τότε. Χαλάλι τῆς Λευκῆς ὄλα τὰ χρόνια μου.

— Εὐχαριστῶ, θεία. Εἶσαι ὁ ἀγαθότερος ἄγγελος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ θεία κοίταξε συγκινημένη τὸν πατέρα τῆς Λευκῆς.

— Σ' εὐχαριστῶ, νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ μας. Τῶξερα πὼς ἔχεις καλὴ καρδιά. Ἀπὸ σένα πῆρε ἡ Λευκὴ ὄλα.

Ἡ πόρτα τοῦ δωματίου ἀνοίξε, ράθυμα, μισοτρίζοντας σὰν τάνυσμα παιδιοῦ. Τὸ εὐτυχισμένο πρόσωπο τῆς Λευκῆς πρόβαλε. Εἶχε στὰ χαρακτηριστικά του μιὰ εὐχάριστη κούραση μ' ἓνα μισοξενυχτισμένο βλέφαρο.

— Πατέρα θεία! Ἐδῶ εἴσαστε; ρωτᾷ, ἀνοίγοντας λίγο περισσότερο τὰ μάτια.

— Καλημέρα, Λευκὴ μου.

— Καλημέρα, παιδάκι μου. Νά! ὁ πατέρας ρωτᾷ — ἡ συνήθεια βλέπεις τόσα χρόνια — τί θὰ μαγειρέψουμε σήμερα.

— Οὐφ! τίποτε.

— Καλά, Λευκὴ μου, λέει ὁ πατέρας κι' ἔτρεχε ἡ γλύκα ἀπὸ τὸ στόμα του. Νὰ μαγειρέψουμε ἓνα στιφάδο!

Ἀπὸ τὸ ἄστειο του αὐτὸ καὶ ἀπὸ κάποιο πεισματάκι ξύπνησε κι' ὁ Φρίξος. Ξεμύτησε τὸ φωτεινὸ του πρόσωπο. Ἡ Λευκὴ κοκκίνησε σὰν τὸ ἡλιοβασίλεμα σὲ φθινοπωρινὸ καιρὸ.

Ἡ θεία εἶχε μιὰ ἀγγελικὴ ἔμπνευση, ποὺ ἔδωσε κάποια διέξοδο.

— Καλέ, δὲν τρῶμε ὄλοι μαζί; Σᾶς ἔχω ἓνα σωρὸ καλούδια.

Ἦταν τοῦτο τὸ πρῶτο πρῶινὸ στὴν τραπεζαρία. Γιὰ πρώτη φορὰ σὲ τριάντα χρόνια ἄργησε ὁ πατέρας ν' ἀνοίξει τὸ κατάστημα.

* * *

Κάτι ἐξαίσιες μπρούνζινες ἀνατριχίλες πλημμυρίσανε τὸ ἀπογευματάκι. Εἶχαν κι' ὄλας κάνει τὴν κόκκινή τους ἐμφάνιση λίγα ἀνάρια σύννεφα στὴ δύση. Ὁ οὐρανὸς πῆρε ἐλαφρὰ θαμπὸ χρῶμα. Ὁ ἀγέρας μύριζε ὑγρασία, μιὰ λεπτὴ ὑγρασία σὰν χνούδι στὸ σωματάκι τοῦ βρέφους.

Λέγανε ὄλοι στὸ σπίτι νὰ βγοῦνε περίπατο, πρώτη ἐβδομάδα τοῦ γάμου, νὰ περπατήσουν στὸ δρόμο τοῦ τείχους, ὅπου δέσποζε μιὰ ὁμορφὴ θέα. Στὸ βάθος τοῦ ψηλώματος, πού σχημάτιζε ὁ προμαχώνας, γεμάτος φουντωτὲς πρασινάδες, θὰ μπορούσαν νὰ καθήσουνε λιγάκι.

Ἐνα διακριτικὸ χτύπημα στὴν πόρτα τοὺς διάκοψε ἀπὸ τὴ συνενόηση. Πῆγε ἡ θεία ν' ἀνοίξει τὴν ξώπορτα. Ἐνας κόκκινος ψηλὸς ἄντρας, μὲ ἐλαφρὰ καταδεχτικὸ βλέμμα, ρώτησε γιὰ τὸν Φρίξο.

— Μέσα εἶναι. Ὅριστε, παρακαλῶ, λέει εὐγενικὰ ἡ θεία, παρόλο πού ἓνα καρφὶ μπῆκε στὸ στήθος της.

— Προτιμῶ νάρθει ἐδῶ

Ὁ Φρίξος πλησίασε. Ὁ ξένος, μὲ ἐλαφρὰ λοξὴ ματιά, τοῦ ψιθύρισε.

— Εἶμαι μέλος τοῦ Εἰδικοῦ Κλάδου. Στις ἐφτὰ πρέπει νάρθεις στὸν Ἀστυνομικὸ Σταθμὸ τῆς Πύλης Πάφου. Καὶτσιμουδιά. Μεταξύ μας. Ἀλλοιῶς ...

Ὁ Φρίξος κιτρίνισε. Ὅμως βρῆκε γρήγορα τὴν ψυχραιμία του, μόλις ἄκουσε τὸ ρυθμικὸ περπάτημα τῆς Λευκῆς νὰ τὸν πλησιάζει.

— Θάρθῶ, ἀπαντᾷ.

Ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀστυνομίας ξανακοίταξε λοξὰ ἀπὸ τ' ἀνοιγμα τῆς πόρτας. Ὑστερα ἔστριψε καὶ χάθηκε στὴν πρώτη γωνία. Ἐνας θόρυβος ἀπὸ αὐτοκίνητο ἔλεγε τὴν ἀπομάκρυνσή του.

Ἐνα φίδι κουλουριάστηκε στὸ στήθος τοῦ Φρίξου. Ἡ Λευκὴ πρόσεξε τὴ χλωμάδα του. Ἐξάλλου, ἡ ματιὰ τῆς γυναίκας εὐκολὰ ξεχωρίζει τίς ἀνήσυχες ἐκφράσεις.

— Τί συμβαίνει, Φρίξο; τὸν ρωτᾷ.

— Δὲν ξέρω στὴν πραγματικότητα. Θᾶναι δουλειὲς τοῦ πατέρα μου. Μπερδεψοδουλειές.

— Δὲν πιστεύω

— Ἀ! ὄχι. Παντρεύτηκα πιά. Δὲν μπορεῖ ν' ἀνακατεύομαι ἄφοβα.

— Σωστά! Ἀλλὰ γιατί πῆρες τοῦτο τὸ χλωμὸ ὕφος;

— Συνήθεια. Εἶναι μῆνες τώρα πού μᾶς τρώει ἔγνοια, μόλις μᾶς πλησιάζει ἄγνωστος.

Ἡ θεία στὸ βάθος, κοντὰ στὴ τζαμαρία, κοιτοῦσε ἀνήσυχη. Ὁ πατέρας πηγαινοερχόταν στὸν ξέσκεπο διάδρομο. Φαινόταν ἡ ἀνησυχία του.

Τὸ σπίτι γέμισε ὑποψία, κάμποσα μαῦρα φτερά πού πλατάγιζαν δεξιά κι' ἀριστερά.

Ὁ Φρίξος ζήτησε τσιγάρο. Εἶχε κάπου δυὸ μῆνες νὰ καπνίσει. Ὅμως τώρα ὁ ὀργανισμὸς του τὸν ἀπαιτοῦσε. Καμμιά θέληση δὲ μπορούσε νὰ νικήσει τούτῃ τὴν ἐπιθυμία.

Ἡ Λευκὴ κοίταξε τὴ νευρικότητά του χωρὶς σχόλια.

Ὁ Φρίξος ἄναψε τὸ τσιγάρο.

— Τί ὥρα εἶναι; ρωτᾷ, κοιτάζοντας τὸ ρολοῖ του.

— Ἐξὴ καὶ τέταρτο, ἀπαντᾷ ἡ Λευκὴ.

— Τὸ ρολοῖ τοῦ πατέρα;

— Ἐξὴ καὶ εἴκοσι.

— Καλύτερα νὰ πηγαίνω.

Σηκώθηκε ὁ Φρίξος, ρουφώντας μὲ πάθος τὸ τσιγάρο. Τὰ μάτια τῆς Λευκῆς τὸν ρωτήσανε.

— Μὴν κάνεις ἔτσι, Λευκὴ μου. Μιὰ—μιὰμιση ὥρα ... θὰ γυρίσω νὰ βγοῦμε.

— Δὲν εἶπα τίποτε, Φρίξο μου.

Ὁ Φρίξος προχώρησε νὰ βγεῖ, ξεχνώντας νὰ φιλήσει τὴ Λευκὴ. Ξαφνικὰ τὸ θυμῆθηκε καὶ σταμάτησε. Πῆρε ἓνα ὕφος τάχατε πειραχτικὸ, τὴν πλησίασε καὶ τὴν ἀγκάλιασε.

— Ἀγάπη μου

Ὑστερα βγῆκε στὸ δρόμο κάπως νευρικά, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα ἔξῃ μάτια κοιτούσανε μ' ἓνα ποτήρι χολή. Καὶ ὅταν χάθηκε τὸ σχῆμα του στὸ στρίψιμο, ἡ Λευκὴ δὲν κρατήθηκε. Ἐτρεξε στὸ δωμάτιό της κι' ἔπεσε προύμυτα στὸ κρεβάτι. Ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ δωματίου τὴν κοιτοῦσε ἡ θεία. Ἀπὸ τὸ παράθυρο ὁ πατέρας. Δυὸ ἴσκιιοι πού ξαναγίνονταν προστατευτικοί, ὅπως πρὶν τὸ γάμο.

* * *

Ὁ Ἀστυνομικὸς Σταθμὸς ἀπέχει ἀπὸ τὸ σπίτι κάπου εἴκοσι λεπτὰ δρόμο.

Στὸ γεφύρι, πού ἐνώνει τὴν παλιὰ πόλη μὲ τὰ ἔξω σπίτια, οἱ σειρὲς τῆς πιπεριάς γυμνωθήκανε ἀπὸ τὸ πράσινὸ τους ντύμα. Τὰ λίγα πεῦκα κάτω στὴν τάφρο, πού περιβάλλει τὰ μισοχαλασμένα τείχη τῆς Λευκωσίας, εἶχανε κάποια σοβαρότητα μέσα στὴν ἀκίνησή τους. Πιὸ πέρα δείχνανε τὸ περήφανο ὕψος τους οἱ εὐκάλυπτοι. Στὴ δύση τὰ σύννεφα εἶχανε κοκκινίσει πολὺ. Μυρίζανε αἶμα ἀθώου.

Ἐκείνη ἡμέρα ἀπὸ τὸ γαυρὸ καὶ πέρα βλέπεις τὰ σπίτια γραμμὴ κολλητά. Τελιώνει τὸ τετράγωνο μὲ δυὸ γωνιακά, ποὺ διαθέτουν κῆπο, τὸν ἕνα μὲ τριαντάφυλλα σὲ μεγάλη ποικιλία, τὸν ἄλλο μὲ λεμονόδεντρα. Τὸ πιὸ πέρα τετράγωνο ἔχει ἀνάγια σπίτια μὲ μεγάλους ἀλλὰ ἀσημάτιστους κήπους. Στρίβεις ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ δεύτερο τετράγωνο καὶ παίρνεις τὴ λεωφόρο, ποὺ δυὸ βήματα πιὸ κάτω καμπουριάζει. Δυὸ γωνίες πιὸ πέρα φαίνεται ὁ Ἀστυνομικὸς Σταθμὸς.

Ὁ Φρίξος μπῆκε στὸν σταθμὸ ἀπὸ τὴν πλαϊνὴ καγκελλόπορτα, γιατί ὁ κεντρικὸς πυλώνας ἦταν κλειστός. Δεξιὰ στὴν εἴσοδο συνάντησε ἕνα ἀστυνομικὸ φρουρὸ μέσα σ' ἕνα κούφωμα, ποὺ σχηματίζαν σωροὶ πράσινα σακιά μὲ ἄμμο. Μπῆκε στὸν στενὸ διάδρομο. Στὸ βάθος δείχνανε τὴν κόκκινη ὄψη τους διάφορα πυροσβεστικά σύνεργα. Ἐστρίψε δεξιὰ καὶ μπῆκε στὸ μεγάλο δωμάτιο, ποὺ τὸ χώριζε στὰ δυὸ ἕνας καφὲ πάγκος ὡς τὸ μισὸ ὕψος ἀνθρώπου. Τὸ ἕνα μέρος γιὰ τὸ κοινό. Τὸ πιὸ μέσα γιὰ τοὺς ἀστυνομικούς.

— Εἶμαι..., ξεκινᾶ νὰ πεῖ ὁ Φρίξος, μ' ἕνα τρεμούλιασμα στὴ φωνή.

— Ἄ! ἀπ' ἐδῶ, τὸν φωνάζει ὁ ψηλὸς ἀστυνομικὸς, ποὺ τὸν εἶχε ἐπισκεφθεῖ στὸ σπίτι πρὶν λίγη ὥρα. Περάστε στὸ γραφεῖο. Σὲ περιμένει ὁ κύριος.

Ἐνας ἀστυνομικὸς, μὲ πολιτικὴ περιβολή, σήκωσε τὸ πλατὺ σανίδι καὶ ἄνοιξε ἕνα πέρασμα, τόσο ὅσο νὰ χωρεῖ ἕνα ἄτομο.

— Ἄπ' ἐδῶ....

Ἄνοιξε μιὰν πόρτα καὶ ἔδειξε στὸν Φρίξο.

— Κάθησε ἐκεῖ καὶ περίμενε. Σὲ λίγο θάρθει ὁ κύριος.

Ὁ Φρίξος προχώρησε. Ἡ πόρτα ἔκλεισε πίσω του.

Τὸ δωμάτιο ἦταν στενόμακρο. Τὸ παράθυρο ἔβλεπε ἔξω σ' ἕνα κομματάκι τόπο κατάξερο. Ἀντίκρου μιὰ στενὴ πόρτα ὀδηγοῦσε στὰ ἐσωτερικά τοῦ σταθμοῦ. Ἡ ἐπίπλωση ἦταν ἀπλὴ καὶ τυπικὴ: ἕνα σιδερένιο γραφεῖο, γκριζο χρώμα, μ' ἕνα τηλέφωνο. Πίσω στὸν τοῖχο, σὲ κάποιον ὕψος ἡ φωτογραφία τῆς βασίλισσας. Ἀντίκρου ἀπὸ τὸ γραφεῖο στὸν ἀπέναντι τοῖχο ἕνας μεγάλος χάρτης τῆς Λευκωσίας. Τίποτε ἄλλο.

Ὁ Φρίξος κάθησε. Κοίταξε τὸ ρολοῖ του. Ἐφτὰ παρὰ δέκα. «Θὰ περιμένω ἀκόμα δέκα λεπτά,» σκέφτηκε. Θέλησε νὰ σηκωθεῖ νὰ περπατήσει ὡς τὸ παράθυρο ἢ ὡς τὸν χάρτη τῆς Λευκωσίας. Σκέφτηκε πὼς γι' αὐτοὺς ἐδῶ μέσα ἡ κάθε του κίνηση θάπρεπε νάβῃ ὑποπτη καὶ θὰ ἐρμηνευόταν μὲ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸν τρόπο. Κι' ἔμεινε ἀκίνητος στὸ κάθισμά του. Ὑστερα θέλησε νὰ βρεῖ διέξοδο στὸ κάπνισμα. Ἀσυναίσθητα ἔχωσε τὸ χέρι στὴν τσέπη του. Δὲν πῆρε τὸ κουτὶ μὲ τὰ τσιγάρα. Ἀναστένανε. Θὰ μπορούσε κάτι νὰ ψιλοκουβεντιάσει μὲ τὶς τουλύπες τοῦ κληροῦ.

— « Ἄλλὰ γιατί μὲ θέλουν; Ἡ ὑπόθεση τοῦ ἀστυνομικοῦ σταθμοῦ στὴ Λάπηθο ξεκαθαρίστηκε. Ἐμείνει ἕνας νεκρὸς στὸ πεδίο τῆς μάχης. Ὁ δεύτερος προχθὲς ἔφυγε γιὰ τὴν Ἀγγλία ὡς κανονικὸς μετανάστης. Τὸν ἄλλο τὸν εἶδα σήμερα κι' ὄλας στὴ Λευκωσία. Ὑῶνιζε. Σὲ ἄλλη πρόσφατη ἐπιχείρηση δὲν ἀνακατέυτηκα. Ἀπὸ τὸ ἀραβῶνιασμά μου ὡς τὴ στιγμὴ μῆτε ξεμύτησα ἀπὸ τὸ σπίτι, ἐκτὸς γιὰ τὶς προετοιμασίες τοῦ γάμου».

Ἐκεῖ ποὺ σκεφτόταν κι' ἄρχισε νὰ νοιώθει πὼς δὲν τὸν χωρεῖ τὸ στενόμακρο δωμάτιο, ἄνοιξε ἡ πόρτα. Πρόβαλε ἕνα ἄσπρο, φαλακρὸ κεφάλι μὲ μιὰ οὐλὴ στὸ δεξιὸ μάγουλο.

— Ἄ! ἦρθατε; Μιὰ στιγμὴ, παρακαλῶ, λέει στὸν Φρίξο καὶ φεύγει, κλείοντας πίσω του τὴν πόρτα.

Ὁ Φρίξος ἀναστένανε. Ἐπιτέλους ἀρχίζει νὰ λύεται τὸ μυστήριον. Κοιτάζει τὸ ρολοῖ του. Σὲ δυὸ λεπτά γίνεται ἑπτὰ.

Τὰ δυὸ λεπτά ὡς τὶς ἑπτὰ εἶχανε πολλὴ νέκρα. Οὔτε ποὺ μπορούσε νὰ σκεφτεῖ κάτι, νὰ σκοτώσει λίγη ὥρα, ποὺ κράτηξε πολὺ.

Σὲ μιὰ στιγμὴ ξανάνοιξε ἡ πόρτα. Τὸ φαλακρὸ κεφάλι δὲν πρόβαλε. Ἐανάκλεισε ἡ πόρτα. Καὶ προτοῦ προλάβει νὰ ἀναστενάξει ὁ Φρίξος, ἄνοιξε ἡ πόρτα καὶ μπῆκε τὸ φαλακρὸ κεφάλι μ' ἕνα ὑποχρεωτικὸ χαμόγελο.

Ὁ Φρίξος ἔκανε νὰ σηκωθεῖ.

— Καθῆστε, παρακαλῶ.

— Εὐχαριστῶ ..., ἀπάντησε ὁ Φρίξος, ἔτσι χωρὶς τόνο.

Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ μπῆκε, φοροῦσε ριγωτὸ πουκάμισο καὶ γκριζὸ παντελόνι. Στὴ μέση, στὸ ζωνάρι, εἶχε τὸ πιστόλι του.

— Τ' ὄνομά σας; Ἄ! Φρίξος... Ἀκοῦστε, κύριε Φρίξο, συνεχίζει μὲ ἥρεμο τόνο. Τὸ πράγμα εἶναι πολὺ ἀπλό, φτάνει νάχτετε εἰλικρίνεια. Πάρτε αὐτὲς τὶς κόλλες τὸ χαρτί. Εἶναι εἴκοσι φύλλα ἀριθμημένα ... ἕνα, δύο, τρία καὶ λοιπά. Θ' ἀρχίσετε ἀπὸ τὴ σελίδα ἕνα. Θὰ γράψετε τὴν ἱστορία σας: ἀπὸ τὰ μικρά σας χρόνια ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ τῆς συνάντησής μας. Μεθαύριο, στὶς ἑπτὰ, τὴν ἴδια ὥρα ἀκριβῶς ὅπως τώρα, θάρθειτε ἐδῶ στὸ γραφεῖο μου νὰ μοῦ παραδώσετε τὰ γραπτά σας.

— Μὰ ..., ρωτᾷ ὁ Φρίξος μὲ πρόθεση νὰ ζητήσει ἐξηγήσεις.

— Δὲν ὑπάρχουν ἐξηγήσεις, τὸν διακόπτει μὲ σοβαρὸ τόνο. Εἶναι διαταγὴ ἀνωτέρου. Τὸ ἐπιβάλλουν λόγοι ἀσφαλείας. Μπορεῖτε νὰ πηγαίνετε. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ σᾶς κρατῶ περισσότερο. Νιόπαντρος, ἔ; Ἐτσι μάθαμε. Καλορίζικα, ὅπως λέτε ἐσεῖς ἐδῶ.

— Εὐχαριστῶ ...

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ φαλακρὸ κεφάλι σηκώθηκε, δίνοντας φιλικὰ τὸ χέρι του στὸν Φρίξο. Ὁ Φρίξος πῆρε μὲ κάποια ἀδεξιότητα τὸ χέρι τοῦ ἀστυνομικοῦ καὶ ὑποκλίθηκε. Ὑστερα γύρισε καὶ προχώρησε νὰ φύγει.

“Όμως μόλις πήρε τὸ πόμολο ν’ ἀνοίξει τὴν πόρτα, ὁ αστυνομικὸς τὸν σταμάτησε:

— Καὶ τσιμουδιά, κύριε Φρίξο. Μήτε στὴ γυναίκα σας. “Όλα θὰ γίνουν μυστικά. Ἀλλοιῶς ὑπάρχει πολὺ αὐστηρὴ τιμωρία.

— Σᾶς ... σᾶς τὸ ὑπόσχομαι.

— Στῆρίζομαι στὸ λόγο σας. Καληνύχτα σας.

Ἐὸ Φρίξος ἀνοίξε τὴν πόρτα, ἔσκυψε κάτω ἀπὸ τὸ σανίδι τοῦ πάγκου καὶ πέρασε, βγῆκε στὸν στενὸ διάδρομο καὶ χύθηκε πραγματικὰ ἔξω στὸν ἀνοιχτὸ ἀγέρα, προσπαθώντας νὰ μὴ πνιγεῖ.

Ἐὸ αστυνομικὸς, ποὺ φρουροῦσε, τὸν κοίταξε αὐστηρά. Πεντέξῃ αστυνομικοὶ πηγαινοέρχονταν στὸ προαύλιο. Πέρασε δίπλα τους. “Ἐξω ἀπὸ τὸν ἀγκαθωτὸ φράχτη τοῦ σταθμοῦ ὁ ἀσφαλτωμένος δρόμος, λίγο νοτιοσμενός καὶ μισόφωτος, δέχτηκε τὸ μεσοχαμένο σχῆμα του, τὴ σιακά του ...

* * *

— Πάρε δυὸ κουταλάκια πασιφλορίνη, Φρίξο μου. Ἐθεῖα τὸ βρῆκε ἄριστο γιαιτρικὸ γιὰ τίς ἀϋπνίες, τὸν συμβουλεύει μὲ μητρικὴ θέριμη ἢ Λευκή.

— Κάτι πρέπει νὰ τελειώσω, μιὰ ἔκθεση τοῦ ... νά! τίποτε σοβαρό. “Υστερα θὰ πιῶ τὴν πασιφλορίνη. Ποῦ εἶναι τὸ μπουκάλι;

— Σοῦ τῶχω ἔτοιμο στὴν κουζίνα. Κοίταξε νὰ βάλεις τὸ κουταλάκι στὸ πιάτο. Γιατί ἢ θεῖα θὰ βάλει τίς φωνές ἂν τῆς λερώσεις τὸ τραπεζομάντηλο.

— Ἐὰ προσέξω, Λευκή μου. Κοίταξε τώρα νὰ κοιμηθεῖς ...

Τὴ φίλησε στὸ συλλογισμένο μέτωπο καὶ προχώρησε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ ὑποδωμάτιο.

— Ἐὰ τελειώσεις γρήγορα; τοῦ φωνάζει.

— Ναι! Σοῦ τὸ ὑπόσχομαι. Μήπως θέλεις νὰ σβήσω τὸ φῶς;

— “Α! ὄχι. Μὲ πειράζει τὸ σκοτάδι.

Ἐὸ Φρίξος ἔκλεισε διακριτικὰ τὴν πόρτα. Βγῆκε ἀπὸ τὴ τζαμόπορτα στὸν ξεσκεπαστὸ διάδρομο καὶ μπῆκε στὴν κουζίνα. Στὸ μεγάλο, κάπως χαμηλὸ, τραπέζι μὲ τὸ ἀλατζεδένιο σταυρωτὸ τραπεζομάντηλο εἶδε τὸ μπουκάλι τῆς πασιφλορίνης κι’ ἕνα κουταλάκι στὸ ἄσπρο ξέβαθο πιάτο. Πιὸ πέρα στὸν ἀσημένιο δίσκο μύριζε τὸ γλυκὸ περγαμῶτο καὶ πλάϊ τὸ ποτήρι κι’ ἕνα καραφάκι νερό. Κάθησε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ. “Ἀπλῶσε μπροστά του τὸ ἀριθμημένο χαρτί, ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ αστυνομικὸς, κι’ ἔβγαλε τὸ στυλό του ἀπὸ τὴ μέσα τσέπη τοῦ σακακιοῦ του. Δὲν τὸν βόλευε τὸ φῶς. “Ἀλλάξε θέση γιὰ νὰ μὴ γυαλίζει τὸ χαρτί. Δυσκολεύτηκε νὰ βολευτεῖ. Μιὰ στιγμή ἔσπρωξε ὅλο τὸ τραπέζι. Ἐὸ ξηρὸς θόρυβος ἀπὸ τὴ μετακίνηση τὸν πείραξε στὰ νεῦρα.

— «Τί θὰ γράψω;» ἀναρωτήθηκε. «Καὶ γιαιτί νὰ γράψω; Καὶ τί πᾶνε νὰ βροῦνε μέσα στὰ γραψίματά μου;»

“Ἀφῆσε τὸ στυλό πάνω στὸ χαρτί. Μὲ τίς δυὸ του φοῦχτες πήρε τὸ κεφάλι του καὶ τὸ ἔσφιξε σὰ νὰ πιέζε ἕνα βρεγμένο σφουγγάρι.

Συνέχισε τοὺς συλλογισμοὺς του.

— «Ν’ ἀρχίσω μὲ τὴν περιγραφή τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῆς αὐλῆς μας. Εἶναι μιὰ διέξοδος. Ἐλλά τὸ σπῖτι τὸ διορθώσαμε τόσες φορές, ποῦ δὲν θυμᾶμαι πᾶ τὴν πρώτη του μορφή, μήτε τὴ σειρά τῶν ἐπισκευῶν».

Σηκώθηκε. Πῆγε στὸ χῶλλ καὶ πήρε τὸ κουτί μὲ τὰ τσιγάρα. Γύρισε στὴν κουζίνα. Ἐναζήτησε μὲ τὸ μάτι τασάκι γιὰ τὴ στάχτη. Δὲν βρῆκε. Πῆρε ἕνα μικρὸ πιατάκι τοῦ φρούτου. Ἐναψε τὰ τσιγάρα. Ἐπιασε κουβεντούλα μυστικὴ καὶ ἀρκετὰ συγχισμένη μὲ τίς τουλύπες τοῦ καπνοῦ. Σὲ λίγο ἔνοιωσε πῶς στέγνωσε τὸ λαρύγγι του. Εἶχε ξεσυνθίσει τὸ κάπνισμα. Πῆρε τὸ γλυκὸ. Ἐπῆρε ἕνα ποτήρι νερό. Βγῆκε στὸν ξεσκεπαστὸ διάδρομο. Κοίταξε πέρα τὸ σκοτάδι τῆς αὐλῆς. Δυὸ—τρεις βαθεῖς ἀναπνοές τοῦ δῶσανε κάποια ξεκούραση.

Ἐαφνικὰ βρῆκε τὴν ἀρχή. Εἶν’ ἀλήθεια πῶς παιδεύτηκε ὠρες γιὰ νὰ κατορθώσει νὰ συγκεντρωθεῖ καὶ νὰ βρεῖ ἕνα λογικὸ νῆμα στίς ἀναμνήσεις του. Κατάγραψε ἀρκετὰ, κάπως νευρικὰ, μὲ ὑποχρεωτικὰ κενὰ.

Στὸ μεταξύ ἢ αὐγὴ ἄρχισε νὰ τρυπώνει μέσα στὴν αὐλὴ καὶ νὰ ξυπνᾷ τὸ μικρὸ τῆς κόσμου. Τὸ κεφάλι του βάραινε σὰν μιὰ πλάκα μολύβι. Ἐσκέψη του θόλωσε πολὺ. Οἱ εἰκόνες ἀπὸ τὸν χῶρο τῆς μνήμης ἔρχονταν χωρὶς εἰρμό, ἀσύνταχτες, ἀπ’ ἔδῶ κι ἀπ’ ἐκεῖ, σὰν στρατιῶτες σὲ ὑποχώρηση.

Ἐὸ πατέρας τῆς Λευκῆς εἶχε κι’ ὅλας ξυπνήσει. Μὲ τὸν παλιό του ρυθμὸ κυκλοφοροῦσε στὸ σπῖτι μέσα στὴν μακρὰ του δάσπρη πουκαμίσα. Ἐαφνιάστηκε μόλις ἀντίκρουσε τὸν Φρίξο στὴν κουζίνα.

— Γιατί, παιδί μου, τόσο ἔνωρις ἔδῶ;

— Κάποιες δουλειές βῖα. Καλημέρα!

— Καλημέρα. Πάντως δὲν συμβαίνει τίποτε μὲ τὴ Λευκή!

— Μὲ τὴ Λευκή; Ἐεὸς νὰ φυλάει, πατέρα.

— Καλά, καλά, παιδί μου. Ἐρώτηση ἦταν. Νά! κάτι νὰ ποῦμε.

Κοιμᾶται ἢ Λευκή;

— Φαντάζομαι.

— Τί θὰ πεί φαντάζομαι;

— Ἐπὸ πολὺ ὠρα εἶμαι ἔδῶ

— “Α! μὲ συγχωρεῖς, Φρίξο μου. Δὲν εἶναι ἀνάκριση. Γέροι εἶμαστε. Καρδιοχτυποῦμε μὲ τὸ τίποτε.

Ἐὸ Λευκὴ πρόβαλε κατάχλωμη μὲ δυὸ μολυβένιους κύκλους γύρω στὰ μάτια. Εἶχε πολὺ δύσκολο ὕπνο, ἂν λεγόταν ὕπνος. Κι’ ἢ ἀϋπνία μὲ τὴν ἔγνοια σὲ κόβει πραγματικὰ, σοῦ δίνει ἕνα κίτρινο, σκοτωμένο χρῶμα

στό δέρμα του προσώπου, που δεν μπορούν να τό κρύψουν τὰ πιό ἐπιδέ-
ξια χαμόγελα.

Ἦρθε κι' ἡ θεία με τὸν βιαστικό της ρυθμό, ἔτοιμη γιὰ δουλειές και
μουρμούρα.

Τὸ σπῖτι εἶχε ὀλοφάνερη κατάθλιψη.

Ὁ Φρίξος μάταια προσπαθοῦσε νὰ δημιουργήσει κάποιο ζωντανὸ
τόνο. Ἔμοιαζε μ' ἕνα παιδὶ χαμένο στό σκοτάδι, πού σφυρίζει τάχα
εὐθυμα γιὰ νὰ λιστοστέψει τὸν φόβο του.

* * *

Κοντὰ στό μεσημέρι ὁ Φρίξος ξύπνησε με πιασμένα πλευρά. Κοιμή-
θηκε καθιστός στό χῶλλ. Τὸν τσάκισε τὸ ξενύχτι στήν κουζίνα. Μόλις
ξύπνησε θυμῆθηκε κι ἔψαξε με τρόμο γιὰ τὰ χαρτιά. Ἦταν στὴ μέσα
τσέπη τοῦ σακακιῦ του. Ἀνακουφίστηκε.

Σκέφτηκε, μιὰ στιγμή, νὰ φύγει γιὰ τὸ χωριό του. Ἐκεῖ στό παλιὸ
του δωμάτιο, μακριὰ ἀπὸ τὸ σιωπηρὸ ἀλλὰ ἀπελπισμένο βλέμμα τῆς
Λευκῆς και τὴν ἐξεταστικὴ ματιὰ τῆς θείας, θὰ μπορούσε νὰ συγκεντρω-
θεῖ και νὰ γράψει ὅσο τὸ δυνατό ἀνεξάρτητες γραμμές, ἀπλὰ τῆς καθημε-
ρινῆς ζωῆς, κάποιους ἐκκλησιασμούς, μαθητικὲς μικροεκδρομές, ἀστεῖα
στὴ τάξη με τοὺς συμμαθητές, τὰ γλέντια τῆς Ἀθήνας, τὴν περιγραφὴ
μιᾶς τρικυμίας στ' ἀνοιχτὰ τῆς Κρήτης, τίτλους ἐπιστημονικῶν βιβλίων
... Ὅμως δὲν τολμοῦσε νὰ συζητήσει τέτοιο θέμα με τὴ Λευκὴ. Θάταν
πολὺ σκληρὸ μιὰ τέτοια συμπεριφορὰ τὴν πρώτη ἐβδομάδα τοῦ γάμου.
Με μιὰ κίνηση ἀπόδιωξε αὐτὴ τὴ σκέψη. Σιάχτηκε ὅπως—ὅπως και
φώναζε στὴ Λευκὴ πὼς θὰ πήγαινε στό κατάστημα τοῦ πατέρα.

Ἡ Λευκὴ τὸν πλησίασε και τὸν φίλησε. Δὲν ἔφερε ἔνσταση. Ἐνας
περίπατος στὴν ἀγορὰ ἦταν καλὴ διέξοδος. Μὲς τὸν πολὺ κόσμο, τὸ
κουτσομπολιό, τὴ συζήτηση, τὰ ἐνδιαφέροντα τῆς ἀγορᾶς ξεθωριάζει ἡ
ἀγωνία σὰν τὸ πανί, πού ἀπλώσανε στὸν δυνατὸ ἥλιο.

Ὁ Φρίξος βγῆκε στό δρόμο. Ἡ Λευκὴ στάθηκε στὴν ξώπορτα και
παρακολουθοῦσε με στοργικὸ βλέμμα, ἀλλὰ και με ἀνησυχία τὴν ἀπομά-
κρυνσή του. Ξαφνικὰ ἀπὸ τὸν ἀντικυρὸ δρόμο ξεκίνησε ἕνα ξεσκεπάστο
αὐτοκίνητο με δυὸ ὄπλισμένους ἄντρες. Ἐστριψε και με ἐλαττωμένη
ταχύτητα πήγαινε πίσω ἀπὸ τὸν Φρίξο. Ἡ Λευκὴ μπῆκε μέσα και ἄρ-
παξε με φρίκη τὸ κεφάλι της μέσα στὶς δυὸ παλάμες της. Τὰ μάτια της
κοιτούσαν με ἀγωνία κάπου σ' ἕνα ἀπελπιστικὸ σημεῖο. Ἡ θεία ἔτρεξε
κοντὰ της.

— Παναγιὰ μου, κορίτσι μου, φωνάζει και τὴν ἀγκαλιάζει.

— Θᾶχουμε ἱστορίες, θεία, θᾶχουμε ἱστορίες ...

— Συμβαίνει τίποτε μ' ἐσένα και τὸν Φρίξο;

— Χριστὸς και Παναγιὰ μου. Τὸν Φρίξο παρακολουθεῖ ἡ ἀστυνο-
μία. Κάτι συμβαίνει. Τὸν νοιώθω ἀνάστατο ...

Μπῆκε στό δωμάτιό της και ξάπλωσε ἀνάσκελα, μετρώντας τὰ
δοκάρια ἀπάνω και τὰ τετράγωνα πλεξίδια τῆς ψαθαρῆς. Κάθε λίγο
τιναζόταν γιὰ νὰ διώξει τὸ φτερο τῆς φρίκης, πού ξεμύτιζε μες τοὺς
συλλογισμούς της. Εἶχε τόσο ἀναμιχθεῖ στό κίνημα ὁ Φρίξος; Βρῆκε
ἐνοχοποιητικὰ στοιχεῖα ἡ ἀστυνομία; Γιὰ μεταφορὰ ὅπλου εἶναι κρεμάλα,
χωρὶς συζήτηση ἢ ἐλαφρυντικά. Γιὰ κατοχὴ ὅπλου ἰσόβια δεσμὰ.

Κάποια στιγμή τῆς πέρασε ἡ ἰδέα μήπως στὰ πράγματά του, πού
ἔφερε ἀπὸ τὸ χωριό, ἔχει τίποτε κρυμένο! Πετάχτηκε ἀπάνω και φώναξε
τὴ θεία.

— Θεία. Ποῦ ἔβαλες τίς βαλίτσες τοῦ Φρίξου;

— Ἀπάνω ἀπὸ τὸ ντουλάπι τῆς κουζίνας. Ἡ ἄλλη ... μιὰ ἄλλη ...
ἄ! κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου.

— Γιατί αὐτὴ ἡ ἄλλη κάτω ἀπὸ τὸ δικό σου κρεβάτι;

— Τὸ θέλησε ὁ Φρίξος.

— Γρήγορα, θεία. Μπορεῖ νὰ κρύβει μέσα σ' αὐτὴ ἕνα κάτι πού νὰ
τὸν ἐνοχοποιήσει. Θεία, τρέμω. Ἡ ἀστυνομία τὸν ἔχει στό μάτι, τὸν
ὑποψιάζεται, τὸν παρακολουθεῖ. Ὡρα τὴν ὥρα θάχουμε καμμιά ἔρευνα.
Κι' ἂν βρεθεῖ τίποτε πού ἀπαγορεύεται, πᾶμε. Χάσαμε τὸν Φρίξο.

Ἡ θεία τᾶχασε πραγματικά. Μπήκανε κι' οἱ δυὸ στό δωμάτιό της
με πνιγμένη ἀναπνοή. Ἡ Λευκὴ διπλώθηκε και τράβηξε ἔξω τὴ βαλί-
τσα.

— Ἄν θυμῶσει ὁ Φρίξος! ρωτᾷ ἡ θεία.

— Θὰ με ὑπερασπίσεις ἐσύ, θεία.

— Ἄς γίνε κι' αὐτό ...

Ἐκεῖ πού ἐτοιμάζονταν νὰ δοκιμάσουν μιὰ σειρὰ κλειδιά, ἡ ξώπορ-
τα χτύπησε δυνατὰ και βιαστικά. Οἱ δυὸ γυναῖκες ἀλληλοκοιταχτήκανε.
Ἦστερα σκύψανε τὸν τράχηλο σὰ νὰ ὑποτάζονταν στό μοιραῖο.

Ἡ θεία ἄνοιξε τὴν πόρτα. Τρεῖς ἄντρες με πολιτικὴ περιβολὴ δη-
λώσανε πὼς εἶναι ἀστυνομικοί.

— Μιὰ τυπικὴ ἔρευνα, κυρία μου. Ἐχει ὁ σύζυγός σας ἀλλάξει
διεύθυνση, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσει τὸ τμήμα γιὰ νὰ διορθωθεῖ ἡ ταυτότητά
του. Βέβαια δὲν εἶχε κακὴ πρόθεση, ἀλλὰ ὁ νόμος εἶναι νόμος.

— Ὅριστε, παρακαλῶ, λέει εὐγενικὰ ἡ Λευκὴ, προσπαθώντας νὰ
πάρει ἀθῶο και ἀφρόντιδο ὕφος.

Ἡ θεία ἄρχισε νὰ μουρμουρᾷ. Προσευχόταν, παραπονιόταν, δὲ
μποροῦσε νὰ ξεχωρίσει.

Ὁ ἕνας ἀστυνομικὸς ἔμεινε δίπλα στὴν κλειστὴ ξώπορτα. Οἱ ἄλλοι
δυὸ δώσανε βόλτα τὰ δωμάτια, κοιτάζοντας τυπικά. Στὸ δωμάτιο τῆς
θείας εἶδανε τὴ βαλίτσα νὰ ἐξέχει χάμω ἕνα—δυὸ πόδια ἀπὸ τὸ κρεβάτι.

— Τί ἔχει αὐτὴ ἡ βαλίτσα; ρωτᾷ ὁ ἕνας ἀστυνομικὸς.

Ἡ Λευκὴ πάγωσε.

— Βρώμικα ρούχα, δικά μου έξηγγεί ή θεία.

— "Α! μέ συγχωρείτε.

Βγήκανε στην αύλή. 'Ο άστυνομικός μέ μισάνοικτο μάτι έδωσε ένα έξεταστικό γύρο. "Υστερα έδειξε πώς ικανοποιήθηκε. Ζήτησε συγγνώμη για την ένόχληση.

— Μιά λεμοναδίτσα; ρωτᾶ ή θεία πού πήρε τὸ νοικοκυρίστικο ὕφος της.

— 'Ωραία. Μᾶς ὑποχρεώνετε.

Στὰ γρήγορα ή θεία έτοιμάσε τρεῖς λεμονάδες. Τις πρόσφερε στοὺς άστυνομικούς.

Δυὸ λεπτά μετὰ ή ξώπορτα εκλείει κι' ή Λευκή έπεφτε στην άγκαλιά τῆς θείας μέ άναφυλητά.

— Μᾶς προστατεύει ὁ Θεός.

— Κι' ή σκιά τῆς μητέρας σου ...

Τρέξανε γρήγορα στοὺς δωματίο τῆς θείας νὰ ξετάσουν τὸ περιεχόμενο τῆς βαλίτσας. 'Η Λευκή κατόρθωσε μέ δυὸ δοκιμές νὰ την άνοίξει.

— Πιστόλι;

— Πιστόλι.

— Γρήγορα, θεία, σκέψου μιὰ λύση. Πᾶμε ὅλοι φυλακή. 'Ο Φρίξος ή ὁ πατέρας κρεμάλα ή ισόβια.

— Δάγκωσε τὴ γλώσσα σου, παιδί μου. Μὴν κατομελετᾶς.

— Τί θὰ γίνει, θεία;

'Η θεία σιώπησε λίγο. "Υστερα έβγαλε τὸ σπιτικό της πρόχειρο φουστάνι, φόρεσε τὸ καλὸ της, πήρε τὴ μεγάλη τσάντα της και χαμογέλασε στὴ Λευκή.

— Δῶσε το ἐδῶ. Θὰ τοῦ βρῶ ἄλλο άφεντικό.

— Θεία ... εἶσαι ένας άγγελος.

— Δὲν ὑπάρχουν άγγελοι ἐδῶ στὴ γῆ, εκτός από έσένα, Λευκή μου.

Τὴ φίλησε στοὺς μέτωπο, έβαλε τὸ σταυρὸ της και βγήκε στοὺς δρόμο μέ τὴ πιὸ ξέγνοιαστη έκφραση στοὺς πρόσωπο.

* * *

'Η εκκλησία τοῦ Τρυπιώτη, άφιερωμένη στον' Αρχάγγελο Μιχαήλ, στάθηκε μιὰ στιγμή παρηγοριάς για τὸν Φρίξο. Περνοῦσε από τὸ μέρος τοῦ κήπου της. "Ένα στενὸ μονοπάτι μέ κυπριώτικο μάρμαρο ὀδηγοῦσε πρὸς τὸν νάρθηκα, πού ήταν τριγυρισμένος μέ τζαμωτό. "Ακουε τὸν ἦχο τοῦ τακουνοῦ του κι' άνατρίχιαζε. "Εσπρωξε τὴν τζαμωτὴ πόρτα τοῦ νάρθηκα και μπῆκε στὴν παλιά εκκλησία μέ τὴν έλαφρὰ μαυρισμένη πουρόπετρα. Δεξιᾶ, ὁ 'Αρχάγγελος Μιχαήλ κοιτοῦσε ὀλόγυρα μέ αὐστηρὸ, σχεδὸν ὀργίλο, ὕφος. Μόλις τὸν άτένισε, κρύωσε. Τὸ μάτι τῆς μεγάλης εικόνας νόμιζες πὸς σε άνακρίνει. Πῆγε κοντὰ στὴν πρώτη

σειρὰ τῶν στασιδιῶν. Μὲ τὸ δεξί του χέρι κρατήθηκε μήπως πέσει. Τὰ γόνάτα του χάσανε τὴ δύναμή τους και δὲν άντεχαν στοὺς βάρους τοῦ κορμοῦ του. "Υστερα κατέβασε τὸ σανιδένιο κάθισμα τοῦ στασιδιοῦ και κάθησε, έξακολουθώντας νὰ κοιτάζει κατάματα τὸν 'Αρχάγγελο. Συλλογίστηκε άν εἶχε τὸ χέρι του ἐγκληματίσει. 'Αναρωτιόταν άν ἔχυσε αἷμα άθώου ή ἐνόχου για καλὸ ή ταπεινὸ σκοπὸ. "Οχι. "Ομως εἶχε πρόθεση. 'Αλλὰ ή πρόθεση εἶναι τὸ πρῶτο σκαλοπάτι τῆς άμαρτίας. Ρίγησε. Οἱ αρχές, οἱ αἰώνιες αξίες, τὸ ὕφος τῆς ἐπίγειας ζωῆς, ή πνευματικὴ κληρονομιά; "Ολα τοῦτα ήταν άσήμαντα πράγματα μέσα στον ἱερὸ χῶρο τῆς εκκλησίας. 'Η άμφιβολία πλατάγισε τὰ φτερά της. "Ακουσε τὸ πλατάγισμά τους πολὺ κοντὰ του, σὰ νὰ βλάσταιναν από τοὺς δυὸ ὤμους του.

Σὲ μιὰ στιγμή ή ψυχὴ του έτοιμαζόταν νὰ γονατίσει στὴ μετάνοια και νὰ ζητήσει συγχώρηση. "Ομως δυὸ μάτια καρφωθήκανε άπάνω του από τὸ πλατὺ μεγάλο παράθυρο. Δυὸ ἄλλα ξεμύτησαν λοξὰ από τὰ πλάγια τῆς 'Ωραίας Πύλης. Κατάλαβε πὸς τὸν παρακολουθοῦν. Αισθάνθηκε μεμιάς τὸ αἶσθημα τῆς αντίδρασης. 'Η μετάνοια θὰ μποροῦσε νὰ περιμένει. "Εχει καιρὸ νὰ διορθώσει τὰ πιθανὰ σφάλματά του, σκέφτηκε. Σταυροκοπήθηκε και πήρε σειρὰ τὸ εἰκονοστάσι προσκυνώντας, άργά, για νὰ κερδίσει χρόνο και νὰ δεῖ τί θὰ κάνει. "Οταν ἔφτασε στοὺς τέλος άριστερά, βρῆκε τὴν πλαϊνὴ πόρτα άνοιχτή. Βγήκε έξω μέ φυσικὴ κίνηση, χωρὶς νὰ ενδιαφερθεῖ για τὰ τέσσερα μάτια πού τὸν παρακολουθοῦσαν.

Μόλις βγήκε από τὸν περίβολο τῆς εκκλησίας, ὁ δρόμος, πού συνήθως ήταν ἥσυχος τέτοια ὥρα, παρουσίαζε μιὰν έκτακτη κίνηση. Κάποιες γυναῖκες τρέχανε, φωνάζοντας τὰ παιδιὰ τους. Δυὸ—τρεῖς άντρες περνοῦσανε βιαστικά. Δυὸ αὐτοκίνητα διασχίζανε άνάποδα τὸ μονόδρομο. Σὲ λίγο ακούγονταν δαιμονισμένα τὰ κλαξὸν από τοὺς ἄλλους δρόμους. Μιὰ ὀμάδα νεαροὶ ποδηλατιστὲς ὀρμήσανε από τὸ πλατὺ στενὸ.

— Τί συμβαίνει, κυρά μου; ρωτᾶ ὁ Φρίξος μιὰ μεσόκοπη γυναῖκα, πού περνοῦσε ἰδρωμένη.

— Σκοτώσανε δυὸ στὴν ὁδὸ Λήδρας.

— Δικοί μας;

— Εἴρω; Φωνάζουνε «κατ'οἶκον περιορισμός».

— Κλεισοῦρα πάλιν στὰ σπίτια, σχολιάζει κάποιος ἄλλος.

— Ξεψύχησαν; Νεκροί;

— Λένε. Τοὺς σκεπάσανε μέ κουβέρτες. 'Ο στρατὸς χύμηξε σ' ὅλα τὰ στενὰ τριγύρω.

'Ο Φρίξος ἔστριψε στοὺς κοντινὸ στενοσόκκακο, βγήκε στον ἄλλο παράλληλο δρόμο και γύρισε πίσω στοὺς σπίτι. 'Η πόρτα ήταν μισάνοικτη. Τὴν ἔσπρωξε. 'Η Λευκή περίμενε μέ ὀλάνοιχτα μάτια, μισοκλαμένα.

— Ἡρθες, ἀγάπη μου;

— Προστάζουνε περιορισμὸ στὰ σπίτια. Σκοτώσανε δυό. Θ' ἀρχίσουν πάλιν οἱ ἔρευνες. Εὐτυχῶς πού τὸ ἐπεισόδιο ἔγινε μακριὰ ἀπὸ τὴ γειτονιά μας.

— Ποῦ;

— Στὴν ὁδὸ Λήδρας.

— Δὲν πῆγες ὡς ἐκεῖ;

— Τί γυρεύω ἐγὼ στὴν ὁδὸ Λήδρας.

Ἡ ἐρώτηση παραξένεψε τὸν Φρίξο. Ὡστόσο, συγκρατήθηκε. Σκέφτηκε πὼς μπορούσε νὰ πάρει μιὰ ἐξήγηση πιὸ ὕστερα.

Ἡ Λευκὴ τὸν φίλησε γρήγορα καὶ κοίταξε ἔξω ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα. Αὐτὸς ἔνοιωσε τὴν ταραχὴ τῆς.

— Τί συμβαίνει, Λευκὴ; Μοῦ φαίνεσαι κάπως νευρική.

— Μπά! Περιμένω τὴ θεία. Βγῆκε γιὰ ψώνια. Τώρα ἀγωνιῶ καὶ γιὰ τὸν πατέρα.

— Ἡ θεία γιὰ ψώνια;

— Ναί! Κάτι τὸ ἔκτακτο.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ ἡ θεία γύρισε. Σ' ἓνα λεπτὸ ἔφτασε καὶ ὁ πατέρας κατακόκκινος καὶ ἰδρωμένος.

— Εἶναι ὄλοι μέσα; ρωτᾷ.

— Ναί, πατέρα.

— Εὐτυχῶς. Εἶχα μιὰ λαχτάρα ... ἔχουμε ψωμί;

— Δυό, ἀπαντᾷ ἡ θεία.

— Εὐτυχῶς.

Ἡ θεία μπῆκε στὸ δωμάτιό τῆς μὲ πολὺ ἀθῶο ὕφος. Ἡ Λευκὴ ἀμέσως γλύστρησε μέσα καὶ τὴ ρώτησε.

— Τὰ κανόνισες, θεία;

— Χωρὶς νὰ πάει χαμένο.

— Δηλαδή;

— Βρῆκα ἄνθρωπο πού θὰ τὸ πάει σὲ καλὰ χέρια.

— Εἶσαι ἓνας ἄγγελος, θεία.

— Τούτη τὴ φορά, ἁμαρτωλὸς ἄγγελος, Λευκὴ μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ὁ Φρίξος περπάτησε πολὺ μέσα στὸ δυὸ σπιθαμὲς τσιμεντένιο κελλί του. Τοῦτο τὸ κελλί ἦταν ἓνας τάφος ὅσο τὸ ἀνάστημα ψηλοῦ ἀνθρώπου, μ' ἓνα στενὸ πεζούλι, ὅσο νὰ χωρεῖ ἓνα ἀδύνατο πλάσμα, πραγματικὰ μισὴ μερίδα, νὰ ξαπλώσει λίγο στὸ μισὸ πλευρό. Ψηλὰ εἶχε ἓνα παράθυρο δυὸ σπιθαμὲς μὲ χοντρὸ σταυρωτὸ κιγκλίδωμα. Ἡ πόρτα ἦταν ὅσο τὸ πλάτος τοῦ ἐνὸς τοίχου καὶ ἔκλειε ὀλότελα σφραγιστὰ χωρὶς μιὰ χαραμάδα στὸ πάνω ἢ κάτω μέρος.

Ἀναλογιζόταν πὼς βρέθηκε ἐδῶ μέσα:

Πρῶτ' στίς τέσσερις, ὅταν τὸ νυχτερινὸ κρῦο τανυζόταν μὲ τὸ μισοξύπνημα τοῦ ὄρθρου, χυμῆξαν στὸ σπίτι καὶ τὸν μαζέψανε, παρόλ' ὅτι τῆς Λευκῆς καὶ τ' ἀναθέματα τῆς θείας.

— Νὰ ντυθῶ μιὰ στιγμούλα, ζητᾷ παρακλητικὰ ὁ Φρίξος.

— Ὅπως εἶσαι. Δὲν ἔχουμε καιρὸ. Νὰ σοῦ στείλουν πιὸ ὕστερα μιὰ βαλίτσα ροῦχα.

Ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς τοῦ ἔριξε στὸν ὤμο τὸ δικό του παλτό. Οἱ ἀστυνομικοὶ τὸν ἄρπαξαν ἀπ' τὶς μασχάλες καὶ τὸν ἄδειασαν μέσα στ' αὐτοκίνητο. Φιλόβρεχε. Τὸ παλτὸ τοῦ πατέρα προστάτευε τὸ ζεστὸ ἀπὸ τὸν ὕπνο κορμί του. Τὸ αὐτοκίνητο ἔκοψε μὲ γρηγοράδα τὸν γύρω τῶν τειχῶν πλατὺ δρόμο, ἔστριψε μέσα σὲ κάτι σὰν φωτισμένα κολλητὰ σπιτάκια καὶ σταμάτησε μπροστὰ σ' ἓνα διώροφο τσιμεντένιο ὄγκο, πού τὸν περιτριγύριζαν σειρὲς ἀγκαθωτὰ συρματοπλέγματα. Οἱ ἀστυνομικοὶ τὸν ἄδειασαν μὲς τὸ δρόμο. Ὑστερα τὸν σύρανε μέσα σ' ἓνα στενὸ διάδρομο, ἀνοίξαν μιὰ πόρτα καὶ τὸν ρίξανε στὸ κελλί, ὅπως ἓνα μπόγο ρουχικὰ στὴν ἀποθήκη.

Δοκίμασε στὴν ἀρχὴ νὰ κλάψει. Ἀνακάλυψε πὼς δὲν εἶχε ἔτοιμο δάκρυ. Ὁ τσιμέντος κάτω στὸ πάτωμα ἦταν παγωμένος σὰν σίδηρο πού ξενύχτησε σὲ χειμωνιάτικο ὑπαιθρο. Πασπατευτὰ βρῆκε τὸ πεζούλι. Τυλίχτηκε τὸ παλτὸ καὶ κάθησε. Σὲ κάποια στιγμή μουδιάσανε τὰ πόδια του. Χιλιάδες καρφίτσες τρυπούσανε τοὺς μυῶνες του. Σηκώθηκε καὶ δοκίμασε νὰ δώσῃ δυὸ—τρία τινάγματα στὰ μέλη του. Δυσκολεύτηκε. Ἀκούμπησε στὸ κρῦο τσιμεντένιο τοῖχο γιὰ νὰ μὴν πέσει χάμω. Κάποτε ξεμούδιασε. Κι' ἄρχισε νὰ πηγαινοέρχεται, χωρὶς νὰ νοιώθει τί κάνει. Κουνοῦνταν ἀπλῶς τὰ μέλη του.

Τὸ περασμένο βράδυ, στίς ἑπτὰ ἀκριβῶς, πῆγε στὸν Ἀστυνομικὸ Σταθμὸ καὶ παρέδωσε τὴ χειρόγραφη βιογραφία του στὸν φαλακρὸ ἄν-

θρωπο με την ούλη στο μάγουλο. 'Εκείνος του υποσχέθηκε ευγενικά πώς θα τή μελετήσει μιάν από τις επόμενες μέρες. Και τον παρακάλεσε να κρατήσει μυστική αυτή την εντολή της αστυνομίας.

— «Λες να μουφυγε καμμιά κουβέντα και να τὸ μυρίστηκε ἡ Λευκή; Νὰ τὸ σχολίασε με τὸν πατέρα; Καὶ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα νάφτασε στ' αὐτιά τοῦ ἀστυνομικοῦ; Κάτι τὸ ἐνοχοποιητικὸ θὰ μοῦ ξέφυγε στὰ γραψίματά μου. "Ὁμως ποιό; Μὰ ὁ ἀνακριτὴς ξέρει νὰ ξεχωρίζει, νὰ μυρίζει-ται, ν' ἀνακαλύπτει», συλλογιζόταν.

Πολὺ σύντομα ἓνας κόμπος ἦρθε στὸ λαιμό του. "Ενοιωσε ἓνα δάκρυ στὸ μάτι του. Κι' ἄρχισε σιγανὰ—σιγανὰ, σὰν τὴν ψιλὴ βροχή, νὰ κλαίει. Σὲ λίγο συνῆλθε κι' ἀναλογίστηκε πὼς δὲν κάνει ἄντρας αὐτὸς νὰ ἀναλύεται σὲ ἀσυλλόγιστα δάκρυα. "Ενα γρατζούνισμα στὴν πόρτα τοῦ κελλιοῦ τὸν συγκράτησε νὰ μὴ ξεσπάσει σὲ δυνατὲς φωνές. 'Επνιξε τὴ διάθεσή του.

Στύλωσε τ' αὐτί. Θ' ἀνοίξουν; Ξανάγινε σιωπὴ.

'Ο νοῦς του περιπλανιόταν ξανά σὲ ὑποθέσεις.

— «Χρειάζονται θυσίες. 'Ωραία κουβέντα, ὅταν δὲν εἶσαι ἐσὺ ἡ θυσία.

'Η παρεξήγηση μπορεῖ νὰ σὲ δημιουργήσει ἥρωα. Εἶμαι ἀθῶος. 'Αλλά γιὰ ποῖο πράγμα με κατηγοροῦν κι' εἶμαι ἀθῶος; Νά! μιὰ τρομακτικὴ ἐρώτηση. Μήπως κανένας συναγωνιστὴς νὰ εἶπε καμμιὰ τρελλοκουβέντα;».

Σὲ μιὰ στιγμὴ θυμήθηκε μιὰ συμβουλή, ποὺ διάβασε τυχαῖα σ' ἓνα πολεμικὸ βιβλίο: ἓνας 'Εγγλέζος συνταγματάρχης κατόρθωσε ν' ἀντέξει δυὸ χρόνια βασανιστήρια στοὺς Γερμανοὺς, χωρὶς νὰ τοῦ ξεφύγει λόγος. Τὸ κατόρθωσε γιὰτὶ συνεχῶς σκεφτόταν μετὶς τῶν μεγάλων λεπτομέρειες τὰ σπῆματα ποὺ κατοίκησε κατὰ τὴν παιδικὴ του ἡλικία.

'Αναστέναξε. "Εκλεισε τὰ μάτια καὶ ξεκίνησε μετὶς τὸ μυαλὸ νὰ ταξιδεύει πίσω στὴ ζωὴ του, ἀρκετὰ χρόνια. "Εβαλε σειρὰ λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν αὐλὴ του. Αὐτὴ ἦταν τὸ πραγματικὸ του βασιλεῖο. Μέτρησε ἓνα—ἓνα τὰ δέντρα, τοὺς κλώνους τοῦ καθενός, τὰ σκαρφαλώματά του. Θυμήθηκε τὸ ζύμωμα καὶ τὸ φούρνισμα τῶν ψωμιῶν. Κεῖνη ἡ μυρωδιὰ τοῦ ψωμιοῦ γονατοῦσε καὶ τὴν πιὸ σκληρὴ καρδιά. Μελέτησε τὸν φράχτη. 'Ανάλυσε τὸ λιανικτὸ μετὶς τῶν καμάρες. Σειρὰ ἦταν οἱ γλάστρες μετὶς τὰ γεράνια, τοὺς βασιλικοὺς καὶ τῶν ἀγρελιῶν μετὶς τῶν τροφαντῶν βλαστῶν.

Ξαφνικὰ ἀνοίξε ἡ πόρτα. Μιὰ ἐλεημοσύνη ἀχαμνοῦ φωτὸς χύμηξε μετὶς τὸ κελλί.

— "Ενα κομματί ψωμί, λίγο τυρὶ καὶ νερό. Εἶναι μερίδα γιὰ μιὰ μέρα.

— Καλά

— Καλάθια. Δὲν σὲ ρώτησα.

'Η πόρτα τοῦ κελλιοῦ ξανάκλεισε. 'Ο ἴσκιος τοῦ τάφου ξανάπεσε βαρὺς. Τρόμαξε. Δὲν ἄγγιξε τὸ ψωμί. Καὶ ξαναγύρισε στὴν ἀναπόληση

τῆς παιδικῆς ἡλικίας γιὰ ν' ἀντέξει ἡ ψυχὴ του τὴν κλεισούρα καὶ νὰ μὴν καταρεῦσει.

Νύχτωσε καὶ ξημέρωσε; Δὲν μποροῦσε νὰ τὸ ξέρει. "Αν τοῦ φέρνανε ψωμί καὶ νερό, θὰ σήμαινε πὼς ἄρχισε δεῦτερο εἰκοσιτετράωρο.

'Η πόρτα τοῦ κελλιοῦ ἀνοίξε.

— "Ελα, τοῦ λείει μιὰ βαρεῖα φωνή. Κουνήσου.

Τινάχτηκε ἀπάνω. "Ενα κύμα ἀγέρα ἦρθε καὶ τὸν χτύπησε.

Δυὸ γερὰ χέρια τὸν πήρανε ἀπὸ τὴν μασχάλη, τὸν σύρανε στὸν διάδρομο καὶ τὸν ἐρίξαν μέσα στ' αὐτοκίνητο. Τὸ αὐτοκίνητο μούγγρισε καὶ ὤρμησε μέσα στὸ πηχτὸ σκοτάδι.

Τὸ μυαλὸ του σταμάτησε σ' ἓνα ἐρώτημα: ποῦ πᾶμε;

Κάποια ἀχαμνὰ φῶτα τοὺς χαιρετοῦσαν πότε—πότε. "Ηταν φανερό πὼς περνοῦσαν τὰ στενὰ κάποιου φτωχικοῦ προαστίου. "Υστερα μπήκανε σὲ μεγάλους δρόμους μετὶς ζωερὴ κίνηση. Τὰ αὐτοκίνητα διασταυρῶνταν καὶ ψήλωναν ἢ χαμήλωναν τὰ φῶτα τους. Σ' ἓνα μέρος προβάλλανε δυὸ σειρὲς χρωματιστὰ λαμπιόνια. "Υστερα ἄρχισε ὁ κάμπος γεμάτος πίσσα σκοτάδι καὶ βρεγμένο ἀγέρα. Σὲ λίγο τὸ αὐτοκίνητο ἄρχισε νὰ μούγγριζε, γιὰτὶ ἀνέβαινε ἀνήφορο. "Εστριψε ἀριστερὰ καὶ μπήκε σὲ μιὰ δεντροστοιχία. Στὸ βάθος βλεφαρίζανε μερικὰ φωτάκια.

«'Η Μακεδονίτισσα. Τί θὰ γίνε;» σκέφτηκε ὁ Φρίξος.

Τὸν κατεβάσανε τυλιγμένο στὸ παλτό του. Φοροῦσε τῶν στραβοπατημένες παντοῦφες του. Μπήκανε ἀπὸ τὴν μικρὴ αἴθουσα, βγήκανε στὸ τζαμωτὸ καὶ ὕστερα προχωρήσανε στὴ μεγάλη σάλα μετὶς τὰ πολλὰ φῶτα. 'Εδῶ σὲ σχῆμα Πι ἦταν στρωμένα τραπέζια γιὰ κάποιον ἐπίσημο δεῖπνο. Εἶχανε φτάσει κι' ὅλας οἱ πρῶτοι καλεσμένοι καὶ κάθονταν στὰ πλαῖνὰ τραπεζάκια, ψιλοκουβεντιάζοντας.

— Κάθησε στὴν ἄκρη, κοντὰ στὴν τζαμόπορτα τοῦ μπαλκονιοῦ, προστάζει ὁ ἓνας ἀστυνομικὸς τὸν Φρίξο, ποὺ τᾶχε ὀλότελα χαμένα μέσα σὲ κείνη τὴ γελοία περιβολὴ του.

'Ο ἄλλος ἀστυνομικὸς ἔνεψε στὸ γκαρσόνι, ποὺ πῆρε παραγγελία κι' ἀπομακρύνθηκε μετὶς ἓνα πικρὸ μορφασμὸ.

— Θὰ ποῦνε πὼς σὲ περιφέρουμε ἐδῶ κι' ἐκεῖ γιὰ νὰ μᾶς δείξεις τρομοκράτες, λείει ὁ ἓνας ἀστυνομικὸς, χαμογελώντας.

'Ο Φρίξος δὲν ἀπάντησε. "Εσκυψε τὸ κεφάλι του καὶ τὸν ρούφηξε ἡ ντροπὴ.

Τὰ δυὸ—τρία τραπεζάκια μετὶς τῶν καλεσμένων δαγκώσανε τὴ γλώσσα τους. Μιὰ κυρία, μετὶς μακρὰ στραφτερὰ σκουλαρίκια κι' ἓνα κάτασπρο λαιμό, ποὺ πρόβαλλε προκλητικὰ ἀπὸ τὸ ντεκολτέ της, σούρωσε τὰ χεῖλη σὰ νᾶθελε νὰ φτύσει τὸν καταδότη κατὰμουτρα. "Ενας νεαρὸς κιτρίνισε ἀπὸ μῖσος. "Εβλεπε τὰ μάτια του νὰ κοκκινίζουν καὶ νὰ ρίχνουν βλέμματα φαρμακωμένα. Οἱ ἄλλοι στενοχωρέθηκαν ἀπὸ τὴν πα-

ρουσία τῶν ἀστυνομικῶν καὶ τοῦ καταδότη, ἔστω κι' ἂν αὐτὸς κατάντησε ἔτσι ἀπὸ τὰ βασανιστήρια. Ἡ διάθεσή τους γιὰ δεῖπνο λιγότεψε.

Ἡ θολούρα στὸ μυαλὸ τοῦ Φρίξου ἄρχισε νὰ διαλύεται σὰν τὴν πρῶνὴ καταχνιὰ στὸ χτύπημα τοῦ ἡλίου. Ἐπρεπε νὰ ἀντιδράσει, κρατώντας τὴν ψυχραιμία του. Ἄν ὅλα τοῦτα τὴν τσαλάκωσαν, θ' ἀδυνατίζε ἢ ἀντίσταση τῆς ψυχῆς του. Ἐνα ἀδέξιο πῆδημα — τόσο χρειάζοταν — καὶ τότε θὰ κυλοῦσε, θὰ ἐξευτελιζόταν. Σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἀντίκρουσε σταθερὰ τὰ ἄλλα μάτια. Ὑστερα βάλθηκε ν' ἀναπολεῖ τὴ σχολικὴ ἡλικία, ὅταν φοιτοῦσε στὸ Γυμνάσιο τῆς διπλανῆς πόλης. Ἐκαμε ἐκεῖ καὶ γιὰ λίγο καιρὸ οἰκότροφος. Τοῦτο τοῦ στοίχησε ἀρκετὰ γιὰτι περιόρισε καὶ τοῦ καλοῦπιασε τὴ ζωὴ.

Στὸ μεταξὺ μαζεύτηκε κόσμος στὴ μεγάλη σάλα. Οἱ πιὸ πολλοὶ γιὰ τὸ δεῖπνο. Οἱ ἄλλοι καθήσανε στὰ πλαϊνὰ τραπεζάκια. Καὶ παντοῦ πηγαινοερχόταν τὸ σχόλιο γιὰ τὸν ἀσουλούπωτο νέο στὴν ἄκρη τῶν δυὸ ἀστυνομικῶν.

Σὲ μιὰ στιγμή τὸ βλέμμα του καρφώθηκε σὲ μιὰ νέα, μὲ ἄσπρο ἔξωμο φόρεμα, ποὺ ἔμπαινε στὴ σάλα, μιλώντας χαριτωμένα μὲ κάποιον νέο, γύρω στὴ δικὴ τῆς ἡλικία. Ἐκεῖνη μόλις τὸν εἶδε σὲ τέτοια χάλια, ταραχτήκε. Ἡ παρουσία τῶν ἀστυνομικῶν τὴν πάγωσε. Ἐκαμε μιὰ κίνηση ὡς νὰ τὴν πείραξε ζάλη, κάτι ψιθύρισε τρομαγμένη στὸ συνοδὸ τῆς καὶ βγήκε.

Δάγκωσε τὰ χεῖλη του. Ὁ ἕνας ἀστυνομικὸς σηκώθηκε καὶ βγήκε. Ὁ Φρίξος σκέφτηκε μὲ τρόμο:

— «Μὲ μολόγησε ἢ κίνησή μου; Ζητούσανε τὴν κοπέλλα καὶ τούτη ὅλη ἡ σκηνὴ ἐδῶ κατασκευάστηκε γιὰ νὰ τὸν ἐνοχοποιήσουν;»

Ὁ ἀστυνομικὸς σὲ λίγο γύρισε ξέγνοιαστος. Τοῦτο τὸν καθυσόχασε.

Στις δέκα οἱ ἀστυνομικοὶ σηκωθήκανε. Τοῦ νέψανε νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ τοὺς ἀκολουθήσει.

Ὁ κόσμος στὴ σάλα ἔνοιωσε ἀνακούφιση μὲ τούτη τὴν ἀναχώρηση.

Μπήκανε στ' αὐτοκίνητο, ποὺ χύμηξε πάλιν μὲς τὸ σκοτάδι, ἀγκομαχώντας. Σὲ λίγο μιὰ σπρωξιὰ τὸν ξύπνησε ἀπὸ τὴ συλλογὴ του.

— Δρόμο τώρα. Τρεῖς φορές τὴ μέρα θὰ παρουσιάξῃσαι στὸν πιὸ κοντινὸ Ἀστυνομικὸ Σταθμὸ. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φύγεις ἀπὸ τὴν πόλη, χωρὶς γραπτὴ ἄδεια τοῦ ἀστυνόμου. Ἄιντε.

Τοῦ ἔδωσε μιὰ φρωξιὰ ὁ ἕνας καὶ τὸν πέταξε στὸ βρεγμένοδρόμο. Τὸ αὐτοκίνητο ξεκίνησε κι' ἔφυγε σὰν τὸν βραχνά. Ψῆλωσε τὸ κεφάλι κι' ἀναγνώρισε τὴν ξώπορτα τοῦ σπιτιοῦ του. Ἀπὸ τὶς χαραμάδες ξεμύτιζε ἕνα ἀδύνατο φῶς.

— Λευκὴ ..., φώναξε.

Ἡ ξώπορτα ἀνοίξε καὶ τρεῖς ἀγκαλιὲς προβάλανε, σπρώχνοντας ἢ μιὰ τὴν ἄλλη.

— Φρίξο, Φρίξο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Τὸ δειλινὸ εἶχε μιὰ κούπα μέλι. Ὁ Φρίξος καὶ ἡ Λευκὴ περπατοῦσαν λίγο στὸν ἔρημο δρόμο τοῦ τείχους. Ἀπὸ ἔνωρις διαδόθηκε πὼς θὰ βάζανε οἱ Ἑγγλέζοι περιορισμὸ στὰ σπίτια, τὸ περιβόητο κέρφιου. Ὡς τὶς πέντε ἄδειασε ἡ ἀγορά. Τ' αὐτοκίνητα τῶν χωριῶν φύγανε κι' ὅλας ἀπὸ τὶς τέσσερις.

Οἱ χαμηλὲς φοινικὲς, μὲ τὸ φουντωτὸ φύλλωμα, ἐμποδίζανε κάπως τὸν περίπατο. Στὴν πιὸ πέρα ἀλλέα μὲ τὶς πασχαλιὲς τὸ πεζοδρόμιο εἶχε πλάτος. Ὁ κῆπος τοῦ μικροῦ τζαμιοῦ εἶχε τὶς χάρες του καὶ τὴν ποιικιλία τῶν χρυσαυθῆμων.

Ἡ Λευκὴ σφιγγόταν καὶ περισσότερο στὸ πλάϊ τοῦ Φρίξου. Εἶχε μὴν ἄλλη διάθεση. Δὲν ἦταν ἐρωτισμὸς. Προσπαθοῦσε νὰ βεβαιωθεῖ γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἴσκιου του.

— Ἀλήθεια! τί νοιώθει ἕνας ἄντρας ὅταν τοῦ ἐτοιμάζουμε τὸ παιδί του; ρωτᾷ ἡ Λευκὴ, προσπαθώντας νὰ κρύψει μιὰ γλυκειὰ ἀνατριχίλα.

— Καὶ ποῦ νὰ ξέρω, Λευκὴ μου! Ἀλλὰ ... γιατί ρωτᾷς;

— Ἀπὸ περιέργεια. Ἐξᾴλλου τὸ παιδί εἶναι ἢ εὐτυχία τῆς ζωῆς.

— Αὐτὸ εἶναι γενικὴ πίστη καὶ ὁμολογία.

— Ἄν ὑποθέσουμε πὼς ἄρχισε καὶ γιὰ μᾶς τούτη ἢ εὐτυχία;

Ὁ Φρίξος σταμάτησε. Ἡ ἀναπνοὴ του δυσκολευόταν.

— Λευκὴ ...

— Ναί! Φρίξο μου. Ἐχω παρατηρήσει τὰ πρῶτα σημάδια.

— Τόσο ἔνωρις;

— Ἐχω καθυστερήσει δεκαπέντε μέρες.

— Μακάρι. Σὲ τοῦτο τὸν ἀνώμαλο καιρὸ εἶναι δυσκολία ἕνα παιδί. Μὰ εἶναι κι' ἄλλο τόσο σωτηρία. Προλαβαίνεις, νὰ δαιωνιστεῖς.

— Μὴν κακομελετᾷς, Φρίξο.

— Δὲν κακομελετῶ. Μετρῶ τὶς δυσκολίες. Ἀλλὰ τί λέω ὁ κουτός!

Ἄν δὲν ἐρχόταν ἕνα μάτσο παιδιὰ ἀπὸ πέρα, θᾶσφιγγε τὴ Λευκὴ στὴν ἀγκαλιά του. Περιορίστηκε νὰ τῆς σφίξει κι' ἄλλο τὸ χέρι. Ἡ Λευκὴ τὸν κοίταξε μὲ τὰ μεγάλα τῆς μάτια, τὰ βλεφάρισε λίγο καὶ τὰ χαμήλωσε ταπεινὰ στὴ γῆ, γιὰτι φοβόταν.

Προχωρήσανε. Στή γωνία είναι ένα περίπτερο που κλείει ένωρίς τόν χειμώνα. Κοντά του φουντώνουν μερικά άναρρηχητικά. Τό άπογευματάκι μαζεύονται εκεί πεντέξη γέροι τής γειτονιάς ψιλοκουβεντιάζοντας τις άναμνήσεις τους σά νά ξεκουβαριάζουν κλωστές μετάξι.

— Όταν φτάσανε στο περίπτερο, δυό σκιές σιγομουρμούριζαν.

— Πρόσεχε. Σέ δουλεύει ή άστυνομία. Καλύτερα νά τό σκάσεις στην 'Αθήνα. Είναι εκεί μιá δουλειά για σένα. Τόν φάκελλο θά τόν πάρεις πόστ-ρεστάντ.

Τό αύτι τοῦ Φρίξου μάζεψε τήν είδοποίηση. "Ηξερε από τέτοιου είδους μηνύματα. 'Η Λευκή στο πιό κάτω φώς τής γωνίας πρόσεξε τήν άλλαγή στο πρόσωπό του. Τό ύφος του έγινε σκυθρωπό. Μιά σκληρή γραμμή έκοβε τις ρυτίδες τοῦ μετώπου του.

— Τί σκέφτεσαι, Φρίξο μου, κι 'έχασες έτσι μεμιάς τό κέφι σου;

— Πώς μοῦ ήρθε ή χαρά τοῦ παιδιοῦ τώρα που πρέπει νά λείψω λίγο, στην 'Αθήνα δηλαδή.

— Νά λείψεις; Γιατί,

— Δέν θ' άντέξω άλλη φορά τό κελλι και νά σκέφτομαι έσένα, Λευκή, και τό ... γιό μου στα σπλάχνα σου. 'Εξάλλου, πρέπει νά συνεχίσω τις σπουδές μου.

— Μά είχες δεχτεί νά συνεχίσεις τή δουλειά τοῦ πατέρα.

— Μπορεί στο μέλλον. "Ομως τώρα πρέπει κάτι νά κάμω. Θέλω ένα χαρτί στο χέρι μου για λόγους γοήτρου. 'Εξάλλου, ή άστυνομία μ' έχει σημαδεμένο. Καλά ή κακά δέν έχει σημασία.

— Θάρθω κι 'έγώ μαζί σου.

— Μόλις έτοιμάσεις τό διαβατήριό σου. Αῦριο θά βιζάρω τό δικό μου και με τό καλό — αν δέν μ' έμποδίσουν στο άεροδρόμιο — θά πετάξω μεθαῦριο για τήν 'Αθήνα.

Στρίψανε από τό μικρό κατηφοράκι, με τά φοινικόδεντρα στη μιá πλευρά του, και μπήκανε στο δρόμο τοῦ σπιτιοῦ τους. Και τί άντικρύσανε; Δίπλα στο έξωτερικό παράθυρο τοῦ σαλονιοῦ τους στάθμευε ένα άστυνομικό αυτοκίνητο.

— Φρίξο.

— Τά είδες, Λευκή μου; Δέν υπάρχει πιá άνάπαυση.

Μεμιάς πέρασε απ' τό μυαλό του ή ιδέα πώς καλά θάκανε αν έφευγε για λίγο καιρό στο χωριό του. 'Αλλά τούτη ή πράξη του θά δυνάμωνε κάποιες ύποψίες.

— Κουράγιο, Λευκή μου. Μήν ξεχνάς πώς κρατᾶς στα σπλάχνα σου τόν πρώτο μας καρπό.

— 'Εχεις δίκιο, Φρίξο.

"Ωστον νά πλησιάσουνε, τό αυτοκίνητο έβαλε εμπρός και χάθηκε στη γωνία, πηγαίνοντας άνάποδα. 'Αναστενάξανε.

— Νά πᾶς με τό καλό, Φρίξο μου. Δέν θ' άντέξω αν σε κλείσουνε πάλι στο κελλι. Φοβάμαι και για τό παιδί, έδῶ. "Ενα ξάφνιασμα μπορεί νά μοῦ τό ...

— Σιωπή, Λευκή.

* * *

'Η αύριανή μέρα θά ξημέρωνε με τούς άποχαιρετισμούς τοῦ χωρισμοῦ. Τό σπίτι θ' άδειάζε, σά νάφευγε ή ψυχή τῶν ένοίκων του.

'Η οικογένεια έφαγε σιωπηλή τό τελευταίο δείπνο. "Ολοι νοιώθανε πώς ό κόμπος στο λαιμό έμπόδιζε τις μεγάλες μπουκιές. 'Η συλλογή έσπαζε τόν επίσημο ρυθμό τοῦ δείπνου με άφρημάδες κι 'άμυχανίες έδῶ κι 'έκει. "Υστερα άποσυρθήκανε όλοι, πολὺ ένωρίς, μέσα στους κλειστούς τοίχους τῶν δωματίων τους. Εῖχανε άνάγκη από μοναξιά για νά τακτοποιήσουν μες τό μυαλό τους εκείνο και τοῦτο τό θέμα.

"Εξω έβρεχε άκατάπαυστα. Τά φύλλα στον κήπο άχοῦσαν μελαγχολικά, έτσι ως τά χτυποῦσαν οι σταγόνες. 'Από τά κεραμίδια τρεχολογούσανε δεξιά κι 'άριστερα τ'αυλάκια. Σ' ένα μέρος ξεχασε ή θεία ένα κάδο. Σ' αυτόν έπεφτε και χοροπηδοῦσε τό νερό μέσα σ' ένα μεταλλικό θόρυβο.

'Η Λευκή κάθησε στο κρεβάτι κι 'έβλεπε χάμω τό χαλί. Προσπαθοῦσε νά τσακίσει τή σκέψη της στις έναλλαγές τῶν δίχρωμων ραβδώσεων του. 'Ο Φρίξος μισοκαθιστός πιό πέρα τακτοποιοῦσε κάτι στη βαλίτσα του.

Σέ λίγο ή Λευκή έφησε ένα άργό κλάμα νά τρέχει με πικρό δάκρυ στα μάγουλά της.

— Κλαῖς, Λευκή μου; Πρέπει νά πάω στην 'Αθήνα, αγαπούλα μου. Θάσαι καλύτερο νά με νοιώθεις μέσα στα κρατητήρια ή στ' άγκαθωτά συρματοπλέγματα;

Τήν πλησίασε με τήν πρόθεση νά τής δώσει κουράγιο. Είναι οι στιγμές που οι άδέξιες κινήσεις στενοχωροῦν τόν άλλο. Και σιωπᾶς νά μη χειροτερεύεις τά πράγματα.

— Προσπαθῶ ν' άνακουφιστῶ, Φρίξο μου. Φοβάμαι μήπως σ' έμποδίσουν αῦριο νά ταξειδέυσεις.

— Μήν κακομελετᾶς, Λευκή. Στις δέκα δέν φεύγει τό άεροπλάνο;

— Στις δέκα λείει ό πατέρας. Πήγε σήμερα δυό φορές στο πρακτορείο για νά βεβαιωθεί. Αῦριο θά πάει για τό δικό μου διαβατήριο. Τόν συμβουλευσανε ν' αναβάλει λίγο, νά μήν άνοίξει ύπόθεση. Καλύτερα νά φύγεις πρώτα.

— Βλέπεις, τί λογικός είναι ό πατέρας, Λευκή μου;

Πέρασε λίγη ῶρα με σιωπή και άπραξία. 'Ο καθένας εκλωθε τις σκέψεις του.

— Μὲ τοὺς δικούς σου τί θὰ γίνεις;

— Θὰ κοιτάξεις νὰ πᾶς στὸ χωριὸ καὶ νὰ τοὺς ἐξηγήσεις. Δὲν μποροῦσα νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ χωρὶς γραπτὴ ἄδεια τῆς ἀστυνομίας. Ἡ ἄδεια ὅμως θέλει τὸν δικαιολογητικὸ λόγο, ποὺ θὰ τὸν ἐγκρίνει καὶ ὁ ἀστυνόμος. Ἡ μάνα θὰ μὲ καταλάβει. Ἐξάλλου, μόλις φθάσω στὴν Ἀθήνα, θὰ τοὺς στείλω γράμμα.

Σὲ λίγη ὥρα ξεντυθήκανε καὶ ξαπλώσανε. Ἴσως ὁ περιπόθητος ὕπνος νάρχόταν ν' ἀναπαύσει τὸν παραδαρμὸ τοῦ μυαλοῦ. Ἡ μέρα τοὺς κούρασε πολὺ. Σβύσανε τὸ φῶς. Στὸ σκοτάδι ὥστόσο τὰ μάτια τοὺς γουρλώσανε. Βλέπανε πιὸ καθαρά. Ὁ στοχασμὸς τοὺς κι' ἡ ἔγνοια τοὺς ἔγιναν πιὸ κοφτεροί.

Σὲ μιὰ στιγμή τὸ κομψὸ κεφάλι τῆς Λευκῆς τρύπωσε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Φρίξου, σὰν τὴν κορφή κυπαρισιοῦ μέσα στὸν κόρφο τ' οὐρανοῦ. Ἄπλωσε τὴ δεξιὰ του παλάμη καὶ χαιδεψε τὰ ξανθὰ μαλλιά της. Τὸ ρίγος τῆς νιότης ἔτρεξε πορφυρὸ μέσα στὶς φλέβες τοὺς. Ἦταν ἓνα θερμὸ ρεῦμα, ποὺ ἔκανε τοὺς μυῶνες τοὺς νὰ τρεμοπαίξουν σὰν τὴ φλόγα ποὺ τὴν χτυπάει ἀγέρας. Τὸ χνουδι τοῦ δέρματός τοὺς χαιδολογιόταν μέσα σ' αὐτὸ τὸ θερμὸ ρίγος. Εἶχανε κι' ὅλας τὰ μέλη τοὺς διπλωθεῖ ὅπως κλάδοι δυὸ γειτονικῶν δέντρων, ποὺ πᾶνε νὰ ἐνωθοῦν. Ἄρχισε τὸ φιλι καὶ τὸ μεγάλο χᾶδι. Ὁ ἔρωτας ξεχείλισε, σὰν τὸ κόκκινο κρασί στὸ ποτήρι, ἔσταζε παντοῦ καὶ φύτευε κομμάτια φλόγας, σπαρταροῦσε στὶς πτυχές, ἀγκομαχοῦσε σὰν τὴ σφήγκα μέσα στὴ ρόγα σταφυλιοῦ, ἔβραζε ὁ μούστος, ἡ ζωὴ ... Κι' ἐκεῖ ποὺ ἐτοιμαζόταν ν' ἀναπηδήσει ὁ Θεὸς μέσα ἀπὸ δυὸ ἐνωμένα κορμιὰ βαριοὶ χτύποι στὴν ξώπορτα τρελλάνανε τὸ σπίτι.

Ὁ Φρίξος πετάχτηκε ἀπάνω πνίγοντας τὸν Θεὸ τὴν ὥρα ποὺ ξεμυτοῦσε. Ἡ Λευκὴ πέτρωσε. Ὁ πατέρας κι' ἡ θεία ὀρμήσανε ἀπὸ τὰ δωμάτιά τοὺς, ἀνάβοντας φῶτα. Κι' ὥσπου νὰ προλάβει ἓνας ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ φτάσει στὴν ξώπορτα, τὸ ἓνα φύλλο ἔσπασε ἀπὸ τὰ χτυπήματα.

— Νὰ μὴν κινηθεῖ κανένας ἐδῶ μέσα.

— Μὰ ... τί τρόπος εἶναι αὐτὸς ...; ρωτᾷ ὁ πατέρας.

— Νὰ παραπονεθεῖς στὴν ἀστυνομία. Μᾶς προστάξανε γιὰ ἔρευνα. Ἐδῶ. Δὲν ἤρθαμε γιὰ ἐναγκαλισμούς, λέει ὁ ἐπικεφαλῆς. Ὅλοι νὰ μαζευτεῖτε ἐδῶ μὲ τὶς ταυτότητές σας.

Ὁ Φρίξος κι' ἡ Λευκὴ βγήκανε φοβισμένοι ἀπὸ τὸ δωμάτιό τοὺς.

— Σταθεῖτε στὴ γωνία. Ποιοῦ εἶναι τὸ πρῶτο δωμάτιο;

Ὁ πατέρας προχώρησε. Μπήκανε μαζί του δυὸ στρατιῶτες κι' ἐρευνήσανε τὸ καθετί.

— Τὸ δεύτερο; ρωτᾷ ὁ ἐπικεφαλῆς.

— Ἐμένα, κύριε, ἀπαντᾷ ἡ θεία μὲ φανερὸ αἴσθημα περιφρόνησης στὸ πρόσωπό της γιὰ τὴ βαναυσότητά τοὺς.

Ὁ ἐπικεφαλῆς τὴν κοίταξε λοξά, ξεροβήχοντας.

— Καὶ τί εἶσαι ἐσὺ στὸ σπίτι;

— Ὁ Φύλαξ ἄγγελος.

— Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ ἀστεῖα, κυρά μου.

— Ἡ θεία. Ἡ ὑπεύθυνη τοῦ σπιτιοῦ γιὰ εἴκοσι—εἰκοσιπέντε χρόνια.

— Ὁραῖα. Θὰ ἐπιβλέψεις τὴν ἔρευνα στὸ δωμάτιό σου.

Ὁ Φρίξος λοξοκοίταξε τὴ Λευκὴ, γεμάτος φόβο. Ουμήθηκε τὸ πιστόλι μέσα στὴ βαλίτσα κάτω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς θείας. Ἡ Λευκὴ μάντεψε τὸ τί ἔλεγε τὸ βλέμμα του.

— Μὴ γνοιάζεσαι. Τακτοποιηθήκανε ὅλα, τοῦ ψιθυρίζει.

— Εὐχαριστῶ, μπόρεσε νὰ πεῖ ὁ Φρίξος ἔτοιμος νὰ λιποθυμήσει.

Ὁ ἐπικεφαλῆς κοίταξε τὶς ταυτότητές τοὺς. Ἦστερα πρόσταξε δυὸ ἄντρες του νὰ ἐρευνήσουν τὸ δωμάτιο τοῦ ἀντρόγυνου μπροστὰ στὴ Λευκὴ.

— Ἐσεῖς ὀνομάζεστε Φρίξος Μπεράτης. Ἔ;

— Μάλιστα.

— Ἐπάγγελμα;

— Ἐμπορας κλωστικῶν.

— Χμ!

Ὁ ἐπικεφαλῆς διαβάζει τὸ κατάλογό του ξανά.

— Κάποιο Φρίξο Βεράτη, πρώην φοιτητὴ τῆς χημείας, τὸν ξέρετε; Τὸν ζητᾶμε.

— Ἐγὼ εἶμαι. Μπεράτης.

— Παράξενο.

Ἡ ἔρευνα σὲ λίγο τελείωσε. Ὁ ἐπικεφαλῆς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἓνα τυπωμένο χαρτί, ὅπου ὑπῆρχε δῆλωση πὼς δὲν ἔχει παράπονο γιὰ τὸν τρόπο τῆς ἔρευνας καὶ πὼς δὲν ἔγινε καμμιὰ ζημιὰ. Ὁ πατέρας ὑπόγραψε. Τὸ ἴδιο ἡ θεία. Ὁ Φρίξος ἔγραψε ὀλογράφως τ' ὀνοματεπώνυμό του. Ὁ ἐπικεφαλῆς τράβηξε ἀπὸ τὴν ἄλλη τσέπη του ἓνα ἄλλο χαρτί, ὅπου ὑπῆρχε ἡ φωτοτυπία μιᾶς ὑπογραφῆς.

— Τὴν ταυτότητά σας, ζητᾷ ὁ ἐπικεφαλῆς.

Ὁ Φρίξος τοῦ τὴν ἔδωσε. Σ' αὐτὴ εἶχε ὑπογράψει ὀλογράφως. Ἰκανοποιήθηκε ὁ ἐπικεφαλῆς.

— Ὁραῖα. Μᾶς συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ἐνόχληση. Διαταγὴ ἀνωτέρου

....
Οἱ ἀστυνομικοὶ κι' οἱ στρατιῶτες ἀπεχώρησαν. Τὸ σπίτι ἔμεινε βουβό. Μονάχα ἡ Λευκὴ σὲ λίγο βρῆκε λίγο κλάμα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

Στις έννια τὸ βράδυ χτύπησε ἡ πόρτα. Ἡ Λευκὴ ἔτρεξε ν' ἀνοίξει. Πέρασε ὄλο τὸ ἀπόγευμα περιμένοντας εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

— Λευκὴ Μπεράτη; ρωτᾷ ὁ ὑπάλληλος τοῦ τηλεγραφείου.

— Ναί! ναί! τὸ μολύβι σας

Πῆρε νευρικὰ τὸ μολύβι ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ὑπαλλήλου, ὑπόγραψε ἕνα φύλλο χαρτί, τῷσκισε καὶ τὸ ἐπέστρεψε. Δίπλα ὁ πατέρας μὲ τὸ θερμὸ βλέμμα παρακολουθοῦσε τὴ χαρὰ τῆς κόρης του. Ἔβγαλε κι' ὄλας δυὸ σελίνια καὶ τὰ ἔδωσε μὲ διακριτικότητά στὸν ὑπάλληλο.

Κλείσανε γρήγορα τὴν ξώπορτα σὰ νὰ θέλανε νὰ ἐμποδίσουν νὰ δραπετεύσει ἡ χαρὰ.

— Τί λέει; ρωτᾷ ἡ θεία ἀπὸ τὴ τζαμόπορτα πέρα.

— Τρέμω. Μιὰ στιγμούλα.

Ἡ Λευκὴ ξέσκισε τὸ φάκελλο καὶ διάβασε δυνατὰ:

— «Ἐφθασα. Εἶμαι καλά. Χίλια φιλιὰ σὲ ὄλους». Ἐφθασε, ἔφθασε, φωνάζει κι' ἀναλύεται σὲ δάκρυα.

Ἡ πατέρα μὲ διπλωμένο δάκτυλο μάζεψε ἕνα δάκρυ του. Ἡ θεία στὴν τζαμόπορτα σήκωσε τὴ χρωματιστὴ ποδιά της καὶ στέγνωσε τὸ δάκρυ ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὴ μύτη της.

— Ἐ! νομίζω πὼς πρέπει κάτι νὰ βάλουμε στὸ στομάχι. Σᾶς ἔχω φτιάξει κοτόσουπα. Νὰ πιάσει λίγη δύναμη ... νὰ ἔδῳ τὸ στομάχι σου, Λευκὴ, νὰ μὴν πέσει ἡ πίεσή σου. Ἐγκυμοσύνη ἔχουμε.

Ἡ πατέρα ἀνοίξε τὸ στόμα του κι' ἔμεινε ἄφωνος. Πρῶτη φορὰ μάθαινε πὼς ἡ Λευκὴ τοῦ ἐτοίμαζε ἐγγονό, τὸ χᾶιδεμα γιὰ τὰ γερατιά του.

— Παιδί μου, καὶ δὲν μοῦ τῶλεγε! λέει ὁ πατέρας, ποὺ βρῆκε τὸν παλμό του.

Ἡ Λευκὴ σταμάτησε τὸ σιγανὸ κλάμα. Κοίταξε τὸν πατέρα μὲ χρυσὴ ἀγαλλίαση καὶ τοῦ ἀπάντησε:

— Δὲν ἤμουνα βέβαιη.

Ἡ θεία ἔδωσε τὴν ἐξήγησή:

— Ὁ κόσμος τὸ κρύβει ὡς τὸ τέλος τοῦ τρίτου μήνα γιὰ νὰ μὴ ματιάσουν τὸ παιδί.

Ἡ πατέρα πλησίασε καὶ χᾶιδεψε τὰ ξανθὰ μαλλιά τῆς κόρης του. Καὶ σιώπησε γιὰ ἀρκετὴ ὥρα. Τὰ λόγια δὲν ἔρχονταν στὴ γλώσσα του. Ἡ γλυκάδα τοῦ ἐγγονοῦ χόρευε στὸν οὐρανίσκο του καὶ μέλωνε ὄλο τὸ στόμα του. Οἱ λέξεις κολλοῦσαν ἐκεῖ.

Ἐνα αὐτοκίνητο σταμάτησε ἔξω ἀπὸ τὴν ξώπορτα μ' ἕνα ἀπότομο καὶ ἠχηρὸ φρενάρισμα.

— Σταμάτησε;

— Ἐκοψε ταχύτητα.

— Ὅχι! Σταμάτησε.

Ἡ δρόμος γέμισε θόρυβο ἀπὸ πηδῆματα καὶ ἀπὸ ἀρβύλες. Ἀκολούθησαν δυνατοὶ χτύποι στὴν ξώπορτα.

Ἡ πατέρα μ' ἕνα πηδῆμα ἀνοίξε, μήπως σπάσουν τὸ φύλλο σὰν τὴν ἄλλη φορὰ. Μειμᾶς χυθῆκανε μέσα στὸ χῶλλ κάμποσοι στρατιῶτες. Ἐνας κατάχλωμος, σὰ μπροῦντζος, ἀστυνομικὸς μετάφραζε, μὲ σπασμένα ἑλληνικά, τίς ἐρωτήσεις ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, ποὺ κρατοῦσε νευρικὰ στὸ χέρι του τὸ πιστόλι.

— Φρίξος Μπεράτης, ἔδῳ εἶναι;

— Στὴν Ἀθήνα, ἀπαντᾷ ὁ πατέρας μὲ ἀνακούφιση.

— Καὶ πότε ἔφυγε;

— Σήμερα τὸ πρωὶ στίς δέκα. Μὲ τίς ἑλληνικὲς γραμμές. Ἀκριβῶς τώρα πήραμε τηλεγράφημά του.

Ἡ πατέρα ἔδωσε τὸ τηλεγράφημα στὸν μπροῦντζινο ἀστυνομικό, ποὺ ἔβλεπε βαριεστημένα. Κεῖνος τὸ διάβασε καὶ τὸ κουτσομετάφρασε στὸν ἀξιωματικό.

— Νὰ κοιτάξουμε τὰ δωμάτια.

— Ὅριστε ..., τὸ δείχνει ὁ πατέρας.

Κινηθῆκανε οἱ στρατιῶτες. Δῶσαν ἕνα γύρο στὰ δωμάτια. Μιὰ ἄλλη ὀμάδα χύθηκε στὴ λασπωμένη αὐλὴ. Σὲ λίγο μαζευτήκανε ὄλοι στὸ χῶλλ. Ὁ ἀξιωματικὸς τοὺς κοίταξε κι' ἔνευσε νὰ φύγουν. Καληνύχτισε μ' εὐγένεια. Σὲ δυὸ λεπτά τὸ αὐτοκίνητο ἔφευγε.

* * *

Ἡ διαδρομὴ ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ στὴν Ἀθήνα ἦταν μιὰ ἀνάλαφρη στιγμὴ. Ὁ Φρίξος ἔνοιωθε τί θαυμάσια φτερά ἔχει ἡ ἐλευθερία. Σοῦ κάνει τὸ κορμί καὶ τὴν ψυχὴ μιὰν αἰωρούμενη ὑπαρξη, ποὺ δὲν τὴν ἔλκει στὸ σκληρὸ χῶμα ἡ βαρῦτητα. Τὸ μάτι του δὲν ξεχώριζε στὰ γύρω συρματοπλέγματα, ὅπου θὰ τοῦ γινόταν ἔλεγχος, ἔρευνα, ἀνάκριση. Λάδι ὁ δρόμος, λάδι καὶ μέλι. Καὶ τὸ βουνοὶ νὰ σὲ χαιρετᾷ. Κι' ὁ ἥλιος νὰ σὲ καλωσορίζει.

“Ομως, μόλις μπήκε τὸ ταξί στὴ Λεωφόρο Συγγροῦ, ξύπνησε βαθιὰ τὸ ἡ ἀνησυχία.

— «Τί μπερδέματα περιέχει ὁ φάκελλος στὸ Πόστ-Ρεστάντ;» συλλογίστηκε.

Ἡ ἀπραξία τῶν τελευταίων ἐβδομάδων, ἡ προσκόλλησή του στὴ νέα ζωὴ μὲ τὴν εὐθύνη της καὶ τὶς νέες συνήθειές της, μιὰ μικρὴ παρεξήγηση μὲ στέλεχος τῆς Λευκωσίας, τὸν βάλανε στὸ περιθώριο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη λιγότεψε ὁ ἐνθουσιασμός του κι’ ἡ τόλμη του.

— «Πάντως δὲν τὸ κουνάω ἀπ’ ἐδῶ. Ἀρκετὰ κακοπάθησα. Ἐκαμα τὸ χρέος μου. Σειρὰ ἄλλου. Ὡς ἐδῶ ἔφτανε ἡ ἀντοχή μου».

— «Κι’ ἡ ὑποχρέωση ποῦ ἔχεις ἀναλάβει;» τὸν ρωτᾷ ἡ συνείδησή του.

— «Τότε ἤμουνα ἀνύπαντρος. Τώρα σέρνω κι’ ἄλλους ἀπὸ τὸ λαιμό μου».

— «Τότε ν’ ἀναλάβεις ἡσυχες καὶ σίγουρες ἀποστολές», τοῦ ὑποβάλλει ἡ συνείδησή του.

— «Ἐδῶ ναί! Πίσω στὸ νησί δὲν πάω. Ἐκεῖ εἶμαι μαυροπινακωμένος. Ὡρα τὴν ὥρα θὰ μὲ βουτήξουν γιὰ τα κρατητήρια».

Στὸ μεταξὺ τὸ ταξί τὸν ξεφόρτωσε ἔξω ἀπὸ τὸ «Ἀσία». Σ’ αὐτὸ τὸ κτίριο μαζεύονταν ἀπὸ χρόνια οἱ ἔμποροι ἀπὸ τὴν Κύπρο. Στὸ μισοῦπόγειο χῶλλ κλείανε τὶς ἐμπορικὲς τους πράξεις, συναντιόνταν μὲ ἄλλους ἄλλων ἐπαρχιῶν, συμφωνοῦσανε στὰ κοντραπάντα τους, ἰδίως στὸ ξένο συνάλλαγμα.

Ὁ μάρπα Μῆτσος τοῦ θυρωρείου — μετανάστης τῆς Ἀμερικῆς, ποῦ ἀπέτυχε καὶ γύρισε στὴν πατρίδα μόνο μὲ λίγα ἐγγλέζικα στὸ στόμα — τὸν ὑποδέχτηκε μὲ τὴν ἀνάμιχτη — μισὰ ἑλληνικά, μισὰ ἐγγλέζικα — γλώσσα του κι’ ἕνα-δυὸ λέξεις χοντρές ἀπὸ τὸ κυπριώτικο ἰδίωμα.

Ὁ Φρίξος χαμογέλασε.

— Τὸ κράτησες τὸ δωμάτιο μὲ τὸ διπλὸ κρεβάτι;

— Ἀμέ! τί εἶμαστε ἐδῶ, ντίαρ;

— Μὲ ζήτησε κανεῖς;

— Στὴ βάρδια μου ὄχι! Μιὰ στιγμούλα νὰ κοιτάξω τὸ βιβλίο.

Σάλιωσε τὸ δάκτυλο κι’ ἄρχισε νὰ φυλλομετρᾷ ἀνάποδα ἕνα τσαλακωμένο τετράδιο μὲ μαῦρα καὶ κόκκινα γραψίματα.

— Μμ! ὄχι, ντίαρ. Περιμένεις κανένα;

— Ὁχι.

— Ἄσε τὶς βαλίτσες σου ἐκεῖ. Θάρθει ὁ Νικολὸς νὰ τὶς πάει ἀπάνω.

Καφεδάκι;

— Ναί! ἕνα καφεδάκι μ’ ἕνα κουτί τσιγάρα, Παπαστράτος 1. Θᾶμαι κάτω ...

— Στὸ χῶλλ, ντίαρ, καὶ τοῦ ἔδειξε.

Κατέβηκε κάπως ράθυμα τὰ δυὸ σκαλοπάτια κι’ ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ διάδρομο μπήκε μὲς τὸ χῶλλ. Γύρω πέτσινες πολυθρόνες. Ἐνα γραφεῖο στὸν ἀντικρυνὸ τοῖχο. Πτυελοδοχεῖα. Καὶ μιὰ μυρωδιὰ κλεισούρας.

Στὸ βάθος, χωμένος μέσα στὴν πολυθρόνα, σὰ νὰ μισοκοιμόταν ἕνας στρογγυλός, μεσόκοπος ἄντρας. Τὸν χαιρέτισε τυπικά. Αὐτὸς χαμογέλασε ὑποχρεωτικά κι’ ἄνοιξε δυὸ διαβολικά μάτια.

Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα κι’ ὁ μεσόκοπος τῆς πολυθρόνας σηκώθηκε καὶ πλησίασε τὸν Φρίξο.

— Ὁ κύριος Φρίξος Μπεράτης;

— Ναί! ὁ κύριος ...

— Δὲν ἔχουν σημασία τὰ ὀνοματεπώνυμα. Τὸ γράμμα τοῦ Πόστ-Ρεστάντ.

— Καὶ ...;

— Θὰ βρῆτε μέσα τὸ σύνθημα γιὰ νὰ τὸ παραδώσετε μὲ ἀσφάλεια στὰ πρέποντα χέρια.

— Μείνετε ἐδῶ νὰ πάω νὰ τό πάρω.

— Θὰ σᾶς ἀκολουθῶ δυὸ βήματα πιὸ πίσω. Ὅταν γυρίσουμε θὰ μοῦ τὸ παραδώσεις ἐδῶ, ἂν θὰ εἶμαστε οἱ δυὸ μας μόνο.

Ὁ Φρίξος ἤπια τὸ καφεδάκι ποῦ τοῦ φέρανε. Ἄναψε τὸ τσιγάρο. Ρούφηξε δυὸ-τρεῖς βαθειὲς ρουφηξιὲς καὶ σηκώθηκε. Περνώντας ἀπὸ τὸ θυρωρεῖο εἶπε στὸν μάρπα Μῆτσο πὼς θὰ ἐπιστρέψει λίγο ἄργά. Ἄν τὸν ζητήσουν, νὰ μὴν τὸν περιμένουν, γιατί ἔχει διευθετήσῃ ποῦ θὰ περάσει τὸ βράδυ του.

Δυὸ βήματα ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ ξενοδοχείου μιὰ χαριτωμένη κοπελίτσα τὸν σκούνηξε κάπως δυνατά.

— Κύριε Φρίξο ..., τοῦ φωνάζει μ’ ἕνα τριανταφυλλένιο χαμόγελο.

— Κυρία μου ...

— Δὲν μὲ θυμᾶσαι; Ποῦ; Ἡ Ἀγνή Στριγγαρέα, ἡ πιὸ στενὴ φιλεναδίτσα τῆς Λευκῆς. Δὲν σοῦ μίλησε ἡ Λευκὴ γιὰ μένα; Καλέ, συναντηθήκαμε δυὸ φορές στὰ τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ. Προτοῦ πετάξω γιὰ τὴν Ἀθήνα. Ἀλήθεια τί γίνεται ἡ φιλεναδίτσα μου;

— Πολὺ καλά. Θάρθει σὲ λίγες μέρες.

— Ἀλήθεια; Πόσο θᾶθελα νὰ συνατηθοῦμε! Μένω στὸ ξενοδοχεῖο «Μαζέστικ». Ἐσεῖς;

— Πρὸς τὸ παρὸν ἐδῶ στὸ «Ἀσία».

— Ἄ! ὠραῖα.

— Ὅταν θάρθει ἡ Λευκὴ θὰ βουλευτοῦμε ἄλλοῦ.

— Ὁρεβουάρ πρὸς τὸ παρὸν. Σύντομα θὰ συνατηθοῦμε νὰ τὰ ποῦμε. Φιλιά στὴ Λευκὴ.

Ὁ Φρίξος τὴν χαιρέτησε καὶ προχώρησε, σπρώχνοντας λίγο τοὺς διαβάτες ἀπὸ ἀδεξιότητα. Πέρασε ἀντίκρου στὴν ὁδὸ Σταδίου καὶ πῆρε τὸν λίγο ἀνηφορικό δρομάκο γιὰ νὰ στρίψει πάλιν στὴν ὁδὸ Αἰόλου. Μιὰ-δυὸ φορές γύρισε τὸ κεφάλι πίσω γιὰ νὰ δεῖ ἂν τὸν ἀκολουθεῖ ὁ κοντόχοντρος μεσόκοπος ἄνθρωπος, ποὺ συνάντησε στὸ ξενοδοχεῖο. Στὸ ἀντικρινὸ πεζοδρόμιο ξεχώρισε σὲ μιὰ στιγμή τὴν Ἀγνή, ποὺ περπατοῦσε ἀδιάφορη. Τοῦ γεννήθηκε ἡ ὄρεξη νὰ πάει κοντά της. Μιὰ κουβεντούλα ἀκόμη μὲ συμπατριώτισσα εἶναι μιὰ ἀνακούφιση μέσα στοὺς πολυκόσμους δρόμους τῆς Ἀθήνας μὲ τὰ ἄγνωστα πρόσωπα.

Μισὸ βῆμα πίσω τοῦ ξερόβηξε ὁ ἄλλος. Τότε βίασε τὸ βῆμα του. Μόλις θὰ πρόφτασε τὸν ὑπάλληλο τοῦ Πόστ-Ρεστάντ. Πραγματικά μόλις τὸν πρόφτασε. Ἔδειξε τὸ διαβατήριό του, ὑπόγραψε καὶ πῆρε τὸ γράμμα. Τῶχος στὴν μέσα τσέπη τοῦ σακακιοῦ. Ἄναψε ἕνα τσιγάρο καὶ βγήκε μὲ ὕφος ἀδιάφορο, μ' ὄλο ποὺ τὸν ἔτρωγε ἡ ἔγνοια. Δεξιά στὴν εἴσοδο τοῦ ταχυδρομείου περίμενε, μὲ τὸ χέρι χωμένο στὴν τσέπη, ὁ κοντόχοντρος μεσόκοπος ἄνθρωπος. Τὴν ἴδια στιγμή ἔβγαине κι' ἡ Ἀγνή ποὺ τακτοποιοῦσε στὰ χέρια της γραμματόσημα.

— Κύριε Φρίξο; Πάλιν συναντηθήκαμε.

— Πάντως μήτε σᾶς χρωστῶ μήτε μοῦ χρωστᾶτε, τῆς ἀπάντησε γελώντας.

— Καὶ πῶς τὸ ξέρετε; Τὰ χρέη τῆς συζύγου δὲν ἀφοροῦν καὶ τὸν σύζυγο;

— Πληρωμένη ἀπάντηση. Ὁμολογῶ ἦττα.

— Πρὸς τὴν Ὁμόνοια πηγαίνετε;

— Ναί! ὄχι! Κάπου ἐκεῖ.

— Ἔ! τότε νὰ πᾶμε λίγο δρόμο, νὰ μὲ συνοδεύσετε. Ἀλήθεια τί γίνεται ἐκεῖ κάτω;

— Τὰ συνηθισμέ να

Πήρανε τὴν ὁδὸ Αἰόλου μὲ κατεύθυνση πρὸς τὴν Ὁμόνοια. Ὁ Φρίξος δυὸ-τρεῖς φορές ἀναζήτησε στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο τὸν ἄλλο. Αὐτὸς ὁ ἄλλος ἐμφανίστηκε ἀντίκρου μὲ τὸ χέρι χωμένο στὴν τσέπη.

Μὲ τὴν ψιλοκουβέντα γιὰ τὸ ξεσῆκωμα στὴν Κύπρο φτάσανε στὸ ξενοδοχεῖο «Ἀσία». Ὁ Φρίξος κοίταξε ὀλόγυρα γιὰ τὸν ἄλλο. Δὲν τὸν ξεχώρισε πουθενά. Ὁ κόσμος κύματα-κύματα περνοῦσε. Ὁ ἄλλος πουθενά. Στὰ γρήγορα ἔκλεισε ραντεβουὺ μὲ τὴν Ἀγνή νὰ συναντηθοῦν στὸ καφενεῖο «Γαμβέττα». Ἐκεῖ θὰ συνεχίζανε τὶς ἀπόψεις τους γιὰ τὸν ἀγώνα καὶ τὶς συνέπειές του.

— Ἐχω κι' ἐγὼ κάτι ψώνια νὰ τελειώσω.

— Στὶς ἑφτά;

— Στὶς ἑφτά. Θὰ μὲ περιμένετε.

— Ἀσφαλῶς. Οἱ ἄντρες περιμένουν. Στὴ γωνία πρὸς τὴν ὁδὸ Κοραῆ θὰ καθήσω.

— Ὁραῖα. Ὁρεβουάρ. Καὶ σὲ λίγο

Τοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι μὲ θερμότητα κι' ἀπομακρύνθηκε σὰ μιὰ χαρούμενη στιγμή μέσα στὸ ἀνάυμμο πλῆθος τοῦ πολυσύχναστου δρόμου.

Ψήλωσε τοὺς ὤμους του καὶ μπῆκε στὸ ξενοδοχεῖο.

— Μὲ ζήτησε κανεῖς; ρωτᾷ τὸν μπάρπα Μῆτσο στὸ θυρωρεῖο.

— Ἔνας κύριος. Τοῦ εἶπα πῶς δὲν θάρθειτε ἐνωρίς. Ἀλλὰ μὲ βεβαίωσε πῶς τώρα δὰ ἔξω συναντηθήκατε.

— Ποῦ εἶναι;

— Στὴν αἴθουσα ἀνομονῆς. Περάστε, ντίαρ.

Κατέβηκε χλωμός. Ὁ ἄλλος σηκώθηκε ἀπὸ τὴ θέση του.

— Δὲν εἶναι κανεῖς, λέει στὸν Φρίξο.

Ὁ Φρίξος ἀνοίξε τὸ γράμμα. Ἐνα χαρτί λευκό.

— Χαρτί λευκό. Ἀριθμὸς 8 ἄνω δεξιά.

— Ναί!

Ὁ Φρίξος τοῦ τὸ παρέδωσε. Ὁ ἄλλος χαμογέλασε, τῶχος μέσα στὴν τσέπη κι' ἐτοιμάστηκε νὰ φύγει.

— Τὸ καλὸ ποὺ ἔχω, κοίταξε τὶς σπουδές σου μόνο. Ἀλλοιῶτικα θὰ σὲ φᾶνε οἱ σπιουῖνοι.

Ὁ Φρίξος δὲν πρόλαβε νὰ ζητήσει ἐξηγήσεις, κι' ὁ ἄλλος μὲ σβελτοσύνη, παρόλο τὸ πάχος του, ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια καὶ βγήκε.

Ἐνα δυνατὸ φρενάρισμα αὐτοκινήτου καὶ κάμποσες φωνές ταραξάνε τὸν δρόμο. Ὁ θυρωρὸς κι' ὁ Φρίξος τρέξανε στὴν εἴσοδο. Στὴ γωνία μαζεύτηκε κόσμος καὶ κόσμος.

— Τὸν ἔκοψε τὸ αὐτοκίνητο.

— Ποιό; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— Κανένα χαζοπούλι. Ποιὸν ἄλλο;

Ὁ Φρίξος ξεχώρισε στὴ γωνία τὴν Ἀγνή, ποὺ κοίταζε μὲ κάποιο ἐνδιαφέρον τὸ δυστύχημα. Ἡ κόκκινη φούστα της τραβοῦσε τὸ μάτι. Τὴν πλησίασε.

— Δεσποινὶς Ἀγνή, ἐδῶ πάλιν;

— Δὲν πρόλαβα νὰ στρίψω καὶ ἕνα ταξὶ τὸν πλάκωσε.

— Ποιό;

— Ἐνα κοντόχοντρο μεσήλικα.

Τὸ αὐτοκίνητο τῶν Πρώτων Βοηθειῶν ἔφτασε. Οἱ πολισμάνοι παραμερίζανε τοὺς περιέργους.

— Ὁ, ξεφώνισε ὁ Φρίξος, κοιτάζοντας δυὸ βήματα παρέκει τὸν σκοτωμένο. Μεμιᾶς μὲ τὴν παλάμη ἔκλεισε τὸ στόμα του.

— Τὸν γνωρίζετε, κύριε Φρίξο;

— Νό...νόμισα πρὸς στιγμής. Μοιάζει μ' ἕνα θεῖο μου, ποὺ ἤρθε στὴν Ἀθήνα γιὰ θεραπεία. Ἀλλ' ὄχι Δὲν εἶναι

Ἡ ματιὰ τῆς Ἀγνῆς εἶχε ἓνα λοξό, μισοπαιγνιδιάρικο χαμόγελο.

* * *

Ὁ Φρίξος δοκίμασε νὰ καθήσει κολλητὰ στὸν τοῖχο. Ἐνα φιλό κρῦο, σὰν λεπτὸ βελόνι, τρυποῦσε τὸ καινούριο κοστουμί του, ποὺ μύριζε ἀκόμα λασμιράδα. Ἀναγκάστηκε νὰ μπεῖ μέσα στὸ καφενεῖο. Εὐτυχῶς κοντὰ στὸ μεγάλο τζάμι, μὲ τὴν ἀπληστη θέα, ἄδειασε τραπεζάκι. Δὲν πρόλαβε ἄλλος νὰ τὸ καταλάβει. Ἐδῶ στρώθηκε, τρώγοντας τὸ δρόμο μὲ τὸ μάτι.

Σὲ λίγο ξεχώρισε μιὰ ἀμφίβολη σιλουέττα νὰ σταματᾷ στῆ γωνία καὶ νὰ κοιτάζει τὰ ἄδεια καθίσματα. Μεμιᾶς πετάχτηκε ἔξω καὶ πήδηξε στὸ πεζοδρόμιο.

— Ἀγνή....

— Ἄ! ἐδῶ εἴμαστε; Ξέρετε στενοχωρέθηκα γιὰ μιὰ στιγμή κοιτάζοντας τὰ ἄδεια καθίσματα.

— Τσοῦζει λίγο ἢ κρυαδίτσα. Δὲν εἶμαι καὶ συνηθισμένος στὸ κλίμα τῆς Ἀθήνας. Πᾶνε δυὸ χρόνια ποὺ ἐγκατάλειψα τίς σπουδές. Ἔτσι ξεσυνήθισα.

— Ἀλήθεια, γιατί τίς ἐγκαταλείψετε; Ξέρετε, μ' ἄρεσει ἡ χημεία. Κι' ἔχει σήμερα ἀρκετὴ πέραση. Ἐ! λόγοι οἰκονομικοὶ δὲν σὲ ὑποχρῶσανε. Ἐμαθα πὼς καλὰ κρατιέται ὁ πατέρας σας. Καὶ εἴσαστε ... μοναχοπαίδι. Ἐ;

— Ρεμπελιὸ καὶ ξενύχτι.

— Δὲν σᾶς φαίνετε, καλὲ κύριε Φρίξο. Τὸ μάθαμε πὼς ἔχετε ἓνα σιδερένιο χαρακτήρα καὶ πολλὴν ἀρετὴ. Τὸ Γυμνάσιο τὸ βγάλατε μὲ ἄριστα.

— Μπορεῖ οἱ καιροί.... Ἴσως ἄλλες ὑποχρεώσεις νὰ μὲ ἀναγκάσανε νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Ἀθήνα.

— Ἄ! κατάλαβα. Τὸ ξεσῆκωμα στὴν Κύπρο. Τὸ χρέος πρὸς τὴ μικρὴ πατρίδα.

— Δὲν εἶπα τέτοιο πράμμα. Μ' ὄλο ποὺ δὲν θὰ τὸ θεωροῦσα ὑποτιμητικό. Ἀλλὰ μικρὸ τὸ θαρρεῖτε νὰ σᾶς περιφρονοῦν οἱ ἄλλοι, γιατί ὑστερήσετε στὴν ἐκτέλεση ἐνὸς καθήκοντος; Γιατί νὰ μὴν ἐξηγήσετε τὴ φυγὴ μου σὰν διέξοδο ἀπὸ τὰ χτυπητὰ λόγια τῶν ἄλλων κι' ἀπὸ τὴν περιφρόνησή τους;

— Εἶναι κι' αὐτὸ μιὰ ἐξήγηση.

Μὲ τὴ συζήτηση προχωρήσανε στὸ πολύκοσμο πεζοδρόμιο τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου. Πέρασαν ἀπὸ τὴν Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος καὶ φτάσανε στὸ Σύνταγμα. Ἀλλάξανε μὲ λίγα χοροπηδήματα πεζοδρόμιο. Σταμάτησαν λίγο μπροστὰ στὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτη καὶ συνέχισαν τὸ δρόμο.

— Σᾶς ἄρεσει ὁ περίπατος, κύριε Φρίξο;

— Ὁμολογῶ πὼς μὲ ξεμουδιάζει. Ἄν σᾶς κουράζει μποροῦμε νὰ καθήσουμε σὲ κανένα ζαχαροπλαστεῖο.

— Ἄ! ὄχι ...! Νοιώθω τὴν ἀνάγκη νὰ περπατήσω. Εἶναι γιὰ μένα μιὰ ἀλλαγὴ. Προπαντὸς μ' ἓνα συμπατριώτη πλάϊ μου. Ἀλήθεια! Δὲν μοῦ εἶπετε νέα ἀπὸ τὸ νησί. Μαθαίνουμε ἐδῶ πὼς παράγιναν τὰ βιάσανα ἐκεῖ κάτω. Λένε πὼς ὁ στρατὸς καταπατεῖ τὸ πᾶν. Ὑπερβολὲς βέβαια, μὰ κάτι κρύβει ἢ ὑπερβολή.

— Δὲ μ' ἐνθουσιάζει τοῦτο τὸ θέμα. Μὲ συγχωρεῖτε. Ἐχει τόσα ἄλλα ἐδιαφέροντα ἢ ζωή....

* * *

Ὁ Φρίξος πέρασε μιὰ φοβερὴ νύχτα. Τὰ ἐρωτηματικὰ κατέβαιναν σὰ μπουλούκια πεινασμένων λύκων.

— «Τὸ χαρτάκι λευκὸ, ὁ ἀριθμὸς 8 ἄνω δεξιὰ. Ὁ ἄλλος συγκατένευσε. Τί σημαίνει αὐτό; Μήνυμα. Νὰ τὸ δώσω ποῦ, σὲ ποιό; Καὶ γιατί σκοτώθηκε ὁ ἄλλος; Τυχαῖο ἢ ξεκαθάρισμα;» σκέφτεται.

Ἐξω ἀκούγονταν θόρυβος ἀπὸ διπλανὴ ταβέρνα.

Πίεσε τὸ μαξιλάρι πᾶνω στὸ κεφάλι του. Ἦθελε νὰ βουλιάξει κάπου στὰ σκοτεινά, στὸ σιωπηλὸ χάος.

Ξαφνικὰ πετάχτηκε ἀπάνω. Τοῦ φάνηκε πὼς ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο κάποιοι περπατοῦσε παράξενα. Πραγματικά. Μιὰ πόρτα ἀνοιξε στὸ βᾶθος κι' ὕστερα ἔκλεισε.

— «Ἡ Ἀγνή τὸν παρακολουθοῦσε; Τί παιγνίδι παίζει; Ποιὰ εἶναι; Ἡ κουβέντα τοῦ κοντόχοντρου μεσόκοπου ἦταν καὶ δὲν ἦταν ξεκάθαρη. Νᾶταν ἢ Ἀγνή ἢ γυναικία ποὺ δροῦσε σὲ προάστιο τῆς Λευκωσίας μὲ τὸν ὑποπτο ἀρραβωνιαστικὸ τῆς, ἓνα τύπο ἀπατεώνα; Αὐτὸς ἀνῆκε στὸ κομμουνιστικὸ κόμμα, μισοῦσε τοὺς Ἑγγλέζους, ὅμως δούλευε τώρα στὴν Ἀγγλία σὲ κάποιο ἐργοστάσιο μὲ καλὸ μισθὸ καὶ χωρὶς νὰ ξέρει τὰ δυὸ κακὰ τῆς μοίρας του. Λέγανε μάλιστα πὼς ἦταν μπάσταρδος ἀπὸ Τοῦρκο, γιατί δούλευε ἢ μάνα του στὸ τουρκικὸ τσιφλίκι τῆς περιοχῆς. Ὠραῖα. Ἀλλὰ αὐτὴ πὼς βρέθηκε στὴν Ἀθήνα, καὶ τί Εἰδικὴν Ἀσφάλεια διαθέτει τοῦτο τὸ κράτος;»

Στέγνωσε τὸ λαρύγγι του. Σηκώθηκε στὰ σκοτεινά κι' ἤπια νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση μὲ τὴ φούχτα του. Νίφτηκε λίγο — τῶς ἀνάγκη. Πασπατευτὰ βρῆκε τὸ σακάκι του, πῆρε τὸ κουτὶ μὲ τὰ τσιγάρα κι' ἄναψε τὸ σπύρτο.

— Ἄ! ποιοὺς εἶναι ἐκεῖ; ρωτᾷ.

Ἐσβυσε τὸ σπύρτο καὶ πῆρε στάση ἄμυνας.

Σὲ λίγο κατάλαβε πὼς ἦταν τοῦτο μιὰ φαντασία του. Ἄναψε τὸ τσιγάρο, ποὺ εἶχε κι' ὄλας κολλήσει στὰ χεῖλῃ του.

— «Νὰ γράψω γιὰ ὁδηγίες; Σὲ ποιό; Ὑπάρχει λογοκρισία σὲ ὅλα τὰ γράμματα, προπαντὸς γι' αὐτὰ ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Θὰ κινήσω ὑποψίες καὶ θὰ πάρω κανένα στὸ λαιμό μου. Νὰ στείλω μήνυμα; Μὲ ποιό;

— Αὐτὸ εἶναι, φώναξε.

Ἦκουσε τὴ φωνὴ του κι' ἀνατρίχιασε. Πάει νὰ πεῖ πὼς ἔχασε τὸν ἔλεγχό του.

— «Πόστ-Ρεστάντ. Θὰ πηγαίνω κάθε μέρα. Κάποιο μήνυμα θάρθει».

Μὲ τούτη τὴ σκέψη ἄρχισε νὰ ἡρεμεῖ

* * *

Τὴν πέμπτη μέρα βρῆκε γράμμα στὸ Πόστ-Ρεστάντ. Τ' ἄρπαξε μὲ ξεχωριστὸ καρδιοχτύπι. Ἐτοιμαζόταν κι' ὅλας νὰ τὸ ἀνοίξει. Ἦταν τόση ἡ λαχτάρα του.

— Μή! ὄχι ἐδῶ, κουτάβι, τοῦ λέει κάποιος, ποὺ σχεδὸν χτύπησε ἀπάνω του, κάπως ἀδέξια.

— Ποιὸς εἶσαι;

— Ὁ Παπαμιλιτιάδης.

— Ἄ!

— Ξεκουπίσου ἀπ' ἐδῶ. Μπαίνει πολὺς κόσμος καὶ δὲ μπορούμε νὰ τὰ ποῦμε. Τράβηξε στὸ ξενοδοχεῖο σου. Θὰ σέ περιμένει ἐκεῖ μιὰ κοπέλλα.

— Ἡ Ἀγνή;

— Οὐ; πλέχτηκες; Στὸ διάβολο. Μιὰ ἄλλη μὲ κατσαρὸ μαλλί. Θὰ σοῦ δώσει τὸ σύνθημα τοῦ ἄσπρου χαρτιοῦ. Γειά....

— Γειὰ χαρά....

Ὁ Φρίξος προχώρησε τρεχάλα στὴν ὁδὸ Αἰόλου. Ἐφτασε στὴν Ὀμόνοια. Ἀπ' ἐκεῖ χώθηκε μέσα στοὺς μικροὺς πλαίνοὺς δρόμους. Σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ εἶχε τὴν αἴσθησι πὼς κάποια μάτια τὸν παρακολουθοῦν. Σὲ μιὰ στιγμή θάρρεψε πὼς εἶδε τὴ γυναῖκα του.

Ἡ περαστικὴ προχώρησε χωρὶς ν' ἀντιληφθεῖ τίποτε.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη γωνία πρόβαλε τὸ παράστημα τοῦ Παπαμιλιτιάδη. Τὰ μάτια του παίζανε γρήγορα, δεξιὰ κι' ἀριστερὰ σὰ νὰ ὑποψιαζόταν τὰ πάντα. Μὲ δυὸ πηδήματα βρέθηκε στὸ ἀντικρινὸ πεζοδρόμιο.

— Μὲ ζήτησε κανεὶς, μπάρπα Μῆτσο;

— Καλῶς τον. Γές, ντίαρ. Μιὰ στιγμούλα νὰ δῶ τὸ δεφτέρι μου.

— Στὸ σαλόνι;

— Μιὰ στιγμούλα ντίαρ. Ἄ! μιὰ κοπελλίτσα.

— Ἐδῶ εἶμαι, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὸν λιγάκι σκοτεινὸ, στενὸ διάδρομο, ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ σαλόνι.

— Ἐδῶ εἴσατε ...

Ὁ Φρίξος πήδηξε τὰ σκαλοπάτια.

— Καλῶς ὀρίσετε ἀπὸ τὴν πατρίδα, τοῦ λέει, μ' ἕνα χαριτωμένο, ὀλότελα κοριτσίστικο τρόπο, ἡ ἄγνωστη του κοπελλίτσα.

— Εὐχαριστῶ, δεσποινίς. Μπορῶ

Ἡ κοπέλλα κοίταξε πρὸς τὸν διάδρομο. Τὸν πλησίασε ψιθυρίζοντάς του:

— 8 στὸ ἄνω δεξιὰ.

— Ναι! Κάποιος στὸ ταχυδρομεῖο μὲ εἰδοποίησε γι' αὐτό. Κι' ὁ κοντόχοντρος;

— Τυχαῖο δυστύχημα. Ἐχομε τὴ βεβαίωση τῆς Εἰδικῆς Ἀσφάλειας. Ἦταν δικός μας ἄνθρωπος.

— Μά.... καθῆστε. Τσιγαράκι;

— Δὲν καπνίζω. Λοιπόν, θ' ἀνήκεις στὴ δύναμή μας. Στὴν Ἀθήνα ἔχομε μερικοὺς λογαριασμοὺς μὲ πραγματικοὺς προδότες. Βοηθᾶνε ἀπ' ἐδῶ τοὺς Ἐγγλέζους.

— Κύπριοι;

— Πρὸς τὸ παρὸν ὄχι! Ὁ κοντόχοντρος ἦταν Λεμεσιανός. Μὲ τὸ σύνθημα 8 στὰ ἄνω δεξιὰ πῆρε διαταγὴ νὰ καθαρῖσει μιὰ παρδαλή, παρδαλὴ σὲ ὅλα τῆς. Εἶναι παντρεμένη μὲ ξένο. Συνήθισε ἀπὸ τὰ μικρά τῆς ν' ἀνακατεύεται σ' ὅ,τι ὑπάρχει ὑποπτο. Ἀπὸ μανία.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ πάρω ὁδηγίες;

— Ἀπὸ μένα ἢ ἀπὸ τὸ Πόστ-Ρεστάντ.

* * *

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

Ὁ Φρίξος στὸ Πόστ-Ρεστάντ βρῆκε σήμερα ἕνα γράμμα. Γύρισε δεξιά, γύρισε ἀριστερά γιὰ νὰ δεῖ ἂν τὸν παρακολουθοῦν. Τίποτε τὸ ὑποπτο. Τὸ ἄνοιξε καὶ διάβασε:-

« Ἀγαπητέ,

Παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποστείλετε εἴκοσι (20) γραμματικές καὶ εἴκοσι (20) συντακτικὰ τοῦ Ὁργανισμοῦ. Ἡ κοινὴ φίλη Εὐτέρπη, ποὺ θάρθει, θὰ σοῦ φέροι καὶ τὰ λεφτά. Δὲν χρειάζεται τιμολόγιο.

Εὐχαριστῶ.

Φιλιά
ὁ θεῖος σου
Ἰάκωβος

Δίπλωσε τὸ γράμμα, τὸ φύλαξε στὴν τσέπη τοῦ σακακιοῦ του καὶ ξεκίνησε μὲ κάποια ραθυμία. Βγαίνοντας ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖο, φαντάστηκε πῶς κάποιοι τὸν παρακολουθεῖ. Σκέφτηκε νὰ καθήσει λιγάκι κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα νὰ βεβαιωθεῖ γιὰ τὸ πρόσωπο. Πῆρε ἕνα καφεδάκι. Μέσα στὸ πλῆθος σὲ μιὰ στιγμή ξεχώρισε τὴ Μαρία ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο. Τὴν εἶδε νὰ προχωρεῖ στὸ Ταχυδρομεῖο. Περίμενε λίγο. Ὑστερα σηκώθηκε. Ἀνέβηκε τὰ σκαλοπάτια τοῦ κτιρίου καὶ βρέθηκε στὴν κεντρικὴ αἴθουσα. Κοίταξε δεξιά κι' ἀριστερά στὶς θυρίδες, ποὺ πουλᾶνε γραμματόσημα. Δὲν στεκόταν ἡ Μαρία.

«Θᾶναι στὸ Πόστ-Ρεστάντ» σκέφτηκε. «Περιμένει κι' αὐτὴ ἐντολές. Ὅμως καλύτερα νὰ πηγαίνω. Προτιμότερο νὰ τὴ συναντήσω στὸ δωμάτιό της. Ἐνα ἀσκημένο μάτι μπορεῖ ν' ἀντιληφθεῖ τὸ σύνδεσμά μας».

Βγῆκε πάλιν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖο καὶ πῆρε τὴν ὁδὸ Αἰόλου πρὸς τὴν Ἀκρόπολη. Ὁ κόσμος δεξιά κι' ἀριστερὰ τὸν ἐσπρωχνε. Δὲ μποροῦσε ν' ἀλλάξει τὸν ἐπαρχιώτικὸ του ρυθμὸ, τὸν βραδὺ καὶ στέραιο. Ἐξάλλου, αὐτὸς ὁ ρυθμὸς τὸ βοηθοῦσε νὰ σκεφτεῖ. Τὸ ταχὺ βῆμα φέρνει νευρικότητα κι' ἡ σκέψη διασπᾶται. Προτιμοῦσε νὰ σκοτεινιάσει κάπως, νὰ χαθεῖ

μὲς τοὺς δρόμους δεξιά κι' ἀριστερὰ κι' ὕστερα νὰ πάει στὸ σπίτι τῆς Μαρίας γιὰ νὰ συζητήσουν τὴν ἐπιστολή. Ἀργὰ ἂν πάει θὰ μαζευτοῦν καὶ τ' ἀδέρφια της.

Μέσα στὴν πολυκοσμία καὶ τὶς ἀποστάσεις ἡ ὥρα περνᾶ γρήγορα. Εἶχε τὴν ἀγωνία του, περισσότερο τὴν περιέργεια, ὥστόσο ἡ ὥρα ἔτρεχε σὰν τὸ νερὸ στὸ ποτάμι. Πῶς τὸν βρῆκε τὸ σούρουπο, ἐνῶ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖο μέρα μεσημέρι, μήτε ποὺ τὸ κατάλαβε. Ἄρχισε κι' ὄλας νὰ βιάζει τὸ βῆμα του, γιὰτὶ ὑπολόγισε πῶς θ' ἀργοῦσε πολὺ νὰ φτάσει στὸ σπίτι τῆς Μαρίας, κάπου ἐκεῖ στὴ Φιλοθέη.

Πῆρε τὸ λεωφορεῖο. Κάποτε ἔφτασε στὸ σπίτι. Πέρασε τὸν κῆπο. Χτύπησε τρεῖς φορές, διακοπὴ κι' ὕστερα ἕνα χτύπημα πιὸ δυνατό.

— Ποιός; ρωτᾷ σὲ λίγο μιὰ λεπτὴ φωνή.

— Ὁ Φρίξος.

Ἡ πόρτα ἀνοίξε. Τὸ χῶλλ ἦταν σκοτεινὸ. Μὰ πιὸ μέσα τὸ δωμάτιο ποὺ χρησίμευε γιὰ γραφεῖο τῶν ἀδερφίων ἦταν κατάφωτο. Ὁ Φρίξος καλησπέρισε καὶ προχώρησε.

Εἶν' ἐδῶ καὶ δυὸ φίλοι, λέει ἡ Μαρία κάμνοντας καὶ τὶς σχετικὲς συστάσεις.

Στὸ μεταξὺ ἡ Μαρία τοὺς κέρασε γλυκὸ κυπριώτικο καὶ ἐτοιμαζόταν νὰ πάει στὴν κουζίνα νὰ τοὺς φτιάξει καὶ καφεδάκι.

— Ἄ! ὁ Ἀντρέας, λέει.

— Τὸν ξεχωρίζεις; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— Ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ γυρίζει νευρικὰ τὸ κλειδί.

Μπῆκε ὁ Ἀντρέας, κάπως ἀνόρεχτος. Μόλις ἀντίκρισε τοὺς ἐπισκέπτες, πῆρε τὴ συνηθισμένη του μισοχαμογελαστὴ ἔκφραση.

— Ὡρα σας καλὴ, λέει.

— Κι' εὐτυχισμένη, προσθέτει ὁ Φρίξος.

— Καλησπέρα σας, ἀπαντοῦν οἱ δυὸ νεαροὶ ἐπισκέπτες.

Ἀνταλλάξανε ὄλοι δυὸ-τρεῖς συνηθισμένες κουβέντες. Πάντως ὑπῆρχε γύρω στὴν ἀτμόσφαιρα ἀμηχανία, ποὺ δυσκόλευε ὄλων τὶς κινήσεις. Τὸ ξεχώριζες κι' ἀπὸ τὴν ἄβολη στάση τους στὰ καθίσματα.

Ἦρθανε τὰ καφεδάκια. Τοῦτο ζωντάνεψε λίγο τὴν ἀτμόσφαιρα. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἡ Μαρία τὸ πρόσφερε μὲ τὸν ἀργὸ ρυθμὸ της, ὁ Φρίξος βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ κάνει νόημα στὸν Παπαμιλιτιάδη.

— Νὰ σὲ δῶ δυὸ λεπτά, λέει ὁ Παπαμιλιτιάδης, ἂν βιάζεσαι.

— Δὲν βιάζομαι τόσο

— Θὰ βγῶ ὅμως ἐγώ.

Πῆγανε στὸ διπλανὸ δωμάτιο. Ἐνα ἀπλὸ ὑπνοδωμάτιο φοιτητῆ, ποὺ εἶχε ὅμως ἐδῶ κι' ἐκεῖ σωροὺς πακέττα, σιδερικά, σακούλια. Ὁ Φρίξος τὰ κοίταξε μὲ μιὰ πλάγια ματιά. Ὁ Παπαμιλιτιάδης μάντεψε τὴν ἐρώτηση.

- Σύνεργα, έτοιμασίες, τοῦ λέει. Λέγε, λοιπόν.
- Πήρα τοῦτο τὸ σημεῖωμα στὸ Πόστ-Ρεστάντ. Ἐπὸ τὸ Παρίσι.
- Τὸ γραμματόσημο, τὸ λέει. Ἔ;
- Ναί!
- Δῶσε το.

Ἐπὸ Παπαμιλιτιάδης τὸ διάβασε μὲ ἀγωνία. Ὑστερα χτύπησε μὲ τὴν παλάμη τὸ μέτωπο. Κάτι μουρμούρισε ποῦ ἔμοιαζε μὲ βλαστήμια.

- Συμβαίνει τίποτα; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— 20 μικρὰ πιστόλια καὶ 20 μέτρα σύρμα γιὰ τὶς πυροδοτήσεις. Κι' ἐφύγανε χθὲς γιὰ τὴν Κύπρο πέντε δικοὶ μας. Τοῦτοι οἱ δυὸ εὐέλπιδες σὰ νὰ μὴν ἔχουμε πολὺ κέφι γιὰ κλεφτοπόλεμο. Δυὸ ἐβδομάδες τώρα τοὺς ψήνει ἡ Μαρία, ἀλλὰ δὲν νοιώθουμε νάχουν ἐνθουσιασμό.

- Εὐέλπιδες;

— Ναί. Τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Τὰ βράδια συνθηματικὰ τοὺς καλοῦμε, τοὺς ρίχνουμε τὸ κοστούμι, πηδᾶνε τὸν τοῖχο καὶ συναντιόμαστε ἐδῶ. Ὅσους πείσουμε. Ἐκεῖ κάτω χρειάζομαστε ἀσκημένους. Καὶ νάχουν στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὸν τόπο. Νά! νάιναι κοντὰ ἡ μάνα τους, ἡ ... λεγόμενη τους κλπ, κλπ.

Ἀπάνω στὴν κουβέντα ὁ Παπαμιλιτιάδης τοῦ ἀποκάλυψε πῶς τὰ μικρὰ πιστόλια τὰ μεταφέρανε οἱ φοιτητὲς δεμένα κάτω χαμηλὰ στ' ἀχαμνὰ τους. Ἐκεῖ δὲν γινόταν προσεκτικὸς ἔλεγχος ὅταν φτάνανε στὴν Κύπρο. Μιά φορὰ δοκιμάσανε τὴ μέθοδο τοῦ 1931, τότε στὰ Ὀκτωβριανά τῆς Κύπρου. Φέρνανε τὰ πιστόλια μέσα στὸ εἰδικὰ σκαμένο Λεξικὸ τοῦ Ἐλευθερουδάκη. Ἀλλὰ τότε ἡ μέθοδος αὐτὴ ἀποκαλύφθηκε ἀπὸ τυχαῖο σφάλμα στὴν Κερύνεια. Ὅμως τώρα ὑπῆρχε ἄλλη δυσκολία. Δὲν ἐπιτρέπανε βιβλία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅσα θὰ εἰσάγονταν, περνοῦσαν ἀπὸ τὸν αὐστηρὸ ἔλεγχο ἀγγλῶν εἰδικῶν.

- Καὶ ἡ Εὐτέρπη πιά εἶναι; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.
- Πολλὰ ρωτᾷς. Δουλειὰ δική μας.

Ἐπὸ Φρίξος σήκωσε τοὺς ὠμους σὰ νάθελε νὰ πεῖ πῶς δὲν τὸν νοιάζει ἂν ξέρει πιά εἶναι ἡ Εὐτέρπη.

Γυρίσανε οἱ δυὸ στὸ σαλόνι. Ἡ Μαρία ἔδωσε τὰ διαβατήρια στοὺς δυὸ νεαροὺς. Ὁ ἓνας τὸ πῆρε μὲ μιὰ γενναία χειρονομία, παλληκαρίσια. Ὁ ἄλλος τὸ πῆρε κάπως μουδιασμένα. Ποιὸς ὅμως μπορεῖ νὰ προφήτεψαι ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ πετύχει στὸ δύσκολο ἀγῶνα; Ἐαφνικὰ ὁ δύσκολος στὴν ἀρχή, γίνεται ἀτσίδας πιὸ ὕστερα ὅταν πλεχτεῖ μέσα στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς ἢ τοῦ ἀγῶνα. Ἐνῶ ὁ τολμηρὸς κι' ὁ εὐκόλος τὶς πιὸ πολλὰς φορὲς μένει στὰ λόγια. Ἡ πράξη θέλει στέρεο σκελετὸ καὶ ὄχι γλυκόλογη γλώσσα.

Ἐπὸ Φρίξος ἔδειξε τὴν ἀπορία του. Δὲ μίλησε, ὥστόσο. Ὅσες φορὲς ρωτοῦσε, δὲν ἔπαιρνε ἰκανοποιητικὴ ἀπάντηση. Καὶ τοῦ κακοφαινόταν,

γιατὶ νόμιζε πῶς δὲν τοῦ εἶχανε ἐμπιστοσύνη ἢ δὲν τὸν λογαριάζανε. Βέβαια δὲν τοῦ πέρασε ἀπ' τὸ μυαλὸ ἡ ἰδέα πῶς μπορεῖ νὰ τὸν ὑποψιάζονταν.

Μόλις οἱ δυὸ εὐέλπιδες φύγανε, ἡ Μαρία, ἔτσι αὐθόρμητα, ἔδωσε μερικὲς ἐξηγήσεις στὸν Φρίξο.

Μᾶς στέλλουν ἀπὸ τὴν Κύπρο τὰ διαβατήρια πεθαμένων, κι' ὁ ἀδερφός μου ὁ Ἀντρέας τὰ τακτοποιεῖ ν' ἀνήκουν αὐτὰ σὲ ἄνθρωπο μας. Ποιὸς τοῦ τὰ ἐτοιμάζει δὲν ξέρω· μήτε τὸν ρώτησα ποτέ. Καὶ τώρα ἔχουμε δουλειὰ. Θὰ φύγουν δυὸ ἀποστολὲς. Θὰ βοηθήσεις;

— Ἐδῶ εἶμαι γιὰ... νὰ δώσω ἓνα χέρι κι' ἐγώ, ἀπάντησε ὁ Φρίξος, μὲ πολλὴ ἀνακούφιση, γιατί τοῦ δείχνανε πιά ἐμπιστοσύνη καὶ τὸν λογαριάζανε.

Ἡ Μαρία ἔφερε κάμποσα σαπούνια πράσινα.

— Πράσινο σαποῦνι τοῦ Χαριλάου...! λέει ὁ Φρίξος. Χρόνια νὰ τὸ δῶ ...

— Τί ἔχουν μέσα νὰ λές.

— Σαποῦνι.

— Ἐ! ὄχι, καημένε. Σφαῖρες, βόλια. Ἐπὸ τοῦτα ἔχουν μεγάλη ἀνάγκη ἐκεῖ κάτω στὸ νησί.

Τοῦ ἐξήγησε πῶς ἀνοίγει τὸ κέντρο τοῦ σαπουνιοῦ, τὸ ξύνει ν' ἀδειάσει καὶ στοιβάξει μέσα σφαῖρες. Κολλᾷ τὸ ἀνοιγμα τῆς μιᾶς πλευρᾶς, τὸ πασπαλίζει μὲ σκόνη ποτάσα. Τώρα θὰ τὰ περιτυλίξουν σὲ χαρτί καὶ ὅλα θὰ πακεταριστοῦν. Τοῦ ἔδειξε πῶς θὰ γίνεῖ τὸ περιτύλιγμα. Καὶ ἐνῶ δουλεύανε, τοῦ διηγήθηκε τὸ πάθημα τῆς πρῶτης ἀποστολῆς. Εἶχανε στείλει τρία κασόνια τέτοια σαπούνια στὴν Ἀναστασία ὡς δωρεάνγια τὴ Φιλόπτωχο τῆς Λευκωσίας. Τὰ κασόνια φτάσανε στὴν Λευκωσία καὶ μεταφερθῆκανε στὴν ἀποθήκη, ἐκεῖ στὴν περιοχή τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Ἡ Ἀναστασία κανόνισε τὸ πρῶτο κασόνι νὰ πάει στὸν Παιδικὸ Σταθμὸ «Μάνα». Ἡ πλύστρα πῆρε τὸ σαποῦνι ἀπὸ τὸ κασόνι, κι' ἄρχισε νὰ τὸ χρησιμοποιεῖ. Τῆς φαινόταν κάπως πιὸ βαρὺ. Φώναξε τὴν ὑπεύθυνη τοῦ Σταθμοῦ καὶ τῆς ἀνάφερε τοῦτο τὸ παράξενο. Ἡ ὑπεύθυνη πῆρε στὴ φούχτα τῆς τὸ σαποῦνι, σὰ νὰ τὸ ζύγιζε, καὶ ἀντιλήφθηκε πῶς πραγματικὰ ἦταν πολὺ πιὸ βαρὺ ἀπὸ τὰ σαπούνια τοῦ ἴδιου μεγέθους. Συζητοῦσανε τί θὰ κάμουν γιὰ νὰ λύσουν τοῦτο τὸ μυστήριον. Τυχαῖα ἡ Ἀναστασία πέρασε ἀπὸ τὸν σταθμὸ. Τῆ φωνάξανε στὸ μικρὸ πλυσταριό. Τῆς δῶσανε τὸ σαποῦνι, χωρὶς ἐξηγήσεις. Τῆ ρωτήσανε ἂν εἶναι πιὸ βαρὺ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα. Συμφώνησε. Ἐβαλε χάμω τὴν πλάκα τὸ σαποῦνι, πῆρε τὸν παλτὰ καὶ τὴν ἀνοίξε μ' ἓνα κτύπημα στὰ δυὸ. Μ' ἐκπληξῆ ὅλες εἶδανε λίγες σφαῖρες νὰ σκορπίζονται. Ἡ Ἀναστασία τρομοκρατήθηκε. Τῆς μπῆκε ἡ ὑποψία πῶς ὅλ' αὐτὰ γίνονται γιὰ νὰ τὴν ἐνοχοποιήσουν καὶ νὰ συλληφθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους. Ἦταν βέβαιη πῶς κάποιος ἐποφθαλμοῦσε τὴ θέση τῆς. Ἐτρεξε σὲ ἀνώτερό τῆς ἀναστατωμένη. Σχεδὸν τὰ

μπέρδεψε όλα, έτσι που δεν μπορούσε εκείνος να αντιληφθεί το πρόβλημά της. Στα τελευταία, αφού εκείνη συνήλθε κάπως, και έζηγησε το συμβάν, τότε ο υπεύθυνος την καθυσήχασε και της υπόδειξε όλες οι κάσες με τὰ σαπούνη να μεταφερθούν σε όρισμένο μέρος. 'Απ' εκεί θα τις έπαιρνε ή οργάνωση. Και την παρακάλεσε να μη αναφέρει πουθενά τίποτε. Και να καθυσήχασε το προσωπικό του Παιδικού Σταθμού.

Με την κουβέντα περιτυλίξανε όλα τὰ σαπούνια και τὰ τοποθέτησαν στα κασόνια. Τ' άλλο πρωί θάρχόταν το βάν να τὰ μεταφέρει στον Πειραιά για να φορτωθούν στο καράβι.

Στο μεταξύ ο 'Αντρέας, που συνόδευσε τους δυο ευέλπιδες, γύρισε. Κρατήσανε τον Φρίξο να δειπνήσει μαζί τους. Είχανε ένα κυπριώτικο κρασί, που το έστειλε ο πατέρας, έφημέριος στην 'Αμμόχωστο. Είχε δικό του άμπέλι στο χωριό του πάνω στα κρασοχώρια της Λεμεσού. Με το καλό φαγητό, το σπουδαίο κρασί και την καλή συντροφιά ξεδέθηκε ή γλώσσα του Φρίξου και τούς διηγήθηκε πώς παντρεύτηκε τη Λευκή. Τους πληροφόρησε ακόμα πώς ή γυναίκα του ήταν έγκυος, το πρώτο βλαστάρι της αγάπης τους, που όνειρευόταν νάναι αγόρι.

— Αυτό θα μεγαλώσει σε λύτερο νησί. Και θα προκόψει, λέει ο Φρίξος. 'Εμείς περάσαμε την έφηβεία μας μέσα στη σκλαβιά.

— 'Αλλά και μέσα στ' όνειρο, που φούντανε το κάθε μας κύτταρο, του άπαντὰ ο 'Αντρέας.

— Κείνο που με άνησχεϊ, συμπληρώνει ο Φρίξος, είναι αν θα δικαιωθούν οι κόποι μας. 'Εννοώ όλων μας, έμας τους αγωνιστές και του καθενός ξεχωριστά. Συχνά άμα τελειώσουν οι επαναστάσεις, κάποιοι άλλοι βρίσκονται άπάνω κι' οι άλλοι που δώσανε το αίμα τους, αν δεν καθήσουν στ' αύγά τους, τους τσακίζουν, τους κλείνουν και στη φυλακή. Και τους ρεζίλευν.

— Τα παραλές. Συμβαίνουν κι' αυτά, αν ο καθένας δεν γυρίσει στα ειρηνικά του έργα και μου άνακατευτεί σ' επικίνδυνες έπιχειρήσεις.

— 'Αλλά να σε κυβερνούν όσοι καλά την είχανε όλα τὰ χρόνια του άγώνα; Κι' αν δεν παίζανε και το διπλό παιγνίδι!

— Τίποτε δε μπορείς ν' άποκλείσεις. Μη ξεχνάς τί βρωμιά κρύβει ή πολιτική. Θεοδέν έχει, άποφαίνεται ο 'Αντρέας.

"Αμα χωνέψανε λιγάκι, ήπιανε και το καφεδάκι τους. 'Ο 'Αντρέας πρότεινε στο Φρίξο να δουλέψουνε λιγάκι. 'Η Μαρία θα διάβαζε για το Πανεπιστήμιο. "Όλη μέρα πάσχιζε με τὰ σαπούνια. Αύριο τ' άπόγευμα θα έτοιμάζε το στάγκωμα μερικών βιβλίων όπου θάκρυβε τις ώρολογιακές, αυτές στο σχήμα του μολυβοκόνδουλου.

Πήγανε οι δυο τους σ' ένα δωμάτιο στα πίσω του σπιτιού. 'Εκεϊ ήταν άποθηκευμένες έκρηκτικές ύλες, σφαίρες, σύρματα και άλλα. Στη μια γωνιά ήταν κομμάτια μια καριόλα. Στα κούφια σιδερικά της καριό-

λας πρέπει να στοιβάσουνε τις σφαίρες. Τα σιδερένια αυτά κρεβάτια θα πηγαίνανε σ' ένα έμπορο της 'Αμμοχώστου.. 'Από την άποθήκη του θα τάπαιρναν άνθρωποι της οργάνωσης.

* * *

Το έπόμενο άπόγευμα ο Φρίξος είχε τὰ μεγάλα του χάλια. Πήρε γράμμα άπό τη Λευκή, που του διεκτραγωδούσε την κατάστασή της. Δεν του άρεσαν αυτά τὰ παράπονα. Στο μυαλό του γύριζε ή ύποψία πώς κάτι σοβαρώτερο συμβαίνει. Μήπως βαρεία πάθηση της μήτρας που θα όδηγούσε στο μοιραίο τέλος; 'Αγαπούσε τη Λευκή. 'Ο γάμος τους ήταν μια έξαίσια στιγμή στη ζωή και των δυο. Οι τοίχοι του δωματίου δεν τον χωρούσαν πια. Σα να συγκλίνανε για να τον πνίξουν, τὸ ταβάνι θάπεφτε, το πάτωμα γλυτρούσε κάτω άπό τὰ πόδια του.

— Λείπει ο άγέρας, φώναξε μια στιγμή.

Χύμηξε να βγει έξω. Δεν πρόφτασε ν' άγγίξει το πόμολο κι' ένας δυνατός χτύπος στην πόρτα τον επανέφερε στον έαυτό του.

— Ποιός είναι;

— 'Αντρέας.

"Ανοιξε την πόρτα μ' ένα βαθμό έκπληξης. 'Ο 'Αντρέας δεν συνήθιζε να επισκέπτεται κανένα. Συνεπώς κάτι βιαστικό ήταν, ή κάποιος κίνδυνος ξεμύτιζε κάπου, έστω και σαν ύποψία.

— Γειά.

— Γειά...!

— Θα πάρεις πέντε χάρτινα κιβώτια βιβλία στον Πειραιά. Πηγαίνουν στη διεύθυνση ενός βιβλιοπώλη στη Λεμεσό. Στο τελωνείο εκεί θα τα παραλάβει δικός μας άνθρωπος.

— 'Η....

— 'Η Μαρία συνηθίζει να τὰ παίρνει. 'Αλλά....

— Συμβαίνει τίποτε;

— Θα φύγει με τον 'Αντρέα.

— Ποιον 'Αντρέα; 'Εσένα;

— "Οχι! ντέ. Τον άρραβωνιαστικό της.

— Μπά; Και δεν τώξερα.

— Δεν είναι τώρα ώρα για τέτοια. Θα φύγει για την 'Ιταλία. Θα πās, λοιπόν, έσύ στον Πειραιά. Στο τελωνείο θα ζητήσεις τον Γιάννη Κ. Λ. Θα του επαναλάβεις τό..Κ. Λ. δυο φορές. Και όταν σου άπαντήσει «πηγαίνει», τότε θα του δώσεις κι' αυτό τον φάκελλο. Πρόσεξε! μέσα είναι ώρολογιακές. Τις χρειάζονται έπειγόντως. Ξέρει αυτός τη διαδικασία. Λοιπόν, πέρασε αύριο πρωί άπό το σπίτι μ' ένα ταξι να παραλάβεις

τά πακέτα με τὰ βιβλία. Καὶ τσιμουδιά. Τὰ πακέτα σφαῖρες ἔχουν...! "Αὐ
ξέχασα. Θὰ δώσεις καὶ δυὸ πακέτα με σύκα γλασέ, ἂν βρεῖς τὸν δικό μας
τελώνη. Ἄλλοιῶτα νὰ τὰ γυρίσεις πίσω με τὸ φάκελλο.

Ὁ Ἀντρέας προχώρησε νὰ βγεῖ. Σὰ νὰ θυμῆθηκε κάτι καὶ κοντο-
στάθηκε. Γύρισε καὶ κοίταξε με τὸ χαρακτηριστικό του χαμόγελο τὸν
Φρίξο.

— Κοίταξε μὴ δοκιμάσεις τὰ ζαχαρωμένα σύκα, τοῦ λέει.

— Γιατί; Μὲ ξέρεις γιὰ λαίμαργο;

— Ὅχι! ἀλλὰ γιατί σὲ κάθε σύκο εἶναι μπηγμένη μιὰ σφαῖρα. Μὴν
σπάσεις τὰ δόντια σου, ἐξήγησε.

Χαιρετίστηκαν με εὐδιαθεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Ἦρθε ἡ ἀνοιξη. Τὸ μήνυμά της τὸ φέρανε τὰ χελιδόνια, τὸ ξεμύτι-
σμα τῶν μικρῶν φύλλων κι' ὁ δύσκολος ἀνασασμὸς τοῦ στήθους.

Ἡ ἐπανάσταση στὴν Κύπρο ξαναφούντωσε. Τὰ νιάτα ἀνάβανε καὶ
τολμοῦσαν πέρα ἀπὸ κάθε σύνεση καὶ λογική. Ὁ συμμαζεμένος χειμῶ-
νας γεννᾷ τὴ δειλία. Ὅμως ἡ ἀνοιξη ἔχει μόνο τρέλλες.

Ὁ πατέρας συγκατάνευσε νὰ πάει ἡ Λευκὴ νὰ γεννήσει στὴν Ἀθή-
να. Κοντὰ στὸν ἄντρα της θάνοιωθε καλύτερα. Ὑστερα ἡ ἀγωνία τοῦ
συζύγου τὶς ὥρες τοῦ τοκετοῦ, ἀποτελεῖ μιὰ καινούρια αἴσθηση στὸν
συζυγικὸ βίο κι' αὐξάνει κατὰ κάποιον τρόπο ἀπὸ τὴ μιὰ τὶς εὐθύνες του
κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ γυναίκα του. Δὲν εἶναι μικρὸ
ἐπεισόδιο στὴ ζωὴ μας ἡ γέννηση παιδιοῦ, προπαντὸς τοῦ πρώτου.
Ἐξἄλλου, ὁ ὑποχρεωτικὸς χωρισμὸς τοῦ ἀντρόγυνου δημιουργεῖ προ-
βλήματα, δυσπιστίες, ἀμφιβολίες, ἔστω κι' ἂν ὑπάρχει ἡ δικαιολογία καὶ
ἡ ἀνάγκη γιὰ τὸν χωρισμὸ αὐτό. Ὁ μήνας τοῦ μέλιτος, ποῦ θὰ στόλιζε
τὸν γάμο με τὸσες ροδοκόκκινες ἀναμνήσεις, γι' αὐτοὺς πνίγηκε μὲς τὶς
ἐρευνες, τὶς συλλήψεις, τὰ ξαφνιάσματα, τοὺς φόβους. Τώρα θ' ἀνοίγει
ἕνα νέο κεφάλαιο στὴ ζωὴ τους σ' ἕνα ἤρεμο περιβάλλον. Ὡστόσο, τὸν
ἔτρωγε μιὰ πίκρα, ποῦ δὲν θ' ἄκουγε τὴ φωνούλα τοῦ ἐγγονοῦ. Ἦταν
βέβαιος πὼς τὸ μαρὸ θὰ τὸν ξανάνιωνε. Κι' ἂν γεννιόταν κοριτσάκι θὰ
τ' ὀνόμαζε Δέσπω, τ' ὄνομα τῆς ἀτυχῆς γυναίκας του, ποῦ τόσο νέα
ἐγκατέλειψε τὴ γῆ, χωρὶς ν' ἀπολαύσει τὶς λαχτάρες παιδιοῦ κι' ἐγγο-
νοῦ.

Ἡ θεία στὴν ἀρχὴ κόμπιαζε πολὺ ν' ἀφήσει μοναχὴ της τὴ Λευκὴ
σὲ ξένα, ὅπως ἔλεγε, χέρια. Στὶς πρωτεύουσες τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχουν
καρδιὲς μουρμουροῦσε. Ἐνα κορίτσι τῶγε, λέγει, καὶ νὰ τὸ παραδώσει
στοὺς ἀδιάφορους;

— Θὰ πάω μαζί της.

— Κι' ἐγὼ σὲ ποιοῦ χέρια θὰ μείνω; ἀπαντᾷ ὁ πατέρας.

— Ἐμὶ ναί! ἔχουμε καὶ τὴ δική σου εὐθύνη. Ἡ Λευκὴ ὅμως εἶναι τὸ
σπλάχνο μας. Θὰ μοῦ πεῖς ἔχει τὸν ἄντρα της. Ἄντρας της εἶναι, αἴμα
της δὲν εἶναι. Ἄσε ποῦ μπερδεύτηκε σὲ παράνομες δουλειές.

— Θεία... σφάλιζε τὸ στόμα σου, λέει αὐστηρὰ ὁ πατέρας.

— Τὸ σφαλίζω, δὲν τὸ σφαλίζω. τὰ μπερδέματά του δὲν ξεμπερδεύ-
ονται.

"Ακουσε ή Λευκή τὸ διάλογο πατέρα και θείας στὴν κουζίνα. "Εβλεπε τὸ δίκαιό τους. "Αλλὰ θᾶθελε νὰ κοιταχτεῖ ἀπὸ καθηγητὲς στὴν "Αθήνα. Τὸ καλιὸ ἐπεισόδιο τοὺς πρώτους μῆνες τῆς ἐγκυμοσύνης τῆ φρόβιζε, ἔστω κι' ἂν τῆ βεβαιώσανε πὼς δὲν θάχει συνέπειες στὸ παιδί. "Απὸ τὴν ἄλλη πεθύμησε πολὺ τὸ ἐλκυστικὸ πρόσωπο τοῦ Φρίξου. Τὸν ἤθελε στὸ πλευρό της ὅταν θὰ γεννοῦσε, νὰ τοῦ δώσει τὴ μεγάλη χαρὰ τοῦ παιδιοῦ. Μὲ λίγα κατευναστικά λόγια και χαϊδέματα κατόρθωσε νὰ ἡρεμίσει τὴ θεία. Κι' ἔτσι χωρὶς μουρμουῦρες, ἄρχισαν νὰ ἐτοιμάζουν τὸ καθετί, παρόλο πὸν κρυφὰ ὄλοι τους κάτι τακτοποιοῦσαν ἀπὸ καιρό.

Και ἡ μέρα πέρασε γρήγορα, μ' ὄλο πὸν σὲ τέτοιες περιπτώσεις ὁ χρόνος βραδυπορεῖ.

"Εκεῖ πὸν βράδυνασε και συμμαζευτήκανε, χωμένοι μέσα στὶς σκέψεις και τὰ καρδιοχτύπια τῆς αὐριανῆς ἀναχώρησης, χτύπησε ἡ πόρτα.

— Ἐόρισε τὸ κακό, ψιθυρίζει ἡ θεία.

— Ποιός, παρακαλῶ; ρωτᾷ ὁ πατέρας.

— "Η "Αγνή.

Κοίταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, μ' ἕνα μορφασμὸ πὸν ρωτοῦσε κι' ἔδειχνε ἄγνοια και περιέργεια μαζί.

"Ο πατέρας ἄνοιξε τὴν ξώπορτα. Μιὰ ξανθὴ κοπέλλα καλησπέρισε μὲ οικειότητα, σὰ νᾶταν ξαδελφοῦλα πὸν ἦρθε ἀπὸ ἄλλη πόλη.

— Χρόνια και χρόνια νὰ εἰδωθοῦμε, Λευκή μου, λέει παίρνοντας τὸ χέρι της. Πωπῶ! "Εγκυμοσύνης; Και δὲν μοῦ χάραξε μήτε λέξη ὁ Φρίξος.

— "Ο Φρίξος; Καθῆστε, παρακαλῶ.

"Ο πατέρας κι' ἡ θεία ἀλληλοκοιταχτήκανε.

— Προχθὲς ἀκόμα εἴμαστε μαζί. Τὸν γνώρισα ἐκεῖ στὸ καφενεῖο τοῦ Γαμβέτα ἕνα χειμωνιάτικο ἀπόγευμα. Φυσοῦσε ἕνας κρύος ἀγέρας πὸν σὲ μαχαίρωνε ὡς τὸ κόκκαλο. Μὲ κάλεσε στὸ τραπεζάκι του. Εἶχε ἔτοιμο τσάι και μοῦ τὸ πρόσφερε. "Α! κύριος μὲ τὰ ὄλα του. Καὶ μὲ σθένος, μὲ θάρρος, μὲ παλληκαριά. Μυρίζει λεβεντιά ἀπὸ ἕκατὸ μέτρα. Βέβαια, δὲν ξέρω ἂν ἀνακατεύεται γιὰ τὸν ἀγώνα μας στὴν "Αθήνα. Εἶναι τόσο ἐχέμυθος. Λέξη δὲν τοῦ βγάξεις μήτε μὲ ἴσια ἐρώτηση, μήτε μὲ πλάγιο λόγο. Στὸ κάτω-κάτω δὲν ἦταν δουλειὰ δικὴ μου νὰ ρωτῶ και νὰ στεναχωρῶ τοὺς ἀνθρώπους. Λοιπόν, τὰ νέα σας ἐδῶ;

— Πότε ἦρθατε ἀπὸ τὴν "Αθήνα; ρωτᾷ ἡ Λευκή.

— Μὰ σᾶς εἶπα χθὲς. Προχθὲς φάγαμε μὲ τὸν Φρίξο ἐκεῖ στὴν "Ομόνοια. "Ητανε μεσημέρι και πεθύμησε γύρο και ρετσίνα. "Αλλὰ σὰ νᾶσαστε στενοχωρημένη! "Εχετε ἐπιπλοκὲς μὲ τὴν ἐγκυμοσύνη σας;

— "Ετοιμάζεται γιὰ ταξίδι, ἐπεμβαίνει ὁ πατέρας.

— "Αλήθεια; Πότε μὲ τὸ καλό;

— Αὔριο. Φεύγω γιὰ τὴν "Αθήνα.

— "Αεροπορικῶς βέβαια.

— "Ασφαλῶς. "Αλλὰ θὰ πάρετε κάτι; "Η θεία, κοιτάχτε, ἀνυπομονεῖ νὰ σᾶς φιλέψει.

— Εὐχαριστῶ. "Ομως βιάζομαι. "Εξάλλου κι' ἐσεῖς θάχετε ἐτοιμασίες. Δὲν κάνει νᾶμαι μέσα στὰ πόδια σας....

— Καλέ, τί λέτε! Εὐχαρίστησή μας, δηλώνει ὁ πατέρας.

— "Οχι, ὄχι. Δὲν πρέπει νὰ ἐκμεταλλευτῶ τὴν καλωσύνη και τὴν εὐγένειά σας. Καλύτερα νάρθοῦμε ἀμέσως στὸ θέμα. Εἴμαστε μόνοι ἐδῶ;

— Κατάμονοι, λέει ὁ πατέρας.

— "Εχω ἐντολὴ ἀπὸ τὴν ὀργάνωση νὰ μαζέψω λεφτά. "Εχω ἐδῶ ἕνα μπλόκ και σημειώνετε τὸ τί θέλετε νὰ δώσετε. Δυστυχῶς, τὰ ταμεῖα γιὰ ἀγορὰ ὄπλων ἐξαντληθήκανε. "Ετσι, πρέπει ὄλοι νὰ δώσουμε τὸν ὀβολὸ μας γιὰ τὸν ἀγώνα μας.

"Η Λευκή κοίταξε τὸν πατέρα της ἐρωτηματικά. "Εκεῖνος ἔκανε μιὰ κίνηση ὡς νὰ ἀναζητοῦσε κάτι.

— "Α! λυπᾶμαι πολὺ. Δὲν κρατᾶ μετρητὰ και τὸ μπλόκ τῶν ἐπιταγῶν τ' ἄφησα στὸ κατάστημα. "Αν σᾶς εἶναι δυνατὸ νὰ περάσετε αὔριο ἀπόγευμα ἀπὸ τὴν ἀγορὰ, θὰ μὲ διευκολύνετε.

— Τὸ ζήτημα εἶναι πὼς αὔριο πρέπει νὰ πάω σὲ ἄλλη πόλη. Γιὰ ἔρανο βέβαια.

— Τότε περάστε μιὰν ἄλλη μέρα. Λυποῦμαι ἀλλὰ μὲ βρήκατε ἀπροετοίμαστο. "Ανκαι ἔχω ἀρχὴ μου νὰ μὴ ἀνακατεύομαι σὲ παράνομες κινήσεις.

— Παράνομες δὲν εἶναι ἐφόσον ἔχουν ἱερὸ σκοπὸ, ἐπεμβαίνει ἡ "Αγνή.

— Ζήτημα πὼς ἀντιμετωπίζει ἕνας τὰ γεγονότα, ἐξηγεῖ ὁ πατέρας.

"Η "Αγνή φύλαξε στὴ μεγάλη δερμάτινη τσάντα της τὸ μπλόκ και σηκώθηκε μὲ κάποια νευρικότητα στὶς κινήσεις της.

— Κι' ὅμως θᾶθελα νὰ γνωριστοῦμε καλύτερα, Λευκή. Μόλις σᾶς θυμᾶμαι στὸ σχολεῖο. Κρίμα, πὸν θὰ φύγετε. "Αλλὰ ἐλπίζω νὰ συναντηθοῦμε στὴν "Αθήνα.

"Ακολούθησαν τὰ σχετικὰ ἀποχαιρετιστήρια κι' οἱ εὐχές.

— Θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς δῶ στὸ κατάστημά σας τὴν ἐπόμενη ἐβδομάδα....

Μόλις ἐκλείσει ἡ ξώπορτα πίσω ἀπὸ τὴν ἐπισκέπτρια, ὁ πατέρας ξέσφιξε τὴ γραβάτα του μ' ἕνα τρόπο, πὸν σ' ἐντυπωσίαζε. Ξεφώνησε μιὰ-δυὸ φορές.

— Σπιούνα.

— Πατέρα;

— Εἶπα σπιούνα. Σωστὸ φίδι πὸν γλυκοχαμογελᾷ.

— "Αφοῦ εἶναι γνωστὴ τοῦ Φρίξου.... "Ἴσως ἀγωνίστρια....

— Νὰ εἰδοποιήσεις τὸν Φρίξο γιὰ τούτη ἐδῶ. Ποῦ τὴν ξέρω, ποῦ τὴν ξέρω. Οὔτε ποῦ μᾶς συστήθηκε. Βιαζόταν νὰ εἰσπράξει. Καὶ νὰ εἰσπράξει δὲν εἶναι καὶ θέμα μεγάλο. Τὸ μπλόκ, ἡ προσφορά μας μὲ ἔγγραφο καὶ... ὑπογραφή; Δὲν γίνονται αὐτά, δὲν γίνονται. Κάτι ξέρω, παιδί μου. Αὔριο ... αὔριο. Θὰ εἰδοποιήσω ἐκεῖ ποῦ πρέπει. "Αν καὶ κάπου θὰ σκοντάψει αὐτὴ καὶ θὰ τὴν ἀρπάξουν ἀπὸ τὸ λαρύγγι. Θεία...θεία.

- Τί φωνάζεις, καλέ;
- Τὸ τραπέζι. Ἐτοίμασε τὸ τραπέζι.

* * *

Δὲν εἶχε κὰν φέξει, κείνο τὸ ἀργυρὸ φῶς δὲν μπῆκε ἀπὸ τὶς χαραμάδες, κι' ἡ Λευκὴ βρισκόταν στὸ πόδι. Μόλις καὶ κατόρθωσε νὰ μισοκλείσει λίγη ὥρα τὰ μάτια της. Τὴν ἔτρωγε ἡ ἔγνοια μήπως δὲν ξυπνήσει στὴν ὥρα της. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι στὸ σπίτι — ὁ πατέρας κι' ἡ θεία — δὲν κλείσανε μάτι. Ἀπὸ τὴν ἀϋπνία καὶ τὸ κλάμα κοκκίνισαν τὰ μάτια τους. Ὁ πατέρας φαινόταν πολὺ κουρασμένος, μ' ὄλο ποῦ προσπαθοῦσε νὰ κρατηθεῖ καὶ νὰ δείξει ἀπλῶς πὼς ἦταν ἀπασχολημένος.

Οἱ ἐτοιμασίες δὲν πήρανε ὥρα. Ἀπὸ καιρὸ ἡ Λευκὴ μάζευε τὸ καθετὶ ποῦ θὰ τῆς χρειαζόταν. Ἐξάλλου, δὲν θὰ κουβαλοῦσε ἐκεῖ νοικοκυριό. Ὁ πατέρας της θὰ τὶς ἔδινε ἕνα ποσὸν νὰ ψωνίσει. Σκέφτηκε νὰ πάρει μαζί της κασμήρι γιὰ δυὸ κοστούμια. Μὲ τὴ συμβουλὴ τοῦ πατέρα της ἀγόρασε λίγα ποικίλα καὶ μερικὰ ἄλλα ἐσώρουχα, γιὰ τὴν ἀθήναϊκα. Κοίταξε μιὰ ματιὰ ἀκόμα τὶς βαλίτσες. Ἐκαμε τὸ μπάνιο της κι ἔτσι σὰ πεταχτὰ καὶ τσίμπησε γιὰ πρόγευμα.

- Εἶμαι ἔτοιμη ...
- Ἐνωρίς εἶναι, κορίτσι μου.
- Νὰ πᾶμε στ' ἀεροδρόμιο μὲ τὴν ἡσυχία μας. Ἐπιτέλους περιμένουμε ἐκεῖ στὴν καφετηρία. Βλέπουμε καὶ κόσμο.
- "Αν πῆγε ὁ κόσμος, σχολιάζει ὁ πατέρας.
- Ὁ πατέρας τηλεφώνησε στὸ ταξί. Δυὸ βήματα ἦταν τὸ γραφεῖο τῶν ταξί καὶ ὥσπου νὰ κινηθοῦνε λίγο, τὸ κλαξὸν ἤχοῦσε.
- Ἦρθε.
- Ἐτοιμοί.

Μπήκανε μὲ λαχτάρια στὸ ταξί. Ἡ θεία γιὰ πρώτη φορὰ ξέχασε ἀναμένα τὰ φῶτα. Τὰ πρόσεξε ὁ πατέρας καὶ μπῆκε νὰ τὰ σβήσει. Ἐδῶσε ἕνα γύρο γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ πὼς ὅλα εἶναι κλειστά.

Σὲ λιγάκι φτάσανε στὸ ἀεροδρόμιο. Στὴν καφετηρία ἐλάχιστοι κάθονταν.

- Δὲν σᾶς τῶλεγα; Ἐνωρίς ἦρθαμε.

Ἐκεῖ ποῦ παραγγέλνανε καφέ, ἀκούσανε ἀπὸ τὸ διπλανὸ τραπέζακι τὸ μήνυμα.

— Προσέξτε κάποιον ξανθὴ Ἀγνή. Ψαρεύει γιὰ τοὺς Ἐγγλέζους καὶ σουφρώνει καὶ τὰ λεφτά.

Ὁ πατέρας κοίταξε μὲ ἀνησυχία δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ὁ ἄγνωστος σηκώθηκε καὶ πῆγε πέρα σὲ ἄλλη θέση, παραγγέλοντας γάλα μὲ νέσκαφε. Σὲ λίγο δυὸ ἀστυνομικοὶ τὸν πλησιάσανε. Χαιρετιστήκανε φιλικὰ καὶ τοὺς πρόσφερε τσιγάρο.

Στὸ μεταξὺ κατέφθασε κόσμος.

— Πρέπει νὰ τὸ πῶ στὸν Φρίξο. Μήνυμα θάναι.

— Δὲν χάνετε τίποτε.

Μὲ κομμένες κουβέντες καὶ συμβουλές ἀπὸ τὴ θεία πέρασε μιὰ πολὺ βαρεῖα σὰν τὸ μολύβι ὥρα ὥσπου τὰ μεγάφωνα καλοῦσαν τοὺς ἐπιβάτες γιὰ τὸ Λονδίνο.

Ἐαφνικὰ σημειώθηκε μιὰ ταραχὴ. Τέσσερις Ἐγγλέζοι στρατιῶτες καὶ δυὸ ἀστυνομικοὶ περάσανε ἕνα καταδότη γιὰ νὰ τὸν ἐπιβιβάσουν στὸ ἀεροπλάνο. Ἦταν ἕνα παλληκάρι ὡς ἐκεῖ ἀπάνω μὲ τετράγωνους ὤμους, μελαχροινὸ μὲ κατσαρὸ μαλλὶ καὶ μάτια μεγάλα, τώρα ἀγριεμένα.

— Κατάδοσε μιὰ ομάδα τῆς Λευκωσίας γιὰ πέντε χιλιάδες λίρες. Ντροπή!

— Καὶ ἦταν ἀγωνιστὴς ἴσως. Καλός. Θὰ μοῦ πῆς τὰ βασανιστήρια ξεκλειδώνουν καὶ τὸ πιὸ σφιχτοσφαιλισμένο στόμα. Ἀλλὰ ἄλλοι δὲ μίλησαν.

Μιὰ σφουριξιά ἀκούστηκε. Νέα ἀναστάτωση, νὰ βροῦν τὸν ἄνθρωπο, ποῦ ἀποδοκίμασε τὸν προδότη. Ὁ ἄνθρωπος πέρα στὴ γωνία, ποῦ ἔπαιρνε τὸ γάλα του, κι' οἱ δυὸ ἀστυνομικοὶ, ποῦ τὸν πλησίασαν, κυκλοφόρησαν ἀνάμεσα στὸν κόσμο μὲ ὕφος ἐρευνητικὸ χωρὶς νὰ ἐπισημάνουν κανένα. Ἐξάλλου, νεαροὶ δὲν ὑπῆρχαν μέσα στὸν κόσμο, περισσότερες ἦταν οἱ γυναῖκες.

Στὸ μεταξὺ τὰ μεγάφωνα καλοῦσαν τοὺς ἐπιβάτες γιὰ τὴν Ἀθήνα. Σηκωθήκανε ἀρκετοὶ ἀπὸ τὶς θέσεις τους καὶ μάζευαν τὶς τσάντες τους. Τὸ μεγάφωνο δῆλωσε ἀναβολὴ τῆς πτήσης γιὰ μιὰ ὥρα.

— Ὁ ἄγνωστος λαχτάρει; ρωτᾷ ἡ Λευκὴ μὲ φανερὴ στενοχώρια.

Νέα σπασμωδικὴ κίνηση στὴν αἴθουσα τῶν ἐπιβατῶν.

Ὁ ἄγνωστος, ποῦ καθόταν προηγουμένως πέρα στὴ γωνία, πλησίασε τὸν πατέρα καὶ τοῦ δῆλωσε πὼς μπορεῖ νὰ παραμείνει μὲ τὴν ἔγνοια Λευκὴ. Κανόνισε τὴν ἄδεια μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ ἀερολιμένα. Μπορεῖ, ἂν θέλει νὰ τὴ συνοδεύσει ὡς τὸ ἀεροπλάνο. Ἡ θεία τὸν κοίταξε ἐρωτηματικά. Τῆς ἐξήγησε πὼς στὴν ἄδεια περιλαμβάνεται κι' ἐκείνη.

Ἀπὸ ἀντίκρου πρόβαλε ἡ πάντοτε χαρούμενη μορφή τοῦ γιατροῦ Κυδάση. Ὁ γιατρός εἶχε δυὸ παιδιὰ στὴν Ἀθήνα κι' ἀκριβῶς τώρα θὰ πῆγαινε ἡ μητέρα τους κοντά τους.

— Τί νά γίνει; Παιδιά εἶναι, μάνα ἢ κυρία εἶναι, ἄς μείνουμε καί λίγο καιρό «ἐλεύθερα πουλιά», ἐξηγεῖ ὁ γιατρός στόν πατέρα, κλείνοντας συνηματικά τὸ ἓνα μάτι.

— Μὴν τὸ σκέφτεστε, κυρία μου, ἐπεμβαίνει ὁ πατέρας. Γείτονες εἴμαστε, θὰ τὰ περνᾶμε τὰ βράδια φρόνιμα καί σπιτισία. Ἐξάλλου, ἐπιτρέπουν οἱ καιροὶ τέτοια παλληκαρία λοξοδρομήματα;

Γέλασαν ὅλοι μὲ τὸν τρόπο πὺ μίλησε ὁ πατέρας.

Ἡ θεία εὐχαριστήθηκε, γιατί ἡ Λευκὴ θᾶχε μιὰν εὐχάριστη συνοδεία σ' ὄλο τὸ ταξίδι. Ἡ ἔγνοια τῆς ἦταν μόνο ἡ ἀνεψιά τῆς.

Ὁ Κυδάσης κάποιον ἀστεῖο ξεστόμισε κι' ὕστερα συνοφρυώθηκε.

— Τὸν εἶδα τὸ γιὸ τῆς σκρόφας, λέει στόν πατέρα. Καί σκέφτομαι πὼς πέρυσι εἶχε πνευμονία καί τὸν ἔσωσα, τὸ κάθαρμα. Θὰ πεῖς τὸ καθῆκον. Νὰ βράσω τὸ καθῆκον σὲ τέτοιες περιπτώσεις. Αὐτὰ τὰ μεγάλα λόγια μᾶς ἔφαγαν.

— Παραφέρεστε, γιατρέ μου.

— Κι' ὅμως πέρυσι τὸ καλοκαίρι, ἐκεῖ στὸ καλοκαιρινὸ κέντρο «Ἀκρόπολη», ξέχασα τὸ καθῆκον τοῦ γιατροῦ, παρόλο πὺ δὲν θὰ πρόσφερα τίποτα. Σκοτώσανε κεῖνο τὸ γκαρσόνι, τὸν προδότη ἀπὸ τῆς Λεμεσό. Θᾶπρεπε νὰ κατεβῶ ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητό μου νὰ τοῦ δώσω, ἔστω καί τυπικά, τὶς Πρῶτες Βοήθειες. Ἔ! τί νὰ πῶ. Ἐφτυσα στόν ἀγέρα καί προχώρησα μὲ ταχύτητα νὰ φύγω μακριὰ ἀπὸ τὸ μέρος. Ἐχω πολλὰ νὰ διηγηθῶ.

— Θὰ τὰ ποῦμε τὰ βράδια τῆς μοναξιάς μας, εἶπε ὁ πατέρας.

Τὸ μεγάλφωνο καλοῦσε τοὺς ἐπιβάτες....

* * *

Τί θαῦμα οἱ ἀφιξεις, ὅταν σὲ περιμένουν κάποιες ἀνοιχτὲς ἀγκάλες! Ὁ οὐρανὸς μένει γαλάζιος, γεμάτος φῶς κι' ἄς ἔχει σύννεφα. Οἱ δρόμοι κι' οἱ προσόψεις τῶν σπιτιῶν σὲ καλωσορίζουν κι' ἄς ἔχουν κλειστὰ τὰ παράθυρα. Ὁ ἀγέρας σὲ χαϊδεύει, τὰ δέντρα σοῦ ὑποκλίνονται, παντοῦ μυρίζει τὸ λουλούδι, τὸ χαμόγελο καί τὰ γλυκὰ μάτια.

Στὸν ἀερολιμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ περίμενε ὁ Φρίξος μὲ μιὰ ἀνθοδέσμη. Ἦρθε πιὸ ἔνωρις ἀπὸ τὴν καθορισμένη ὥρα τῆς ἀφίξης. Προσετέθηκε καί ἡ ἀργοπορία, φυσικὴ σὲ τέτοιους ἀνώμαλους καιρούς. Τὰ πόδια του ἀπὸ τὴν ὀρθοστασία τὸν πονοῦσαν πολὺ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πολὺ τσιγάρο — ἓνα ἔσβηνε, ἄλλο ἄναβε — τοῦ στεγνώσανε τὸ στόμα κι' ἔνοιωθε στὸ λαιμὸ κάψιμο.

Τ' ἀεροπλάνο τῆς Σάιπρους Αἰαργουαίης προσγειώθηκε.

Μὲ δυσκολία ἡ Λευκὴ κατέβηκε τὴ σκάλα τοῦ ἀεροπλάνου. Τὴ βοηθήσανε βέβαια, ἀλλὰ ὀπωσδήποτε ἡ ἐγκυμοσύνη τοὺς τελευταίους μῆνες δυσκολεύει.

Κάποτε ἔφτασε στὴν αἴθουσα τοῦ τελωνείου. Κι' ἐκεῖ βρῆκε φιλικὲς διευκολύνσεις ἀπ' ὅλους.

— Φρίξο.

Τὸν εἶδε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὰ τζαμωτὰ χωρίσματα. Ἀπὸ πολλὴ ὥρα τῆς ἔκανε νοήματα. Μὲ μιὰ προσπάθεια αὐτὸς κατόρθωσε νὰ μπεῖ στὴν αἴθουσα τοῦ τελωνείου. Εὐτυχῶς ὅλες οἱ σχετικὲς διατυπώσεις τελείωσαν γρήγορα. Τί κουβέντες ἀνταλλάξαν οἱ δύο τους δὲν εἶχαν τόση σημασία ὅσο οἱ ματιές, τὰ χαμόγελα, τὸ σφίξιμο τῶν χειρῶν. Ἡ Λευκὴ πιά δὲν ἔβλεπε τίποτε γύρω τῆς. Γέμισε ὁ τόπος ἀπὸ τὸν Φρίξο. Τίποτε ἄλλο δὲν ὑπῆρχε. Σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ ἀπὸ τὸν ἀερολιμένα ὡς τὸ ξενοδοχεῖο οἱ ἐρωτήσεις κι' οἱ ἀπαντήσεις μὲ μεγάλες διακοπὲς δὲν ξεπερνοῦσαν τίς ἀπλὲς φροντίδες καί τίς πολὺ ἀπλὲς πληροφορήσεις.

Στὸ ξενοδοχεῖο τοὺς ὑποδεχτήκανε μὲ πολλὴ χαρὰ ὁ Ἀντρέας.

— Σᾶς περιμένω ἀπὸ πολλὴ ὥρα. Ἀρχισα ν' ἀνησυχῶ.

— Λευκὴ, νὰ σοῦ συστήσω τὸν φίλο μου Ἀντρέα. Συνεργαζόμαστε.

— Ἄ! χαίρω πολὺ. Τώρα πρέπει νὰ σᾶς μεταδώσω ἓνα μήνυμα. Ἐνας ἄγνωστός μου, πιθανὸν ἀστυνομικὸς, μᾶς ψιθύρισε στὸν ἀερολιμένα τῆς Λευκωσίας περίπου τὰ ἑξῆς:

«Προσεῖξετε κάποιον ξανθὸ Ἀγνή. Ψαρεύει γιὰ τοὺς Ἑγγλέζους καί παίρνει, ὄχι, σουφρώνει τὰ λεφτά».

— Τὴν ἔχουμε ἀπὸ καιρὸ ἐπισημάνει.

— Ναί! μὰ στὴ Λευκωσία κάνει τὸ θαῦμα τῆς. Ἦρθε καί σ' ἐμᾶς μ' ἓνα μπλόκ νὰ εἰσπράξει χρήματα γιὰ τὴν ὀργάνωση.

— Μὰ ὁ ἀρχηγὸς κυκλοφόρησε φυλλάδιο πὺ εἰδοποιεῖ τὸν κόσμον πὼς κανένας δὲν πῆρε ἐντολὴ νὰ μαζεύει λεφτά γιὰ τὴν ὀργάνωση, σχολιάζει ὁ Ἀντρέας.

— Δὲν ξέρω. Πάντως ἐμεῖς δὲν τὸ ξέραμε....ἐκτὸς ἂν ὁ πατέραςἀλλὰ δὲν μᾶς τὸ εἶπε.

— Ἦτανε καμμιά φορὰ φίλη σου, Λευκὴ, αὐτὴ ἡ γυναίκα; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— Πρῶτη φορὰ τὴ συνάντησα στὴ ζωὴ μου, χθὲς πὺ μᾶς ἐπισκέφθηκε γιὰ νὰ προσφέρει ὁ πατέρας λεφτά στὸν ἔρανο τῆς ὀργάνωσης. Μοῦ εἶπε μάλιστα, πὼς χθὲς-προχθὲς μᾶζι εἴσαστε κλπ, κλπ.

— Τὴν ἀχρεία.

— Θὰ τὴν κανονίσουν κάτω στὴν Κύπρο. Μὴν ἀνησυχεῖτε. Πάντα ὁ σπιοῦνος ἔχει κακὸ τέλος.

Ἀνέβηκαν κι' οἱ τρεῖς στὸν τέταρτο ὄροφο τοῦ ξενοδοχείου. Ἐκεῖ πῆρε δωμάτιο μὲ ξεχωριστὰ τὸ καθετὶ, παρόλο πὺ ἦταν ἔσωτερικὸ κι' ἔτσι δὲν θᾶχε θέα. Ἡ διεύθυνση τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ πὼς μόλις θᾶχε ἐλεύθερο ἐξωτερικὸ δωμάτιο θὰ τοὺς μετᾶφερνε.

‘Ο Παπαμιλιτιάδης εἶπε δυο-τρεις κουβέντες κι’ ὕστερα τοὺς ἄφησε μόνους νὰ χαροῦν τὴ συνάντησή τους μετὰ ἀπὸ μῆνες. Πάντως εἶχε κι’ εὐχάριστα καὶ δυσάρεστα νέα. Ἄλλὰ αὐτὰ αὔριο μὲ τὸ καλό.

Μόνον οἱ δυο ξεκίνησαν πρῶτα ἀπὸ τὴν ἐκθεση τῶν παραπόνων τους, φυσικῶν ὅπως δὴ ποτε, ὅταν μένει ὁ ἓνας μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄλλο. Κατόπιν μίλησαν γιὰ τὰ οἰκονομικὰ θέματα τοῦ σπιτιοῦ κι’ ἔκαμαν τὰ πρῶτα σχέδια γιὰ μιὰ πιὸ μόνιμη ἐγκατάσταση στὴν Ἀθήνα. Σ’ αὐτὸ συμφωνοῦσαν κι’ οἱ δυο.

— Ὁ πατέρας θὰ μοῦ ἐξασφαλίσει τὰ χρήματα γιὰ νὰ στήσουμε τὸ νοικοκυριό, τοῦ λέει ἡ Λευκή.

— Τὰ ἔξοδά μας θὰ τ’ ἀναλάβει πέρα γιὰ πέρα ὁ δικός μου πατέρας. Νά! ἐδῶ ἔχω τὸ γράμμα του. Μοῦ πρότεινε νὰ μοῦ στείλει ἓνα σημαντικό ποσὸν γιὰ νὰ μὴ βρεθῶ ξαφνικὰ σὲ μεγάλη ἀνάγκη. Μπορεῖ νὰ παρουσιαστοῦν ἐκεῖ πέρα τὸ χωριὸ δυσκολίες στὴν ἀποστολὴ συναλλάγματος. Κι’ ἐδῶ πού τὰ λέμε, τὰ λεφτὰ πού ἔστειλε ὁ πατέρας σου τὰ κατέθεσα στὴν τράπεζα σὲ δικό σου λογαριασμό.

— Μὲ προσβάλλεις.

— Ἄ! ἀγάπη, ἀγάπη. Ἄλλὰ χρῆμα τοῦ πατέρα σου, χρῆμα δικό σου.

— Καὶ τὸ μωρό μας

— Στὸ μωρό μας ἀνήκουν κι’ οἱ δυο λογαριασμοί. Ὁ δικός σου κι’ ὁ δικός μου.

Ἄνοιξε τὶς βαλίτσες καὶ τῆς τακτοποίησε στὸ ντουλάπι τὰ ρουχικὰ της. Τὴ βαλίτσα τοῦ μωροῦ τὴ χაίδεψε, κοιτάζοντας μὲ πολλὴ τρυφερότητα τὴ Λευκή. Ὑστερα ἀπότομα τῆς λέει:

— Δὲν πᾶμε στὸ ἐστιατόριο, στὴ γωνία;

— Δὲν πεινώ. Ἐξάλλου, τὸ στομάχι μου δὲν σηκώνει φαγητό. Μυρωδιὲς φαγητοῦ, θέα φαγητοῦ....

— Κατάλαβα. Μήπως θέλεις τίποτε νὰ σοῦ φέρω....;

— Γάλα καὶ μπισκότα. Τίποτε ἄλλο. Ἄ! τὰ φάρμακά μου. Σὲ κείνη τὴ τσάντα τᾶχω. Νὰ τὰ βάλουμε στὸ κομοδίνο, γιατί ξεχνῶ νὰ τὰ παίρνω. Δὲν εἶναι τίποτε. Ἄσβεστο καὶ βιταμίνες γιὰ τὸ παιδί. Ἐδῶ.

Τὴν πλησίασε καὶ χაίδεψε τὴν κοιλιὰ της μὲ πολλὴ ἀβρότητα

— Τὸ βράδυ θὰ προσπαθήσω νὰ βγοῦμε ἓνα περίπατο. Ὅχι γιὰ ἐστιατόρια κλπ.

— Καὶ αὔριο στὸν γιατρό. Ἐ;

Τὴ φίλησε καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο.

Παρόλη τὴ φυσικὴ χαρὰ πού τὸν πλημμύρισε ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῆς γυναίκας του κι’ ἀπὸ τ’ ὄνειρο τοῦ παιδιοῦ, πού τοῦ ἐτοίμαζε στὰ σπλάχνα της, ἓνα αἶσθημα ἀγωνίας πίεζε τὸ στομάχι του. Δὲν προσπάθησε νὰ ἀνακαλύψει τί τὸν τυραννεῖ. Ἄλλὰ μήτε ὁ πολὺς κόσμος γύρω του, πού

συνωστιζόταν στὸ σχετικὰ στενὸ πεζοδρόμιο, δὲν διασποῦσε τὴν προσοχή του, νὰ τὴν πάρει κάπου ἄλλου, νὰ τὴ διασκορπίσει. Ἐνα θολὸ σημεῖο ἀγωνίας κοιτοῦσε στὸ θολὸ κι’ ὄλας ὀρίζοντα. Πέρα στὴ γωνία ὄλο κι’ ἀκούγονταν τὰ φρεναρίσματα τῶν αὐτοκινήτων, τὰ καυσαέρια πνίγανε τὸ τόπο καὶ κάποιοι πού διατυμπανίζανε τὴ τύχη τοῦ λαχείου ξεκουφαίνανε τοὺς βιαστικούς διαβάτες. Ὡστόσο αὐτὸς τριγυροῦσε στὸν ἐσωτερικὸ τοῦ κόσμου, μέσα σ’ ἓνα ἀγωνιώδη ὄραματισμό, σὰ νὰ καρτεροῦσε ἀπὸ πέρα νὰ ξεμυτίσει κατὰμαυρο τὸ κακό.

— Ἡ Μαρία! Χριστὸς καὶ Παναγία μου, μουρμούρισε ἐκπληκτος.

Ἡ Μαρία ἐμφανίστηκε σὴν ἐξοδο τοῦ ὑπόγειου. Εἶχε ταραγμένο ὕφος, ἡ κούραση διαγραφόταν στὸ πρόσωπό της, καὶ ἡ κίνησή της ἦταν νευρικὴ καὶ ἄστατη.

Ἐτρεξε κοντὰ της, σπρώχνοντας τοὺς περαστικούς.

— Μαρία;

— Φρίξο; Ἐδῶ εἶσαι; Ἦρθε ἡ Λευκή;

— Ἐάπλωσε λίγο. Βλέπεις ἡ ἐγκυμοσύνη κουράζει. Ἐσὺ πῶς βρέθηκες στὴν Ἀθήνα!

— Σιωπή! Πᾶμε κάπου νὰ καθήσουμε. Θὰ σοῦ τὰ πῶ.

— Εἶδα τὸν Ἀντρέα σήμερα. Μᾶς περίμενε στὸ ξενοδοχεῖο.

— Ἐγὼ ἀκόμα νὰ τὸν συναντήσω. Θάλασσα τὰ πράγματα, θάλασσα!

Προχωρήσανε πιὸ πέρα στὴ στοά. Ἡ Μαρία πρότεινε νὰ μποῦνε πιὸ μέσα σ’ ἓνα ζαχαροπλαστεῖο. Καλύτερα ἢ λίγη θέα. Τοὺς ἔμαθε ὁ ἀγώνας νὰ παίρνουν προφυλάξεις. Παραγγείλανε κάτι.

Τὴν πάθαμε, Φρίξο. Κάποιος ἀπ’ ἐδῶ ἢ οἱ πράκτορες τῶν Ἀγγλων στὴν Ἰταλία μᾶς μυριστηκανε. Ὁ γραμματέας τοῦ ἑλληνικοῦ προξενείου στὸ Μιλάνο μᾶς βρῆκε τὸν ἄνθρωπο. Διασυνδεθήκαμε μὲ τοὺς δικούς του στὴ Ρώμη κι’ ἐκλείσαμε ἓνα ἀριθμὸ ὄπλα. Τὸ πιὸ σπουδαῖο ἦταν ἡ διαπραγματεύση γιὰ ἀγορὰ ἐνὸς ἐλικόπτερου.

— Ἐλικόπτερο; Αὐτὸ δὲν τᾶξερα.

— Θὰ χρησιμοποιόταν στὸν Ἰνδικὸ Ὠκεανὸ γιὰ ν’ ἀπελευθερώσουμε τὸν Ἀρχιεπίσκοπο. Ἐκεῖ πού περιμέναμε νὰ ὀρισθεῖ ἡ μέρα τῆς παραλαβῆς καὶ νὰ πληρώσουμε, ὁ γραμματέας τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου μᾶς εἰδοποίησε νὰ τὸ σκάσουμε ἀμέσως, γιατί ὄλα προδοθήκανε. Ἡ ἰταλικὴ ἀστυνομία μᾶς ἀναζητεῖ. Ὁ Ἀντρέας ταραχτήκε, γιατί κρατοῦσε ἓνα μάτσο λεφτὰ. Ἀμέσως φύγαμε μὲ τὸ ἐξπρές στὴν Ἑλβετία.

Πῆραν τὸ γλύκισμά τους. Ἦπιανε κι’ ἓνα καφέ. Καὶ χωρίσανε.

— Θᾶταν σκόπιμο νὰ μὴν ἀνταμωθοῦμε γιὰ λίγο καιρὸ, προτείνει ἡ Μαρία. Πρέπει νὰ βροῦμε μὲ κάθε τρόπο ἀπὸ ποῦ διέρρευσε ἡ πληροφορία.

— Μὰ ἀπὸ τὴν Ἰταλία, νομίζω.

— 'Αμφιβάλλω. 'Απ' ἐδῶ ξεκινᾷ ἡ παρακολούθηση.

Εἶπανε κάτι καὶ γιὰ τὴ Λευκὴ στὸ πόδι. 'Η Μαρία φώναξε ἕνα ταξί κι' ἔφυγε.

* * *

Πέρασαν ἕνα δύσκολο βράδυ.

'Ο Φρίξος χάιδεψε πολὺ τὴ Λευκὴ. 'Ο πολύμηνος χωρισμὸς τοῦ ἀποθήκευσε στὶς ἴνες πολλὰς ἐρωτικὰς δυνάμεις καὶ ἀπαιτήσεις. Τὸ πρόσωπό της, παρόλες τὶς πανάδες τῆς ἐγκυμοσύνης ποὺ τοῦ δίνανε ἕνα χλωμὸ χρῶμα, διατηροῦσε ἐλκυστικότητα. "Ὁμως ὁ γιατρός τὴν προειδοποίησε γιὰ ὅλα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦρθε στὴν 'Αθήνα, νὰ κοιταχτεῖ καὶ νάχει δίπλα της τὸν Φρίξο γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον. Τὸν τελικὸ λόγο γιὰ ὅλα θὰ τὸν πρόφερε αὐτός.

Πέρασε σὲ λίγο τὸ στάδιο τῶν ἐπιθυμιῶν. 'Ο κίνδυνος γιὰ τὸ παιδί τὸν κατεύνασε. Μὲ τὴν κουβέντα της, ποὺ ἀράδιαζε μὲ τόση γλυκάδα τὰ ὄνειρα καὶ τὰ σχέδια γιὰ το σπλάχνο τους, πῆγε ἡ φαντασία του σὲ ἄλλο χῶρο. Πατέρας.

"Ὅταν πιὰ κουραστήκανε καὶ ὁ ὕπνος κατέβαινε γλυκὰ στὰ μάτια τους, ἄρχισε ὁ θόρυβος τῶν πιάτων καὶ τῶν κουταλιῶν. Τὸ ἐσωτερικὸ δωμάτιό τους ἔβλεπε σὲ μιὰ ἐσωτερικὴ αὐλὴ. Σ' αὐτὴ κατέληγε ἡ κουζίνα ἐνὸς λαϊκοῦ ἐστιατορίου. 'Εξἄλλου, στὴν αὐλὴ αὐτὴ ἀραδιάζανε καὶ τὰ βαρέλια μὲ τὰ ἀποφάγια. Στὶς δώδεκα τὰ μεσάνυχτα ἄρχιζε ἡ γενικὴ καθαριότητα. "Ακουγες κείνους τοὺς μεταλλικοὺς ἤχους, ποὺ μοιάζανε μὲ μάχη τοῦ μεσαίωνα, κι' ἀγρίευσ. Σὲ κάποια στιγμή σοῦ ἐρχόταν ἕνας ὑποχρεωτικὸς ὕπνος. "Ὁμως μόλις προχωροῦσε λίγο ἡ ὥρα, ἄρχιζε ἡ κίνηση τοῦ δρόμου. 'Ο δρόμος ἦταν ἀρκετὰ ἀνηφορικὸς καὶ εἶχε ἀκριβῶς ἔξω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο φῶτα τῆς τροχαίας. Σταμάτημα, φρενάρισμα, ξεκίνημα τρυπούσανε τ' αὐτιά, σὲ ἀναστατώνανε καὶ διώχνανε τὸν ὕπνο κι' ἄς εἶχες γίνει ἀπὸ τὴν ἀϋπνία σωστὸ πτώμα. Στὸ μεταξὺ ξυπνοῦσανε στὰ διπλανά δωμάτια πελάτες ποὺ θὰ εἶχανε πολὺ πρῶινές συναντήσεις ἢ κάπου μακριὰ θὰ ταξίδευαν. Δημιουργόνταν νέοι θόρυβοι ἀπὸ χτυπήματα στὶς πόρτες, στὶς καρέκλες καὶ τηλεφωνήματα ἀκόμα.

— Νὰ βροῦμε σπίτι, Φρίξο. 'Αλλοιῶς θὰ τρελλαθῶ ἐδῶ.

— Σήμερα-αὔριο θὰ τὸ κανονίσω. 'Ανάθεσα σὲ φίλο, ποὺ ἀσχολεῖται μ' ἐνοικιάσεις καὶ πωλήσεις, νὰ μᾶς βρεῖ ἕνα κατάλληλο διαμέρισμα σὲ ἡσυχη περιοχὴ. Μείνε ἐσύ στὸ κρεβάτι. Θὰ παραγγείλω γιὰ σένα πρόγευμα στὸ δωμάτιο. Μήπως ἔχεις καμμιά ἐπιθυμία; Γάλα δίνουν μὲ καφέ, φρυγανιὰ μὲ βούτυρο καὶ μέλι ἢ ἂν θέλεις τηγανιτὰ αὐγά

Τὸ πρόγευμα δὲν κράτησε πολὺ.

— Θὰ λείψω λίγο νὰ κανονίσω κάποιες ὑποθέσεις, λέει ὁ Φρίξος. Θὰ πεταχτῶ καὶ στὸ πανεπιστήμιο.

— 'Εχεις φασαρίες;

— Τελευταῖα εἶχαμε ἀρκετὴ ἡσυχία. 'Αλλὰ γιὰ νάρθει ἐδῶ ὁ 'Αντρέας, πάει νὰ πεῖ κάτι ἐτοιμάζεται.

— Θέλω νὰ προσέχεις, Φρίξο μου.

— 'Α! δὲν ἀνακατεύομαι. Δὲν πρέπει τὸ πρόσωπό μας νάβῃ γνωστὸ σὲ πολὺ κόσμο.

Τὴ φίλησε στὸ μέτωπο. 'Η Λευκὴ τοῦ πῆρε τὸ χέρι σὰ νάθελε νὰ τὸν κρατήσῃ κοντὰ της.

Εἶπε νὰ κατεβεῖ ἀπὸ τὴ σκάλα. "Ἔτσι σὰν εἶδος προαίσθησης τὸν ἔσπρωξε ν' ἀποφύγει τὸ ἀσανσέρ. "Ὅταν ἔφτασε στὸν πρῶτο ὄροφο, ἐκεῖ ποὺ βρίσκονται καὶ τὰ σαλόνια, ἀντίκρουσε τὸν 'Αντρέα νὰ κάθεται ἀπέναντι στὴν εἴσοδο σὰ νὰ τὸν περιμένε.

— Καλημέρα, 'Αντρέα.

— Καλημέρα. Σὲ περιμένα. Δὲν τηλεφώνησα νὰ μὴ σᾶς ἀνησυχίσω. Καὶ νὰ τρομάξω τὴ γυναίκα σου.

— Λοιπόν; 'Ηπιες καφεδάκι;

— 'Απὸ πολλὴ ὥρα. Λοιπόν, στὸ θέμα μας. Πρέπει νὰ μαζέψουμε κόσμο στὸ Πανεπιστήμιο. Εἶναι ἀνάγκη νὰ κινηθοῦμε. Στὸ μεταξὺ παράγγειλα φυλλάδια. Εἰδοποίησα φοιτητὲς νὰ τὰ διανεμίσουν.

— Συμβαίνει τίποτε;

— Καλὰ-καλὰ δὲν ξέρω. Φαίνεται ὅμως πὼς πᾶνε νὰ κλείσουν μπαμπέσικα τὸ θέμα τῆς Κύπρου. Τρικλοποδιά. 'Ἐσὺ θὰ πᾶς στὸ σπίτι τοῦ Λιγνάδη νὰ τὸν πείσεις πὼς πρέπει ἡ διαδήλωση νὰ εἶναι μαχητικὴ. Τοὺς δικούς μας τοὺς εἰδοποίησα ἕνα-ἕνα χθὲς τὸ βράδυ. 'Ο 'Αντρέας ἔφυγε γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη.

— 'Ο γαμπρός σου!

— Ναι! Πάει νὰ ξεσηκώσει τοὺς φοιτητὲς ἐκεῖ. 'Η ἐντολὴ γιὰ μαχητικὲς διαδηλώσεις ἦρθε ἀπὸ τὴν Κύπρο. Δὲν ξέρουμε πὼς θ' ἀντιδράσει ἡ Κυβέρνηση ἐδῶ. Οἱ πληροφορίες μας σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι ἀσαφεῖς. Κομμένη κουβέντα δὲν μᾶς λένε.

— Κι' ἔχω καὶ τὴ Λευκὴ...., λέει ὁ Φρίξος σὰ ν' ἀπαντοῦσε σ' ἐρώτηση τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τῆς ἐξηγήσεις. Θὰ λείψεις λίγες ὥρες γιὰ δουλειά. Να! γιὰ ἐργαστήρια στὸ Πανεπιστήμιο.

— Ποῦ σπάνια πηγαίνω κι' ἀμφιβάλλω ἂν θὰ μοῦ ἐπιτρέψουν νὰ δώσω ἐξετάσεις.

— Διάβασες καμμιά φορά;

— "Οχι.

— 'Εδῶ εἶναι ὁ κόμπος. Νὰ σὲ βοηθήσουμε γιὰ ἕνα πεντάρι, ἀλλὰ ὄχι καὶ νὰ μὴν ἔχεις ἰδέα. Τέλος πάντων, αὐτὰ θὰ τὰ συζητήσουμε ἀργότερα. "Ἐχουμε ἀρκετὲς περιπτώσεις σὰν τὴ δική σου. Σκέψου τοὺς ἄλ-

λους πού διακόψανε σπουδές και πολεμᾶνε στὸ ἀντάρτικο κάτω στὴν Κύπρο, παίζοντας τὴν κεφαλὴ τους κορώνα γράμματα.

Κατέβηκαν μαζί. Στὴν Ὀμόνοια χωρίσανε. Ὁ Ἀντρέας προχώρησε ἀπὸ τοὺς πλαγίους δρόμους στὴν Πατησίων. Ὁ Φρίξος ἀνέβηκε τὴν Πανεπιστημίου σκεπτικός. Μετροῦσε τὴ θέση του στὴν ὄλη ὑπόθεση τῆς ἐξέγερσης τώρα μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς Λευκῆς. Σὲ λίγο θὰ γινόταν πατέρας. Καὶ μέλλον δὲν προετοίμαζε, ἐνῶ κατὰ βάθος ἤρθε νὰ συνεχίσει τὶς σπουδές. Αὐτὴ τὴ δικαιολογία ἔδωσε στὸν πατέρα του κι' αὐτὸ ἄπρεπε νὰ πραγματοποιήσει. Ἀλλὰ τὸ μπλέξιμο μὲ τὴν ὀργάνωση δὲν τοῦ ἄφηνε μυαλό.

— Γιῶργο; φωνάζει. Ὁ Γιῶργος εἶσαι;

— Ὁλόφτυστος, Φρίξο.

— Γιῶργο, Γιῶργο μου, τοῦ λέει καὶ τὸν ἀγκαλιάζει. Πῶς ἐδῶ, φίλε τῶν παιδικῶν μας χρόνων;

— Αὐτὸ εἶναι φράση δική μου. Κλεψιτυπία. Νά! ἤρθα γιὰ ἐξετάσεις.

— Καὶ ἡ ὑπόθεσή μας; Ἡ ὀργάνωση

— Μὰ δὲν ἀνῆκα ἐπίσημα στὴν ὀργάνωση. Συμπαθοῦσα, συμπαθῶ, ἔχω τὶς ἴδιες ἀπόψεις, ἕκαστα ὅ,τι μποροῦσα, ὅ,τι μοῦ ζητήθηκε. Τώρα κοιτάζω καὶ τὸν ἑαυτό μου.

— Πολὺ σωστά. Προχωροῦμε; Στοῦ «Γραμβέττα» πηγαίνω.

— Ἐκεῖ καθόμουν. Βλέπω μαζεύεται κόσμος στὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου. Μὲ συνθήματα.

— Γιὰ τὴν Κύπρο. Ἐτοιμάζουμε διαδήλωση. Ἔσεῖς ἐκεῖ κάτω;

— Τί νὰ σοῦ πῶ, Φρίξο. Λίγο μουδιασμένα τὰ πράγματα.

— Πᾶμε κάπου νὰ τὰ ποῦμε. Νὰ ἐδῶ στὸ στρίψιμο ἔχει καφενεδάκι. Τρύπα δηλαδή.

Καθῆσανε στὸ καφενεδάκι τῆς Στοᾶς.

— Τὸ τελευταῖο ἐπεισόδιο ἦταν ἡ διαπόμπευση μιᾶς καταδότηρας ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο.

— Τῆς Ἀγνῆς;

— Τὴν ξέρεις;

— Ἐδρασε κι' ἐδῶ. Παρολίγο νᾶμουν θύμα της, προπαντὸς ὁ πεθερός μου στὴ Λευκωσία. Πῆγε μ' ἕνα διπλότυπο καὶ τοῦ ζητοῦσε λεφτά γιὰ τὴν ὀργάνωση. Ἀλλὰ χάβει τέτοιες μυῖγες ὁ ἔμπορας τῆς παλιάς σχολῆς, ὁ πεθερός μου;

— Τὴν πιάσανε πού λές στὸ ΠαρθENAγωγεῖο Φανερωμένης. Ἐκεῖ ζήτησε ἀπὸ τὴ γραμματικὴ πληροφορίες γιὰ τοὺς καθηγητές, ποιούς νὰ πλησιάσει γιὰ τὸν ἔρανο τῆς ὀργάνωσης. Ἡ γραμματικὴ, δὲν ξέω πῶς, εἰδοποίησε ἀμέσως. Κι' ὥσπου νὰ βγεῖ ἡ λεγόμενη ἀπὸ τὴν πίσω πόρτα τῆς αὐλῆς, τὴ μαζέψανε, τὴν πήγανε κάπου, δὲν ξέρω ποῦ, τῆς ξυρίσανε

τὰ μαλλιά, τὴν κάνανε φαλάκρα ἠρωϊκὴ κι' ὕστερα τὴν ρίζανε σὰν τὸ παλιόρουχο στὴν ἀγορά. Ὁ κόσμος κατάλαβε καὶ τὴ γιουχαῖσανε μὲ τὴν καρδιά τους.

— Καὶ δὲν τὴν καθάρισαν νὰ λείψει ἕνα αἶσχος ἀπὸ τὴ γῆ;

— Καθάρισαν μερικοὺς μὲ ἀπλὲς ὑποψίες.... Στὸ κάτω-κάτω αὐτὴ δὲν πρόλαβε νὰ κάμει τὸ κακό. Θυμᾶμαι τώρα τὴ λαχτάρα πού περάσαμε μὲ τὴν Ἀναστασία.

— Ποιά;

— Ἄ! ποῦ νὰ τὴν ξέρεις. Τὸ πατρογονικὸ της ἦταν ἐκεῖ στὴν τάχα-τε πλατεία τῆς Χρυσалиνιώτισσας. Μοῦ τῶλεγε ὁ γιατρός ὁ Κυδάσης τὸ ἐπεισόδιο.

— Ὁ γείτονάς μας στὴ Λευκωσία;

— Ἐμᾶς εἶναι ὁ οἰκογενειακὸς γιατρός. Λοιπὸν, μιὰ μέρα τὸν φωνάξανε νὰ μετρήσει τὴν πίεση τοῦ πατέρα της. Ἐκεῖ στὸ στρογγυλὸ τραπεζάκι τοῦ λιακωτοῦ της πήρε τὸ μάτι του ἕνα ἀνοιχτὸ διπλότυπο. Τὴ ρωτᾶ: «Τί εἶναι τοῦτο, Ἀναστασία»; «Ἐρανος γιὰ τὸν Ἀγῶνα, γιατρέ». «Μὰ γράφει Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου». «Αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντολή». «Βλέπω ἐδῶ Γιάννης Μηχανικός, Κώστας Παντζαρῆς, Ἀντρέας Νικολαΐδης κλπ, κλπ. λίρες εἴκοσι γιὰ τὸν Ἀγῶνα, λίρες πενήντα γιὰ τὸν Ἀγῶνα μωρὴ τοὺς ἐθάψετε τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν τὸ βρεῖ ἡ ἀστυνομία ἔχει πιά στὰ χέρια της σίγουρη καὶ γραπτὴ μαρτυρία — νὰ διάβωλε τοὺς βάζετε καὶ ὑπογράφουν ἐπιπλέον. Μ' ἄλλα λόγια συνοπτικὴ δίκη καὶ φυλάκιση, χωρὶς ἐλαφρυντικό. Οἱ χρηματοδότες τῆς ἐξέγερσης». «Παναγιᾶ μου γιατρέ μου, καὶ δὲν τὸ σκεφτήκαμε». «Νὰ τὸ κάψετε. Τί μὲ θωρεῖτε; Γρήγορα. Ἄν σοῦ κάνουν ἔρευνα, μιὰ καὶ σ' ἔχουνε καταγραμμένη στὰ κατάστιχά τους, θὰ τοὺς πάρεις στὸ λαιμό σου, χωρὶς νὰ σὲ συγχωρέσει ἅγιος ἢ διάβολος ποτέ». Λοιπὸν, δὲν ἔφτασε νὰ τελειώσει τὶς συμβουλές του ὁ γιατρός καὶ δυὸ στρατιωτικὰ τζιπς σταμάτησαν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της. Μὲ μιᾶς ὁ γιατρός τσέπωσε τὸ διπλότυπο. Οἱ Ἑγγλέζοι στρατιῶτες μὲ δυὸ Τούρκους ἐπικουρικοὺς ἀστυνομικοὺς μπήκανε στὸ σπίτι μὲ διαταγὴ νὰ κάμουν ἔρευνα γιὰ καταζητούμενους. Ἐνας ἐπικουρικὸς γνώριζε τὸν γιατρό. Τοῦ ζήτησε συγγνώμη πού ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ εἶναι διαταγὴ ἀπὸ τὸν κύριο (ἐννοοῦσε τὸν Ἀγγλο ἀξιωματικὸ). Ἡ ἔρευνα ἔγινε γρήγορα-γρήγορα, ἄνθρωπο δὲν βρήκανε, ζητήσανε συγγνώμη κι' ἔφυγαν.

Ὁ γιατρός ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ διπλότυπο.

— «Ἐλα, κάψε το ἀμέσως».

Ἡ Ἀναστασία πῆγε σ' ἕνα παράμερο μικρὸ δωμάτιο, ἐκεῖ στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς, τὸ παλιὸ πλυσταριό, ἔριξε λίγο πετρέλαιο στὸ διπλότυπο καὶ τὸ ἀναψε. Ὑστερα γύρισε βιαστικὴ, ἄρπαξε τὴ τσάντα της γιὰ νὰ βγεῖ.

— «Ποῦ πᾶς;»

— «Στὸ συσσίτιο, δίπλα στὴν Ἀρχιεπισκοπή. Τὸ συσσίτιο τῶν σχολειῶν. Ἐκεῖ σ' ἕνα σάκκο με πατάτες ἔχω κι' ἄλλα διπλότυπα».

— «Μὲ ὑπογραφές;»

— «Καὶ τὸ βιβλίο πὸν περνοῦσα ὅλες τὶς εἰσπράξεις; με ὄνομα καὶ διεύθυνση.»

— «Ὁρὲ λαχτάρεις ...»

ἽΟ Γιώργος διηγόταν ὅλ' αὐτὰ μ' ἕνα ξεχωριστὸ κέφι.

Ξαφνικὰ στὴν Πανεπιστημίου πιὸ πέρα παρατηρήθηκε ἀναστάτωση. Τρεχάλες ἀπ' ἐδῶ, ὁμάδα ἀστυνομικῶν με ἀντιδιαδηλωτικὴ ἐξάρτηση, γυναῖκες πὸν μπαῖναν τρομαγμένες στὴ Στοά, νεαροὶ πὸν τρέχανε στὶς σκάλες τοῦ κτηρίου γιὰ νὰ κρυφτοῦν.

— Πᾶμε ἀπ' ἐδῶ, Γιώργο. Ξεκίνησαν οἱ συγκρούσεις.

Πήρανε τὸν στενὸ κατηφορικὸ δρομάκο, φτάσανε στὴν πλατεία Κάνιγγος κι' ἀπ' ἐκεῖ περάσανε πέρα ἀπ' τὴν Πατησίων, κόψανε ἀριστερὰ κι' ἤρθαν στὴν ὁδὸ Ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ μπῆκαν στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Φρίξου.

— Κάθισε στὸ σαλόνι, Γιώργο, νὰ πᾶω ἀπάνω. Ἐδῶ εἶναι ἡ Λευκὴ.

— Ἀλήθεια;

— Ἄν μπρορεῖ θὰ τῆς πῶ νὰ κατεβεῖ. Νὰ πάρουμε κάτι ἐδῶ.

ἽΟ Γιώργος βγῆκε στὸ μπαλκόνι νὰ δεῖ τὴν κίνηση τοῦ δρόμου καὶ ν' ἀναπνεύσει λίγο. Τὸ γρήγορο περπάτημα τὸν κούρασε. Πέρα στὴν Ὀμόνοια ἔβλεπε ἕνα σύννεφο. Στὴν ὁδὸ Ἀγ. Κωνσταντίνου τὰ ὄχηματὰ σταμάτησαν οὐρὰ ὡς πέρα. ώΟ κόσμος ἀπομακρυνόταν με πολλὴ ἀνησυχία. ώΟσοι ἀνεβαίνανε κάποτε σταματοῦσαν καὶ γύριζαν πίσω. Σὲ λίγο μιὰ δυσάρεστη μυρωδιὰ ἔφτασε στὸ μπαλκόνι καὶ τὰ μάτια νοιώθαν ἐνόχληση.

— Κουσαέρια; μουρμουρᾷ ὁ Γιώργος.

— Καπνογόνα ἀέρια, ἀκούστηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ πέρα.

Οἱ κρότοι ἀπὸ μικροεκρήξεις πλησίαζαν. ἽΗ ταραχὴ στὸν κόσμον αὐξήθηκε. Τὰ κλαζὸν τῶν αὐτοκινήτων ξεκούφαναν τὸν τόπον.

Οἱ ὑπάλληλοι τοῦ ξενοδοχείου ἤρθαν στὸ σαλόνι καὶ κλείσανε τὰ παράθυρα. ώΥστερα κλείσανε τὶς πόρτες τοῦ σαλονιοῦ.

ἽΟ Γιώργος στενοχωρήθηκε. Εὐτυχῶς σὲ δυὸ λεπτὰ ἤρθε ὁ Φρίξος.

— Λυπούμαι, Γιώργο, ἀλλὰ ἡ Λευκὴ δὲ νοιώθει καλά.

— Δὲν πειράζει, καλέ.

— Ξέρεις, εἶναι ἔγκυος.

— Μπά! ἽΗ ὦρα ἡ καλή. Θὰ γίνεις χαζοπαπᾶς. Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω. Εἶναι ὁ τύπος σου....

— Νὰ παραγγεῖλω δυὸ τσάγια; ἽΗ τραπεζαρία εἶναι κολλητὴ στὸ πῖσω μέρος τοῦ σαλονιοῦ.

ἽΟ Γιώργος συγκατάνευσε. Τὸ γκαρσόνι πρόβαλε κι' ὄλας ἀπὸ πέρα. ώΟ Φρίξος τοῦ ἔνεψε.

— Δυὸ τσάγια, παρακαλῶ. Χωρὶς γάλα.

— Σκέττα;

— Μὲ ζάχαρη καὶ μιὰ φέττα λεμόνι.

Σχολιάσανε μερικὰ ἀσήμαντα ἐπεισόδια στὴν Κύπρο. ώΟ λόγος ξανῆρθε στὸ πάθημα τῆς Ἀναστασίας.

— ἽΕχει θαυμάσια συνέχεια, Φρίξο. Πῆγε ἡ Ἀναστασία στὴν Ἀρχιεπισκοπή — τὰ λέω ὅπως τὰ διηγήθηκε ἐκεῖνη στὸν γιατρὸ κι' αὐτὸς σ' ἐμᾶς ἕνα βράδυ. Πῆγε λοιπόν, στὴν Ἀρχιεπισκοπή καὶ βρῆκε τὸν πρωτοσύγκελο, αὐτὸ με τὴν ξεκουρισμένη φωνὴ καὶ τοῦ εἶπε τὸ θέμα. Πετάχτηκε αὐτὸς ἀπάνω καὶ με τὸ τίναγμα τῶν χεριῶν του ἔριξε χᾶμω καὶ τὸ καλυμαῦχι του.

— «Γρήγορα, μωρὴ ἀσυγχώρητη, καὶ θὰ μᾶς πάρεις ὄλους στὸ φρέσκο, νὰ σαπίσουμε ἐκεῖ μέσα. Πῶ πῶ, λαχτάρεις καὶ τρομάρες κι' ἀναποδιές. Βρὲς τὸν ψωμιστὴ σου καὶ πηγαίνετε στὸ συσσίτιο νὰ κάψετε τὰ βιβλία. Καταχωρήσεις καὶ κουρουφέξαλα μοῦ θέλετε.»

— «Δὲν φταῖμε, ἄγιο πρωτοσύγκελε. ώΟ ταμίας τὰ ἀπαιτεῖ.»

— «Καὶ θὰ φάει πρῶτος τὴν κεφαλὴ του.»

— ἽΗ Ἀναστασία πῆρε τὸν ψωμιστὴ καὶ τραβῆξε στὸ διπλάνο σχολεῖο τοῦ Ἀγίου Ἵωάννου. Στὸ πίσω μέρος βρισκόταν ἡ ἀποθήκη καὶ τὸ μαγειριὸ τοῦ συσσιτίου. ώΟ διάβολος τᾶφερε κι' ὁ στρατὸς ἔκαμε γύρω μπλόκο. ἽΑν μπαίνανε οἱ δυὸ στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου ὁ ἽΕγγλέζος στρατιώτης πέρα στὸ ὕψωμα θὰ τοὺς ἔβλεπε καὶ θὰ εἰδοποιοῦσε. Σκέφτηκε ἡ Ἀναστασία νὰ ζητήσῃ τὴ βοήθεια μιᾶς λεγάμενης.

— ἽΑ! ναὶ πίσω εἶναι ὁ δρόμος τοῦ πληρωμένου ἔρωτα.

— Πάλιν κλεψιτυπεῖς. Τοῦτα τᾶγραφα σ' ἕνα διήγημά μου.

— Τιμὴ σου, Γιώργο, πὸν θυμόμαστε τὶς φράσεις σου. Λοιπόν;

— ἽΗ λεγάμενη κατάλαβε. Στάθηκε στὴν πόρτα, ἀνοῖξε τὴν μπλούζα τῆς μπροστὰ κι' ἔδειχνε τὰ στήθη τῆς στὸν στρατιώτη. Τοῦ ἔνεβε, ἔσφιγγε τὸ ἕνα τῆς στήθος κι' ἔβγαζε τὴ γλώσσα τῆς. Σήκωνε τὴ φούστα καὶ τοῦ ἔδειχνε τὸ μερὶ τῆς, κουνώντας ρυθμικὰ τὸ πόδι τῆς. ώΥστερα τὸν καλοῦσε με τὸ χέρι καὶ τοῦ ἔδειχνε τὰ σκέλη τῆς. ἽΑναψε ὁ στρατιώτης, τὴν κοιτοῦσε με μάτια γουρλωμένα, ἔχασε πιά τὸ μυαλό του. ἽΗ Ἀναστασία κι' ὁ ψωμιστὴς κατόρθωσαν νὰ μοῦν στὴν ἀποθήκη χωρὶς νὰ τοὺς προσέξει ὁ στρατιώτης. Σὲ λίγο ὁ καπνὸς ἔβγαине ἀπὸ τὴν καπνοδόχο, σημάδι πὸς ἄρχισε τὸ κάψιμο τῶν ἐπικίνδυνων φύλλων.

ἽΟ Γιώργος ξερόβηξε. Πῆρε τὸ φλυτζάνι με τὸ τσᾶι καὶ τὸ ρουφοῦσε ἀπολαυστικά. ἽΕτσι ἐπισφράγιζε μιὰ ὠραία περιπέτεια κι' ἄς μὴ τὴν ἔζησε ὁ ἴδιος. Εἶχε μιὰ εὐκίνητη φαντασία, πὸν τὸν ἔμπαζε εὐκολα στὰ διάφορα ἔντονα ἐπεισόδια, ἡ τὰ διάβαζε, ἡ τοῦ τᾶ διηγόνταν. Καὶ στὸ

φινάλε τῶν ἐπεισοδίων ἐνοιωθε πραγματικὴ κούραση. "Ἐνα φλυντζάνι τσάι ἢ ἓνα καφεδάκι μὲ τσιγάρο τοῦ ἀπομάκρυναν τὴν ἔνταση. "Ἐψάξεε στὴν τσέπη του γιὰ τσιγάρα.

— Δυστυχῶς, Γιῶργο, σταμάτησα τὸ κάπνισμα μόλις πῆρα τὸ γράμμα τῆς Λευκῆς πὼς ἐτοιμάζεται νὰ μοῦ ἔρθει.

— "Ἐχω, καλέ, στὴν τσάντα μου πακέττα. Τ' ἀγόρασα ἀπὸ τὸ ἀεροπλάνο.

Πασπατεύοντας μέσα στὴν τσάντα ἄγγισε ἓνα σημειωματάριο.

— Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Παλλάντιου.

— Τί εἶναι τοῦτο;

— Οἱ σημειώσεις ἐνὸς μαθητῆ στὰ κρατητήρια. Κατόρθωσε νὰ τὸ βγάλει πρὶν τὸ βροῦν οἱ Ἑγγλέζοι καὶ τοῦ τὸ κατὰσχουν. Ὁ γυμνασιάρχης τῆς Λαπήθου μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸ μεταφέρω σὲ ἀσφαλὲς μέρος στὴν Ἀθήνα, γιὰ τὸ τοῦτο κάποτε θάναί πειστικὸ ντοκουμέντο τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

— Καὶ ποιοῦ θὰ τὸ ἐμπιστευθεῖς;

— Σάμπως ξέρω;

— Μπορεῖς νὰ μοῦ τὸ δανείσεις; Ἡ Λευκὴ τρελαίνεται γιὰ τέτοιου εἴδους κείμενα.

— Γιατί ὄχι; Καὶ σκέψου κι' ἐσύ, ποῦ μποροῦμε νὰ τὸ καταθέσουμε γιὰ νὰ διασωθεῖ. Κάποιος στὸ μέλλον μπορεῖ νὰ τὸ ἐκδώσει.

— Ἐσύ!

— Τὸ σκέφτηκα κι' αὐτό. Ἀλλὰ θάχω τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα; Τὸ γκαρσόνι ἀπὸ πέρα ἔνεψε στὸν Φρίξο.

— Στὸ τηλέφωνο, παρακαλῶ. Ἀπὸ τὸ δωμάτιό σας.

— Νὰ πηγαίνω κι' ἐγώ, Φρίξο. Αὐριο θὰ τὰ ξαναποῦμε. Φαίνεται πὼς ἡσυχάσανε ἔξω. Καλύτερα νὰ πάω στὸ ξενοδοχεῖο μου νὰ τακτοποιηθῶ.

Χαιρετιστήκανε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Ἡ Μαρία βοήθησε πολὺ τὴ Λευκὴ νὰ στησεὶ τὸ νέο της νοικοκυριό, ἐκεῖ στὸ ρετιρὲ μιᾶς πολυκατοικίας στὰ Ἐξάρχεια. Ὁ Φρίξος προτίμησε τούτῃ τὴ γειτονιά, γιὰ τὴν καὶ ἄλλοτε κατοικοῦσε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἦταν κοντὰ στὸ Χημεῖο τῆς ὁδοῦ Σόλωνος. Ἐξἄλλου, συνόρευε τὸ σπιτὶ μὲ τὸ Πεδίο τοῦ Ἀρεως. Περνοῦσες τὴ Λεωφόρο Ἀλεξάνδρας δυὸ βήματα παρέκει, καὶ βρισκόσουν μέσα σὲ πράσινο χῶρο. Ἐτσι θὰ μποροῦσε νὰ κάνει τὸν ὑποχρεωτικὸ περίπατό της ἢ Λευκῆ. Κι' ἀργότερα, μὲ τὸ καλὸ ὅταν θὰ γεννιόταν τὸ παιδί, θὰ τὸ σεργιάνιζε ἐδῶ νὰ ἠλιαστεῖ καὶ νὰ ἀναπνεύσει καθαρὸ ἀέρα.

Μιὰ ἄλλη μέρα ὁ Ἀντρέας κουβάλησε δυὸ γλάστρες σπαράγγια. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς Λευκῆς δὲν περιγραφόταν.

— Θὰ φτιάξουμε κῆπο ἐδῶ ψηλά! Ἄ! ποῦναι οἱ λεμονιές....

— Θὰ πᾶμε μιὰ μέρα στὴν Ἐκθεση Λουλουδιῶν στὴν Κηφισιά νὰ διαλέξεις μόνη σου τί προτιμᾶς; Δὲν θέλω νὰ στερηθεῖς τὴ χαρὰ τοῦ πράσινου καὶ τὴ λάτρα τοῦ ἀνθόκοσμου. Πάντως, Ἀντρέα, μὲ ὑποχρέωσες ὡς τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς μου. Βλέπεις προσηλώθηκα τελευταῖα στὸ διάβασμα καὶ ξεχνῶ μερικὲς λεπτὲς ὑποχρεώσεις, λείει ὁ Φρίξος.

Ἡ Λευκὴ τοῦ ἀνακάτεψε τὰ μαλλιά. Προσπάθησε νὰ τῆς ξεφύγει, μὰ τὸν κράτησε σφιχτὰ ἀπὸ τὸ γιᾶκά. Καὶ τὸν φίλησε ἀπαλά, ὅσο τῆς ἐπέτρεπε ἡ ἐγκυμοσύνη της. Ὁ Ἀντρέας γέλασε μὲ τὰ καμώματά τους. Τοῦ εἶπε δυὸ-τρεῖς κουβέντες κι' ἔφυγε.

— Δὲν κεράσαμε τὸν ἄνθρωπο, παρατηρεῖ ἡ Λευκὴ.

— Μᾶς συνεπῆρε τὸ δῶρο. Δικός μας ἄνθρωπος εἶναι. Δὲ μᾶς παρεξηγεῖ. Τοῦ τὸ χρωστᾶμε στὸ κάτω-κάτω. Κοτζᾶμ δῶρο μᾶς ἔκανε ὁ ἄνθρωπος...

— Ἐρεῖς, Φρίξο, θέλω νὰ μοῦ ἀγοράσεις μερικὰ βιβλία. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ρομάντσα, ποῦ κυκλοφοροῦν κάθε ἐβδομάδα. Νὰ περνῶ λίγο εὐχάριστα τὶς ὥρες ποῦ μένω μόνη.

— Θὰ τὸ τακτοποιήσω. Θὰ πῶ στὸ περίπτερο νὰ μοῦ φυλάγει κάθε σχετικὴ ἔκδοση. Πωπῶ! τώρα τὸ θυμήθηκα. Τὸ ἡμερολόγιο τοῦ νεαροῦ κρατούμενου τοῦ Παλλάδιου. Ὁ Γιῶργος ἔφυγε γιὰ τὸ Λονδίνο, χωρὶς νὰ πάρει κι' αὐτό.

— Καὶ πάνω στὴ μετακόμισή μας δὲν τὸ ἀνοίξαμε ἔστω καὶ μιὰ φορά.

— Νὰ τὸ δοῦμε τώρα Ποῦ τῶχω φυλάξει.

— Ἐκεῖ. Ἀνάμεσα στοὺς τόμους τῆς Φυσικῆς.

Ἐφρίξος πῆγε στὴ μικρὴ βιβλιοθήκη καὶ βρῆκε τὸ χειρόγραφο. Ἦταν ἓνα μικρὸ εὐρετήριο ἀλφαβητικὸ, δεμένο. Οἱ πρῶτες σελίδες δὲν διαβάζονταν καθαρὰ. Θᾶσταξε λίγο νερὸ ἢ ἰδρώτας, κάτι τέτοιο καὶ σχεδὸν κατάστρεψε τὸ κείμενο.

Βγήκανε στὴ βεράντα. Ἡ ὥρα εἶχε πολλὴ καλωσύνη. Ἀντίκρου τους οἱ δυὸ γλάστρες σπαράγγια, ποὺ ἡ Λευκὴ τις πότισε στὸ μεταξὺ.

— Θὰ σοῦ διαβάσω ἐδῶ κι' ἐκεῖ μερικὰ. Ἄν ἔχουν ἐδιαφέρον, μιὰ ἄλλη φορὰ τὸ συνεχίζουμε μὲ κάποια σειρὰ. Σύμφωνα;

— Σύμφωνα, ἀγάπη μου. Ἔλα ὅμως πιὸ κοντά μου.

Ἐφρίξος ἄρχισε νὰ διαβάζει:

«1 Ὀκτ. 1956 Δευτέρα. Ὀκτώβριος

Ἄχ αὐτὴ ἡ πρώτη τοῦ μηνός....

Σήμερα ἀνοίγει τὸ Γυμνάσιο, σήμερα γίνεται τὸ πρῶτο μάθημα, σήμερα οἱ συμμαθητὲς μου θὰ καθήσουν στὰ θρανία τῆς Ε' τάξεως. Σήμερα ἐγὼ βρίσκομαι στὰ Κρατηρήρια, καθισμένος αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ «Κάμπ μου». Σήμερα ζῶ μὲ τὰ ὄνειρα τῆς 1ης Ὀκτωβρίου τοῦ 56. Σὰν αὐτὴ τὴ μέρα κάθε νέο χρόνο πόσες ὄνειροπολήσεις θὰ ἔκαμνα ὅταν θὰ καθόμουν στὰ καινούρια θρανία! Τί χαρές, τί γέλια καὶ πόσα «καλῶς ἦλθε» θὰ ἐλάμβανα ἀπὸ τοὺς συμμαθητὲς μου! Τόσο ἀγάπησα τοὺς συμμαθητὲς μου καὶ τις συμμαθήτριες, ποὺ θὰ ἐπιθυμοῦσα μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μου νὰ εὐρισκόμουν κοντά τους, κοντά στοὺς Σεβαστοὺς μου καθηγητὲς. Ἐπομονὴ ὅμως καὶ ὁ Κύριος θὰ προσθέσει τὰ χρόνια αὐτά. Δὲν χάνομε.

2. Ὀκτ. 1956. Τρίτη. Ὀκτώβριος

Σήμερα ἀκριβῶς κλείουν οἱ 5 μῆνες καὶ 8 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς συλλήψεώς μου. Σὰ νὰ ἦταν χθὲς αὐτοὶ οἱ πέντε μῆνες, σὰ νὰ ἦταν ἓνα ὄνειρο. Πόσες κακουχίες πέρασα στὸ διάστημα τῶν 5 μηνῶν ποὺ τώρα ὅλα χάθηκαν καὶ πόσες συγκινήσεις ποὺ ἔσβυσαν!

.....

6. Ὀκτ. 1956. Σάββατο. Ὀκτώβριος

Τίποτα τὸ ἀξιο λόγου σήμερα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἐτέλειωσα ἓνα ὠραῖο βιβλίο τοῦ Δάντη ἢ «Κόλαση».

.....

8. Ὀκτ. 1956. Δευτέρα. Ὀκτώβριος

Ὅσον πᾶνε τὰ μέτρα γίνονται περισσότερον αὐστηρὰ γύρω ἀπὸ τὸν κάμπον, ἐκτὸς τοῦ «πύργου» ποὺ προσέχουν οἱ στρατιῶτες· ἔχει καὶ ἄλλους στρατιῶτες καὶ σκύλους ποὺ κάμνουν περιπολία ἔως τὸ πρῶτ'.

Ἡ Λευκὴ ἔκλεισε τὰ μάτια.

— Κουράστηκες νὰ σταματήσω;

— Ἄ! ὄχι. Συλλογίζομαι τὸ παιδί αὐτό, τὸ νεαρὸ μαθητὴ. Τετάρτη πρὸς πέμπτη Γυμνασίου καὶ τὸν κλείσανε μὲ τόσο ἄλλο κόσμος, ἐνῆλικες, δὲν ξέρω τί. Τὸ θεωρῶ ἀνέντιμο.

— Εἶναι.

— Ἀλήθεια, Φρίξο. Ἐσὺ πῶς μπῆκες στὴν ὀργάνωση ἐνῶ ἦσουν φοιτητὴς στὴν Ἀθήνα; Δὲν μᾶς δόθηκε καιρὸς νὰ μοῦ τὰ ἐξιστορήσεις.

Ἄρχισε κι' ὅλας μιὰ λεπτὴ ψυχρίτσα. Ἐφρίξος τὴ βοήθησε νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὴν πολυθρόνα. Μπήκανε μέσα στὸ σαλονάκι τους. Καθῆσανε ἀναπαυτικά. Πρότεινε ὁ Φρίξος ἂν θέλει νὰ τῆς φτιάξει κανένα ζεστό, σοκολάτα ἢ γάλα. Στὴν ἀρνησὴ τῆς δὲν ἀντιμίλησε. Κάθησε κοντά τῆς. Ἀθέλητα, ἔτσι μηχανικὰ, ἔχωσε τὸ χέρι του στὴ τσέπη τοῦ σακακιοῦ γιὰ τὸ κουτί τῶν τσιγάρων. Χαμογέλασε. Εἶχε σταματήσει τὸ κάπνισμα, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλεῖ τὴν ἔγκυο.

— Στὴν ἀρχὴ περιοριζόμαστε σὲ ψιλοκουβέντες. Οἱ συμφοιτητὲς μας ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας μᾶς ρωτοῦσαν γιὰ τὸ ξεσῆκωμα στὸν Κύπρο, ποιά ἔκταση ἔχει, ποιὲς πολιτικὲς ὁμάδες συνεργάζονται μὲ τὸν ἀποικιοκράτη. Εἶν' ἀλήθεια πᾶς οἱ ἐρωτήσεις μ' ἐνοχλοῦσαν. Εἶχα τὴν ἐντύπωση πῶς μοῦ δείχνανε μὲ πλάγιο τρόπο ποιοὶ θάπρεπε νὰ ἦταν τὸ καθῆκον μου. Βέβαια ἀκούονταν διαδόσεις πῶς πολλοὶ Κύπριοι, προπαντός Ἑλλαδίτες κατεβήκανε κρυφὰ στὸ νησί. Μιὰ μέρα περπατοῦσα σκεπτικὸς στὸν περίβολο τοῦ Πανεπιστημίου. Μὲ πλησίασε ὁ Σπανός, ποὺ εἶχα γνωρίσει πρὶν καιρὸ, φοιτητὴς τῆς φιλολογίας, ἓνα ξανθὸ παιδί, νευρικό. Μοῦ λέει: «Φρίξο, νοιώθω πῶς τὰ αἰσθήματά σου εἶναι γνήσια ἑλληνικά. Περνᾶς, ἀπ' ὅ,τι καταλαβαίνα, κρίση, τὴν κρίση ποὺ περάσαμε ὅλοι. Νὰ τρέξουμε ἐκεῖ κάτω, νὰ δώσουμε ἓνα παρὸν ἐθνικὰ ἀξιοπρεπές. Λοιπόν, σκέψου. Σὲ 5 μέρες νὰ συναντηθοῦμε ἐδῶ νὰ μοῦ πεῖς τὴν ἀπόφασή σου. Τότε θὰ σὲ εἰσαγάω στὴν ὀργάνωση». Αὐτὰ μοῦ εἶπε μ' ἓνα πολὺ κοφτὸ τρόπο σὰ νὰ μὲ σούβλιζε. Πῆγα στὸ δωμάτιο. Τὸ βράδυ δὲ μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ. Μετροῦσα τὸ καθετί, τὴν περασμένη μου ζωὴ, τοὺς γονιοὺς μου, τις σπουδές μου, τὸ μέλλον μου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ ντροπὴ, τὸ φρόνημα, ἢ παράδοση τοῦ τόπου μου. Ὡς τὸ πρῶτ' ἀποφάσισα νὰ μῶ στὴν ὀργάνωση καὶ βλέπω πῶς θὰ δράσω στὸ μέλλον.

Σηκώθηκε κι' ἀνάψε τὸ φῶς. Ἡ Λευκὴ τὸν παρακολουθοῦσε χωρὶς νὰ μιλά.

— Νὰ σοῦ φτιάξω τσαί, Φρίξο;

— Θὰ πάρω λίγο κονιάκ. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ βάλω στὸ λαρύγγι μου κάτι τὸ τσουχτερό.

Ἐανακάθησε στὴν πολυθρόνα καὶ τράβηξε κοντά του ἓνα τραπεζάκι. Ἦπιε δυὸ-τρεῖς γουλιές κι' ἀπόθεσε τὸ ποτηράκι, βάζοντας τὸ πάνω σ' ἓνα πλεκτὸ πετσετάκι. Καὶ συνέχισε τὴ διήγησή.

— Στις πέντε μέρες συναντηθήκαμε στὸν περίβολο τοῦ Πανεπιστημίου. Μόλις μὲ πλησίασε, προτοῦ κἀν χαιρετιστοῦμε, τοῦ δῆλωσα: «Δέχομαι». Σὰ νὰ φοβόμουν μήπως μετανοιώσω. «Πᾶμε» μοῦ λέει κοφτά. Ἀνεβήκαμε τὴν ὁδὸ Σκουφᾶ πρὸς τὴν Πλατεία Κολωνακίου. «Ἐδῶ εἶναι τὸ διαμέρισμα τοῦ γιατροῦ Ἰωαννίδη, ἀδελφοῦ τοῦ ἐξόριστου πολιτευτῆ Χατζηπαύλου. Αὐτὸς θὰ σὲ ὀρκίσει καὶ θὰ σοῦ δώσει τὶς πρῶτες ὁδηγίες».

Καὶ συνέχισε ὁ Φρίξος νὰ διηγεῖται. Περιγράψε τὴν ὀγκωμοσία του καὶ τὸ καρδιοχτύπι του. Ὑστερα θυμήθηκε ἕνα-ἕνα τὰ γυμνάσια στὸ Σκοπευτήριο τῆς Καισαριανῆς μὲ τοὺς Ἕλληνες ἐφέδρους, κάτω ἀπὸ τὶς ὁδηγίες μυημένων ἀξιωματικῶν. Μάθανε νὰ ρίχνουν χειροβομβίδες, μάθανε γιὰ τὰ ἐκκρηκτικὰ καὶ ἄλλα. Ἄμα δώσανε τὶς ἐξετάσεις τὸν Ἰούνιο — καὶ εἶχαν νοῦ γιὰ νὰ πετύχουν; φύγανε ὅλοι — κάπου 30 σπουδαστὲς — κάτω στὴν πατρίδα.

— Ἐξῆ καταταχθήκαμε στὶς ἀνταρτικὲς δυνάμεις. Οἱ ἄλλοι μετανοίωσανε καὶ γυρίσανε τὸν Ὀκτώβρη στὶς σπουδές τους.

Σὲ λίγο ἡ Λευκὴ σηκώθηκε. Ἐτοίμασε τὸ δεῖπνο. Ἐνοιωθε τὴν ἀνάγκη ἑνὸς περίπατου.

Πολὺ τὸν βάραινε τ' ὄνειρο ἐκείνων, ἔστω καὶ πρόσφατων χρόνων.

Στὴν Καισαριανὴν γυμναζόταν μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ τῆς ΚΑΡΗ, δηλ. τῆς ὀργάνωσης «Κυπριακὸς Ἀγὼν Ριψοκίνδυνων Ἡγετῶν». Πόσο τοὺς μαγνήτιζαν τότε αὐτοὶ οἱ ἠχητικοὶ τίτλοι, οἱ «κουδουνᾶτοι» ὅπως τοὺς χαρακτήριζε κάποιος, ποὺ δὲν συμπαθοῦσε τὴν ἐξέγερση.

* * *

Ἡ δροσιά ἄγγιζε τὰ σπλάχνα σου. Ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου ἔκοβε λίγο μακριά. Περπάτησαν κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα, χωρὶς νὰ μιλοῦν. Βυθισμένοι μέσα στὶς σκέψεις τους. Ἡ Λευκὴ ἀκουμποῦσε κάπως βαριά στὸ χέρι τοῦ Φρίξου. Κοντεύανε οἱ τελευταῖοι μῆνες. Ἦσυχάσανε τὰ παλιά της ἐνοχλήματα, προπαντὸς οἱ φόβοι της. Ὡστόσο φοβόταν πὼς δὲν θὰ τὰ κατάφερνε μόνη της νὰ κρατήσῃ τὸ σπίτι. Δὲ μποροῦσε νὰ βρεῖ ἄλλη λύση στὴ δυσκολία της ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῆς θείας ποὺ θὰ τοὺς παραστεκόταν ὅσο καιρὸ θὰ χρειαζόταν.

— Θὰ γράψω στὴ θεία, λέει σὲ μιὰ στιγμή ἡ Λευκὴ σὰ νὰ κατέληγε σὲ κάποιο συμπέρασμα.

— Γιὰ ποιὸ πράγμα;

— Νάρθει στὴν Ἀθήνα. Θὰ δυσκολευτοῦμε πολὺ σὲ λίγο. Ἄμα γεννήσω, τὰ πράγματα θὰ εἶναι περισσότερο δύσκολα. Τὸ νοικοκυριό, τὸ μωρό, ἡ μελέτη σου....

— Χωρὶς νὰ σὲ ρωτήσω, ἔχω γράψῃ στὸν πατέρα μου, ἴσως μᾶς βρεῖ ἕνα κορίτσι ἀπὸ τὸ χωριό. Δυστυχῶς καμμιά δὲν δέχεται νὰ ξενιτευτεῖ. Νᾶταν στὴ Λευκωσία καὶ θὰ τὸ σκέφτονταν. Ἄλλὰ γιὰ τὴν Ἀθήνα ἀποκλείεται.

— Δὲν βλέπω ἄλλη λύση. Μόνο τὴ θεία. Θὰ δυσκολευτεῖ ὁ πατέρας μου.... Τὸν λυπᾶμαι.

— Ἴσως βρεῖ προσωρινὰ μιὰ παραδουλεύτρα.

— Μακάρι.

Σιωπήσανε γιὰ ἀρκετὴ ὥρα. Στὸ πρόσωπο τῆς Λευκῆς φτερούγιζε μιὰ μόλις ὑποσημαινόμενη ἀνησυχία. Ἀπὸ ἔνστικτο ὁ Φρίξος τὸ μαντέψε. Στὴν ἀρχὴ ἀπόφυγε νὰ ξύσει παλιά πληγὴ. Ἐνας ἀναστεναγμὸς της ὅμως τὸν ἔπεισε πὼς πρέπει νὰ τὴν καθησυχάσει. Ὁ γιατρὸς τοῦ ἐξήγησε τὴν ὅλη κατάσταση, ἡ πιθανότητα δὲν εἶναι ἀνησυχητικὴ. Ἐξᾴλλου, τὰ συμπτώματα τότε στὸν δεύτερο μῆνα δὲν ἦταν σαφῆ, ἀφοῦ κι' ὁ γιατρὸς Κυδάσης δὲν διαπίστωσε στὰ σίγουρα τὴ νόσο. Μιὰ ἀπλή κουβέντα εἶπε. Αὐτὲς οἱ ἐγκυκλοπαιδεῖες περιπλέξανε τὴν κατάσταση.

— Μὴν ἀνησυχεῖς, Λευκὴ. Ἀναφυλαξία ἔπαθεσ τότε. Ἐπεκονώθησα μὲ τὸν γιατρό μας στὴ Λευκωσία καὶ μὲ βεβαίωσε πὼς δὲν ἦταν τὸ ἐξάνθημα ἐρυθρά. Δὲν βρῆκε, λέει πρησμένους ἀδένες πίσω στὸ σβέρο σου. Συνεπῶς δὲν πρέπει νᾶναι, τουλάχιστον κλασσικὴ μορφή της νόσου.

— Ὅμως μὲ καίει ἕνα καρφί. Ἡ Ἐγκυκλοπαιδεῖα τῆς γυναίκας γράφει πὼς ἡ ἐρυθρὰ τοὺς τρεῖς πρώτους μῆνες τῆς ἐγκυμοσύνης ἐπηρεάζει τὸ ἔμβρυο μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γεννηθεῖ τὸ μωρὸ τυφλό, ἢ κωφὸ ἢ καρδιακὸ κλπ. Στὸν Καναδᾶ καὶ ἄλλοῦ ἐπιτρέπουν σὲ τέτοιες περιπτώσεις τὴν ἔκτρωση.

— Χριστὸς καὶ Παναγιά μου!

— Εἶν' ἀλήθεια πὼς κι' ὁ γιατρὸς ἐδῶ μὲ καθησύχασε. Ἀλλὰ τὸ καρφί μὲ καίει ἐδῶ στὴν καρδιά, προπαντὸς ὅταν εἶμαι μόνη. Πολλὲς φορὲς καὶ τὸ βράδυ, ἂν δὲν ἔχω ὕπνο, τοῦτο συλλογίζομαι.

— Φυσικὸ εἶναι ν' ἀνησυχεῖς, δὲν λέω. Ἀλλὰ ἔχουμε τὶς διαβεβαιώσεις.

Τοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι.

— Ἄκουσε, Λευκὴ. Ὅταν γυρίσουμε στὸ διαμέρισμα, νὰ τηλεφωνήσεις στὸν πατέρα. Συμφωνῶ πὼς ἡ μόνη λύση εἶναι νάρθει ἐδῶ ἡ θεία.

Σηκώθηκαν καὶ πῆραν ἀργὰ τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Τὸ πνιγερὸ καλοκαιράκι τῆς Ἀθήνας ἦταν στὶς δόξες του. Ἄρχισαν κι' ὄλας οἱ φοιτητὲς ν' ἀναχωροῦν στὸν τόπο τους. Οἱ πρῶτοι καλοκαιρινοὶ τουρίστες πνίγανε τὸ Σύνταγμα μὲ τὶς πολυχρωμίες τους, τὰ σορτ τους, τ' ἀνεμισμένα τους μαλλιά καὶ τὰ γένια τους.

Ὁ Φρίξος κατόρθωσε μὲ ἀρκετὴ δυσκολία νὰ περάσει ἓνα μάθημα τοῦ τρίτου χρόνου. Ἐνοιωθε ντροπή, ἀλλὰ δὲν εἶχε μυαλὸ μὲ τὶς ποικίλες περιστάσεις νὰ κερδίσει κάτι περισσότερο στὴν ἐπιστήμη του. Ἡ θεία κάπως κρατοῦσε τὸ νοικοκυριὸ στὴν Ἀθήνα, ἔστω κι' ἂν συνεχῶς μουρμουροῦσε κι' ὄλο ἀνάφερνε στὶς κουβέντες τὸν πατέρα, ποὺ ἄφησε ἀβοήθητο κι' ἔρμο πίσω της, στὴν ἀνάστατη Λευκωσία. Ὅμως αὐτὸν τὸν ἔτρωγαν οἱ εὐθύνες. Ἀπὸ τὴν ἄλλη αὐτὴ ἢ σιωπηρὴ ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις τοῦ ἀγώνα τοῦ προκαλοῦσε αἰσθήματα ταπεινώσεως. Στὴν πραγματικότητα αὐτὸς τὸ θέλησε νὰ μείνει σ' ἓνα περιθώριο, σ' ἓνα εἶδος ἐφεδρείας, ποὺ θὰ τὸν καλοῦσαν σὲ μιὰ ὕστατη ἀνάγκη. Ὡστόσο, συχνὰ περνοῦσε ἀπὸ τὸ μυαλὸ του ἢ ὑποψία πὼς οἱ ἄλλοι τὸν κρατοῦσαν σὲ ἀπόσταση ἢ σὲ ἐφεδρεία, γιὰτὶ δὲν τὸν ὑπολόγιζαν πιά.

Εἶχε πιά γύρει ἀρκετὰ ὁ ἥλιος καθὼς γύριζε σπίτι, περνώντας ἀπὸ τοῦ «Γαμβέττα». Ἐτσι ἀσυναίσθητα περπατοῦσε στὸ πεζοδρόμιο μπροστὰ στὸ κέντρο, καὶ ὄχι στὸ ἀντικρυνὸ τοῦ Πανεπιστημίου ὅπως τὸ συνήθιζε. Σὰ ν' ἀποζητοῦσε συντροφιά ἀπὸ συμπατριῶτες. Τέτοιο καιρὸ καταφθάνανε ἀρκετοὶ ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ εἶχαν τόπο συνάντησής τους τὸ καφενεῖο αὐτό. Θᾶναι ἀκόμα κι' εὐκαιρία νὰ μάθει νέα ἀπὸ τὸ νησί, αὐτὰ ποὺ δὲν γράφονται ἀπὸ τὸ φόβο τῆς λογοκρισίας.

Στὴ γωνία πῆρε τὸ μάτι του τὸν Ἀντρέα νὰ σιγομιλᾷ μὲ κάποιον ἄγνωστό του πρόσωπο. Ἡ κουβέντα θᾶχε σημασία ὅπως φαινόταν ἀπὸ τὴ σοβαρὴ ἔκφραση καὶ τῶν δυό. Γιὰ λίγο δίστασε ἂν ἔκανε νὰ πλησιάσει. Τὸν ἀντιλήφθηκε ὁ Ἀντρέας καὶ τοῦ ἔνεψε μὲ τὸ χέρι. Τὴν ἴδια στιγμή καὶ ὁ ἄγνωστος κάρφωσε ἀπάνω του τὸ βλέμμα.

— «Γιὰ μένα μιλᾷνε;» σκέφτηκε.

Πλησίασε.

Ὁ Ἀντρέας μετακινήθηκε λίγο πιὸ πέρα νὰ κάμει χῶρο.

Ἐγιναν οἱ τυπικὲς συστάσεις. Καὶ ἡ κουβέντα συνεχίστηκε ὡς νὰ μὴν εἶχε καθόλου διακοπεῖ.

— Δυστυχῶς παρατηρεῖται μεγάλη κάλμα σὲ ὄλο τὸ νησί. Κάμφθηκε τὸ σθένος μας. Παρατράβηξε ὁ ἀγώνας χωρὶς νὰ βλέπουν ἐνθαρρυντικὸ φῶς. Φαίνεται πὼς λιγοστέψανε καὶ τὰ λεφτὰ καὶ ὁ ὀπλισμός. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ ἄλλο στοιχεῖο, τὸ σύνοικο ὅπως τὸ χαρακτηρίζουν τώρα, ξεσηκώθηκε μὲ βάση σαφῶς καθορισμένο πρόγραμμα, ποὺ τὸ εὐνοεῖ (ἂν δὲν τὸ σύνταξε) ἢ ἀποικιοκρατικὴ κυβέρνηση. Καινούρια στελέχη δὲν βρίσκουμε. Τί νὰ πῶ, τί νὰ πῶ!

— Ἐμεῖς ἐδῶ τί μπορούμε νὰ κάνουμε; ρωτᾷ ὁ Ἀντρέας.

Θὰ πάρετε ὁδηγίες. Ὡστόσο βλέπω κι' ἐδῶ νέκρα στὸ ζήτημά μας. Ὑπάρχουν πληροφορίες ἢ φήμες πὼς κάτι ἐτοιμάζεται. Λένε πὼς αὐριόμεθαύριο θὰ κλείσει τὸ θέμα. Πὼς ὅμως; Ἐδῶ εἶναι τὸ φριχτὸ ἐρώτημα. Πὼς; Ὑπὲρ μας ἢ μπαλώματα νὰ μᾶς ξεγελάσουν;

— Κι' ἐγὼ ἔλπιζα πὼς θὰ κλείαμε....! ψιθυρίζει μὲ κάποια δειλία ὁ Φρίξος.

— Ἐσεῖς ἐδῶ καλὰ τὰ περνᾶτε... Οἱ ἄλλοι ἐκεῖ κάτω ποὺ ὑποφέρουν; ἦταν ἡ κοφτὴ ἀπάντηση τοῦ ἄλλου.

Ὁ Φρίξος κατάλαβε πὼς εἶχε πολλὴ ψυχικὴ κάμψη καὶ καλύτερα νὰ συνέχιζε τὸ δρόμο του προτοῦ τοῦ ξεφύγουν κι' ἄλλες λέξεις.

— Θὰ σὲ ἤθελα αὐτὲς τὶς μέρες, τοῦ δηλώνει ὁ Ἀντρέας, ἐνῶ τοῦ ἔδινε τὸ χέρι.

— Περιμένω τὴ γέννα τῆς γυναίκας μου καὶ δυσκολεύομαι νὰ τὴν ἀφήνω μόνη.

— Σὲ χάσαμε, Φρίξο

— Περιμένω τὴ γέννα τῆς γυναίκας μου καὶ δυσκολεύομαι νὰ τὴν ἀφήσω μόνη.

— Ὅταν ἐτοιμάζεσαι γιὰ πρώτη φορὰ πατέρας ξεκόβεις ἀπὸ πολλὰ.

— Σωστά, ἐπεμβαίνει ὁ ἄγνωστος.

— Ὁραῖα, θὰ τὰ ποῦμε ἀργότερα οἱ δυό, λέει ὁ Ἀντρέας. Χαιρετισμούς στὴ Λευκίη.

— Καὶ τοὺς δικούς μου, προσθέτει ὁ ἄγνωστος.

— Γνωρίζασατε; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— Μὲ τὸν πατέρα της. Στούς δύσκολους καιροὺς μᾶς δάνειζε ἄφοβα λεφτὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δωρεὲς καὶ τὶς συνδρομὲς του.

— Καὶ δὲ μοῦ εἶπε ποτὲ μιὰ λέξη....

— Γιατὶ εἶναι ἄντρας μὲ τὰ ὄλα του καὶ ἄγνός πατριώτης ὁ πεθερός σου, ἐξηγεῖ ὁ ἄγνωστος.

— Θὰ τὸ πῶ στὴ Λευκίη. Θὰ εὐχαριστηθεῖ πολὺ.

— Οἰκονομία στὶς κουβέντες, δηλώνει μὲ σταθερὸ τόνο ὁ ἄγνωστος.

Μὲ ἀνάμικτα συναισθήματα συνέχισε τὸ δρόμο του ὁ Φρίξος. Πέρασε στὸ ἀντικρυνὸ πεζοδρόμιο, ἔστριψε ἀπὸ τὴ ὁδὸ Θεμιστοκλέους καὶ

τράβηξε πρὸς τὸ διαμέρισμα. Γύρω του ἡ κίνηση σ' ἐπνιγε μὰ αὐτὸς κοιτοῦσε τὸ νέο πρόβλημά του, τὴ θέση του στὴν ὀργάνωση καὶ στὴν ἐπανάσταση. Οἱ κουβέντες τοῦ Ἀντρέα τοῦ δημιούργησαν διλήμματα. Εἶχε τόσο αἰνιγματικὸ τόνο ἢ φωνή του, ἐνῶ τοῦ ἄγνωστου ἔμοιαζε σὰν πλάγια εἰρωνεία.

Στὴν ξάπορτα τῆς πολυκατοικίας συνάντησε τὴ θεία ἀναστατωμένη, νὰ κινεῖται ἐδῶ κι' ἐκεῖ σπασμωδικὰ μὲ κινήσεις ποῦ ἐκφράζανε ἀνησυχία, σχεδὸς ὡς τὸν τρόπο.

— Τί συμβαίνει;

— Γρήγορα. Σὲ ἀναζητοῦμε. Τὴν πιάσανε οἱ πόνοι.

— Τὴ Λευκή;

— Ταξί. Γρήγορα. Πάω νὰ τὴ βοηθήσω.

Πετάχτηκε ἔξω, προσπαθώντας νὰ ἐξασφαλίσει ταξί. Ἐπὶ τέλους τὰ κατάφερε, ἐνῶ στὴν εἴσοδο πρόβαλλε ἡ Λευκή, ποῦ δύσκολα περπατοῦσε, κρατώντας τὴν κοιλιά της. Ἡ θεία πῶς πίσω ἔσερνε σχεδὸν στὸ δάπεδο μιὰ βαλίτσα. Τρέξανε κάποιες γυναῖκες ἐκεῖ νὰ βοηθήσουν.

Δὲν περιγράφεται ἡ ἀγωνία του ὥσπου νὰ φθάσουν στὸ Δημόσιο Μαιευτήριο. Στὸ μυαλό του στριφογυρίζανε οἱ φόβοι τῆς Λευκῆς, τὰ ἐνδεχόμενα ἐνὸς ἐλαττωματικοῦ παιδιοῦ, ὁ πιθανὸς κίνδυνος γιὰ τὴ ζωὴ της κι' ἕνα σωρὸ ἄλλες ἀπρόσωπες, ἀσχημάτιστες ἔγνοιες. Ἡ κυκλοφορία αὐτὴ τὴν ὥρα ἦταν μεγάλη. Τοῦτο αὐξανε τὴν ἀγωνία του.

Ἡ θεία μουρμουροῦσε προσευχές, ὅσες εἶχε μάθει στὸ πολὺ μεγάλο διάστημα τῆς ζωῆς της. Ἔτσι θαμπὰ θυμόταν τὴν ἴδια περίπτωσή. Τότε μὲ τὴν ἀδελφή της ὅταν θὰ γεννοῦσε τὴν Λευκή. Καὶ κείνη εἶχε φόβους γιὰ τὸ παιδί. Μιὰ μαμὴ στὸ χωριὸ τῆς διηγήθηκε πολλὰ γιὰ κακόγενες γυναῖκες, παρόλο ποῦ τὴ βεβαίωνε ταυτόχρονα πὼς ὁ σχηματισμὸς της ἔδειχνε πὼς θὰ γεννοῦσε εὐκόλα. Ὁ πατέρας, μάλιστα, ὁ γαμπρός της δηλαδή, δὲν ἄφησε ἄγιο ποῦ δὲν τοῦ ἔταξε βαρύτερα τάματα γιὰ νὰ βοηθήσει τὸν τοκετὸ τῆς γυναίκας του καὶ νὰ χεῖ ἕνα ὑγιὲς παιδί.

Ἡ Λευκὴ τὰ εἶχε ὀλότελα χαμένα. Οἱ πόνοι τῆς γέννας τὴ συνέφεραν λίγο. Τὸ μυαλό της ὅμως δὲν πολυδούλευε. Ἐνα μαῦρο πανὶ ἀνέμιζε μπροστὰ στὰ μάτια της. Τ' αὐτιά της σὰ νὰ βουλώσανε. Ζοῦσε σ' ἕνα ἄλλο κόσμο. Δὲν ἔνοιωθε τίποτε ἀπὸ τὸ ὅ,τι γινόταν γύρω της.

Φτάσανε στὸ Μαιευτήριο. Μεταφέρανε τὴ Λευκὴ στὸ θάλαμο τοῦ τοκετοῦ. Μιὰ λίγο προχωρημένης ἡλικίας νοσοκόμα τοὺς ὑπόδειξε νὰ καθήσουν ἤσυχοι στὸ σαλονάκι. Θὰ τοὺς πληροφοροῦσε σὲ λίγο γιὰ τὸ καθετί.

Ὁ χρόνος δὲν περνοῦσε. Τὰ λεπτὰ μάκραναν καὶ γίνονταν ὄρες.

Σὲ μιὰ στιγμή πέρασε ὁ γιατρός. Ἡ νοσοκόμα τὸν ρώρησε. Πετάχτηκε ὁ Φρίξος ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἀπ' ὅπου κοιτοῦσε ἀφηρημένα τὸν κῆπο, καὶ πλησίασε.

— Λοιπόν, γιατρέ;

— Ὅλα βαίνουν καλῶς. Ἐχομε καιρό.

Ἡ θεία ἀνησύχησε μὲ τὴ δήλωση «ἔχομε καιρό». Ὁ Φρίξος πηγαينوερχόταν. Οἱ σκέψεις ἔρχονταν ἢ μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη βαρεῖες σὰν ὀγκόλιθοι.

— «Ἄν πραγματικὰ ἡ ἐρυθρὰ πείραξε τὴν καρδιά τοῦ μωροῦ; Τὸ χάσαμε. Ἄν τὸ τύφλωσε; Καημένο μου παιδί!»

Ἐνοιωσε τὸ πρῶτο δάκρυ νὰ ἐτοιμάζεται στὴ γωνία τοῦ ματιοῦ του.

— «Ὅμως μὲ βεβαίωσαν οἱ γιατροί. Τότε νὰ κοιτάξουμε τὴ μάνα καὶ τὸ παιδί κατὰ τὸν τοκετό. Ὁ γιατρός εἶπε «ὅλα βαίνουν καλῶς». Ἄρα περιμένουμε φυσιολογικὸ τοκετό».

Γύρισε καὶ κοίταξε τὴ θεία, ποῦ ὄλο κοιτοῦσε τὸ ταβάνι καὶ προσευχόταν νοερά.

— Θὰ βγῶ στὸ κῆπο νὰ καπνίσω, λέει ὁ Φρίξος.

— Ἄσε, παιδί μου, τὸ κάπνισμα. Ἐδῶ καρτεροῦμε τὴν κάθε στιγμή νὰ γενήσουμε.

Πείσθηκε μὲ τὴ ἀπλὴ κουβέντα τῆς θείας πὼς ἔπρεπε νὰ παραμείνει στὸ σαλόνι, ἐδῶ κοντὰ στὴν αἴθουσα τοῦ τοκετοῦ.

Πραγματικὰ ἡ Λευκὴ ἦταν καλόγεννη. Σὲ λίγο ἡ νοσοκόμα τοὺς πληροφόρησε πὼς εἶχανε θαυμάσιο τοκετό.

— Κορίτσι ἢ ἀγόρι;

— Ἀγόρι, ἀπαντᾷ ἡ νοσοκόμα.

— Ἀγόρι; Ἀγόρι; Γερό;

— Σίδερο. Νὰ σᾶς ζήσει.

Παρολίγο ν' ἀρπάξει τὴ νοσοκόμα στὴν ἀγκαλιά του καὶ νὰ τὴ φιλήσει. Ἡ θεία σταυροκοπήθηκε.

— Σ' εὐχαριστῶ Παναγιά τοῦ Γεννάτου, σ' εὐχαριστῶ, ψιθυρίζει ἡ θεία. Θὰ σοῦ κρεμάσω κερί ὅσο τὸ βάρος τοῦ παιδιοῦ.

* * *

Τὸ σπίτι πιά μετατράπηκε σὲ σωστὸ παράδεισο. Δέντρα τὰ ρουχάλακια τοῦ παιδιοῦ. Πουλιὰ τὰ κλάματά του. Κόσμος ἔμπαινε, κόσμος ἔβγαινε. Ἡ θεία ἀσταμάτητα περιδιάβαζε παντοῦ. Τὸν Φρίξο δὲν τὸν ἄφηνε ἢ καρδιά του νὰ λείπει ἀπὸ τὸ σπίτι περισσότερο ἀπὸ πολὺ λίγη ὥρα, ὅσο γιὰ νὰ ψωνίσει στὴ γειτονιά, ν' ἀγοράσει ἐφημερίδα — τσιγάρα ὄχι, γιατί ὁ γιατρός συμβούλευσε νὰ μὴν καπνίζει κανεὶς στὸ σπίτι — ἢ νὰ ρίξει ἐπιστολὲς γιὰ τὴν Κύπρο, ἀκριβῶς στὸ ταχυδρομικὸ κουτί δυὸ βήματα παρέκει. Ἡ Λευκὴ λουζόταν στὴν εὐτυχία. Εἶχε κάπως ἀποκάμει, ἀλλὰ σιγά-σιγά ξανάβρισκε ἕνα πολὺ δραστήριο ἑαυτό. Ἀδιαφόρησε γιὰ καθετί καὶ προσηλώθηκε στ' ἀγόρι της.

Μιά νύχτα καθώς κάθονταν στη βεράντα ή Λευκή ρώτησε με τρόπο πώς θα όνομάζανε τὸ γιό τους. Στὴν ἀρχὴ τῶφερνε γύρο-γύρο γιὰ τὶς συνήθειες ποὺ ἐπικρατοῦν σὲ διάφορα μέρη σχετικὰ μὲ ποιοὶ ὄνομα θὰ πάρει τὸ ἀγόρι καὶ ποιοὶ τὸ κορίτσι.

— "Ὁ ἄνθρωπος ἄσφαλῶς θὰ παίρνει τ' ὄνομα τῆς μακαρισμένης μάνας μου, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τὴν ξαναφέρουμε στὴ ζωὴ, ἀνάμεσά μας, τὴν κάθε στιγμὴ.

Ὁ Φρίξος χαμογέλασε. Δὲ μίλησε ἀμέσως γιὰ νὰ τὴν τυραννήσει λιγάκι καὶ ὕστερα νὰ τῆς δώσει τὴν εὐχαρίστηση.

— Εἶν' ἀλήθεια πὼς ὑπάρχουν αὐτὲς οἱ προλήψεις, τῆς λέει.

— "Ὁχι προλήψεις, Φρίξο. Συνήθειες. Συνήθειες ποὺ διαφέρουν ἀπὸ τὸπο σὲ τὸπο. Ὁ πατέρας μου, π.χ., πῆρε τ' ὄνομα ἐνὸς ξηνητεμένου θείου του. Καὶ ὄφειλε νὰ τὸ κάνει ἢ γιὰγιά μου, γιὰτὶ αὐτὸς ὁ ξηνητεμένος θεῖος ξεχρέωσε τὰ κτήματά τους στέλνοντας, χωρὶς ὑποχρέωση, δολλάρια.

— Μπράβο του.

— Βλέπεις; Ὁρισμένες ὑποχρεώσεις ἀλλάζουν τὴ συνήθεια. Δικαιολογημένα. Ποιὸς θὰ κατηγοροῦσε τὴ γιὰγιά μου ποὺ εἶχε παραβεί τὴ συνήθεια τοῦ χωριοῦ της;

— Κανείς.

— Ὁ πατέρας μου π.χ. γιὰ μένα ὑπῆρξε καὶ πατέρας καὶ μητέρα καὶ μεγαλύτερος ἀδελφός. Τὸ ἀναγνωρίζεις, δὲν εἶναι;

— Ἄσφαλῶς. Ἡ θεία σου

— Δὲν λέω, πολλὰ τῆς χρωστῶ.

— Μ' ἄλλα λόγια, Λευκή, θέλεις νὰ μάθεις ποιοὶ ὄνομα ἐπιθυμῶ νὰ δώσουμε στὸ ἀγόρι μας. Ναι;

— Δηλαδή, ἀπλῶς κουβεντιάζουμε....

— Λοιπόν, συμφωνῶ μαζί σου. Τ' ὄνομα τοῦ πατέρα σου.

— Φρίξο μου, χρυσέ μου, ξεφώνισε ἢ Λευκή καὶ ἀναλύθηκε σὲ κλάματα.

Τὴν ἴδια ὥρα ἢ θεία ἔβγαине στὴ βεράντα γιὰ νὰ ἐτοιμάσει τὸ τραπέζι γιὰ τὸ βραδυνὸ φαγητό.

— Θεία, θείτσα μου. Τὸ ἀγόρι μας θὰ πάρει τ' ὄνομα τοῦ πατέρα μου. Αὐτὸ θέλει ὁ Φρίξος.

— Εἶσαι μάλαμα, σωστὸ μάλαμα, Φρίξο μου, λέει ἢ θεία καὶ σηκῶνε τὴν ποδιά της νὰ σφογγίσει τὸ πρόσωπο.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο εἶχε πολλὴ εὐτυχία στὸ διαμέρισμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟΤΡΙΤΟ

Στὰ τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ ἦρθε ὁ πατέρας. Οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀγορᾶς ἐκείνου τοῦ παλιοῦ τύπου, δὲν ἐγκαταλείπανε τὸ κατάστημά τους. Μόνο στὶς μεγάλες γιορτὲς (Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Ἀνάσταση). Ἡ ζωὴ τους συνδεόταν μὲ αὐτό, ἀποτελοῦσαν τὰ δυὸ ἓνα ὄν, ἀπόλυτα ὀργανικό. Τὶς Κυριακὲς καὶ τὰ βράδια, ἂν τοὺς πρόσεχες, βεβαιωνόσουν πὼς τὸ σέρνανε μαζί τους, ὅπως τὰ σαλιγκάρια τὸ καυκί τους. Ἀλλὰ ὁ πατέρας θυσιάσε λίγη ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀνάπαυση γιὰ νὰ ἰσχυρῶς στὴν Ἀθήνα νὰ δεῖ τὸ συνονόματό του ἐγγονό, νὰ παραστῆ στὴ βάπτισή του. Χωρὶς πιά γι' αὐτὸν δὲν ὑπῆρχε, ἀφοῦ τὸ σπλάχνο του, ἢ Λευκή, ζοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὸ νησί.

— Αὐτὸ, πατέρα, τί εἶναι ἐδῶ μέσα στὸ χαρτοφύλακα;

— Βερεσέδια τοῦ καταστήματος. "Ἄμα ἔχω καιρὸ ἐδῶ θὰ τὰ τακτοποιήσω.

— Μὰ ἦρθες νὰ ξεκουραστεῖς ἐδῶ καὶ νὰ σὲ χαροῦμε. Νὰ μᾶς χαρεῖς... Λέω νὰ κάνεις καὶ λίγα μπάνια στὸ Λουτρακί ἢ... δὲν ξέρω ποῦ θὰ σοῦ ὑποδείξει ὁ γιατρός.

— Δὲν μπορῶ, παιδί μου, νὰ κάθομαι μὲ δεμένα χέρια. "Ἐχω καὶ τὶς ἀϋπνίες μου. Γιατὶ νὰ μὴ χρησιμοποιήσω τὸ καθισιό μου καὶ νὰ τακτοποιήσω τὶς δουλειές μου; Ἡ ἀγορὰ δὲν χωρατεύει. Αὐτὴ ἢ... ὑποχρεωτικὴ, δὲν λέω, ἀπουσία μου ἀπὸ τὴν πιάτσα θὰ μοῦ στοιχίσει.

Ὁ Φρίξος δὲν ἀνακατεύτηκε στὸ διάλογο πατέρα καὶ κόρης. Δὲν τοῦ ἔπεφτε καὶ λόγος. Ἐξᾴλλου, φοβόταν μήπως γίνε καὶ κανένα πλάγιο σχόλιο γιὰ τὴν ἀδιαφορία ποὺ ἔδειχνε ὁ πατέρας του. Ἡ ἀδιαφορία ποὺ ὀφειλόταν στὴν παρατυπία τοῦ γιοῦ νὰ μὴ δώσει στὸν ἐγγονό τὸ δικό του ὄνομα. Σ' ἓνα γράμμα του τὸ εἶχε δηλώσει καθαρά. "Ἐγγραφε. «Καλόηχο εἶναι καὶ τ' ὄνομά μου, τοῦ πρόπαπού μου. "Ἄλλο παιδί ἀπὸ σένα δὲν ἔχω. Ποιὸς θὰ συνεχίσει τὴ γενιά μας;» Καὶ ἄλλα λιγάκι προσβλητικά. Προσπάθησε τότε ὁ Φρίξος νὰ δικαιολογηθεῖ. Τὸ δέχτηκε ὁ πατέρας του, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἓνας τοῖχος ὑψώθηκε ἀνάμεσά τους.

— Τὴν Κυριακὴ θὰ βαφτίσουμε τὸ ἀγόρι μας, δηλώνει ὁ Φρίξος. Τὰ κανόνισα μὲ τὸν ἱερέα. Νονός; Ὁ πατέρας.

— Ἐπιτρέπεται; ρωτᾷ ὁ πατέρας.

— Μὲ τὸ χρῆμα ἢ τὸ κόλλο ὅλα ἐπιτρέπονται.

— Ὁ Θεός;

— Τέτοιους ανθρώπινους νόμους δὲν τοὺς ἔχει σὲ μεγάλη ὑπόληψη.
'Εκεῖνος καθαρὴ καρδιὰ κοιτάζει.

— Ἡ γλώσσα νὰ μὴν προτρέχει..., σημειώνει ὁ πατέρας.

— Τῶν συμφερόντων, συμπληρώνει ὁ Φρίξος.

— Πάλιν μᾶς πρόσβαλες, σχολιάζει ὁ πατέρας. 'Αλλὰ ἔχουμε ὅλοι εὐτυχία. Τὰ λόγια θὰ λογαριάζουμε τώρα;

— Τὴν καρδιά, ἐπεμβαίνει ἡ θεία.

— Τὴν καρδιά, συμφωνᾷ ὁ Φρίξος.

— "Ὅτι πεῖ τ' ἀγόρι μας. Τί λὲς ἀγοράκι μου; ρωτᾷ ἡ Λευκὴ τὸ μωρὸ πὸν ἄρχισε νὰ κλαψουρίζει.

— "Ὡρα γιὰ τὸ γαλατάκι του, ἐξηγεῖ ἡ θεία. "Ἄσε τὸ μωρὸ σ' ἐμένα.

Καὶ πέρασε ἡ ὥρα στὴ βεράντα μὲ ὠραῖες κουβέντες καὶ ὠραίους συλλογισμούς.

* * *

"Ἐνα ἀπογευματάκι, ἐκεῖ πὸν κοιτάζε ὁ πατέρας πέρα τὸν ὀρίζοντα ἀπὸ τὴ βεράντα, φώναξε τὴ Λευκὴ.

— Λευκὴ, θυμᾶσαι τὴ συμμαθήτριά σου τὴν 'Ελένη;

'Ἡ Λευκὴ βγῆκε ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς κουζίνας στὴ βεράντα. Κρατοῦσε στὰ χέρια κάτι ρουχαλάκια τοῦ παιδιοῦ.

— Τὴν 'Ελένη...! Καλὲ ποιὸς τὴν ξεχνᾷ; Περάσαμε ἕξι χρόνια στὸ ἴδιο τμήμα τοῦ σχολείου. Μᾶς τάραξε στ' ἀστεῖα καὶ στὴν ἔξυπνη κουβεντούλα. Δὲν τῆς ξέφυγε τίποτα.

— Πέρασε μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ σὲ ζήτησε.

— 'Εμένα; "Ἡ τὸν Φρίξο;

— Πρῶτη ἐρώτηση ἦταν γιὰ σένα. "Ἄμα τὴν πληροφόρησα πὼς πῆγες στὴν Ἀθήνα νὰ βρεῖς τὸ σύζυγό σου, περίττευε δεύτερη ἐρώτηση. Δὲν εἶναι; Ξέρεις, συνδέομαι λίγο-πολὺ μὲ τὸν Παπαχρυσοστόμου καὶ τοὺς ἄλλους.

— Ποιοὺς ἄλλους, πατέρα;

— Τὴν παρέα, τὴ συντροφιά, τὴν ομάδα, κλπ.

— Μμ! αὐτοὺς χρηματοδοτοῦσες;

— "Ὅχι. Τοὺς δάνειζα ἄτοκα ὅταν χρειάζονταν λεφτὰ γιὰ τὶς προμήθειες πυρομαχικῶν.

— Καὶ σοῦ ὑπογράφανε χρεωστικὰ γραμμάτια;

— "Α! ὄχι. Πίσω ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ πόρτα τοῦ καταστήματος γράφαμε τὸν ἀριθμό. Αὐτὸ ἦταν τὸ γραμμάτιο.

— Λοιπόν;

— Μπράβο τῆς κοπέλλας. Εἶχε μιὰ λαχτάρια τοῦ ἄλλου κόσμου κι' ἔτρεξε στὸ σπίτι μας νὰ συνέλθει προτοῦ φύγει γιὰ τὸ σπίτι της, ἐκεῖ στὸ προάστιο. Δὲν ἔνοιωθε καλὰ, ἡ Λευκωσία γέμισε περίπολα.... Τέλος πάντων θεώρησε καλὸ νάρθει κοντὰ μας. Βέβαια, ὅπως ἀντελήφθηκα, πέρασε πρῶτα ἀπὸ τοῦ γιαιτροῦ, τοῦ Κυδάση. Φαίνεται δὲν τὸν βρῆκε στὸ ἰατρεῖο του καὶ προχώρησε πιὸ κάτω σ' ἐμᾶς. Τῆς ἔδωσα βέβαια κάτι νὰ πιεῖ, τὴν καθυσύχασα μὲ πατρικὰ λόγια. "Ἦστερα τὴ ρώτησα τί τὴν ἔχει ἀναστατώσει. «'Ἡ βόμβα Ρο», μοῦ ἀπαντᾷ κι' εἶδα τὰ μάτια της νὰ γουρλώνουν. «'Ἄν αὐτὸ σὲ στενοχωρεῖ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μοῦ πεῖς ὅ,τιδήποτε...» τῆς λέω. 'Εκείνη σιώπησε λίγο. "Ἦστερα μὲ κοιτάξε καὶ ἄρχισε νὰ διηγεῖται τὸ πάθημά της. "Ἀρχισε, λέει, τὸ πρωτὶ ἀπεργία τοῦ μαθητόκοσμου. 'Ἡ μέρα ἦταν συννεφιασμένη. Τὸ ἀπόγευμα ὁ Παπαχρυσοστόμου τῆς ἔφερε μιὰ βόμβα Ρο, στρογγυλὴ, ὅσο μιὰ σφαῖρα πὸν ρίχνουν οἱ ἀθλητές. «'Ἐχει μέσα ἐκρηκτικὸ ὑγρὸ, 'Ελένη», τῆς λέει. «Πρόσεχε. Τύλιξέ τὴν σὲ χαρτὶ καὶ κρύψε τὴ στὸ συρτάρι τῆς πρόχειρης ἀποθήκης. Αὔριο θάρθει μιὰ κοπέλα νὰ τὴ μεταφέρει στὸ κρησφύγετο τοῦ ἀρχηγοῦ». Τὴν τύλιξε μὲ σταπόχαρτο, γύρω μπόλικο βαβάκι, ἀπάνω ἐφημερίδες κι' ὕστερα πίτυρα γύρω-γύρω γιὰ μεγαλύτερη ἀσφάλεια. Σήμερα ἦρθε ὁ Παπαχρυσοστόμου καὶ σὲ λίγο μιὰ μαθήτριά. Στὸ νέψιμο του κατάλαβε. "Ἄνοιξε τὸ συρτάρι καὶ πῆρε τὴ βόμβα. 'Ἡ μαθήτριά καλὰ κι' ἡ βόμβα κύλησε κάτω στὸ χαλὶ κι' ἔφτασε ὡς τὴν πόρτα τοῦ γραφείου. Μιὰ παρατεταμένη φωνὴ τῆς ξέφυγε, ἐνὺ σκέπαζε τὸ πρόσωπο. «Εὐτυχῶς δὲν εἶχε ἐκραγεῖ. 'Αλλοιῶτα ὅλοι θὰ τινάζομαστε στὸν ἀγέρα. Καὶ πολλὸς κόσμος πὸν περνοῦσε ἔξω στὸ δρόμο θὰ γινόταν κομμάτια», μοῦ λέει.

'Ἡ Λευκὴ ἔμεινε ἀκίνητη, κρατώντας τὰ ρουχαλάκια πὸν ἑτάζανε νερό.

— Μὴν πεῖς τίποτα στὸν Φρίξο, πατέρα. "Ὅλα αὐτὰ τὸν ἐρεθίζουν. 'Ἐχει βέβαια καταλαγιάσει μέσα του ἡ ἔξαψη κι' ἡ ἐπανάσταση, ἀλλὰ δὲν ξέρεις τί μπορεῖ νὰ ξυπνήσει σὲ κάποια στιγμή.

'Ὁ πατέρας κούνησε τὸ κεφάλι σὰ νᾶλεγε πὼς συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποψη τῆς κόρης του. 'Ἡ θεία βγῆκε μ' ἕνα κάδο νερὸ νὰ καθαρίσει τὴ βεράντα κι' ἔκανε κινήσεις νὰ ἐννοήσουν πὼς ἔπρεπε νὰ μποῦνε προσωρινὰ μέσα στὸ σαλόνι.

* * *

'Ἡ βάπτισμα ἔγινε. 'Ὁ παπὸς καὶ νονὸς πετοῦσε στὰ σύννεφα. "Ἐνοιωθε μέσα του νεανικὸς παλμὸς. Στὸ σπίτι, ὅταν γυρίσανε, τοὺς ἀνάγγειλε πὼς χαρίζει στὸ ἀγοράκι τοὺς τὸ σπίτι στὴν ἐξοχὴ κι' ἕνα πορτοκαλεῶνα πέντε σκάλες πέρα πρὸς τὴν παραλία.

— Καὶ τί θ' ἀπομείνει γιὰ μᾶς; λέει ἡ Λευκὴ κατακόκκινη ἀπὸ τὴ χαρὰ της.

— Έχεις πολλά να πάρεις, κορούλα μου. Νά εὐτυχίσετε θέλω. Νά ζήσετε καὶ νά χαρεῖτε τοῦτο τὸν ἐπίγειο κόσμο, ποὺ δὲν....., κόμπιασε ὁ λόγος στὸ στόμα του.

— Καλέ, πατέρα, σ' ἀγαποῦμε.

— Εἶσαι ἕνας ἄγγελος, λέει ἡ Λευκὴ καὶ τὸν ἀγκάλιασε. Μόνο πῶς δὲν ξυρίζεσαι καλὰ κι' ἀφήνεις ἐδῶ κι' ἐκεῖ.... γέني.

Γελάσανε.

— Εἶναι καὶ παραεῖναι, μурμουρᾷ ἡ θεία, ἐνῶ πήγαινε ν' ἀπλώσει λίγα ρουχαλάκια τοῦ μωροῦ.

Ἄπο Φρίξος σὲ λίγο κατσούφιασε. Ἡ ἀπουσία των δικῶν του λιγότευε τὴ χαρὰ αὐτῆς τῆς μέρας. Ἐνοιωθε καὶ ταπείνωσε ἀπὸ τὰ δῶρα, ἐνῶ οἱ δικοὶ του σιωποῦσαν. Φαίνεται πῶς ὁ πατέρας μυρίστηκε τὴ στενοχώρια τοῦ γαμπροῦ του. Στὴν ἀρχὴ τὸν κοίταξε κάπως εἰρωνικά. Ὅχι γι' αὐτόν, ἀλλὰ γιὰ τὸν παμπόνηρο πατέρα του. Ὅμως γρήγορα συνῆλθε καὶ μέτρησε τὰ λόγια του.

— Ἄπο ἕνα παιδί ἔχουμε ὅλοι μας κι' ἕνα πρὸς τὸ παρὸν ἐγγονάκι. Δικὰ του ὅλα. Ὅσα μᾶς ἔστειλε ὁ Θεὸς κι' ὅσα κερδίσαμε μὲ τὸν ἰδρώτα μας.

Ἄπο Φρίξος ἀναστέναξε. Τὴν ἴδια στιγμή χτύπησε τὸ κουδούνι τῆς πόρτας. Ἡ θεία ἀνοιξε.

— Ὁ θυρωρός.

— Νά σᾶς ζήσει ὁ νεοφώτιστος. Τοῦτο τὸ γράμμα ἤρθε χθές. Δὲν ξέρω πῶς παράπεσε στὴ δίπλα τοῦ πάγκου. Μὲ συγχωρεῖτε. Ἐλπίζω νὰ μὴν εἶναι ἐπεῖγον.

— Νά σὲ κεράσουμε, καλέ....

Ἡ θεία κέρασε τὸν θυρωρό. Αὐτὸς εὐχήθηκε κι' ἔφυγε.

— Τί συμβαίνει, θεία;

— Γράμμα, ξεχασμένο γράμμα, παραπεταμένο, κάτι τέτοιο.

Ἄπο Φρίξος τὸ πήρε μ' ἐκπληξη.

— Ἄπο τὸν πατέρα μου.

Μὲ ταραχὴ τὸ ἀνοιξε. Διάβασε γρήγορα τὶς πρῶτες γραμμές. Ὑστερα δάκρυσε. Δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσει. Κοίταξε ὅλους μ' ἕνα εἶδος περηφάνειας, μὲ ψηλὰ τὸ μέτωπο καὶ μὲ δυὸ τρία κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ.

— Δῶσε το, φωνάζει ἡ Λευκὴ.

— Δικό σου.

— Νά τὸ διαβάσω δυνατά;

— Ὅπως προτιμᾶς, Λευκὴ μου.

Ἄρχισε ἡ Λευκὴ νὰ τὸ διαβάξει:

« Ἀγαπημένα μου παιδιὰ,

Πόσο θάθελα νὰ βρισκόμουν κι' ἐγὼ στὴν Ἀθήνα μαζί σας νὰ δῶ τὸν ἐγγονό μου νὰ βαπτίζεται καὶ νὰ μυρώνεται. Ὅμως ἡ μητέρα σας μὲ τὸ ἄσθμα τῆς δὲν πηγαίνει καλὰ. Ἐχει συνεχῶς παροξυσμούς. Ποῦ νὰ τὴν ἀφήσω; Ὅα περιμένουμε νάρθειτε ἐσεῖς.

Οἱ δουλειές πηγαίνουν καλὰ. Οἱ κῆποι μας ἔχουν μπόλιχο καρπὸ. Ἡ εὐλογία τοῦ μωροῦ ἀπλώθηκε στὰ δέντρα μας. Ποτὲ δὲν κάρπισαν τόσο πλούσια. Ἐκαμα δυὸ διατρήσεις καὶ βρῆκα ἄφθονο νερό. Τὸ νερὸ τῆς μιᾶς διάτρησης θὰ τὸ νοικιάζω καὶ τὸ εἰσόδημά τῆς θὰ τὸ καταθέτω στὴν τράπεζα στ' ὄνομα τοῦ παιδιοῦ σας κι' ἐγγονοῦ μου.

Νά μοῦ στείλεις, Φρίξο, πληρεξούσιο, νὰ μεταβιβάσω στὸ μωρὸ τὰ δυὸ σπίτια τῆς Λευκασίας. Ἄπο τὸ εἰσόδημά τους θὰ σπουδάσει καὶ νὰ μὲ μακαρίζει ὅταν θὰ βρισκομαι στὸν ἄλλο κόσμο. Σ' ἐσένα καὶ στὴν Λευκὴ, ἀπὸ μισό, θὰ σᾶς μεταβιβάσω τὸ μικρὸ λεμονόδασος πρὸς τὸ μοναστήρι.

Χίλια φιλιὰ σὲ ὅλους σας.

Μὲ ἀγάπη,
ὁ πατέρας σου.»

— Τὸ λεμονόδασος ἐπιστρέφεται. Ἄνηκε στὸν μακαρίτη τὸν πατέρα μου, σχολιάζει ὁ πατέρας τῆς Λευκῆς. Πάντως ἡ χειρονομία του ἔχει πολλὴν ἀνθρωπιά.

Ἄπο Φρίξος πῆγε στὸ μπάνιο, νίκησε, χτένισε τὰ μαλλιά του καί, χωρὶς νὰ πεῖ ποῦ πάει, βγήκε. Προτίμησε νὰ περιπλανηθεῖ στοὺς ἡσυχους σήμερα δρόμους τῆς γειτονιάς, ἀπρροφημένος στὸν ἑαυτό του. Ἡθελε νὰ χωνέψει λίγο τὸ εὐτυχισμένο γεγονός τῆς συμφιλίωσης μὲ τὸν πατέρα του.

Στὴν περιπλάνησή του δὲν συνάντησε γνωστὸ ἄνθρωπο. Ἐτσι δὲν τὸ διέκοψε κανεὶς ἀπὸ τὶς σκέψεις του. Στὴν Λεωφόρο Ἀλεξάνδρας περπάτησε μὲ πιὸ γρήγορο βῆμα. Ἐδῶ ἡ κίνηση συχνὰ τὸν ἀποσποῦσε. Κάποτε ἔφτασε στὸ τέρμα ἐκεῖ στοὺς Ἀμπελόκηπους.

— Ὅα στείλω τηλεγράφημα, ψιθύρισε.

Αὐτὴ ἡ σκέψη τὸν ἀνακούφησε. Βρῆκε ἕνα τρόπο νὰ ἐκφράσει τὶς εὐχαριστίες του καὶ νὰ δώσει μιὰ χαρὰ στοὺς γονιοὺς του.

Ἐστειλε τὸ τηλεγράφημα.

«Σᾶς ἀγαποῦμε ὅλοι. Τὸ ἀγοράκι σᾶς φιλεῖ»

Φρίξος — Λευκὴ.

Γυρίζοντας σπῖτι αισθανόταν ξαλάφρωση. Τὸ βάρος τοῦ τελευταίου μήνα δὲν πίεζε πιὰ τὸ στῆθος του. Καὶ θὰ μποροῦσε νὰ κοιτάζει κατὰματα τὸν πατέρα τῆς Λευκῆς.

* * *

Στο διαμέρισμα ὁδὸς Σκουφᾶ βρεθῆκανε ἀρκετοί. Ἐπίγουσα συνάντηση τὴν χαρακτήρισε ὁ Ἀντρέας. Ἦρθαν ἡ Μαρία, ὁ ἀρραβωνιαστικός της ὁ γεωπόνος, ὁ Ἀντρέας καὶ δυὸ τρεῖς ἄλλοι. Ὁ Φρίξος ἔφτασε τελευταῖος, χωρὶς νεῦρο καὶ ὄρεξη. Ὁ οἰκοδεσπότης τοὺς κέρασε λεμονάδες. Οἱ πρῶτες ἀνταλλαγές σχετίζονταν μὲ τὶς σπουδές, ἀν πῆγανε ἐξοχὴ κάπου, ἀν ἄλλαξαν σπίτι, τί νέα ἔχουν ἀπὸ τοὺς δικούς τους κάτω στὸ νησί.

Ὁ γηραιότερος καὶ ὑπεύθυνος ἔφερε τὴ συζήτηση στὸ ἐπίμαχο θέμα.

— Χρειάζονται καινούρια χέρια ἐκεῖ κάτω. Οἱ τάξεις τῶν ἀγωνιστῶν ἀραιώσανε. Εἴχαμε ἀρκετὲς συλλήψεις, πολλοὶ ἐπικηρυχθῆκανε, γι' αὐτὸ κρύβονται, μερικοὶ θέλησαν νὰ μπουῖν στὸ περιθώριο. Ἐπάρχει μὴ πτώση στὸν ἐνθουσιασμό τοῦ λαοῦ. Ἐνα εἶδος βαριεστιαμάρας, ποὺ γρήγορα θὰ ὀδηγήσει στὴν ἀδιαφορία.

— Καὶ τῶχουμε ἐμεῖς οἱ Ρωμιοὶ ν' ἀνάβουμε εὐκολὰ κι' εὐκολὰ νὰ σβήνουμε, παρατηρεῖ ἕνας.

— Δὲν εἶναι αὐτό. Κοντεύουν 3 1/2 χρόνια ἀγῶνα. Ὁ πολὺς κόσμος δὲν μπορεῖ νὰ κυκλοφορεῖ μόνο σ' ἕνα πλαίσιο ζωῆς καὶ νᾶχει ἀπὸ τὴν ἄλλη συνεχῶς τὶς ξένες δυνάμεις νὰ τὸν δυσκολεύουν στὰ καθημερινὰ του ἔργα. Δὲν μποροῦν νὰ προγραμματίσουν μέλλον οἱ ἄνθρωποι. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐδῶ παρατηροῦνται κάποιες κινήσεις, ποὺ τὰ παρασκήνια λένε πῶς πᾶμε γιὰ συμβιβασμούς.

— Δὲν εἶναι ἄσχημο ἕνας λογικὸς συμβιβασμός, παρατηρεῖ ἄλλος.

— Ἐξαρτᾶται τί εἶδους συμβιβασμός. Μὴ ξεχνᾶτε πῶς ἡ Ἀγγλία ἔχει παράδοση νὰ γλυστρά μὲσα ἀπὸ... λογικοὺς συμβιβασμούς.

— Ἐμεῖς τί μποροῦμε νὰ κάνουμε, ἐμεῖς δηλαδὴ ποὺ βρισκόμαστε ἐδῶ; ρωτᾷ ὁ Ἀντρέας.

— Θέλουν ἀσκημένα χέρια στὰ ἐκρηκτικά, δηλώνει καὶ κοιτάζει τὸν Φρίξο.

— Ὁ Φρίξος, ὁ Πάνος ἐδῶ καὶ ὁ..., δείχνει τὴ Μαρία.

Ὁ Φρίξος ἴδρωσε.

— Τί λές, Φρίξο;

— Λέω πῶς εἶμαι πιά πατέρας.

— Δηλαδὴ; τὸν ρωτᾷ ὁ Ἀντρέας.

— Δηλαδὴ ἔχω εὐθύνες γιὰ ἄλλους, ἐνῶ ἐσεῖς ὅλοι εἴσαστε ἀνύπαντροι, χωρὶς καμμιά ὑποχρέωση ἔναντι κανενός.

Ὅλοι ἀλληλοκοιταχτήκανε. Ἡ σιωπὴ τους δὲν ἄρεσε στὸν Φρίξο. Σηκώθηκε καὶ τοὺς κοίταξε μὲ βλέμμα πολὺ σταθερό.

— Ἐγὼ πολέμησα, κάθησα στὸ κελλί, ἀνακρίθηκα, πέρασα ἀπὸ τὴ λαιμητόμο πλάϊ. Δὲν παραπονέθηκα. Πῆρα καὶ ἄδεια νὰ φύγω ἀπὸ τὸ νησί, ἀφοῦ πιά ἤμουν σημαδεμένος ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους. Πῶς τὸ κατόρ-

θωσα; Ὁ Θεὸς τὰ κανόνισε. Τώρα, ὅπως δῆλωσα, ἔχω παιδί. Ὁ νοῦς μου προσηλώθηκε στὸ γιό μου. Δὲν θάχω τὴν ψυχραιμία ποὺ χρειάζεται. Μήτε ἡ ψυχὴ μου θ' ἀντέξει σὲ βασιανιστήρια.

Ἀκολούθησε μιὰ ἐντονη συζήτηση. Εἶν' ἀλήθεια πῶς ξεφύγανε ἀπὸ τὸ στόμα ὄλων μερικὲς πικρὲς ἐκφράσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες, ὅπως δῆλωση, ὅλοι θὰ μετάνιωσαν ἀργότερα.

Λίγο ἀργὰ χωρίσανε, χωρὶς νὰ φτάσουν σὲ κανένα ἀποτέλεσμα. Ὁ Ἀντρέας δῆλωσε πῶς πάει σὲ κάποιον φίλο σ' ἐφημερίδα ἴσως μάθει τίποτα σχετικὰ μὲ τὶς κινήσεις στὸν πολιτικὸ τομέα. Κάτι ψιθυρίζεται πῶς ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση δέχεται κάποιον σχέδιο.

Ὁ Φρίξος, ἀπὸ μιὰ πάροδο, κατέβηκε στὴν Πανεπιστημίου. Ἀφηρημένος, μέσα στὶς σκέψεις του, μὲ πολὺ πικρὰ συναισθήματα, σκουνοῦσε διαρκῶς τοὺς βιαστικούς διαβάτες χωρὶς πιά νὰ προσέχει μὲ τί τὸν περιλούζανε. Οὔτε κἂν ἐδιαφέρθηκε ἀν κάποιος συμπατριώτης του καθόταν ἀντίκρου στοῦ «Γαμβέττα». Τί ν' ἀκούσει νέα καὶ ἱστορίες μιὰ καὶ ἡ χολὴ πίκρανε τὸ στόμα του; Στὴν ὁδὸ Θεμιστοκλέους ἔστριψε. Κάποτε ἔφτασε στὸ διαμέρισμά του. Ἡ Λευκὴ τὸν ὑποδέχθηκε γεμάτη τρυφερότητα. Ὅσο κι' ἀν τὴν ἀπασχολοῦσε τὸ παιδί, δὲν στέρησε τὸν ἄντρα της ἀπὸ τὸ χᾶδι, ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ ἀπὸ τὴν περιποίηση. Μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ πατέρα της πῆρε καινούριες δυνάμεις, ἐνοιωθε τρεῖς ἄντρες νὰ τὴν προστατεύουν μὲ τὸν ἴσκιό τους. Ὁ πατέρας στὸ παρελθὸν μὲ τὴν περιουσία ποὺ τῆς μάζευε, ὁ Φρίξος στὸ παρὸν μὲ τὴν ἀγάπη του καὶ τὸ παιδί στὸ μέλλον, ποὺ θὰ συνεχίσει τὸν ἴσκιό τοῦ παποῦ καὶ τοῦ πατέρα.

Ὁ Φρίξος ἀμέσως ἄλλαξε ἐκφραση καὶ διάθεση. Ἐρχόταν στὸν παρὰδεισό του. Ρώτησε γιὰ τὸ γιό του. Οἱ ἀπαντήσεις τὸν ἐνθουσίασαν. Ὁ πεθερός του καθόταν στὴ βεράντα καὶ τὸν λυπόσουν γιὰ τὴν ἀπραξία του. Ἡ θεία, ποὺ νὰ καθήσει μιὰ στιγμή!

Ὡστόσο ἡ Λευκὴ ἀπὸ ἐνστικτο κάτι ἐνοιωσε. Τὸν κοίταξε ἐξεταστικά.

— Τί σοῦ συμβαίνει, Φρίξο;

Ἡ ἐρώτηση τὸν ἔφερε πίσω στὰ πικρὰ ἐπεισόδια τῆς συνάντησης. Σήκωσε τοὺς ὤμους γιὰ νὰ δείξει πῶς δὲν εἶχε τίποτε νὰ πεῖ.

— Ὅχι! ὄχι! Κάτι σὲ τυραννεῖ, τοῦ παρατηρεῖ.

— Ἡ ἀγάπη σου.

— Ἐπιμένω. Ἡ Μαρία κι' ὁ Ἀντρέας τόσο καιρὸ μᾶς ξέχασαν. Γιατί σὲ κάλεσαν ἐπείγοντως νὰ βρεθεῖτε στοῦ Ἰωαννίδη;

— Συζητήσαμε γιὰ τὶς ἐξελίξεις τοῦ ἀγῶνα.

— Πιστεύω νὰ μὴν ἔχουμε ἀναμίξεις.

— Ἐγὼ; Μά, Λευκὴ μου, εἶμαι πιά πατέρας. Γνοιάζομαι γιὰ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ κι' ἄς εἶναι ἀκόμα ἕνα κομμάτι πράμμα τόσο δά.

— Αὐτὸ μ' εὐχαριστεῖ καὶ μὲ καθησυχάζει.

Βγήκανε στὴ βεράντα.

— Ἀγαπητέ μου πεθερέ, καλησπέρα.

— Καλῶς τονε τὸν Φρίξο μου. Σὲ χάσαμε τὸ δειλινό.

— Ἔ! βλέπεις.... ξεμούδιαζα ἀπὸ τὴν εὐτυχία.

— Σταυροκοπήσου, παιδί μου, παρεμβαίνει ἡ θεία. Μὴ ματιάζεις μόνος σου τὸν ἑαυτό σου.

— Ἡ ὕβρις τῶν ἀρχαίων, σχολιάζει ὁ πατέρας.

Μὲ πολὺ παράδοξο τρόπο ἔτριψε τὶς φοῦχτες τοῦ ὁ Φρίξος. Ἔτσι ἔδειχνε τὴν ἱκανοποίησή του, ἀλλὰ καὶ κάποια τελικὴ ἀπόφαση, πού ἀνοίγε νέο δρόμο στὴ ζωὴ του. Πραγματικὰ εἶχε πιά συνειδητοποιήσει τὴ νέα του θέση. Τοῦ φαινόταν πὼς ἀπόκτησε πιά βαρύτητα.

Ὁ πατέρας τὸν παρακολουθοῦσε μὲ μισὸ μάτι. Προσπαθοῦσε νὰ μαντέψει αὐτὴ τὴ νέα στάση.

— Μήπως λύθηκε τὸ κυπριακό, Φρίξο; ρωτᾷ σὲ μιὰ στιγμή.

— Ποῦ νὰ ξέρω; Δουλειὰ τῶν ὑπευθύνων εἶναι, πού ἀναλάβανε νὰ μᾶς ἀντιπροσωπεύσουν. Νὰ σᾶς πῶ. Θᾶθελα νὰ λυθεῖ ὅπως τὸ πεθυμούσαμε καὶ ὅπως τὸ προγραμματίσαμε. Ἀλλὰ νὰ σπαζοκεφαλιάζω γι' αὐτό, δὲν θᾶθελα.

Ὁ πατέρας ξερόβηξε. Πολλὰ μυρίστηκε μὲ τοῦτες τὶς ἀπαντήσεις τοῦ Φρίξου. Καὶ εὐχαριστιόταν μ' αὐτά, γιατί καθησύχαζαν κάποιοι φόβοι του. Ἐτρεμε μήπως γυρίσει στὸ νησί κι' ἀναλάβει κάποια δράση, μὲ ὅλες τὶς πιθανὲς συνέπειες, πού θὰ μαυροφοροῦσαν τὸ σπίτι.

Ἐνα κλάμα τοῦ παιδιοῦ ξεσήκωσε ὄλους.

— Αὐτὸ εἶναι ἡ ζωὴ μου πιά, συμπεραίνει ὁ Φρίξος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟΤΕΤΑΡΤΟ

Ὁ χειμῶνας εἶχε πολλὲς ἀμφιταλαντεύσεις. Ὁ Φρίξος τὶς κατανικοῦσε μὲ τὸ πολὺωρο διάβασμα καὶ μὲ τὰ ἐργαστήρια στὸ Πανεπιστήμιο. Δὲν ἀντιμετώπιζε τὴν ἐπιστήμη του παρὰ σὰν ἐπάγγελμα πού θὰ τοῦ ἀνοίγε ἕνα μέλλον. Δὲν ἔνοιωθε ἐξασφάλιση μὲ τὶς περιουσίες τῶν γονιῶν. Ἦθελε καὶ δικὰ του στέρεα πόδια στὴ ζωὴ. Ἔτσι, ἀσαφῶς, ὄνειρευόταν νὰ στήσει ἐργοστάσιο χυμοποιίας. Τὰ δυὸ σπίτια τοῦ διαθέταν πολλὰ λεμονόδεντρα καὶ πορτοκαλιές. Θὰ μπορούσε νὰ ἐξασφαλῆσει τὴ συγκομιδὴ καὶ τῶν γειτονικῶν του περιβολιῶν. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θᾶδινε καὶ δουλειὰ σὲ πολλὰ χέρια. Θὰ γινόταν παράγοντας σὲ ὅλη τὴν περιοχὴ. Καὶ θὰ ἐτοίμαζε τὸν δρόμο γιὰ τὸν γιό του. Στὸ κάτω-κάτω ὅταν ἀποφάσιζε νὰ γίνε χημικὸς — ἐνῶ ὁ πατέρας του τὸν προόριζε γιὰ γεωπόνον — σχεδίαζε βιομηχανίες κι ἐργοστάσια μέσα στὸ μυαλό του.

Μιὰ μέρα βρῆκε στὸν δρόμο τὸν Ἄντρεα, τὸν ἀραβωνιαστικὸ τῆς Μαρίας. Παρουσίαζε ἕνα ὕφος πολυάσχολου. Ἦταν, λέει κατατοπισμένος στὰ παρασκήνια καὶ πρόβλεπε πὼς πρὶν βγεῖ ὁ χειμῶνας θὰ ὑπογράφαμε συμφωνία μὲ τὴν Ἀγγλία. Θὰ δημιουργούσαμε ἕνα κρατίδιο σὰν σφήνα μέσα στὸν δυτικὸ κόρφο τῆς Ἀσίας. Αὐτὸς θὰ κατέβαινε κάτω ν' ἀναλάβει τὶς ὑποθέσεις τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου.

— Καὶ θὰ πολιτευτῶ, προσθέτει. Ὅλοι ὅσοι ὑποφέραμε καὶ φροντίσαμε νὰ ἐλευθερωθεῖ τὸ νησί μας πρέπει νᾶχουν τὴ θέση τους στὴ διοίκηση. Ἔτσι θ' ἀνυψώσουμε τὸν τόπο μας, ἐμεῖς πού πονέσαμε καὶ θυσιάσαμε δυνάμεις καὶ ζωὴ.

Ὁ Φρίξος τ' ἄκουσε ὅλ' αὐτὰ κοιτάζοντας περισσότερο τὴ γῆ. Δὲν τοῦ μιλοῦσαν. Δὲ μπορούσε νὰ φανταστεῖ μιὰ τέτοια κατάληξη. Ὅπως κι' ἂν εἶχε ὅμως τὸ πράγμα αὐτὸς δὲν αἰσθανόταν ἔλξη ν' ἀναμιχθεῖ σὲ τέτοιες κινήσεις.

Στὸ σπίτι συζήτησε τὴ φήμη αὐτὴ μὲ τὴ Λευκὴ. Ἐκεῖνη ἔνοιωσε ἀνακούφιση. Θὰ ἤρεμοῦσε ὁ τόπος. Ἡ εἰρήνη πάντοτε ὑπόσχεται πολλὰ. Ὁ γιὸς τῆς θὰ μεγάλωνε σ' ἕνα εἰρηνικὸ περιβάλλον.

— Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ἐπόμενο καλοκαίρι μας θὰ τὸ περάσουμε στὸ χωριὸ μας. Λίγες μέρες στὴ Λευκωσία κι' ὕστερα στὸ ἐξοχικὸ μας σπιτάκι, λέει ἡ Λευκὴ, κουνώντας μὲ πολλὴ χάρη τὸ κεφάλι τῆς. Στὸ σπιτάκι πού ἀραβωνιάστηκαμε κατὰ παρεξήγηση κι' ὕστερα ἡ παρεξήγηση ἔγινε εὐτυχισμένη πραγματικότητα.

— Θὰ πᾶμε μιὰ μέρα στὸν τόπο μας, Λευκή, νὰ στήσουμε ξανὰ τὸ σπίτι μας μὲ τὸ δικό μας ρυθμό, γεμᾶτο ἀπὸ τίς φωνές τοῦ ἀγοριοῦ μας. Ὡς τότε ὅμως ἔχουμε λίγο καιρό. Χωρὶς δίπλωμα δὲν ἀντικρίζω τὸν πατέρα μου.

— Σ' ἀγαπῶ, Φρίξο. Θὰ μείνουμε ἐδῶ ὅσο ἐσύ νομίζεις ὀρθό. Κι' ἐδῶ τόπος δικός μας εἶναι.

Ἡ θεία μπῆκε στὸ δωμάτιο, λίγο σκεπτική. Ἔκαμε πῶς κάτι ζητᾶ γιὰ νὰ τῆ ρωτήσουν. Ἀναστέναξε μιὰ δυὸ φορές. Ὁ Φρίξος ἔγνεψε στὴ Λευκή νὰ κάμουν πῶς δὲν ἔχουν ἀντιληφθεῖ τὴν εἴσοδό της.

— Εἶσαστε ἀναμεταξύ σας παρεξηγημένοι; ρωτᾷ ἡ θεία.

— Χριστὸς καὶ Παναγιά μου.

— Τότε γιατί δὲ μιλάτε; Ἐγὼ τί σᾶς ἔκανα; Ἄν εἶμαι βάρος στὸ σπίτι, νὰ τὰ μαζεύω καὶ νὰ πηγαίνω κάτω στὴν Κύπρο. Δὲν θέλω νὰ στενοχωρῶ κανένα.

— Πῆς το, θείτσα μου, πῶς πεθύμησες τὸ σπίτι μας στὴ Λευκωσία.

— Δὲν εἶναι τὸ σπίτι. Ἐκεῖνο τὸν ἔρμο τὸν πατέρα σου. Τώρα μὲ τὰ κρύα πῶς θὰ περνᾷ ἡλικιωμένος ἄνθρωπος;

— Καὶ θ' ἀφήσεις τὸ ἐγγονάκι;

— Μὲ ταραξέτε πιά, μὲ στενοχωρήσατε πιά. Νὰ πᾶμε ὅλοι μαζί στὴ Λευκωσία. Ἐδῶ μέσα κλεισοῦρα, κλεισοῦρα, τέσσερα μέτρα τόπος, μήτε νὰ περπατήσεις, μήτε νὰ ἀναπνεύσεις.

— Θὰ πᾶμε, θείτσα, τὸ καλοκαίρι.

— Τῆ Λαμπρή.

— Ὠραῖα. Τῆ Λαμπρῆ ἂν εἴμαστε καλά, λέει ἡ Λευκή.

— Κι' ἂν ἔρθει ἐδῶ ὁ πατέρας; ὑποβάλλει μὲ τρόπο ὁ Φρίξος.

— Θ' ἀναβάλουμε γιὰ τὸ καλοκαίρι, ἀπαντοῦν ταυτόχρονα θεία καὶ Λευκή.

Καὶ γελάσανε γιὰ τὴ σύμπτωση.

* * *

Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχε ἕνα διάφορο ρίγος. Ὁ ρυθμὸς στοὺς δρόμους, παρόλο πὺ δὲν ἔχασε τὴν ταχύτητά του, εἶχε κάποιον ἀλαφρὸ τόνο, κάπως χαρούμενο. Στὸ περίπτερο στεκόταν κόσμος καὶ διάβαζε τίς ἐφημερίδες πὺ κρέμονταν. Κι' ὅμως φυσοῦσε ἕνα πολὺ κρύο ἀγεράκι.

Ὁ Φρίξος πλησίασε. Μὲ μεγάλα γράμματα διαβάζει:

«Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Ἐκλείσει τὸ Κυπριακὸ» κλπ....

Ἀγόρασε ἐφημερίδα καὶ προχώρησε γρήγορα στὸ σπίτι. Κάθε λίγο στεκόταν καὶ διάβαζε μιὰ παράγραφο. Ἀπάνω του σκουνοφυλοῦσε κάποιος περαστικός. Δίπλωνε λίγο τὴν ἐφημερίδα καὶ προχωροῦσε. Λίγο πιὸ πέρα κοντοστεκόταν νὰ συνεχίσει πιὸ πέρα τὰ γραφόμενα.

Ἡ εἶδηση τὸν ἔπνιγε. Κάτι δὲν πῆγαινε καλά. Δὲν ἀντιλαμβανόταν πὺθενὰ μιὰ λέξη γιὰ τὸν σκοπὸ πὺ ἐπαναστατήσανε ἐνάντια στοὺς ἀποικιοκράτες. Ταυτόχρονα ἔνοιωθε καὶ μιὰ εὐχαρίστηση. Θὰ μπορούσε ἐλεύθερα κι' ἄφοβα νὰ κυκλοφορεῖ στὸ νησί. Καὶ δὲν θᾶχε ἐδῶ κι' ἐκεῖ προτάσεις ἢ ἐντολές γιὰ ἐπικίνδυνες ἐπιχειρήσεις. Γιατί, ὅσο κι' ἂν σκεφτόταν πῶς ἦταν πιά πατέρας, ἔνοιωθε πειραγμένος ὅταν οἱ ἄλλοι ἐδρουῖσαν μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο, ἐνῶ αὐτὸς βρισκόταν, καὶ θεληματικά, στὸ περιθώριο.

Σ' ἕνα σημεῖο τοῦ δρόμου του πρὸς τὸ σπίτι ἄλλαξε διεύθυνση. Πῆρε τὸ δρόμο δεξιά, ἔφτασε στὴν ὁδὸ Σκουφᾶ καὶ προχώρησε πρὸς τὸ Κολονάκι σὰν ὑπνωτισμένος. Στὴν εἴσοδο τῆς πολυκατοικίας, ὅπου ἔμενε ὁ Ἰωαννίδης, σταμάτησε. Πῆσε τὸ θυρόφωνο. Ἡ φωνὴ τοῦ γιατροῦ ἀκούστηκε εὐγενική. Τοῦ ζήτησε ν' ἀνεβεῖ γιὰ μιὰ σύντομη ἐρώτηση. Ὁ γιατρὸς εὐχαρίστως θὰ τὸν δεχόταν. Ἡ πόρτα τῆς εἰσοδου ἀνοιξε.

— Καλησπέρα, γιατρέ.

— Πῶς ἀπ' ἐδῶ, Φρίξο; Χρόνια καὶ ζαμάνια νὰ σὲ δοῦμε. Συμβαίνει τίποτε σοβαρό;

— Ἡ... ἐφημερίδα.

— Γράφει γιὰ τὴ συμφωνία. Τί νὰ σοῦ πῶ. Προσωπικὰ τᾶχω χαμένα. Ἄλλοῦ στοχεύαμε, ἄλλοῦ πῆγαμε.

— Δηλαδή τ' ὄνειρο ἔσβησε;

— Ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ναί. Ἐσβησε!

— Κάτι τέτοιο...

— Καὶ πῆγαν τόσες θυσίες, τόσες ζωές καὶ τόσοι κόποι γιὰ ἕνα συνεταιρισμὸ μὲ τοὺς Τούρκους;

— Τί νὰ πῶ! Νὰ περιμένουμε τίς λεπτομέρειες.

— Μὰ ἐδῶ στίς γενικὲς γραμμὲς τῆς συμφωνίας, γιατρέ, ἀποκλείεται ὁ σκοπὸς τῆς ἐξέγερσής μας, τ' ὄνειρο τόσων γενιῶν!

Σκύψανε κι' οἱ δυὸ τὸ κεφάλι.

— Ἀκουσε, Φρίξο. Οἱ Ἀγγλοὶ μᾶς βάλανε τὴν τρικλοποδιά. Μένει σ' ἐμᾶς πῶς νὰ μπαλώσουμε τὸ πράγμα, ὥστε ἡ πτώση μας νὰ μὴν εἶναι μόνιμη.

Ὁ Φρίξος σηκώθηκε μὲ βαρεῖα καρδιά. Χαιρέτισε κι' ἔφυγε μὲ σκυμένο κεφάλι. Ντρεπόταν νὰ δεῖ τὸν κόσμον πὺ σταῖ πεζοδρόμια κυκλοφοροῦσε.

— Κάποιοι θὰ γιορτάζουν, ψιθυρίζει.

* * *

Στίς ἀρχὲς τοῦ Μάρτη ὁ Φρίξος δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη δυὸ ἀγωνιστῶν, πὺ τοὺς συνόδευε ἡ Μαρία. Κόντευε τὸ μεσημέρι καὶ τυχαῖα γύρισε κάπως νωρὶς στὸ σπίτι. Ἀκουσε ἀπὸ τὴν εἴσοδο τὴ φωνὴ τῆς

Μαρίας, πού ἐξιστοροῦσε κάποια παλιά ἐπεισόδια. Ἡ θεία ἐτοίμαζε τὸ κεραστικό κι' ἔψηγε τὸ καφεδάκι. Τὸ μωρὸ κοιμόταν, γιατί δὲν ἀκουγόταν πουθενά.

— Καλημέρα σας. Πῶς ἀπ' ἐδῶ Μαρία;

— Σὲ ἀναζητοῦμε ἐπειγόντως. Οἱ συναγωνιστὲς ἐδῶ....

— Χαίρω πού σᾶς γνώρισα. Καθῆστε, παρακαλῶ.

— Ἐμεῖς θὰ σᾶς ἀφήσουμε τοὺς τρεῖς σας νὰ τὰ πεῖτε. Θὰ πᾶμε νὰ φιλήσουμε τὸ μωρὸ.

— Καὶ τὸ κεραστικό; ἐπεμβαίνει ἡ θεία, πού ἔμπαινε κρατώντας τὸν δίσκο.

— Δῶσε, θεία, στοὺς κυρίους καὶ τὸ δικό μας φέρε το στὸ δωμάτιό μας.

Κι' ἐκεῖ ἀπάνω στὸ καφεδάκι ἄρχισαν οἱ προτάσεις, ἀπ' εὐθείας χωρὶς τίς συνηθισμένες περιστροφές.

Ἐχομε ἐντολὴ νὰ σᾶς προτείνουμε, κύριε Φρίξο, νὰ ἐνωθεῖτε μαζί μας στὴ δημιουργία ἰσχυροῦ κόμματος γιὰ τὴν περαιτέρω διοίκηση τῆς Κύπρου. Ἡ περιοχὴ σας, ὅπου ἐλέγχει ὁ πατέρας σας πολλὰ χωριὰ τριγύρω καὶ μερικῶς ὁ πεθερός σας, θὰ σᾶς ἀναδείξει ἀντιπρόσωπό της. Ἔτσι οἱ ἀγωνιστὲς θᾶχουν στὰ χέρια τους ὅλα τὰ κλειδιά τοῦ νέου κράτους.

— Ποιοῦ νέου κράτους; ρωτᾷ ὁ Φρίξος.

— Τῆς Δημοκρατίας τῆς Κύπρου.

— Δηλαδή πηγαίναμε γιὰ Κυπριακὴ Δημοκρατία;

— Οἱ περιστάσεις αὐτὸ δίνουν τώρα. Ἀνεξάρτητο κράτος μὲ ἰσχυρὲς ἐγγυήσεις. Πρῶτο βῆμα στὴν πρόοδο. Ἀπὸ ἐμᾶς ἐξαρτᾶται ἡ εὐημερία του, ἂν θὰ γίνεῖ δηλαδή κράτος εὐνομο καὶ εὐτυχισμένο.

— Ξέρετε, κύριοι μου, πῶς ἐγὼ σπουδάζω χημεία. Δὲν μπορῶ εὐκολὰ νὰ καταλάβω ὅλο αὐτὸ τὸν λαβύρινθο, πού ἔχουν φτιάξει γιὰ μᾶς οἱ ξένοι. Στὸ κάτω-κάτω δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πολιτευτῶ, ἂν ἐκατάλαβα καλὰ τίς προτάσεις σας. Ἐγὼ μπῆκα στὸν ἀγῶνα μ' ἓνα ὄνειρο. Κακῶς ἢ καλῶς αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία. Ὅ,τι μπόρεσα πρόσφερα στὸν ἀγῶνα τοῦ νησιοῦ μας. Ὡς σ' ἓνα σημεῖο. Ὑστερα ἀπὸ τὰ πράγματα μπῆκα στὸ περιθώριο. Τώρα δὲν βλέπω τί θέση ἔχω σ' ἓνα νέο κράτος, πού δὲν τὸ ὄνειρεύτηκα, πού δὲν τοῦ πρόσφερα οὔτε μιὰ σταλιά ἀπὸ τὸ ἀπόθεμα τῆς ψυχῆς μου, πού ἐπιπλέον, δὲν τὸ συλλαμβάνω ὡς σχῆμα μὲς τὸ μυαλό μου.

Οἱ δυὸ ἀγωνιστὲς ἀλληλοκοιταχτήκανε ἐρωτηματικά. Ὁ ἓνας παρουσίαζε κι' ὅλας τὰ πρῶτα σημεῖα κάποιου ἐκνευρισμοῦ. Ὁ Φρίξος τὸ πρόσεξε. Τοὺς πρόσφερε τσιγάρο γιὰ νὰ γίνεῖ ἓνα διάλειμμα ν' ἀνασυνταχθοῦν καὶ τὰ δυὸ μέρη, ἐκεῖνοι κι' ἐκεῖνος.

— Δηλαδή θα συνεχίσετε μέσα στὶς τάξεις τῶν ἀνένδοτων;

— Οὔτε κι' αὐτοὺς ξέρω. Δήλωσα πῶς εἶμαι ἀπὸ καιρὸ στὸ περιθώριο. Ἀπὸ τὰ πράγματα. Ἐχῶ οἰκογένεια, προπαντὸς παιδί. Αὐτὰ μὲ ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὴ δράση.

— Τώρα θὰ ἐπανέλθετε στὴν πολιτικὴ δράση, ἐπεμβαίνει ὁ ἓνας.

— Ἄλλὰ δὲν θέλω. Δὲν ἀγωνίστηκα γιὰ νὰ μοῦ ἀνταποδώσει κάποιος θυσίες μου ἢ πατρίδα, νὰ π.χ. τὰ χρόνια πού ἔχασα ἀπὸ τίς σπουδές μου.

— Τότε τί θέλετε ἀπὸ τὴ νέα πατρίδα;

— Δὲν ἔχω νέα πατρίδα. Δὲν θέλω τίποτε. Μῆτε τίτλους, μῆτε θέσεις, μῆτε ἀναγνωρίσεις. Εἶμαι, κύριοι, ἐλεύθερος πέρα γιὰ πέρα. Δὲν χρωστῶ, δὲν μοῦ χρωστοῦν.

Τὰ εἶπε μὲ σταθερὴ φωνὴ σὰ νὰ τὰ χάραζε μὲ σίδερο πάνω σὲ πέτρα. Οἱ δυὸ ἀγωνιστὲς σηκωθήκανε μὲ φανερὴ στενοχώρια. Ἀπὸ τὴν πόρτα πρόβαλε ἡ Μαρία, μὲ κάποια περιέργεια νὰ μάθει τὸ ἀποτέλεσμα.

— Πηγαίνουμε, Μαρία.

— Δηλαδή;

— Ἄκουσε, Μαρία. Δὲν θέλω μῆτε τίτλους, μῆτε θέσεις, μῆτε ἀναγνωρίσεις. Εἶμαι ἐλεύθερος. Ἀνήκω μόνο στὴν οἰκογένειά μου.

Μιὰ βαρειά σιγὴ ἄπλωσε τριγύρω. Σὲ λίγο, χωρὶς πολλὲς κουβέντες, οἱ ἐπισκέπτες φύγανε.

Ἡ Λευκὴ γύρισε καὶ κοίταξε τὸν Φρίξο.

— Λευκὴ δὲν θέλω μῆτε τίτλους, μῆτε θέσεις, μῆτε ἀναγνωρίσεις. Ἀνήκω σ' ἑσᾶς.

— Ἀγάπη μου!

Τὸ ἀγόρι ἔκλαψε δυνατά. Ὅλοι τρέξαν κοντά του.

Τέλος

Τυπώθηκε στα Τυπογραφεία-Λιθογραφεία
«ΘΕΟΠΡΕΣ» Λτδ., τηλ. 444940 — Λευκωσία

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου

